

provincie limburg

Limburgs
Parlement

Notulen Statencommissie Leefomgeving (LEO) van 26 januari 2024

Inhoud

Presentiellijst	3
Aanwezig:	3
1. Heropening, mededelingen voorzitter, inventarisatie rondvraag/mondelinge mededelingen portefeuillehouder/actualiteiten IPO en vaststelling agenda	5
2. Spreekrecht externen	5
3. Notulen	5
4. Overzicht aanbevelingen moties en toezeggingen	5
5. Voorraadagenda	6
6. Lijst (AVG) ingekomen stukken en (AVG) uitnodigingen	6
7. REGIONALE BEREIKBAARHEID EN OV	6
7.1. Sonderend stuk inzake conceptbeleidskader Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg, brief GS van 19-12-2023 (GS DOC-00597150)	6
8. MILIEU, ENERGIE EN KLIMAAT	30
8.1. Sonderend stuk inzake conceptbeleidskader Nieuwe Energie en Schoon Leefmilieu, brief GS van 19-12-2023 (GS DOC-0058495)	30
9. LANDELIJK GEBIED	70
9.1. Sonderend stuk inzake Concept-beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied, brief GS van 19-12-2023 (GS DOC-00595737)	70
9.2. Rondvraag/mededelingen/actualiteiten IPO	119
10. Sluiting	119

Presentielijst van de leden van de commissie LEO voor de vergadering van 26 januari 2024

Voorzitter

Jenneskens, MA, mevrouw M.T.P.
Depondt-Olivers, mevrouw M.L.H.

Griffie

Birgelen-Droog, mevrouw L.G.M. van
Oppen, C.M.P.J. van

Leden

Partij

Aanwezig:

Berghorst, mevrouw mr. A.	PvdA
Bloi MA, J.M.	VVD
Dautzenberg, A.	GroenLinks
Depondt-Olivers, mevrouw M.L.H.	CDA
Franssen, R.F.R.P.	BBB
Hanegraaff, dr. M.C.	CDA
Hermans, L.J.	PVV
Huizing, J.	BBB
Ijpelaar, W.A.J.	CDA
Jenneskens, MA, mevrouw M.T.P.	D66
Koopman M SEN, mevrouw S.N.	VVD
Kuiper, mevrouw L.Y.M.	SP
Mertens, mevrouw mr. K.G.M.	GroenLinks
Nijenhuis, D.J.	BBB
Nijskens, H.L.M.	VVD
Plusquin, mevrouw P.S.M.L.	Partij voor de Dieren
Pol, mevrouw H.A. van der	BBB
Schuuring BA, mevrouw E.A.	PvdA
Sol MSc, H.P.A.	GroenLinks
Vaessen, L.A.P.	D66
Waajen-Crins, mevrouw drs. A.P.H.	CDA
Wesseling, mevrouw A.	D66
Wolters, mevrouw L.C.C.M.	PvdA
Wolters Gregório, J.	SP

Afwezig

--

Het College van Gedeputeerde Staten

Caldenberg, M. van
Faassen, L.
Kuntzelaers, J.J.M.
Theuns, M.L.M.

Burgercommissieleden

Beucken, L. van den

LOKAAL-LIMBURG

Erkamp, F.H.A.M.
Heldens, G.J.
Hintzen, P.H.C.
Loijer BSc, S.A.M. de
Roso, R.L.W.
Schoenmakers, H.G.J.

50PLUS
Forum voor Democratie
JA21
BBB
JA21
LOKAAL-LIMBURG

Overige aanwezigen

Agendapunt 8.1

Mevrouw N. van Dongen, projectmanager energie infrastructuur

Inspreker agendapunt 8.1

de heer Kersten, namens de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB)

Insprekers agendapunt 9.1

de heer Van Dijck, namens de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB)

de heer Dormans, namens Coöperatie Natuurrijk Limburg

de heer Vleeschouwers, namens Natuur en Milieufederatie Limburg

Notulist

Het Notuleercentrum

1. Heropening, mededelingen voorzitter, inventarisatie rondvraag/mondelinge mededelingen portefeuillehouder/actualiteiten IPO en vaststelling agenda

De voorzitter: Goedemorgen allemaal. Gelet op het feit dat er nog een lange dag voor ons ligt, heropen ik de vergadering en gaan we daar zo snel mogelijk mee beginnen. Ik heb een paar mededelingen om mee te beginnen. Allereerst herinner ik u allen aan de vergaderorde. U krijgt het woord van mij en spreek duidelijk via de microfoon. Zo kunnen we zo min mogelijk gele blokken krijgen in de het verslag, want die komen er als de notulist u niet heeft kunnen verstaan. En als iemand die zelf vrij snel spreekt heb ik sowieso wel wat te doen met de notulist dus dat gaan we zo doen. De tweede is eigenlijk een update uit het Presidium die misschien goed is om te delen. We hebben eigenlijk besproken dat omdat het College ook met meerdere woordvoerders per kader kan werken, dat het gek is dat wij als Staten dat soms niet kunnen. Dus om te voorkomen dat de vergadering hier en daar uit de klauwen loopt, hebben we de afspraak gemaakt dat per fractie één iemand gewoon de inbreng doet, het aantal interrupties en vragen blijft in principe ook gelijk, maar mocht iemand een technische vraag hebben over zijn eigen woordvoerschap dan mag dat. Goed dan heb ik begrepen dat er soms nog onduidelijkheid is wanneer iets nou een toezegging is of niet. Technisch gezien is iets een toezegging als de Gedeputeerde een termijn noemt waarbinnen de toezegging afgedaan wordt. Ik zal hier op letten, maar mocht u zelf erg gericht zijn op die toezegging, dan vertel ik u alvast vraag daar dan expliciet om of vraag dat nog even uit dan komt het goed in het verslag terecht. Vraagt u dan om een datum en een actie om te zorgen dat ie wordt opgenomen in de lijst. En dan tot slot, uiterst belangrijk, we zullen op een logisch moment de vergadering schorsen voor de lunch in het Prandium.

Goed, zijn er vanuit de commissie nog vragen voor de rondvraag? Nee. Zijn er vanuit GS mondelinge mededelingen of zaken vanuit het IPO te melden? Ik kijk even naar mijn rechterkant, nee.

Dan wil ik nu met uw goedvinden de agenda van vandaag vaststellen. Zijn er nog opmerkingen over de agenda? Ook dat niet, dan stel ik de agenda ongewijzigd vast.

2. Spreekrecht externen

De voorzitter: Dan komen we bij agendapunt 2, Spreekrecht externen. Er hebben zich vier sprekers gemeld, eentje voor agendapunt 8.1, kader Nieuwe Energie, en drie voor agendapunt 9.1, kader Perspectief voor het landelijk gebied, Zij zullen direct voorafgaand aan de behandeling van deze agendapunten inspreken.

3. Notulen

De voorzitter: Dan gaan we naar de Notulen, agendapunt 3. Dan gaan we de notulen van 30 november en 1 december 2023 van LEO vaststellen. Er is een opmerking ontvangen van de PVV betreffende een verkeerde notatie van de fractie. Die wijziging treft u aan in de gewijzigde notulen van 1 december. Ik stel hierbij beide notulen vast.

4. Overzicht aanbevelingen moties en toezeggingen

De voorzitter: Dan komen bij punt 4, aanbevelingen, moties en toezeggingen. Met uw goedvinden stel ik de lijst met aanbevelingen, moties en toezeggingen ongewijzigd vast.

5. Voorraadagenda

De voorzitter: 5, de Voorraadagenda. U heeft kennis kunnen nemen van de gewijzigde voorraadagenda, die is vrij vol. Zoals we besproken hebben tijdens de vergadering van 1 december starten we de vergadering van maart al op 1 maart. De behandeling van de kaders staat gepland op 15 maart, maar daar zal één behandeldag te kort voor zijn. Ik stel daarom voor om verder te vergaderen op 29 maart. Tot slot is alvast gekeken naar de vergadering van 7 juni. Ook die is zeer vol, hiervoor zie ik een uitwijkmogelijkheid naar 24 mei. Ik stel dan ook voor om deze dag volledig te reserveren voor uw commissie. En dan kijk ik heel even rond, kan ik die voorraadagenda gewijzigd vaststellen? En dan zie ik dat daar een opmerking over is bij mevrouw Berghorst van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, voorzitter. Ik denk dat het goed is dat u constateert dat die voorraadagenda's zo vol zijn en ik zou u eigenlijk willen vragen om er bij het College op aan te dringen om ook zelf even kritisch naar die agenda's te kijken en te beoordelen wat nu moet en wat later kan, zodat we het voor ons allemaal werkbaar houden.

De voorzitter: Ik neem die oproep ter harte. Dat is voor een deel ook al zeer uitgebreid gebeurd. Die oproep ligt daar volgens mij ook vanuit het Presidium. Dus daar gaat de Agendacommissie over in gesprek. Daar komt weer een voorstel voor naar het Presidium. Maar ik denk dat het een breed gedeeld signaal is. Kan ik dan die agenda zo vaststellen? Ja?

6. Lijst (AVG) ingekomen stukken en (AVG) uitnodigingen

De voorzitter: Dan hebben we de lijst ingekomen stukken en uitnodigingen. Die stel ik met uw goedvinden tot slot dan ook graag vast. Yes.

7. REGIONALE BEREIKBAARHEID EN OV

7.1. Sonderend stuk inzake conceptbeleidskader Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg, brief GS van 19-12-2023 (GS DOC-00597150)

De voorzitter: Goed, dan gaan we naar agendapunt 7, de inhoud: regionale bereikbaarheid en OV. Dan gaan we naar het sonderende stuk inzake het conceptbeleidskader 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg'. Dit agendapunt bespreken we in één termijn en u krijgt vijf minuten spreektijd per fractie en twee keer vijf interrupties voor de commissie, voor de commissie onderling en richting GS. Technische vragen heeft u vooraf kunnen stellen. Hiervan hebben diverse commissieleden ook gebruikgemaakt. Die vragen en de beantwoording vindt u terug in de agenda. Vandaag is het de bedoeling dat uw inbreng beperkt wordt tot de beantwoording van de sonderende vragen, wat natuurlijk voor politici zoals wij soms ook nog best lastig is, hebben we gemerkt. Dan kijk ik even rond en dan geef ik als eerste het woord hier aan mijn rechterkant, aan de fractie van de BBB. Wie van u mag ik het woord geven? De heer Huizing.

De heer Huizing (BBB): Dank u, voorzitter. Wij zullen inderdaad komen op de drie vragen, maar we hebben nog wel een aantal andere punten die we graag eventjes willen maken, dus daar zal ik mee beginnen, als u dat goed vindt. Een paar punten. Er wordt gesteld: geen grote infrastructurele werken. Dan is de vraag: wat valt hier precies onder en kunnen we dit zo hard stellen? Gaan we daar geen spijt van krijgen? Dan worden in de doelenboom een zestal doelstellingen genoemd, zoals: 'In 2027 is de kwaliteit van het OV verbeterd ten opzichte van 2023.' Wij vinden dat wat weinig SMART en

zouden graag zien dat daar iets aan gedaan zal worden. Dan wordt ook gesteld: we gaan aan de slag met de Mobiliteitsvisie 2040. Dan hebben wij ook een vraag van: kan daar een iets concretere datum aan toegevoegd worden? Dan met betrekking tot het OV, een belangrijk deel van dit kader. Corona, en het gewijzigde gedrag die het tot gevolg heeft gehad, heeft een enorme en zoals het zich nu laat aanzien structurele wijziging tot gevolg gehad in het OV-gebruik door de Limburgers. Dit is op een prima wijze inzichtelijk gemaakt door onder meer het rapport van Ecorys. Dit blijven echter blikken in de achteruitkijkspiegel en volgens ons bestaat er nog geen goed zicht op het feit of en in hoeverre de trends door gaan zetten. Dit in combinatie met andere trends, zoals onder meer vergrijzing. Bij ons bestaat dan ook een sterke behoefte om meer te weten over de trends in het openbaar vervoer, ook op het platteland, maar niet uitsluitend, en welke impact dit gaat hebben op het gewenste aanbod. Dat dit op termijn ingrijpend gaat wijzigen is duidelijk. Goed. Er is onlangs een werkgroep gestart die hier ook naar gaat kijken, dus het is ten dele een appel aan onszelf, maar ik zou ook graag in het document meer terugzien hoe het College hiernaar kijkt. Dit tevens met het oog op de aanstaande, of 'aanstaande', in ieder geval de vernieuwing van de OV-concessie die eraan gaat komen. Met betrekking tot elektrische auto's heb ik van het document geleerd dat deze 1 op 10 lopen. Persoonlijk vind ik dat behoorlijk onzuinig, maar ik begrijp dat dit het aantal laadpalen per voertuig is. Dat is 13.000 laadpalen op 130.000 e-voertuigen. Hierop zouden we willen vragen dat we met betrekking tot dit programmapunt met beleid verder gaan. We lezen toch meer dat de groei van het aantal e-voertuigen wat vertraagt en ook dat het net in ieder geval op dit moment niet veel meer laadpalen aankan. Dus graag met beleid daarnaar kijken. De bereikbaarheid van VDL Nedcar wordt genoemd. Deze plannen hiervoor horen volgens mij in een ander gremium thuis. Het betreft wel infra, dus wat ons betreft aandacht voor de not-yet-go-status. Hoelang laten we dit nog voortduren en mocht dit worden omgezet in een no-go, wat is dan de status van de geoormerkte middelen? Gaan deze elders ingezet worden op bereikbaarheid of gaan die naar de algemene middelen? Graag zouden we meer aandacht zien voor het grensoverschrijdend OV. Ik hoef hier niet nader uit te leggen dat Limburg een bijzondere geografische positie heeft ten opzichte van Belgische en Duitse bevolkings- en kenniscentra, maar ook omgekeerd. Graag zouden we hier meer aandacht voor hebben en concrete acties om deze voorzieningen uit te breiden en te verbeteren. We noemen in het bijzonder het personenvervoer over de lijn Weert-Hamont. Dan met betrekking tot multimodaliteit. Modal shift naar water is vrij succesvol. Modal shift naar spoor blijft achter. Wat kunnen we hieraan doen? Voor een verdere modal shift is wel nodig dat het spoor haar bijdrage levert. Dan worden in het document genoemd SmartwayZ en logistieke makelaars. Graag zouden we iets meer SMART gemaakt willen hebben wat dit de Provincie tot nu toe gekost heeft en wat het concreet heeft opgeleverd. Dan inderdaad de vragen. De doelenboom. Ja, niet alleen bij dit beleidskader, maar de doelenboom vonden wij een buitengewoon inzichtelijk instrument na lezing van het document. Dus ook als je wil terugvallen op iets, dan is dat toch vaak het eerste waar we naar kijken, dus prima. Wij vinden dat... Ja, er zijn heel veel afhankelijkheden – ik heb net al iets genoemd, hè, die laadpalen bijvoorbeeld – tussen de verschillende beleidskaders. Ja, wij vinden dat dat op zich voldoende – ja, nooit 100% voldoende, maar voldoende – duidelijk naar voren wordt gebracht en op in wordt gegaan. Dan wat betreft de vraag naar eventuele wensen voor infosessies en werkbezoeken. Wij zouden graag bijvoorbeeld eens een keer willen kijken in het naburige buitenland. Het is mooi om een keer naar Japan of waar dan ook te gaan, maar laten we zeggen de OV-concessies in het naburige buitenland: Belgisch Limburg, Noordrijn-Westfalen. Daar zouden we graag eens een keer een kijkje willen nemen. Verder het Institut für Schienenfahrzeuge und Transportsysteme van het RWTH in Aken. Ja, daar is denk ik ook wel het nodige te leren over ontwikkelingen op het gebied van met name het railvervoer natuurlijk. En bijvoorbeeld op het gebied van de wensbus en andere vormen van flexibel OV zouden we ook graag eens een keer geïnformeerd willen worden door een sessie of met een werkbezoek. Daar moeten we naar kijken. Tot zover onze inbreng, voorzitter.

De voorzitter: Keurig binnen de tijd. Dank u wel, mijnheer Huizing. Dan geef ik het woord aan de fractie van het CDA, de heer Ijpelaar.

De heer Ijpelaar (CDA): Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ja. Het is een heel mooi kader geworden en wij moeten als fractie ook wel de complimenten geven, dat dit één van de kaders is die ... We hebben natuurlijk een brief geschreven als CDA-fractie, maar dit is toch wel één van de kaders waar de strekking in ieder geval heel dicht in de buurt komt. De doelenboom was erg mooi, dus ook ambtelijk zie je dat de afdeling Infra denk ik erg veel ervaring heeft met het heel smart opschrijven van een aantal doelen, planmatig werken. Dus daarvoor echte complimenten, oprechte complimenten. Dan hebben we wel nog een aantal dingen die wat onderbelicht zijn of wat verder uitgewerkt zouden mogen worden. Daar is deze sonderende sessie ook voor. In het algemeen wordt in het stuk heel erg veel aandacht gegeven aan de wat langere termijnvisie rondom mobiliteit. Dat is na eindiging van de concessie en dan die periode na het eindigen van de concessie en verder richting bijna 2050. Dus daar staat eigenlijk het hele kader best wel vol van. Maar wat wij als CDA echt meer zouden willen zien is ook de kortetermijndoelen. Dan kijken wij met name ook naar het stuk leefbaarheid, want dat is toch wel het themawoord ook in het coalitieakkoord. Leefbaarheid, dat kun je dan echt vertalen naar stad, naar dorpskernen, naar platteland, naar wijken. In het kader van openbaar vervoer wordt het natuurlijk heel erg belangrijk: hoe gaan we die leefbaarheid en ook de frequentie bijvoorbeeld van busvervoer, de hele discussie rondom de huidige concessie, nu vertalen naar het thema leefbaarheid en het verbeteren van de leefbaarheid? Op dat thema moeten we concluderen dat in dit stuk nog niet echt uitgesproken wordt hoe de Gedeputeerde dat gaat doen. Dus dat is de vraag van het CDA. Misschien dat de Gedeputeerde daar nu al het antwoord op kan geven, maar zeker dadelijk in het stuk: op korte termijn, hoe gaat de leefbaarheid in dorpen, platteland, stad en wijken toenemen? Dan, op het gebied van infrastructuur had het kader ook kunnen heten 'geen wegen er meer bij, Limburg'. Ja, dat klinkt best extreem. Dat is het denk ik ook wel. De vraag is of dit normaal is, of dit in andere provincies ook geldt, of dit in Nederland geldt of in andere landen ook geldt. De discussie... Ik heb het ook al in een technische sessie een keer aangekaart, maar de discussie die dat oproept is van: ja, we hebben nu een heel erg groot mooi beleidskader dat in control is, maar kunnen we nog wel wegen aanleggen? Hebben we nog wel de daadkracht en de slagkracht om een weg aan te leggen en loopt die niet weg in tijd en geld?

De voorzitter: Ik ga u heel even onderbreken, want ik hoorde een soort pauze en ik zag dat er een vraag was van collega Berghorst. Excuus. Mevrouw Berghorst van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, voorzitter, dank u wel. Ja, mijn vraag aan het CDA is eigenlijk vrij eenvoudig. We hebben het IPML, waarin we denk ik zo'n 120, 130 projecten hebben die allemaal nog in de pijplijn zitten. Ik vind het juist heel charmant dat we zeggen: 'We gaan geen nieuwe grote infrastructurele projecten aanleggen. We gaan aan de slag met de projecten in het IPML.' Maar ziet u dat anders of begrijpen we elkaar verkeerd?

De heer Ijpelaar (CDA): Wij zien dat hetzelfde, want anders hadden we gezegd dat we het daar niet mee eens waren. Mijn bewoording heb ik alleen wat scherper gekozen, namens de fractie ook, om ook de vraag te stellen van: ja, is dit een normale keuze? Is dit het resultaat van een hele grote pijplijn, zal ik maar zeggen, aan projecten, of is dit het gevolg van heel erg in control zijn? Dus dat is eigenlijk de vraag die ik stel en ik denk dat dat ook wel terug zou mogen komen in het kader. Mevrouw de voorzitter, mag ik verder?

De voorzitter: Ja.

De heer Ijpelaar (CDA): Goed zo. Dan, tussen de regels door moet je altijd lezen in zo'n kader. Dan komen we toch op een punt wat een beetje weggemoffeld staat, zo lijkt het wel. De vrachtwagenparkeerplaatsen. Natuurlijk een enorm succesverhaal van de afgelopen vier jaar. Dat is toen niet helemaal goed gelukt en het is nog steeds heel relevant en nog steeds heel belangrijk. Dus ja, óf de Gedeputeerde heeft zijn prioriteiten daarin verplaatst óf het krijgt gewoon wat weinig aandacht, maar het is echt superbelangrijk. Er zijn nog steeds grote problemen met veilig vrachtwagenverkeer. Ik heb begrepen dat met name in de regio Westelijke Mijnstreek, Midden-Limburg er nog steeds heel veel problemen zijn. Daar moet echt een oplossing voor komen. Dus dat zou ik veel nadrukkelijker ook in het stuk willen zien en ook hoe de Gedeputeerde dan de problemen van de vorige periode, namelijk dat het financieel onrendabel was, ook opgelost gaat zien. Ja, dan had ik nog een vraag rondom data in de mobiliteit. Daar wordt ook heel veel over benoemd. Er wordt ook heel veel dashboard voor ambtenaren benoemd. Maar wellicht is het ook mooi om eens te kijken: hoe kan dit bij de democratische besluitvorming bij de lokale besturen, maar ook bij ons provinciale orgaan, misschien dienen als een soort dashboard, dat we ook wat meer kunnen doorklikken op lokale buslijnen, dat we gemeenteraden in positie kunnen brengen om hun vragen rondom OV ook daadwerkelijk tastbaar te maken en ook te kunnen zien hoeveel rituitval er nou is op bepaalde ritten. Ik denk dat dat openbare informatie moet zijn en als dat niet zo is, dan hebben we weer een punt gevonden waarom het jammer is dat we een marktpartij moeten aantrekken zou ik bijna zeggen. Dus ik hoop dat het echt openbaar kan zijn, zodat we de lokale democratie ook in hun kracht kunnen zetten. Dan kom ik tot een conclusie, denk ik? Ja. Ik zie u al knikken. Een hele mooie doorkijk naar 2050, waarin, ik denk, de werkgroep ook een rol kan hebben in de langetermijndoorgezichten. Maar ik zou toch echt willen vragen en de Gedeputeerde op het hart willen drukken om op de korte termijn echt zijn rol te pakken en daarin met concrete voorstellen te komen, zodat we ook niet over vier jaar, maar over een jaar al met een oplossing kunnen komen. Oh, ben ik nog iets vergeten? Even kijken. Ik was nog één ding vergeten. Het Limburg-ticket ... Het minimaticket staat er wel in, maar het Limburg-ticket komt er niet in voor. Dus dat was even een vraag, of daar nog een verschil in zit, ja of nee. Dan heb ik mijn punten gehad. Dank u wel.

De voorzitter: Goed. Dan ga ik verder naar de heer Bloi van de VVD.

De heer Bloi (VVD): Dank u wel, voorzitter. Allereerst een compliment voor het beleidskader. Het is vrij duidelijk, vind ik dan zelf, of vindt de VVD. We hebben van tevoren, zoals gevraagd, onze vragen al doorgezet, dus die ga ik niet herhalen. Ik zou u bijna willen meegeven van: goh, stuur ze nog eens rond, dan zijn we snel klaar vandaag. Maar we hebben nog een drietal dingen die we gewoon willen meegeven. Het beleidskader heet 'Bereikbaar en Toegankelijk Limburg'. Daarbij vindt de VVD het toegankelijkheidsstuk eigenlijk missen. Het komt er niet echt prominent in voor. Vooral toegankelijkheid voor de Limburgers met een handicap, want elke Limburger telt, dus juist ook diegene met een handicap. Grensoverschrijdende ambities komt er heel veel in voor. Mooi om te zien. Maar het mist nog een beetje dat we ook aanhaken op initiatieven in regio's rondom Limburg, in onze Euregio's. Bijvoorbeeld bij projecten die niet direct Limburg aangaan, maar waar we wel voordeel van kunnen hebben, bijvoorbeeld het derde spoor tussen Aken en Keulen. Als derde, en dan ben ik al bijna weer klaar, Limburg in een Euregionaal perspectief. Er staat ergens een zinnetje dat we als het gaat om beheer en onderhoud nog meer gaan samenwerken met wegbeheerders, zoals Rijkswaterstaat en de gemeente. Maar juist in een provincie waar we meer grenzen met het buitenland hebben dan met Nederland zou ik zeggen van: haak ook die wegbeheerders aan van de grensregio's aan de andere kant van onze grenzen en probeer daar ook gewoon werk met werk te combineren, want beheer en onderhoud; daar komt ook nog wel wat overlast bij kijken. Als je dat dan kunt verminderen, dan is dat denk ik ook weer goed voor de Limburgers. De eerste vraag heb ik beantwoord. De vraag over een werkbezoek; we hebben er in de fractie over gediscussieerd, van: ja,

waar kunnen we nu eens gezellig op bezoek gaan? Dan wil ik eigenlijk aanhaken op het verhaal van toegankelijkheid. We zouden PS of misschien alleen de commissies willen voorstellen om eens met zoiets als Koninklijke Visio of ik weet niet welke organisatie we nog hebben, om gewoon eens een bus te pakken met een rolstoel, dan wel zo'n bril waar je niks ziet ... Volgens mij ben ik nog niet door mijn vijf minuten geleden, maar ik ben klaar.

De voorzitter: Als u wilt, kunt u nog wat andere dingen toevoegen, maar als dit het was, dan was dit het.

De heer Bloi (VVD): Ik kan wel wat over het weekend vertellen.

De voorzitter: Ja, wat denkt u dat het gaat worden met het LVK vanavond? Nee, gelet op de agenda houd ik me in. En nog wel heel even: wat de heer Bloi opmerkte is natuurlijk terecht, ook voor de volgende cyclus. We weten hoe vol onze agenda is. We hebben natuurlijk ook de mogelijkheid om technische vragen te stellen. Dat is heel lastig voor politici, zegt er eentje. Maar het helpt wel om feitelijke vragen ter verduidelijking in ieder geval alvast beantwoord te hebben. Dus voor wie denkt 'heeft de heer Bloi goede vragen gesteld?'; die staan netjes in de agenda. Daar kunt u zich eventueel nog van vergewissen. Dan geef ik het woord aan de heer Schoenmakers van LOKAAL-LIMBURG.

De heer Schoenmakers (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter. Ja, voorzitter, voor ons ligt een goed basisstuk. Ik denk dat we daar ook verder goed invulling aan kunnen geven via werkgroepen, via de commissies of PS. De politieke afwegingen zullen wij later geven, maar ik wil toch even wat opmerkingen maken over dit stuk namens de fractie. De eerste is natuurlijk dat wij ons erin herkennen dat je niet meer asfalt gaat maken, maar slimmer gebruik van asfalt gaat maken. Het werd al gezegd: deelauto's, deelfietsen. Het zijn allemaal ontwikkelingen die enerzijds nog in de kinderschoenen staan, maar waarbij het natuurlijk een hele uitdaging is om daar verder invulling aan te geven. Dus we zijn benieuwd hoe GS daar verder mee aan de slag gaat. Wij kijken uit naar de Mobiliteitsvisie 2040, want daar zitten ontwikkelingen in waarvan wij zeggen ... Als je kijkt al naar preventie; het staat wel ook in dit stuk een beetje benoemd, maar daar is natuurlijk heel veel nog te winnen, al is het af en toe moeilijk meetbaar. Als je zegt van 'we willen de verkeersslachtoffers terug gaan brengen', dan haal ik bijvoorbeeld een voorbeeld aan van wat in enkele gemeenten wordt gedaan. Er wordt lesgegeven, dodehoekspiegeltjes, voor basisschoolkinderen, samen met het bedrijfsleven, waar kinderen dus op een jonge leeftijd al kennismaken met de gevaren van zwaar vervoer, groot vervoer, vrachtauto's, hoe je het allemaal noemt. Ik denk dat er daar ook vanuit de Provincie een aanjagende rol zou kunnen zijn om alle kinderen in Limburg kennis te laten nemen van dodehoekspiegellessen, wat weer bij kan dragen aan de verkeersveiligheid in het algemeen, met name voor de kinderen. Zo kun je bij elke doelgroep wel iets verzinnen waar de Provincie een aanjager in zou kunnen zijn, samen met de partners. De OV-verbinding. Ja, het is al gezegd. Dat is natuurlijk een zorg van denk ik wel elke fractie. Het gaat over leefbaarheid, eenzaamheid, bestrijding van. Ik denk dat ... Daar zul je ons zeker als een warme toehoorder en warme ondersteuner vinden als we dat kunnen verbeteren de komende jaren. Het werd al gezegd door het CDA en daar zitten we ook op één lijn, met parkeren in de Westelijke Mijnstreek en Noord-Limburg... Dat is een aandachtspunt waar we echt aan de slag mee moeten, want dat loopt anders alleen maar uit op verkeersgevaarlijke situaties en overlast waar we niet op staan te wachten in onze provincie. Het heeft ook een uitstraling naar buiten toe. Dan even nog de vraag van: waar zouden we naartoe willen gaan? Dan zeggen wij van: Rijkswaterstaat is wel een partner waar we heel veel zaken mee doen. Ook daar de ontwikkelingen volgen voor de komende jaren; het lijkt ons goed om daar kennis van te nemen, waar zij naartoe willen de komende jaren met Limburg. Voorzitter, dat was het, onze bijdrage.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik verder naar uw buurman, de heer Hintzen namens JA21.

De heer Hintzen (JA21): Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ook onze complimenten voor het beleidskader. Toch willen we een aantal zaken even kort benoemen. In het beleidskader staat in paragraaf 1.2: 'Over de landsgrens zijn er tot 35% meer banen te bereiken binnen acceptabele tijd. Op dit moment werkt 2% van de werkzame Limburgers in het buitenland. Hier zit nog veel potentie.' Wat bedoelt het College met potentie? Is de potentie dat er meer Limburgers in het buitenland moeten werken of gaan werken, want zo interpreteert de fractie van JA21 dit. Dat is toch raar, aangezien er een arbeidstekort is. We hadden hier graag een toelichting over, aangezien dit ook maar één keer in het beleidsstuk staat vermeld. In feite zijn wij als fractie ervoor dat de Limburgers ook in Limburg werken als het kan en niet verder stimuleren dat Limburgers in het buitenland kunnen werken. Als mensen dit zelf willen: prima. Maar niet forceren, stimuleren. In het beleidskader wordt vaak gesproken over een doelgroepgerichte gedragsaanpak en gedragsveranderingen stimuleren. Als conservatief-liberale partij valt dit natuurlijk bij ons in het verkeerde keelgat. Het klinkt als mensen uit de auto pesten of forceren. Laat mensen lekker doen wat ze zelf willen. In dit beleidskader wordt aangegeven dat het zeer moeilijk is om menselijk gedrag te beïnvloeden. Er is geen geld voor nieuwe grote infraprojecten, maar wel geld voor het beïnvloeden van menselijk gedrag, omdat er ergens in Den Haag een subsidiepotje ligt. Er moet voor de meeste mensen zoveel werk verricht worden om fiets en OV aantrekkelijker te maken dan de auto. Is dit niet financieel en politiek gezien een onmogelijke opgave? Verder zien wij als fractie te weinig onderscheid in dit beleidskader tussen informeren en gedragsveranderingen. Omleidingen bij bijvoorbeeld de verbreding van de A2 worden in het beleidskader volgens ons benoemd als gedragsverandering, maar dit is informeren. Dit is ook bij de tunnelsluiting in 2023 goed gegaan. We zouden graag de term 'gedragsverandering' zo min mogelijk zien. We zijn natuurlijk wel voor informeren. Waarom wordt de langetermijnvisie 2040 pas later toegevoegd aan het beleidskader? Normaal begin je toch met een visie en daar volgt je beleidskader uit met wat je wil uitvoeren. Dit is onzes inziens de omgedraaide wereld. Wij voegen in deze coalitieperiode geen grootschalige infrastructurele projecten toe aan de mobiliteitsportefeuille. Betekent dat ook dat er niet alvast wordt gekeken naar cijfers, oproepen, noodzaak et cetera voor nieuwe grootschalige projecten in de periode 2027-2031, zodat hier al op voorgesorteerd kan worden en voorbereidend werk kan worden gedaan voor de periode 2027-2031? Grootschalige projecten duren jaren. We krijgen dan vier jaar stilstand. Dit is volgens JA21 geen goede zaak en we zouden graag zonder harde commitments toch ontwikkelingen zien in de voorbereiding van grote projecten. Kan het College dit toelichten? Hoe kijkt het College naar quick wins, waar vrij eenvoudig een verbetering te behalen valt, onzes inziens? 13.000 laadpaden plaatsen wordt hetzelfde verhaal als met de telefooncellen van vroeger. Iedereen met een elektrische auto heeft thuis een laadpaal. Tankstations hebben of krijgen laadpaden. De meeste bedrijven hebben laadpaden. Elektrische auto's ontwikkelen vlot in hun actieradius tot wel 1000 kilometer. Als fractie van JA21 missen we echt de impact en de bijdrage van de circulariteit. Het wordt een aantal keren benoemd, maar we missen het ook in de doelenboom. Limburg en de ontwikkeling van de circulaire economie gaan hand in hand. Doe er dan ook iets mee: een circulair infraproject of een circulaire haven als pilots. Betrek ook de Brightland-campussen hierbij, zouden wij zeggen. Voor zover onze visie en opmerkingen op de doelenboom.

De voorzitter: Goed. Dank u wel, de heer Hintzen. Er waren drie vragen, maar dit was denk ik uw hele inbreng, hè, voor nu? Ja. Dan ga ik verder naar uw buurman en dan hebben we weer een heer Heldens in de commissie over mobiliteit, namens Forum voor Democratie.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Ja, dank u wel, voorzitter. Wij beschouwen de focus op het bestaande mobiliteitsnetwerk en het vermijden van nieuwe grote infrastructurele projecten als een

verstandige strategie om financieel verantwoordelijk te handelen. In lijn met onze partijprincipes vinden wij het van groot belang dat de provinciale bijdrage aan maatschappelijke impact wordt beoordeeld op basis van concrete resultaten in plaats van op ideologische doelen. Efficiëntie, kosteneffectiviteit en het bevorderen van individuele keuzevrijheid in mobiliteitsoplossingen staan hoog op onze agenda. We moeten oppassen dat het takenpakket van de Provincie niet te ver doorgroeit. Het is oké dat we bijvoorbeeld een betere invulling van het OV willen binnen de financiële mogelijkheden, maar we moeten het doel niet voorbijstreven en ons blijven focussen op de kerntaken, zoals het beheer van de provinciale infrastructuur. De financiële paragraaf geeft overigens wel risico's aan die voor andere provincies niet anders zijn, maar het is natuurlijk niet erg dat we geen geld gaan uitgeven dat we niet hebben. Daarnaast zijn wij een grensprovincie en delen wij een lange grens met België en Duitsland. Er is niets op tegen om deze verbinding met deze landen te verbeteren en te vergemakkelijken, omdat dit natuurlijk ook prettig is voor de Limburger voor verschillende redenen. We moeten wel kijken welke financiële rol de landelijke politiek hierin kan spelen, aangezien het hier gaat om internationale bereikbaarheid en mensen die uit andere provincies via Limburg doorreizen naar deze landen hier ook van profiteren. We kunnen beter investeren in bereik binnen Limburg en bijvoorbeeld in plaats van ieder uur ieder half uur de regionale dorpen laten bereiken per bus of per openbaar vervoer, want daar heeft de Limburger zelf meer voordeel bij dan bij internationale verbindingen. Hoe kan je nou focussen op de connectie met buitenland als je de verbindingen binnen de eigen provincie niet helemaal op orde hebt? Op de laatste vraag, daar nog een antwoord op... Een werkbezoek, ik stel voor dat we ergens naar een afgelegen dorp gaan en dat iedereen met het openbaar vervoer moet komen.

De voorzitter: Ik dank de heer Heldens voor zijn inbreng en dan ga ik verder aan de linkerkant en dan begin ik bij mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, het is toch leuk, hè, dat je jarenlang roadtrips maakte als PvdA-politicus, eenzaam met het OV, en dat je dan nu in de commissievergadering een brede oproep hoort om met elkaar een roadtrip te gaan doen. Ik kan het alleen maar toejuichen en steunen. Voorzitter, eerst het algemene oordeel. Dit beleidskader is in grote lijnen oké. De lijnen uit het coalitiekoord komen goed terug, maar de PvdA worstelt wel met de invulling van de indicatoren in de doelenboom en we missen ook een aantal thema's. Ik kom in reflectie op vraag 1 in eerste instantie terug op de samenhang met andere documenten, want we zien dat er een mobiliteitsvisie komt, dat er een beleidskader komt en een uitvoeringskader. De PvdA vraagt zich eigenlijk gewoon heel erg af: hoe bewaken we nou de samenhang tussen deze kaders? Het lijkt erop dat dit beleidskader gebaseerd is op een oude mobiliteitsvisie en dat we hierna een nieuwe mobiliteitsvisie gaan maken. Betekent dat dan dat we dit beleidskader over een paar maanden misschien al moeten herijken? Als dat zo is dan zou ik zeggen: misschien moeten we heel even wachten met het vaststellen van dit beleidskader en gewoon zorgen dat dat allemaal goed en netjes en logisch in elkaar overloopt. Maar de Gedeputeerde; aan zijn glimlach te zien heeft hij daar een goed antwoord op. Goed, de indicatoren. De doelenboom. Er staan veel outcome- en outputindicatoren in die qua invulling nog open zijn. Er staat dan bijvoorbeeld: we gaan XX m² asfalt bijhouden of beheren. De PvdA worstelt daarmee, want ik vind het eigenlijk een beetje gek dat we een beleidskader gaan goedkeuren, waarin we zeggen: oké, dit zijn de actielijnen, dit zijn de acties die we willen en dit zijn de budgetten die we eraan toekennen. We formuleren ook doelen, maar we vullen die doelen nog niet in. Dat gaan we bij de voorjaarsnota doen. Ik denk dat dat de verkeerde volgorde is en ik zou willen vragen aan het College: waarom maak je deze keuze? Is er een andere manier om dit op te lossen? Met name ook omdat de vaststelling van dit beleidskader en de vaststelling van de Voorjaarsnota heel dicht bij elkaar liggen en we bij de voorjaarsnota alleen maar de doelen voor één jaar bespreken en niet voor de hele periode. Dus in mijn hoofd komt hier; ja, ik begrijp dit gewoon niet en ik vind het eigenlijk ook onverstandig.

Laat ik maar even een schot voor de boeg nemen. Dan de inhoudelijke thema's. Grensoverschrijdend OV. Het wordt wel genoemd, maar er zijn geen geconcretiseerde acties en die worden ook niet verder uitgewerkt, ook niet in goede indicatoren. De PvdA wil het College ook meegeven dat je bij grensoverschrijdend OV niet alleen aan de missing links op het spoor moet denken, maar juist ook aan grensoverschrijdende busverbindingen. Ik woon in Sittard-Geleen. Als je met de bus vijf kilometer de grens over wil om boodschappen te doen in Tudderen, ben je tweeënhalf uur onderweg. Dat is onlogisch. En het ... Jij zegt dat het minder is? Oh, het is minder. Nou, jij woont ... Jij doet dat. Oh, toppie. Goed, in ieder geval, het duurt vele malen langer dan als je met de auto gaat en ... Nou ja, goed, ik heb ... Die hoeven onderweg niet te stoppen, maar laten we ... Juist jij, Leon, vindt grensoverschrijdend openbaar vervoer ook heel erg belangrijk, geloof ik. Dus laten we het College nou samen meegeven dat ze niet alleen naar treinverbindingen kijken, maar juist ook naar busverbindingen. Goed, dan vrachtwagenparkeerplaatsen. Een zeer terechte opmerking van collega Ijpelaar. Waar zijn de acties op vrachtwagenparkeren? Er is echt veel meer te doen dan alleen bij het Rijk om geld vragen. We kunnen ook op andere manieren proberen om dit in goede banen te leiden. Het mist echt, dus ik zou het College willen meegeven, om daar, juist daar ook beleid op te maken, juist ook omdat het van zo'n grote invloed is op het welzijn van de vrachtwagenchauffeurs zelf, maar ook op de leefbaarheid in dorpen en wijken. Aangezien leefbaarheid een rode draad is in al onze beleidskaders, lijkt het mij logisch. Dan een reflectie op vraag 2. Goed uitgewerkt. Hè? Het zou mooi zijn als in andere beleidskaders ook op deze manier uitgewerkt werd. Dan voegt het ook wat toe namelijk. In veel andere beleidskaders vind ik het weinig toevoegen, maar hier vind ik het wel wat toevoegen. Complimenten. Dan een reflectie op vraag 3. Bij veel ... Eigenlijk bij alle mobiliteitsprojecten doen wij aan natuurcompensatie, maar ik krijg nogal eens het gevoel dat we dat wel op papier zetten, maar dat de daadwerkelijke uitvoering van die natuurcompensatie tegenvalt. Ik zou graag een projectsafari willen langs verschillende projecten waar we in het verleden natuurcompensatie hebben aangelegd en willen zien wat daar nou het effect van is, want we moeten wel met elkaar logische dingen doen. Daarnaast zou ik het heel mooi vinden om gewoon eens op bezoek te gaan op een vrachtwagenparkeerplaats en met elkaar gewoon eens te praten over: joh, wat zijn nou die problemen hier? En natuurlijk internationale OV-verbindingen. Daar kun je mij altijd voor wakker maken. Tot zover.

De voorzitter: En u was perfect binnen de vijf minuten ook nog, dus ik kan het compliment aan u ook teruggeven. Dan geef ik het woord aan de heer Vaessen van D66.

De heer Vaessen (D66): Dank u wel, voorzitter. Schnellbus 3, mevrouw Berghorst, van het station in Sittard naar Tudderen, naar het winkelcentrum: tien minuten. Dus die is toevallig goed geregeld. Maar probeer maar eens vanuit Sittard in Maaseik of in Maasmechelen te komen, dus er is nog genoeg werk aan de winkel. Daar heeft u verder gelijk in. Het is natuurlijk mooi dat we het weer over mobiliteit kunnen hebben, want dit gaat over onze kerntaken als Provincie en als we die dan ook nog goed uitvoeren en er wat ambitie aan toevoegen leveren we niet alleen een bijdrage aan de mobiliteit, maar aan economie en leefbaarheid in de provincie, aan schonere lucht en een duurzamer Limburg. We willen graag nog ambitie blijven zien in het kader, ondanks dat we niet voornemens zijn om nieuwe grote infrastructurele werken toe te voegen aan de portefeuille. Daar zijn we het wel mee eens. Dat vinden we verstandig. Laten we maar eerst kritisch kijken naar wat er überhaupt uitvoerbaar is in de huidige portefeuille binnen de financiële ruimte die we hebben. Er kunnen natuurlijk wel altijd ook externe ontwikkelingen zijn die mobiliteitskansen opleveren voor Limburg. Wij zouden het dan wel fijn vinden als het College in zo'n geval zo'n project wel kritisch bekijkt en kan kijken of dat een goede bijdrage gaat leveren aan Limburgse mobiliteitsdoelen, waarbij het College dat dan ook aan de Staten voorlegt, want er zullen altijd ook weer financiële vragen bij zitten, om dan te bekijken of Limburgse participatie misschien toch wenselijk is. Met D66 Limburg kunt u in elk geval dat gesprek over slimme,

schone en duurzame mobiliteit altijd voeren, ook als dat nieuwe ideeën zijn. De doelenboom geeft wat mij betreft een helder overzicht van het kader en we zijn blij dat u het onderzoek naar het uitbreiden van de open access nachttrein daarin heeft opgenomen, maar we zien dat ook nog niet alle indicatoren heel concreet zijn. Die zijn nog in ontwikkeling. Wat D66 betreft zien we die komen voordat we dat kader vaststellen en niet te veel achteraf. Dus daar ga ik wel mee met collega Berghorst. Als die indicatoren er dan straks komen, dan zien we die graag lekker concreet en gericht op resultaten waar Limburgers buiten ook iets van merken. Dus laat ik er alvast één meegeven als we het toch over internationale verbindingen hebben. Hij werd wel genoemd in het kader, de intercityverbinding Eindhoven-Aken. Als het aan D66 ligt, dan gaat hij natuurlijk elke dag en elk uur rijden. We snappen wel dat dat nog een hele tijd gaat duren, zeker als we ook nog rechtstreeks willen doorrijden naar de Randstad. Maar misschien een iets haalbaardere indicator, die technisch misschien moet kunnen, ook al zijn er een hele hoop andere haken en ogen aan. Vanaf 2025 rijden er dagelijks rechtstreekse treinen van Aken naar Eindhoven in de randen van de dag en in de weekenddienstregeling elke twee uur gedurende de dag. Is dat een indicator die u makkelijk groen gaat kleuren? Zeker niet en dat snappen wij ook wel, want het vergt niet alleen ferme politieke en bestuurlijke wil van ons in de regio. Het vergt ook echt stevige inspanning van het Rijk en andere partners. Maar als u die ferme en politieke wil uit de regio blijft tonen om dat voor elkaar te krijgen, dan vindt u ons altijd aan uw zijde in de Haagse lobby. Op het uitblijven van actie van het Rijk en andere partners zullen we u ook zeker niet afrekenen, zolang de Limburgse daden maar laten zien dat wij wel de wil hebben om het voor elkaar te krijgen. Met de recent opgestarte Statenwerkgroepen hebben we er alle vertrouwen in dat PS goed aan de bal kan blijven op het gebied van OV en publieke mobiliteit in de breedte. Wenselijke werkbezoeken op dat gebied zullen wij dan ook prima in die setting kunnen agenderen, dus daar hebben we nou geen directe vragen voor. Als we kijken naar de organisatie van de uitvoering, dan zien we daarin ook veel reguliere overleggen staan met allerlei partners, maar wij missen daar wel die internationale partners in dat overzicht. Wallonië, Vlaanderen, Noordrijn-Westfalen. Dan is het toch weer een beetje alsof je zit te kijken naar een Nederlandse plankaart, zoals die in het verleden in de Randstad gemaakt werd. Die zijn namelijk overal wit, behalve tussen Weert en Mook, alsof er aan die kanten waar die wit is niks te zien is. Er zijn natuurlijk ook best gezamenlijke mobiliteitsuitdagingen aan die kanten. Het staat er niet in, maar we gaan er tegelijkertijd wel van uit dat er dat soort structurele overleggen wel bestaan. We horen graag of dat zo is en of die dan in het stuk kunnen worden meegenomen. Als het zo zou zijn dat er met een aantal partijen niet zo'n structureel overleg bestaat, maar dat we alleen maar met elkaar over lopende projecten praten, is het dan niet verstandig om daar wel structureel mee te gaan praten? Nou, nog één inhoudelijke, de Parkstadroute hebben we ... Ja, niet de route zelf. Daar wil ik het niet over hebben, maar naar aanleiding van. We hebben er toen over gesproken. Er zitten bij zo'n grotere fietsroute vertragingsrisico's, net als bij andere projecten in stikstof, maar vooral ook wel in het samenspel van allerlei overheden, want zo'n fietsroute loopt natuurlijk door meer gemeenten en we maken dan heel vaak het wetslagen daarvan, het tijdig wetslagen, ook afhankelijk van alle individuele procedures bij gemeenten, alle individuele ruimtelijke procedures. Is het mogelijk om in het kader op te nemen dat wij ook bereid zijn om provinciaal ruimtelijk instrumentarium in te zetten in dit soort gevallen. Natuurlijk niet om gemeenten voor de voeten te lopen, maar ze wel dat aanbod te doen: beste gemeente, wij willen gezamenlijk zo'n route neerleggen. Zullen we dat doen samen in één ruimtelijke procedure, in één vergunningstraject, zodat we ook daar vertragingsrisico's kunnen vermijden? Dat is hem zover, voorzitter.

De voorzitter: Ik wou u er al op attenderen in het kader van een vertragingsrisico dat uw tijd erop zat, maar vooralsnog, in tegenstelling tot veel mobiliteit, loopt dit echt keurig volgens dienstregelingen.

De heer Ijpelaar (CDA): Ik heb nog een vraag, mevrouw de voorzitter, aan de heer Vaessen. U gaf aan dat ... Uw eigen motie staat wel inderdaad kort benoemd, maar vindt u dat nachtvervoer in Limburg dan voldoende benoemd is in het stuk?

De voorzitter: Uw voorzitter kan het heel erg waarderen, dat u zelf iets niet doet in uw inbreng en dat u dat dan nog even via iemand anders richting het College stuurt. Goed. De heer Vaessen.

De heer Vaessen (D66): Laat ik de heer Ijpelaar daar wat in ten dienste staan en hem helpen. Wat mij betreft mogen we het daar best breder over hebben en ook breder naar kijken. Ik was toen met deze motie gekomen en ik dacht: dit is er één die we misschien niet al te lastig gerealiseerd krijgen, omdat er al wat bestaat. Maar er is denk ik zeker behoefte aan meer.

De voorzitter: En voor alle andere mensen, mocht u ooit op zoek zijn naar goede grensoverschrijdende treinverbindingen, dan heeft u geen 9292OV nodig. Dan kunt u de heer Vaessen gewoon even bellen. Die zit daar heel goed in. Dat heeft u gemerkt. Ik geef het woord aan de heer Erkamp van 50PLUS.

De heer Erkamp (50PLUS): Ja, dank u wel. Er zijn al heel wat schriftelijke vragen gesteld en uitgebreid beantwoord. De algemene teneur van dit stuk is wel dat het met de huidige middelen moeilijk is om wettelijke taken en ambitieus uit te voeren, laat staan dat er ruimte is om wat extra's te doen. Wat bedoelen we met extra's? Dat daadwerkelijk alle Limburgse steden, dorpen en dorpskernen uiteindelijk weer toegankelijk en bereikbaar zullen zijn. De Natuur en Milieufederatie Limburg geeft in haar brief van 22 januari 2024 een aantal aandachtspunten en denkrichtingen aan, die onzes inziens zeker het overwegen waard zijn en waarmee wij als PS ons voordeel kunnen doen bij het definitief vaststellen van dit beleidsdocument. Wij lezen dat wij als Provincie inzetten op een verbeterde nationale en internationale bereikbaarheid van Limburg. Er wordt gelobbyd bij het Rijk en Europa. Vraag: wat heeft deze lobby tot nu toe concreet opgeleverd of wat gaat deze lobby naar verwachting opleveren? Eén van de speerpunten binnen het mobiliteitsvraagstuk is de verduurzaming van de mobiliteiten. Wat 50PLUS betreft is dit een terecht speerpunt, maar dit mag wat ons betreft niet ten koste gaan van de kwaliteit en kwantiteit van de dienstverlening in diverse openbare vervoersmogelijkheden. Ook hebben wij als 50PLUS al eerder gevraagd te onderzoeken of in de daluren gratis openbaar vervoer voor 50+'ers mogelijk is. Misschien kunnen we eens kijken naar ons buurland België, hoe het daar is geregeld. Dank u wel.

De voorzitter: Daar was u al. Keurig binnen de tijd. Dan ga ik verder naar uw buurvrouw, mevrouw ... Ja, ja, zeker. Als de mobiliteit nou een voorbeeld zou nemen aan deze commissie, dan... Nee, goed. Mevrouw Plusquin van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. 'Wat doen wij doen?', voorzitter. Een mooie vraag waarmee in het beleidskader aanhoudend gekopt wordt. Het doet ons deugd dat wordt gesteld dat met het uitvoeringsprogramma's in dit beleidskader niet getreuzeld wordt. De mobiliteitsuitdagingen in Limburg kunnen niet wachten op het uitwerken van meerjarige beleidsprogramma's. Wat betreft die Mobiliteitsvisie 2040, waarmee dit College deze periode aan het werk mag, zou de Partij voor de Dieren graag meer nadruk zien op het bevorderen van de fiets als niet-recreatief vervoersmiddel, naast de fiets als toeristisch en sportief doel. Met genoegen zien wij dat in de doelenboom concrete aantallen worden genoemd voor fietsstimulerende maatregelen, maar voor ons mogen die verdubbelen, dus eerder 20 dan 10. We zijn van mening dat het meest stimulerend voor woon-werkverkeer per fiets zou zijn wanneer er geïnvesteerd wordt in een goede fietsinfrastructuur. Ik denk daarbij aan snelfietspaden, goed onderhouden bestaande fietspaden en

oog voor een veilige situatie voor fietsers. Ook vooral in de nabijheid van scholen is daar nog echt grote winst te behalen. Terecht wordt in het conceptbeleidskader melding gemaakt van het toegenomen aantal ernstig gewonde verkeersslachtoffers, die met name bij kwetsbare verkeersdeelnemers zoals fietsers voorkomen. Veiligheid op de fiets is enerzijds een kwestie van gedrag, maar anderzijds ook een kwestie van een goed en een veilig fietspadennetwerk. Daar ligt een grote taak voor de komende periode. Nu in het beleidskader staat opgenomen dat er geen grote infrastructurele projecten aan de mobiliteitsportefeuille worden toegevoegd, zou ik graag de vraag beantwoord willen zien of dat concreet betekent dat er geen nieuwe snelfietspaden of fietspaden zullen worden aangelegd, terwijl dat in onze provincie wel zo ontzettend nodig is. We zouden ook graag terugzien dat veilig fietsen bij alle Limburgers wordt gestimuleerd, ook de Limburgers die een fiets niet kunnen betalen, of die om wat voor reden dan ook pas later in hun leven voor het eerst op de tweewieler stappen. Een groot aantal minder draagkrachtige Limburgers wordt onder andere bij Stichting Leergeld en zaken zoals Werk voor Heerlen aan een fiets geholpen, maar er is ook een hele grote behoefte nog aan fietsen. Daar krijgen zij ook het broodnodige fiets- en verkeersonderwijs. Bij deze doen we graag als suggestie voor een werkbezoek, het verzoek om een fietsles te laten verzorgen voor de kinderen bij Stichting Leergeld. LOKAAL-LIMBURG gaf dat ook al aan, dat dat belangrijk is. Ja, dan heb ik eigenlijk nog twee opmerkingen naar aanleiding wat ik in de commissie heb gehoord. Eentje gaat over de rustplaatsen voor vrachtwagens. Dat is natuurlijk ook heel belangrijk, dat er veiligheid is in die sector. Limburg wordt volgestopt, volgebouwd met logistieke dozen. Het lijkt mij ook dat die sector daar een verantwoordelijkheid in toont. Ja, afsluitend, voorzitter. Kijk, de weg voor spullen uit China is geplaveid met een start- en landingsbaan, maar wij hopen dat de Gedeputeerde zich ook gaat inzetten voor goede fietspaden. Binnen de tijd, hè?

De voorzitter: Ik wou u al bijna een compliment geven, maar dat deed u zelf. Keurig. Ik ga verder naar de fractie van GroenLinks, de heer Dautzenberg.

De heer Dautzenberg (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Ten eerste ook een woord van dank voor de ambtenaren en de Gedeputeerde, want veel zaken die in het beleidskader staan, daar staat GroenLinks ook achter, zoals uiteraard de ambitie om de bussen emissieloos te laten rijden, meer laadpalen in Limburg en het stimuleren van het gebruik van de fiets. Zoals ik aangaf, punten waar wij achter staan. Tot zover het politieke stukje, want ik ga ook nu even verder in op de doelenboom. Daarbij zijn al een paar zaken ook aangehaald door de andere partijen. Ik wil niet te veel in herhaling vallen. Wat ik wel even wil benoemen is dat het op sommige punten toch iets meer mag. Ik noem het voorbeeld: 'In 2027 is de verkeersveiligheid verbeterd ten opzichte van 2023.' Dan staat eronder dat het gaat om geregistreerde gevallen en slachtoffers, maar wat houdt 'verbeterd' hier concreet in? Waar ligt de ambitie voor de Provincie? Kijkt men dan bijvoorbeeld ook naar de verdeling over bijvoorbeeld verschillende vervoersvormen, omdat dan natuurlijk ook de campagnes daarop afgestemd kunnen worden? Dat las ik verder niet terug, vandaar. De VVD gaf het net ook al aan, een terecht punt, dat nergens in het beleidskader iets terugkomt over mensen in het verkeer met een beperking. Als ik me niet vergis heeft ook eind 2023 de Fietsersbond hier aandacht voor gevraagd, dus vandaar ook de vraag: worden er ook campagnes gevoerd in dat kader? Wordt er sowieso rekening mee gehouden? Omdat het niet terugkomt in het beleidskader. Verder wordt ook de ambitie uitgesproken om minimaal 90% van alle basisscholen en het voortgezet onderwijs een verkeersactieve school te laten zijn. Nou hebben we daar ook eind vorig jaar een overzicht van gekregen en nu blijkt dus inderdaad dat bepaalde regio's, zoals Zuid-Limburg, daarin achterblijven. Wordt daar dan specifiek op ingezet? Worden er extra inspanningen geleverd? Ik lees het helaas niet terug, vandaar de vraag. Nou, het werd net ook al aangegeven: het beleidskader streeft naar een duurzamer en leefbaarder mobiliteitssysteem, maar hoe controleren wij dan of dat daadwerkelijk gebeurt? Dus de indicatoren moeten in sommige gevallen nog ingevuld worden en dat mag dus wat

concreter. Als laatste afsluitend, waar we graag een keer naartoe willen gaan: ja, wanneer het zover is, met zijn allen op de fiets over de Parkstadroute. Een beetje inspiratie opdoen om te kijken of we niet nog een keer van dat soort mooie provinciale fietsroutes kunnen aanleggen. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik verder naar mijn meest linkerkant, naar de heer Wolters Gregório namens de SP.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Om maar meteen kameraad Jack Poels te citeren: 'We gaan in Limburg met de auto, het vliegtuig, de trein, de boot, met de fiets en te voet natuurlijk.' Dus ik snap dat dit kader een belangrijke is voor deze Staten en zeker ook voor onze inwoners. Vanuit die hoek kijkt de SP-fractie ook naar de verwachtingen voor dit kader. Ons OV, het doelgroepenvervoer, fietssnelwegen, internationaal en goederenvervoer zijn allemaal belangrijk, nu en in de visie naar de toekomst toe. Het zijn een heel aantal ballen om in de lucht te houden en we zijn nogal afhankelijk van wet- en regelgeving en financiën om dit kader ook invulling te geven, ook al gaan er deze periode geen nieuwe wegen meer naar Rome leiden. Laat daarom ook het aspect leverbaarheid leidend zijn, is onze oproep, zowel in de kwaliteit als kwantiteit van onze OV-dienstverlening, alsook voor de chauffeur, conducteur of machinist, zodat die zich gesteund voelen bij de uitvoering van hun ambt, nu of na 2040, want de veiligheid, zowel fysiek alsook mentaal, van het OV-personeel moeten we beter onder de aandacht brengen en met onze partners oppakken. Structuur in het werk en bestaanszekerheid. Ook hebben we in de werkgroep al gesproken over de toekomst van ons openbaar vervoer. Op de vraag 'wat gaan al die medewerkers doen wanneer voertuigen zelfrijdend zijn?' moeten we als Provincie deze periode ook een antwoord hebben. Wil de Gedeputeerde toezeggen dat ook actief op te gaan pakken en niet af te wachten tot het moment daar is? In de Rijksregeling VSD is het wat ons betreft wrang dat we Limburgers proberen te motiveren om meer de fiets op het openbaar vervoer te nemen, terwijl we die toegankelijkheid niet goed verbeteren. Dan doel ik op onze concessie, zowel de concessie als het snelfietsnetwerk. Of dat met de bestaansonzekerheid het OV gewoon te duur is op dit moment. Kunt u de volgende staatssecretaris verzoeken deze middelen slimmer in te zetten? Het minimaticket is een goede stap lokaal. We zullen er hard aan meewerken om ons OV gewoon voor alle Limburgers gratis toegankelijk te maken in dal- en spitsuren. Dan ga ik ervan uit dat de Gedeputeerde zich daarbij aansluit. Waar we nu actief bezig zijn met gemeenten om te zien waar we, naar mijn mening, op de verkeerde plekken en onvoldoende laadpadden gaan plaatsen, zien we geen uitrol in het kader staan voor meer bushaltes of het zorgen dat Limburgers overal droog op hun bus kunnen wachten. Wil de Gedeputeerde dit alsnog aan het kader toevoegen voor onze inwoners? Dan ben ik al bijna klaar, voorzitter. De doelenboom, daar heb ik geen verdere opmerkingen over dan collega's al hebben gemaakt. Laten we in onze werkbezoeken inderdaad de technische kant, implementatie van het internationale kaartensysteem bijvoorbeeld, of openbaar vervoer gaan bekijken, maar ook in Europa ophalen hoe andere overheden wel een beter dekkende dienstregeling en/of gratis openbaar vervoer voor elkaar hebben. Ik zou zeggen, ga als een Speedy Gonzales aan de slag met de uitvoering van dit kader. Arriva, arriva, Andele!

De voorzitter: Goed, en daarmee komt een einde aan de eerste en enige termijn van de commissie. Ik kijk even naar mijn rechterkant, want de Gedeputeerde heeft heel veel complimenten gekregen, maar hij ziet er nog steeds ... Hij heeft er een beetje rode wangetjes van, maar hij is er klaar voor, dus ik geef het woord aan de Gedeputeerde voor de beantwoording. Ik verzoek hem zich te beperken tot de beantwoording van de vragen van de commissie en tevens om bij verzoeken van de commissie, die u niet meeneemt bij het opstellen van het Statenvoorstel, aan te geven waarom u hiervoor niet kiest. Aan u, Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Zo rijkelijk als de Staten strooiden met complimenten, zo rijkelijk waren ze ook in het stellen van vragen, want iedereen was mooi kort binnen de tijd, maar punctueel werden de vragen afgevuurd als een goede mitrailleur op het College. Dat is ook precies zoals we het graag zien. Laat ik dan ook maar beginnen met aan te kondigen dat ik de complimenten uiteraard overbreng aan de ambtenaren en iedereen die keihard gewerkt heeft om dit stuk voor elkaar te krijgen, want dat is natuurlijk een intens proces en het is af en toe ook weleens leuk om complimenten te krijgen, zeker als het gaat over infrastructuur. Dan gaan we meteen naar de BBB. Geen grote infra. Dat was eigenlijk een thema in meerdere betogen die we vandaag hoorden. Natuurlijk letterlijk vertaald uit het coalitieakkoord, waar het vandaan komt, deze ambitie. Die heeft natuurlijk zijn historie in de grote projecten en ook de grote overschrijdingen die daarbij horen uit het verleden. Daarbij lopen er twee lijnen. Aan de ene kant het overzicht dat we hebben via het IPML en natuurlijk de grote hoeveelheid die we daar nog hebben aan projecten om af te ronden aan de ene kant. Aan de andere kant ook nog een grote onderhoudsopgave die opgepakt wordt en die ook verder deze periode wordt versterkt. De enige vraag die dan overblijft is: wat is dan een groot project? Ik geloof dat dat ook een beetje de strekking was waar u op doelde. Er zitten twee beperkingen aan het oppakken van een nieuw groot project. Enerzijds denk ik dat het heel verstandig is om niet nieuwe N280's of Buitenringen of Maaslijnen de komende periode op te pakken, maar juist meer die focus te hebben op die verbetering van de kleine projecten, ook in de relatie tot leefbaarheid, want daar zitten vaak de grote winstpunten, ook voor dorpen en andere gebieden in onze provincie. Dus dat is één deel. Een andere beperking die we hebben, is financiën. We hebben er deze periode voor gekozen om € 10 miljoen uit te trekken om dit beleidskader vorm te geven. Als er gestreefd wordt naar het oppakken van meer infrastructuurprojecten, of die nu op de fiets zijn, of met de auto, of met de trein, ja, dan is het ophogen van het investeringsplafond dat we hebben op dit moment noodzakelijk om die ruimte naar de toekomst toe te creëren. Die mogelijkheid heeft u zelf als Staten. Op dit moment zoeken wij binnen de kaders die wij hebben, de financiële kaders, naar de meest geijkte oplossing om te komen tot meer leefbaarheid in dorpen en steden en worden er dus geen grote projecten opgepakt. Een andere vraag die bij de...

De heer Huizing (BBB): Voorzitter?

De voorzitter: Ja. Ik zie een vraag van de heer Huizing van de BBB.

De heer Huizing (BBB): Toch even een vraag hierover. Betekent in feite dit statement dat als er toch een goed idee komt, of het nou een mooi fietspad is of ik noemde mijn favoriete treinverbinding tussen Weert en Hamont, dat daar gewoon als standaardantwoord op komt: 'Er is geen geld, houd maar op.' Dat is eigenlijk een beetje de achtergrond van mijn in de eerste termijn gestelde vraag.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Voorzitter, met uw goedvinden. Het antwoord daarop is: Weert-Hamont staat in het IPML, dus staat als project al gealloceerd. Dus daar hoeft u zich geen zorgen over te maken. Het budget dat wij daarvoor hebben staan, dat staat en dat blijft ook staan. We zijn afhankelijk van het Rijk en van andere partners om tot realisatie over te gaan. Dus wat dat soort grote projecten betreft: als ze eenmaal in het IPML staan, dan behoren ze tot datgene wat we gaan proberen af te ronden en te realiseren. Als u het heeft over nieuwe, grote uitbreidingen van wegen, parallelwegen et cetera; uiteraard, op het moment dat die noodzaak zich voordoet en dat uit de cijfers blijkt bijvoorbeeld dat het noodzakelijk is om ergens vanwege verkeersveiligheid bijvoorbeeld of vanwege doorstroom een gebied aan te pakken, dan komen wij daarmee naar u toe, want we moeten u in kennis stellen van het feit dat zich dat voordoet. Wij kunnen dat niet oppakken zonder dat we de benodigde middelen daarvoor hebben, maar op dit moment is de doelstelling niet om grote projecten te pitchen. Als ze echt noodzakelijk zijn, komen we wel naar u toe met de informatie uiteraard. Als dat voldoende

is, dan ga ik naar de volgende vraag. U heeft een paar mooie kapstokken in uw betoog opgebouwd, die op heel veel fronten terugkwamen in de zaal. De visie 2040 is daar een ander voorbeeld van. Ik denk dat het belangrijk is om te realiseren dat we één keer in de zoveel tijd visies maken in dit huis. Die moeten over meerdere periodes relevant blijven. De crux aan een visie is natuurlijk dat je die voor de lange termijn maakt, zodat die input kan geven voor beleidskaders of handelingen naar de toekomst toe en ook dat we daar de integraliteit met elkaar opzoeken, dus dat dat niet alleen een mobiliteitsvraag is, maar dat dat gaat ook over woningbouw natuurlijk. Waar ga je woningen bouwen in relatie tot mobiliteit of waar is er een bepaalde economische ontwikkeling en welke economische ontwikkeling vindt daar dan plaats? Dus ik vind het niet per se tegenstrijdig om in deze periode te starten met het maken van een visie die er voor de lange termijn is en toch gewoon op dit moment een beleidskader vast te stellen dat ons voor de komende vier jaar, en misschien nog een stuk daarna nog, de richting aangeeft. Ik denk dat het wel belangrijk is om deze periode wel die verre doorkijk ook te maken, want met de snelheid van veranderingen op het gebied van mobiliteit is een blik op die verre toekomst ... Volgens mij zei de heer Wolters Gregório daar al iets over. Of het nou een zelfrijdende auto is of laadinfrastructuur, zoals door anderen genoemd, we moeten daarnaar blijven kijken en ook voor de lange termijn blijven plannen.

De voorzitter: U maakt hele lange zinnen, maar dit was het einde, dus ik geef heel even het woord aan mevrouw Berghorst van de Partij van de Arbeid, want die heeft een vraag voor u.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, want het antwoord dat u nu geeft op de vraag van de heer Huizing is eigenlijk ook het antwoord op mijn vraag, maar in het Statenvoorstel staat dat we het uitvoeringsprogramma gaan baseren op de Mobiliteitsvisie 2040. Dan vraag ik mij wel af: wat is dan nog het doel van dit beleidskader? Weet je? Ik zou het denk ik ... Ik vind het een beetje gek dat we een beleidskader vaststellen, een mobiliteitsvisie maken en dan een uitvoeringskader gaan baseren op de mobiliteitsvisie die voor de lange termijn is. Dan lijkt het een beetje alsof dit beleidskader in het luchtledige blijft hangen.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Met uw goedvinden, voorzitter. Ik ben blij met de vragen, want dat helpt en dan blijf ik altijd binnen de tijd. Uw punt is: als er een nieuwe visie gemaakt wordt, dan stellen wij, of het nou beleidskaders zijn of uitvoeringskaders, daar altijd enigszins aan bij. Dat klopt en dat is ook heel verstandig, dat je dat blijft doen, maar de kans dat je enorm moet bijschakelen en bijsturen omdat je op de lange termijn een bepaalde stip aan de horizon zet ... Ik denk dat wij in deze kaders al redelijk op koers zijn namelijk, met het oog op ontwikkelingen naar de toekomst. Dat betekent niet dat je niet alsnog kunt starten met het maken van een nieuwe visie. Dus ik zie ze niet per se als tegenstrijdig. Ik zie ze zelfs als complementair aan elkaar.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst heeft daar een complementaire vraag op.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, 'tegenstrijdigheid' is misschien niet het goede woord. 'Verwarrend' is het goede woord. Want het is echt wel verwarrend als je leest: 'Oké we gaan een beleidskader maken en een mobiliteitsvisie, maar het uitvoeringskader, wat je eigenlijk bij het beleidskader zou verwachten, het uitvoeringsprogramma, wat bij alle andere beleidskaders ook aan het beleidskader wordt gekoppeld, wordt hier gekoppeld aan de mobiliteitsvisie.' Dan klopt er ... In mijn hoofd klopt er iets niet. Ja, misschien dat het wel structureel is hoor, dat er iets in mijn hoofd niet klopt, maar ik denk dat het goed is dat dat stukje in dit kader even verduidelijk wordt, zodat we allemaal kunnen volgen wat we aan het doen zijn met elkaar.

De voorzitter: Eerst beantwoordt de Gedeputeerde en dan geef ik u het woord, mijnheer Ijpelaar.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Ik zal zorgen dat de passage die daarin zit nog een keer verduidelijkt wordt en dat die beter uitgeschreven wordt, zodat die coherentie ook in uw hoofd op de juiste plek valt.

De voorzitter: Is dit een toezegging, even in de coherentie ...

Gedeputeerde Kuntzelaers: Jazeker. En dan betekent dat dat die toegevoegd wordt aan het definitieve beleidskader, dat daarin die wijziging zal zitten.

De voorzitter: Helder. Dan is er nog een vraag voor u van de heer Ijpelaar van het CDA.

De heer Ijpelaar (CDA): Ja, want ik bemerk toch dat het veel raakvlakken heeft met wat er nu aan de hand is. Het CDA heeft gevraagd: 'Wat gaat de Gedeputeerde de komende drie jaar doen?' Daar hebben we het over. Er staan een aantal dingen in, maar er staat veel meer in wat we richting 2050 doen en rondom visiebepaling. Dat is ook wat mevrouw Berghorst denk ik aangeeft. Dus als het iets technisch is, dan ben ik heel blij, want dan zou de Gedeputeerde dat gemakkelijk kunnen doorvoeren. Maar de CDA-fractie denkt toch dat het niet alleen technisch is, maar dat het toch ook wel wat politieke invulling nog vraagt of in ieder geval standpunten van de Gedeputeerde, om echt een aantal piketpaaltjes te slaan in dit stuk, dadelijk niet meer sonderend, rondom: hoe gaat de leefbaarheid de komende drie jaar, los van mobiliteitsvisies van 2050, nou echt toenemen?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Met uw goedvinden, voorzitter. Ik denk dat er twee zaken bij het definitieve beleidskader tegemoetkomen aan de wens van het CDA. Eén is het toevoegen van de nota Kapitaalgoederen, wat daadwerkelijk gaat over hoe je in de komende jaren voor het grootste deel van je wegen het onderhoud gaat doen, op welke manier je dat gaat doen en welke stappen je maakt naar doorstroomverbetering, naar veiligheidsverbetering. Dat is echt een heel diep uitgewerkte versie natuurlijk van hoe je omgaat met bepaalde keuzes in de komende drie jaar. Daarnaast krijgen we nog een bijstelling van de ambities die we hebben op investeringen. Ook dat heeft natuurlijk impact op de komende drie jaar. Tot slot moet ik wel zeggen dat het IPML, wat voor ons het uitvoeringskader is waarin we de komende drie jaar eigenlijk laten zien wat we doen; ik geloof dat dat ... Het is geen direct onderdeel van het beleidskader, maar is natuurlijk wel een groot onderdeel van datgene wat we doen. Ik denk dat daarin ook wel een deel van de ambitie zit. Tot slot, op het openbaar-vervoerniveau; ja, daar vinden in de komende maanden nog een aantal belangrijke gesprekken plaats over welke invulling ... We hebben u in de werkgroep daar ook al misschien een beetje in meegenomen. Maar daar worden nog belangrijke keuzes gemaakt. In het beleidskader geven we daar de eerste contouren voor aan, maar de uitwerking daarvan volgt in de komende tijd ook nog. Dus er gebeurt heel veel en ik hoop dat een deel daarvan tegemoetkomt aan uw behoefte. Juist met ook het toevoegen van onder andere de nota Kapitaalgoederen en een veegnota hoop ik dat die concreetheid bij de definitieve versie sterker verankerd is.

De voorzitter: De heer Ijpelaar.

De heer Ijpelaar (CDA): Dank voor uw antwoord. De nota Kapitaalgoederen heeft te maken met onderhoud. Daar gaat ... Nou ja, dan kan je misschien in plaats van 60 70 gaan rijden op een weg, maar dat gaat niet per se iets doen aan de extra leefbaarheid, dus dat even als opmerking. Tenminste, of ik moet het verkeerd begrijpen. 2, u geeft eigenlijk aan: ja, er zitten een aantal separate voorstellen in de pijplijn. We kunnen een aantal dingen verwachten de komende periode, onder andere het IPML. Dat is onze werkvoorraad eigenlijk voor het verbeteren van de leefbaarheid. 'Ja, het

is aan u als Staten om dan de vertaling te maken': goh, op welke plek is de leefbaarheid toegenomen?' Ja, we zijn volksvertegenwoordigers. We staan midden in de samenleving, dus ik kan een heel eind komen. Maar ik verwacht toch ook van de Gedeputeerde dat hij de vertaling maakt rondom: hoe is de leverbaarheid toegenomen? Dat is ook wat in het coalitieakkoord staat op verschillende onderdelen. Dus ik hoop dat die integraliteit; dat de Gedeputeerde daarvoor gaat staan. Dank u wel.

Gedeputeerde Kuntzelaers: De voorzitter fluistert 'beantwoord maar meteen'. Dat doe ik dan ook maar. Ik kan heel ver meegaan in wat de heer Ijpelaar zegt. Ik zeg dan ook toe - dat kan de voorzitter meteen notuleren - dat we die koppeling op het gebied van leefbaarheid nog wat zullen specificeren in dit stuk, dus daar waar de winstpunten te behalen zijn die relateren aan de leefbaarheidsvraagstukken. Dat zullen we verbeteren. Even kort ingaand op dat de nota Kapitaalgoederen wel degelijk een verbetering van de leefbaarheid kan betekenen; dat heeft namelijk te maken met dat veel aanpassingen op het gebied van veiligheid en doorstroming ook meteen worden meegepakt, bijvoorbeeld op natuurinclusieve bouw et cetera. Dat zit ook in de nota Kapitaalgoederen, dus daar kunt u wel degelijk, zelfs als u daar nog wat extra's voor beschikbaar zou stellen in uw wijsheid; dan kunt u nog meer doen zelfs aan de leefbaarheid vanuit dat perspectief, maar die wijsheid kunt u dan bij de definitieve behandeling invullen.

De heer Ijpelaar (CDA): Ik ben blij dat ik het af en toe ook fout kan hebben.

De voorzitter: Mensen die dat zo kunnen toegeven, daar word ik ook heel blij van. De Gedeputeerde gaat verder en dan zet ik de tijd ook weer aan.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Laat ik een ander overkoepelend thema uit het betoog van de heer Huizing erbij pakken: grensoverschrijdend OV en misschien nog wel breder, ook om antwoord te geven op de vragen van de andere Statenleden, grensoverschrijdende verbindingen in zijn algemeenheid. Die paragraaf zullen wij verder uitwerken, want er wordt wel degelijk een best wel stevig programma uitgevoerd in de lobby, maar ook in de realisatie van betere grensoverschrijdende verbindingen. De voorzitter mag dat ook noteren, dat we het stukje grensoverschrijdend vervoer in bredere zin nog wat zullen uitdiepen in het definitieve kader. Dat geldt dan zowel voor trein- als voor busverbindingen. Bij busverbindingen geldt wel dat we daar nog een stevig gesprek met de vervoerder hebben en daar hebben we nog vele gesprekken mee in de komende tijd, maar we zullen dat op dat niveau meenemen. Ik pak even meteen de vraag van de heer Vaessen mee. Die vroeg om in de doelenboom eventueel concreter te maken wat de ambitie op Eindhoven-Aken is. Wij zullen daar een doelstelling voor u in meepakken, daarbij in gedachte hebbende alle hindernissen die u zelf al benoemde bij het opnemen daarvan. Kom ik meteen ook bij de doelenboom en de vragen die er daarover waren, met name over de concreetheid die je kunt invullen. Op sommige plaatsen staat inderdaad XX, de hoeveelheid wegen die we bijvoorbeeld nog gaan verharderen in de komende periode. Ja, voor onderhoud geldt bijvoorbeeld: dat komt rechtstreeks uit de nota Kapitaalgoederen. Er is met veel stoom en kokend water gezorgd dat die in de komende cyclus bij dit stuk kan worden toegevoegd en dan kunnen ook bijvoorbeeld die gegevens worden ingevuld. Dan weten we precies wat onze ambities zijn en wat onze doelen zijn, dus kunnen we die ook toevoegen. Ik ben het met u eens, mevrouw Berghorst, in dit geval: het is onlogisch om die KPI's niet volledig ingevuld te hebben en die bij de voorjaarsnota pas in te vullen. Wij zullen dus ook ons best doen om die in te vullen voor de definitieve vaststelling van dit kader, met daarbij wel in acht nemend dat sommige ambities streefambities zijn en geen harde, want bijvoorbeeld verkeersslachtoffers; onze invloed met alles wat wij doen is maar een deel van de effort die we hebben. Als er meer mensen op hun mobiele telefoon gaan kijken of nog steeds snellere elektrische

fietsen kopen, dan is het echt heel lastig om daar aan de slag te gaan. Wij doen onze taken daarin, maar het effect van de buitenwereld is ook groot. Goed.

De voorzitter: Ik vraag even of dit nou een toezegging is of niet.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, een toezegging.

De voorzitter: Wilt u hem dan nog even zelf scherp formuleren?

Gedeputeerde Kuntzelaers: De toezegging is dat we de KPI's scherp invullen voor de komende periode, met de kanttekening dat er sommige streefgetallen inzitten.

De voorzitter: Mooi, een toezegging met een kanttekening. Gaat u verder.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Goed. Modal shift werd nog genoemd door de heer Huizing inderdaad, met een verzoek om te kijken hoe we daar zowel de modal shift naar water, die al goed loopt maar ook die naar de trein; om die verder te verstevigen. Ik ga even kijken wat daar de mogelijkheden zijn. Dat is geen toezegging, maar dat is meer een ietwat algemene blik. We zijn bij heel veel projecten bezig om die modal shift verder te versterken. De trein is daar een onderdeel van. Ik zal even kijken in hoeverre we daar nog mee aan de slag kunnen.

De voorzitter: Een vervolgvraag van de heer Huizing van de BBB.

De heer Huizing (BBB): De vraag stelde ik inderdaad naar aanleiding van het feit dat als je gewoon naar de statistieken kijkt, niet alleen voor Limburg, maar naar heel Nederland eigenlijk; dat het spoor gewoon achterblijft. Als je bepaalde doelstellingen hebt voor de modal shift, dan zal het spoor daar een aandeel in moeten nemen, anders haal je je doelstellingen niet. Dus dat is eigenlijk ... De vraag die ik gewoon heb: is waarom blijft het achter, ondanks alle pogingen om het te stimuleren?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, het doel van modal shift is met name van de weg af te komen met je vervoer. Of dat dan op een trein eindigt, op een boot of in een bus... Al die opties liggen dan op tafel.

De exacte reden; daar kan ik schriftelijk bij u op terugkomen, waarom de trein eventueel achterblijft. Onze doelstelling is in ieder geval zoveel mogelijk vervoer van de weg om een duurzame, maar ook een betrouwbare levering van goederen mogelijk te houden in ons land. Dus daar kunnen we schriftelijk op terugkomen.

De voorzitter: Wanneer?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Voor het beleidskader.

De voorzitter: Ik ben een charmante assistentie. Goed, de Gedeputeerde gaat denk ik verder met zijn beantwoording.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ik ga even door. Mijnheer Ijpelaar. Daar heb ik vijf hartjes neergezet vanwege de liefdevolle woorden die uitgesproken werden. Voor de rest denk ik dat ik het stuk over de kortetermijnplanning in ieder geval zojuist al heb toegelicht, inclusief een toezegging die erbij hoorde. De vrachtwagenparkeerplaatsen, laat ik daar even naartoe gaan, een onderwerp wat in de vorige periode al nadrukkelijk op de agenda stond en nu nog steeds staat. Ik zal zorgen dat we dat stuk ook nog een keer benadrukken in dit beleidskader, want daar wordt al heel veel op ingezet, enerzijds naar

het Rijk toe om inderdaad mogelijk te maken dat we naast de autowegen toegang krijgen tot vrachtwagenparkeerplaatsen, want dat is zeker in Midden- en Noord-Limburg een grote uitdaging op dit moment. Ook in gesprekken met de Duitse overheid hebben we bijvoorbeeld recent nog met de minister uit Noordrijn-Westfalen een gesprek gehad. Aan de Duitse zijde wordt namelijk ook gewerkt aan parkeerplaatsen en zeker voor dit internationaal vrachtverkeer hoeft de oplossing niet per se in ons land te liggen, maar mag die ook prima in de buurt van Aken liggen of waar dan ook. Dus ook daar lopen de gesprekken inderdaad met de buurlanden en ook die efforts zullen we nog wat nader duiden in het beleidskader. Die mag u toevoegen als een korte toezegging. Ik zie heel veel enthousiasme aan deze kant voor het allemaal ietwat verder uitwerken van een bepaald aantal stukjes tekst, maar na zoveel complimenten moet dat toch helemaal goedkomen. Goed, data in mobiliteit en met name het delen van die data voor de Staten en voor gemeenteraden om te komen tot een betere besluitvorming. Daar zijn we al druk mee bezig. Ik zou even na moeten kijken in hoeverre die ontsluiting daarvan mogelijk is. Ik denk dat het eigenlijk geen probleem is, omdat het volgens mij geen privacygevoelige informatie is, maar meer sturingsmechanismen zijn. We gaan er even naar kijken. Het hoeft niet volgens mij per se terug te komen in dit stuk, maar dit is wel iets wat ook onze aandacht heeft. Dan een belangrijk punt van de heer Bloi: toegankelijkheid. Een serieus punt, waar ook echt veel werk van gemaakt wordt, bijvoorbeeld als het gaat over busstations die we allemaal aan het upgraden zijn op dit moment, zodat je daar met een rolstoel of met een andere uitdaging makkelijker kunt instappen in de bus. Ik zal zorgen dat we dit stuk ook nog wat duiden in het beleidskader, omdat het wel degelijk de aandacht heeft van dit College. Ik vond de voorstellen tot werkbezoeken fantastisch van de VVD. Dus wat dat betreft, om de uitdaging aan te gaan om een keer met een bedekt oog dan wel met een rolstoel deel te nemen aan het openbaar vervoer; het zijn mooie ideeën. Ik zou met name zeggen: laten we dit met zijn allen een keer doen. Goed geblinddoekt zijn. Heel goed. De grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden werden ook aangehaald door de heer Bloi en ook door de heer Vaessen in één van de vragen. Die zaten op twee fronten eigenlijk. Enerzijds was het: 'Er zijn initiatieven in Duitsland en België die ook in het belang zijn van Limburg. Dus als wij bijvoorbeeld lobbyen in Brussel, dan is goede doorstroming op de weg aan de Duitse zijde of OV-verbindingen aan de Belgische zijde; die kunnen in ons voordeel zijn. Kijk daar ook naar.' Ik weet niet in hoeverre we die heel scherp op het netvlies hebben, maar ik vind dat een uitstekend idee, dat we absoluut kunnen overnemen. Structurele overleggen over vervoer, die zijn er niet. Ik kijk even naar de heer Vaessen, hoewel ik wel soms het gevoel heb dat ik met bepaalde ministers, bepaalde – laat ik het zo zeggen – Vlaamse burens, zo vaak aan tafel zit dat het gaat vermoeien. Maar dat is meestal niet uit vooruitziende blikken en mooie plannen maken, maar dat is meestal crisismanagement. Er valt wat voor te zeggen om juist in die planvorming en naar die toekomstgerichtheid meer te gaan investeren, zodat je voorkomt dat je met elkaar in de clinch raakt en conflicten met elkaar hebt uit te voeren. Dus ik vind dat wel een gedachte waar ik eens even op ga kauwen, om te kijken hoe we daar structureel invulling aan kunnen geven. Dan LOKAAL-LIMBURG. U refereerde aan lesgeven op basisscholen en ik kan alleen maar zeggen, mijnheer Schoenmakers: dat is inderdaad één van die plekken waar het meest effectief natuurlijk voorlichting gegeven kan worden, hoe je kinderen op een positieve manier kunt voorbereiden op deelname aan het verkeer in brede zin. Daarom stimuleren wij vanuit de Provincie de Verkeersactieve School, waarin allemaal die verschillende componenten aan bod komen als het gaat over verkeersdeelname. We zijn zelfs aan het kijken of je dat op sommige plekken nog kunt aanvullen, bijvoorbeeld in plattelandsgemeenten, met landbouwverkeer specifiek nog extra of andere aanvullingen die regiospecifiek zijn. Maar dit heeft zeker onze aandacht en daar gaan ook extra middelen naartoe deze periode. Dus daar mag u zeker van zijn. Ook slimmer gebruikmaken van alle verschillende mogelijkheden die we nu hebben en misschien ook in de toekomst krijgen. SmartwayZ is één van de methoden. Hoe gaan we nu ervoor zorgen dat we zo slim mogelijk gebruikmaken van alle infrastructuur die we nu hebben? Want met een aantal slimme aanpassingen kun je ook bijvoorbeeld de pieken in de spits proberen te mitigeren, zodat je eigenlijk met de

infrastructuur die je nu al hebt, al voldoende uitkomt. Daar kunnen eventueel ook nieuwe ontwikkelingen een rol bij spelen. Dus ja, die blik daarop is aanwezig. Dan ga ik even naar de heer Hintzen van JA21. Met het grootste deel van uw betoog was ik het eens, echter, het was de eerste keer dat ik dingen hoorde waarvan ik dacht: nou, ik weet niet of ik het daarmee eens ben. Ik vind het namelijk fantastisch als er mensen vijf kilometer verder over de grens gaan werken. In mijn geval zou dat in Kaldenkirchen of in Straelen zijn, maar het maakt niet uit waar je inderdaad over de grens gaat werken. Ik denk dat het heel goed is als we als Limburgers die grens niet als een barrière zien, maar juist als een kans om dicht in de buurt van je eigen woonplek aan de slag te kunnen. Hetzelfde geldt natuurlijk wel; als er goede verbindingen de ene kant uitgaan, zijn ze er ook deze kant uit en dat helpt natuurlijk ook om die tekorten op de arbeidsmarkt, zoals u die adresseerde, in te vullen natuurlijk, want het is fantastisch als er ook mensen uit de Duitse en Belgische regio hier werken. Dat doen ze al en het zou misschien nog veel meer worden op het moment dat de verbindingen beter zijn. Dat ... Even denken, de meeste vragen ... Oh ja, gedragsbeïnvloeding, één van de punten in dit stuk waar we toch wel op inzetten, ook gedeeld met de Rijksoverheid. Ja, u vindt gedragsbeïnvloeding een naar woord, begreep ik. U zei: 'Het informeren van mensen, dat vinden we wel heel verstandig.' Nou ja, goed, als je mensen goed informeert, dan verandert het gedrag mogelijk. Het is een beetje een woordspelletje, maar ik denk dat het effect wat je najaagt namelijk is dat er goed en efficiënt gebruik wordt gemaakt van het openbaar vervoer en van onze wegen. Daar zetten we natuurlijk op in, dus als u het anders wilt noemen is dat prima. Voorlopig heet het nog gewoon 'gedragsbeïnvloeding'. Dan ga ik naar de heer Heldens. Tsja. U noemde het een verstandige strategie. Dat is altijd fijn, om van Forum te horen dat het kader een verstandige strategie is. U maakt een klein onderscheid tussen het onderhoud van onze regionale wegeninfrastructuur en het openbaar vervoer. U zei: we moeten ons focussen op onze kerntaak. Ja, het OV is ook een bij de Provincie gedelegeerde kerntaak, dus ik zou geen onderscheid willen maken. Ik denk dat het onderhouden van ons wegennet superbelangrijk is en dat we daar ook de komende tijd op in moeten zetten. Daarom ontvangt u ook de nota Kapitaalgoederen binnenkort, om die uitwerking te zien. Aan de andere kant zullen we ook zeker investeren om het openbaar vervoer in Limburg, binnen Limburg, maar ook naar buiten toe, te verbeteren de komende tijd. Dus ik denk dat het meer een en-en-situatie is dan een of-situatie in dit geval. Dus ik hoop dat ik daarmee toch nog steeds te horen krijg dat het een verstandige strategie is van u. Maar dat horen we bij de definitieve vaststelling wel. Mevrouw Berghorst. Een heel aantal vragen zijn al beantwoord, ook die rondom de indicatoren. U stelt ons tot slot een vraag over de natuurcompensatie, die gepaard gaat met infrastructurele maatregelen en met name een werkbezoek daaraan. Ik denk dat het een uitstekend idee is om een keer kritisch te kijken naar: wat is dat dan, natuurcompensatie? Dat je ook gaat kijken van: oké, hier is iets verdwenen en daar is iets teruggeplaatst. Ik adviseer ook met name om mijn gewaardeerde collega-Gedeputeerde Faassen daarbij uit te nodigen, want die weet alles van bomen en terugplanten daarvan. Hij geeft regelmatig nog eens een goed college aan ons van wat wel te doen en wat niet, en waar we met name af en toe een beetje gefleest worden als we pech hebben. Dus om een kritische blik en ook een verstandige blik daarbij te hebben zou ik zeer zeker zeggen: laten we de heer Faassen ook uitnodigen.

De voorzitter: Ik zie een vraag van mevrouw Plusquin van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, dank u wel. Ik zou daar dan wel ook een onderbouwing door willen van een ecooloog bijvoorbeeld, om te bekijken wat die daadwerkelijke natuurwaarde is. Want je kunt wel een Sterrebos weghalen en dan wat boompjes neerzetten, maar dat is wel van een hele andere orde en dat duurt misschien wel 150 jaar voordat diezelfde ecologische waarde is terugbereikt. Dus dat zou ik er wel bij willen.

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Mevrouw Plusquin, ja, goed, bij werkbezoeken geldt: de Staten is grotendeels zelf aan zet. Wij willen graag mee organiseren natuurlijk, maar als er daar behoefte aan is, om vanuit meerdere perspectieven ergens naar te kijken: ja top, dat lijkt me een goed idee. Dat is bij dit soort zaken altijd verstandig, zodat iedereen het gevoel heeft ... Nou, u gaat zelf over het organiseren van de werkbezoeken, maar als u dat vraagt, dan kunnen we daar uiteraard u bij assisteren of bij faciliteren.

De voorzitter: Ik zie ook nog iets hier tussenin, want volgens mij vroeg mevrouw Berghorst - misschien is dat haar vraag, maar dan komt die zo - ook nog even naar de precieze status van: wat is nou dan natuurcompensatie? We kunnen wel buiten gaan kijken naar de bomen en ik weet zeker ... Ik zie de heer Faassen knikken, dat hij volgens mij daar graag bij aanwezig is. Maar volgens mij ging het ook nog een stukje over de status. Maar ik denk dat mevrouw Berghorst dit preciezer wil vragen.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Nou, dat dus. Het is wel interessant dat we daar inzicht in krijgen, maar ik vind het wel een beetje gek als je de sonderende vraag stelt 'goh, welke werkbezoeken wilt u nog dat wij voor u organiseren en welke infosessies wilt u nog hebben?', dat als we dan een voorstel doen, dat we dan de bal terugkrijgen van: nou, dat gaat u zelf organiseren. Nee, maar zo begreep ik het even. Ik denk: heel even scherpstellen wie wat organiseert in dit geval, want dat is niet de bedoeling, denk ik.

De voorzitter: De heer Kuntzelaers, de Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, dank u wel, voorzitter. Het werkt twee kanten uit. Wij kunnen faciliterend zijn in datgene wat er georganiseerd wordt et cetera. Maar u gaat natuurlijk over wanneer ze ingepland worden, wanneer en op welke plek. Als er geen ruimte is in de agenda's, een puntje wat best wel aandacht heeft de afgelopen tijd, dan is dat in ieder geval aan u, laat ik het zo zeggen.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dan kom ik bij de heer Vaessen. Volgens mij is het gelukt om ... Ah, nee, er is er nog eentje open blijven staan, in ieder geval bij mij. De Parkstadroute en wat we daaruit geleerd hebben en met name de uitdaging die we hebben rondom vergunningen, aan de ene kant aan onze zijde, maar ook aan de zijde van andere partners bijvoorbeeld die nodig zijn bij het realiseren van bepaalde infrastructurele projecten. Het was volgens mij de heer IJpelaar die in het debat over de Parkstadroute al vroeg van: 'Kunnen we niet vaker het ruimtelijk instrument van de Provincie inzetten bij dit soort grotere vraagstukken?' Nu stelt u de vraag weer. Nou, we hebben bijvoorbeeld ... Er komt een veeg-PIP aan rondom de Buitenring en daar zit bijvoorbeeld al een klein stukje Parkstadroute; die hebben we daarin geplaatst. Dus we gaan het ruimtelijk instrument proberen in te zetten, daar waar het nuttig en noodzakelijk is om snelle slagen te maken. Als u dan ... In dit geval is het nog een veeg-PIP van voor de Omgevingswet, dus u moet nog een keer instemmen. Dus dan ligt net zoals bij de gemeentes de verantwoordelijkheid uiteindelijk tot snelle besluitvorming bij de volksvertegenwoordiging. Dus wij zullen er vanuit onze kant aan bijdragen om zo snel mogelijk en zoveel mogelijk aan te leveren en zullen erop aandringen dat het bij de gemeentes ook zo snel gaat, hoewel we daar natuurlijk niet meer dan een adviserende, toejuichende rol hebben. Dan de heer Erkamp van 50PLUS. U vroeg om nog even kritisch te kijken naar de inbreng die de Natuur en Milieufederatie gedaan heeft schriftelijk op dit stuk. We gaan uiteraard kijken wat die inbreng aan toegevoegde waarde kan hebben en daar waar nodig reageren wij ook bij het nieuwe beleidskader nog op eventuele stukken die daaruit voortkomen. Dus dat gaan we zeker doen. Dat doen we bij alle

ingekomen of nieuwe inzichten die daarbij horen. Dan ... U vroeg: de lobby naar het Rijk of naar Brussel, wat levert die nou eigenlijk precies op? Ik denk dat we daarbij; bijvoorbeeld bij Europa, kunnen we het Rhombus-project noemen. Dat gaat echt over vele miljoenen die voor de binnenhavens zijn binnengehaald. Dat is een uitermate succesvol project. We hopen zelfs toch daarop te kunnen doorbouwen, met name om die modal shift ook vorm te kunnen geven. En bij het Rijk; ja, soms is de lobby heel succesvol, de Maaslijn, of niet. Soms wel. Dan nemen ze de helft van de kosten. Soms niet. Dan doen ze te weinig. En soms bewegen ze helemaal niet meer. Die situatie doet zich voor, maar wat de resultaten betreft; ja, er wordt wel degelijk flink op ingezet. Als je bijvoorbeeld ziet wat die bijdrage van het Rijk is gegroeid op de Maaslijn bijvoorbeeld in de afgelopen jaren, dan kun je toch wel degelijk zeggen dat die lobby effectief is. Zou die effectiever mogen zijn? Ook dat is waar.

De voorzitter: Dan attendeer ik u er meteen even op dat uw laatste twee minuutjes zo langzamerhand ingaan.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Oh, dat moet te doen zijn. Even denken. De fiets vanuit mevrouw Plusquin. Dan kijk ik toch even naar ... Ja, die heeft veel aandacht in ons stuk ook. Het aanleggen van nieuwe, grote infrastructurele fietspaden zit op dit moment niet in de financiële mogelijkheden. Als u daar iets in zou willen wijzigen, moet het investeringsplafond omhoog. Dat is gewoon de simpele conclusie die daarbij hoort. Dan ga ik toch nog even door naar de genoemde ... Ook door de SP ... Oh.

De voorzitter: Ik zie dat dat een vervolgvraag oplevert. Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, een heel korte voorzitter. Dank u wel. Geldt dat ook voor cofinanciering bij gemeentelijke projecten?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Voorzitter, met uw goedvinden. We hebben in dit kader € 3,5 miljoen gereserveerd staan voor cofinanciering van projecten. Het hele eerlijke antwoord is dat € 3,5 miljoen op infrastructuur relatief weinig is, maar die € 3,5 miljoen kan worden ingezet voor cofinanciering met Europa, met het Rijk en eventueel zelfs met een gemeente. We zullen daarin een afweging moeten maken wat het meest effectief is, wat het beste past bij de doelstellingen die we hebben geformuleerd. Dan ga ik naar de heer Wolters Gregório, die de meedoenpas in ieder geval benoemde, de pas die het mogelijk moet maken voor minima om in de daluren gratis met het OV te kunnen, een gedachte die ik ook hoorde voor de 50+'ers in generieke zin. Laat ik het zo zeggen: als die 50+'ers tot die minima behoren, dan geldt dat in ieder geval wel. Anders is het de doelgroep, de 50+'ers – dan kijk ik naar de heer Erkamp – die de meeste korting krijgt van alle doelgroepen op dit moment in het openbaar vervoer. Dus dat is de huidige situatie.

De voorzitter: Ik zie dat dat een vervolgvraag oplevert. Mijnheer Erkamp.

De heer Erkamp (50PLUS): Ik denk niet dat het 50+'ers waren, maar 65+'ers en ouder.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ik zeg 'touché'. De heer Erkamp heeft gelijk, het ging inderdaad om... De 65+'ers hebben een kortingsregeling inderdaad in het openbaar vervoer en de minima daarbinnen behoren zeker ook tot de doelgroep voor de meedoenpas. De heer Dautzenberg. Ja, die heeft de toegankelijkheid genoemd, de fiets, de verschillende vervoersbronnen. Ik geloof dat daar de vragen grotendeels beantwoord zijn. En dan tot slot de heer Wolters. De bus. Het toevoegen van extra bushaltes. Ja, dat is een gesprek dat we gaan voeren inderdaad met Arriva, om te kijken hoe we die

leefbaarheid kunnen verbeteren, ook om die doelstellingen te behalen die we in het beleidskader hebben geformuleerd. Hoeveel dat er gaan zijn; ja, daar moeten we toch echt nog het gesprek over hebben, ook omdat de middelen die er daarvoor zijn nog even uitgekristalliseerd moeten worden. Tot zover. Ik gok dat er nog iemand een vraag onbeantwoord heeft.

De voorzitter: Ja. Als uw voorzitter zeg ik: dat had u nooit moeten zeggen, maar goed. Nee. De heer Ijpelaar van het CDA heeft nog een vervolgvraag.

De heer Ijpelaar (CDA): Dat klopt. Het minimaticket staat wel benoemd. Het Limburg-ticket, wat in het coalitieakkoord geloof ik ook stond, staat niet benoemd. Ik weet niet of de Gedeputeerde daar een duiding voor heeft en wat die ook verstaat onder het Limburg-ticket, of die dat nog in het plan wil terugzien, ja of nee.

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, dank u wel, voorzitter. Het Limburg-ticket was volgens mij een doorvertaling van wat het Deutschland-ticket in Duitsland was, namelijk dat je voor één bedrag standaard heel goedkoop van het openbaar vervoer gebruik kon maken in Duitsland. We zijn wel bezig met de nieuwe tariefstellingen met Arriva en de mogelijkheden daartoe. Daar zit een keihard Limburg-ticket, zoals in het Duits-model, niet in. Het is wel een gedachte die op dit moment financieel in ieder geval uitdagend is, laat ik het zo zeggen. Dus daarmee hoop ik enigszins in uw richting te antwoorden.

De voorzitter: De heer Ijpelaar.

De heer Ijpelaar (CDA): Ja. De Gedeputeerde bewijst dat hij ineens van langetermijndoelstellingen naar hele kortetermijndoelstellingen kan switchen. Dat belooft wat voor het kader dadelijk. Maar dit was wat mij betreft op zich wel een iets langeretermijndoel dan de tariefstelling van volgende week. Is dit wel nog een ambitie van de Gedeputeerde en zit een uitbreiding van het toeristenticket ... Er is nu wel een toeristenticket bijvoorbeeld. Zit dat wel nog in de pijplijn?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Ja, omdat ... Het lastige hieraan is dat er zo'n groot en breed gesprek gevoerd wordt met Arriva over doelgroepen, over tariefstellingen et cetera, dat ik heel eerlijk moet zeggen dat ik het toeristenticket; dat ik daar het exacte antwoord niet op weet. Ik zal even zorgen dat u daar schriftelijk een antwoord op krijgt.

De voorzitter: Binnen hoeveel weken?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, gewoon voor het beleidskader. Ja, ik zeg dat heel enthousiast gewoon, dus... Voor wat betreft het Limburg-ticket; ja, dat is een gesprek dat we als onderdeel van het grotere geheel hebben met Arriva. Gezien de kosten wil ik wel aan verwachtingsmanagement doen bij het Limburg-ticket, want het is duur. Het kost veel. Dus tot zover.

De voorzitter: Goed. Oh, ik zie nog een vraag van de heer Wolters Gregório, SP.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja, eigenlijk twee, waarvan één halve maar. De Gedeputeerde heeft inderdaad half al beantwoord: geen uitrol voor meer bushaltes of in ieder geval nog geen concreet

plan daarvoor, voor hoeveel en waar. Maar als ik dan door mijn eigen gemeente heen rijd of hiernaartoe op weg ben, dan zie ik een heel aantal bushaltes die al decennialang hetzelfde erbij staan, waar decennialang Limburgers al in de regen op hun bus moeten wachten. Ik gok dat in het gesprek met Arriva over waar ... Dat heeft natuurlijk ook consequenties voor meer overdekking. Maar dat we in ieder geval voor die overdekkingen zelf of met de gemeente al in gesprek kunnen gaan over: hoe pakken we dat op en wie zal dat betalen?

De voorzitter: De Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Voor de bushalte zelf, het fysieke vehikel, staan wij zelf aan de lat, soms samen met de gemeentes, maar grotendeels ook wijzelf. Daar zitten bijvoorbeeld ook de aanpassingen aan als het gaat over toegankelijkheid van de bushalte. Dus de kwaliteitsverbeteringsslag die we nu inzetten, die is enorm en daar kan ik u ook toezeggen dat we u nog wat extra informatie schriftelijk over doen toekomen, want het gaat echt over een best wel substantieel volume aan verbeteringen die we doorvoeren. Of daar ook voor iedere bushalte een overkappinkje tegen de regen in zit, dat durf ik even niet te zeggen. Ik kijk even ... Soms een paraplu ... Nee, niet altijd, maar ik zal u de details daarvan laten toekomen, want het is wel degelijk een project waar op grote schaal aan gewerkt wordt.

De heer Wolters Gregório (SP): Oké, en mijn tweede was: ik heb nog geen antwoord op de vraag welke stip op de horizon we onze chauffeurs en ander OV-personeel kunnen bieden als het gaat over autonoom rijden binnen nu en tien jaar?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Dat is enerzijds een technische vraag: in hoeverre hebben we dan binnen tien jaar te maken met een eventueel volledige zelfrijdende vloot in het openbaar vervoer? Ik denk heel eerlijk dat dat een uitstekend onderwerp is om heel goed op te nemen bij een eventuele volgende concessie, want wanneer die ook eindigt, in theorie is dat in dit geval in 2031, maar die nieuwe concessie; als die ook vijftien jaar gaat duren ... De kans dat daar met zelfrijdende of autonome voertuigen een situatie ontstaat, die is groot. Ik zou met name ook willen zeggen: laten we in dat kader ook met zijn allen kijken naar wat dat voor perspectief betekent voor enerzijds buschauffeurs, maar laten we het ook breder trekken, want zodra die autonoom rijdende voertuigen bestaan geldt dat voor de vrachtwagenchauffeur, voor de taxichauffeur en voor de bezorger evenredig. Dus ik denk dat we dan een groot vraagstuk met zijn allen te beantwoorden hebben.

De heer Wolters Gregório (SP): Via de voorzitter, dat was ook mijn oproep, om dat niet dan bij bijvoorbeeld alleen maar de werkgroep neer te leggen, maar dat vanuit het huis breed wordt gedacht over de route na die nieuwe concessie of na die 2040-visie.

De voorzitter: Ja, als de Gedeputeerde daar nog even op reageert, gaan we dan afronden.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, dit lijkt me een prachtig onderwerp om bij de visie 2040-2050 te betrekken. Daarin hoort natuurlijk deze gedachte thuis. Daar kunnen we met zijn allen over nadenken, experts bij raadplegen en daar dan een gedachte op formuleren.

De voorzitter: Goed, dan dank ik de Gedeputeerde...

De heer Huizing (BBB): voorzitter?

De voorzitter: Oh, er is nog een vraag, van de heer Huizing.

De heer Huizing (BBB): Ja, dank u voorzitter. Ja, ik constateer dat één vraag niet beantwoord is, maar dat is ook zeer terecht. Dat was een vraag van mij over SmartwayZ en de logistiek makelaar. Ik realiseerde mij dat we die ook technisch gesteld hadden. Ik had niet meer in iBabs gekeken, maar ik zag het antwoord er al in. Dus dank voor het antwoord op die vraag ook. Ik moet het antwoord nog wel lezen trouwens.

De voorzitter: Daarmee rond ik wel echt even af. Ik dank de Gedeputeerde voor de beantwoording en de heer Huizing in dit geval ook nog even. We hebben dit agendapunt hiermee als het goed is voldoende behandeld. De grap is: het is binnen de tijd, het heeft geen extra geld gekost. Als we dat kunnen volhouden in de mobiliteitsportefeuille, dan wordt dit een hele mooie periode, denk ik. Goed, heel even praktisch. Ik heb tien toezeggingen genoteerd. **De Gedeputeerde heeft toegezegd – en de meeste waren voor het beleidskader – te verhelderen wat de status van de visie 2040 is in de volgende versie, de koppeling met leefbaarheid te specificeren, het grensoverschrijdend vervoer, specifiek trein/bus, verder uit te diepen, de verbinding Eindhoven-Aken op te nemen, de kaders en de KPI's wat scherper in te vullen. De modal shift gaat u verder uitdiepen. De vrachtwagenparkeerplaatsen gaat u verder uitwerken. De status van inclusiviteit en mensen die gebruikmaken van het OV met een beperking, daar gaat u nog naar kijken. De tariefstelling en de status van het Limburg-ticket, daar gaat u nog naar kijken. En op de verbetering van de bushaltes gaat u schriftelijk terugkomen.** Voor wie zich afvraagt 'hoe handel je dingen binnen de tijd af?'; veel toezeggingen. Ik dank u daarvoor. Goed. Dan zien we... We zien dit beleidskader... Dat klopt niet. We gaan door naar het volgende agendapunt en met uw goedvinden, het is nu 11.40 uur ... De agenda is rammend vol. Ik schors even vijf minuutjes. Neem even een appel, een peer, een koffie of wat dan ook. Dan beginnen we dan met de spreker en de eerste termijn van uw commissie. Daarna schorsen en lunch. Goed, iedereen staat al op en luistert. Dan heropen ik de vergadering over vijf minuten en schors ik hem nu eerst even.

T9365 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe in het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg' de verhouding tussen de mobiliteitsvisie 2040/2050 en de uitvoeringsagenda nader concreet te duiden.

T9366 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe in het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg' de koppeling waar mogelijk met leefbaarheid nader concreet te maken en in de doelenboom meetbaar op te nemen.

T9367 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe in het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg' de paragraaf en acties behorende bij grensoverschrijdend openbaar vervoer (zowel trein als bus) nader te concretiseren, inclusief specifiek een doelstelling in de doelenboom rondom de IC-treinverbinding naar Aken.

T9368 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe in het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg' de doelen in de doelenboom waar mogelijk te verscherpen met KPI's dan wel streefwaarden.

T9369

Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe nader schriftelijk te duiden hoe het staat met de 'staat' van modal shift en eventuele achterblijvende modaliteiten en deze reactie aan de Staten te doen

toekomen voor de commissiebespreking van het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg'.

T9370 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe in het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg' de acties en ambities rondom vrachtwagenparkeerplaatsen nader te beschrijven.

T9371 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe in het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg' de paragraaf rondom Toegankelijkheid nader uit te werken.

T9372 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe nader schriftelijk te duiden hoe het staat met specifiek de 'toeristenticket' van Arriva en in den brede de doelgroepenbenadering van Arriva in het Limburgs OV en deze reactie aan de Staten te doen toekomen voor de commissiebespreking van het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg'.

T9373 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe nader schriftelijk te duiden hoe ons verbeterplan rondom de Limburgse bushaltes eruit ziet en deze reactie aan de Staten te doen toekomen voor de commissiebespreking van het definitieve beleidskader 'Een Bereikbaar & Toegankelijk Limburg'.

[SCHORSING]

8. MILIEU, ENERGIE EN KLIMAAT

8.1. Sonderend stuk inzake conceptbeleidskader Nieuwe Energie en Schoon Leefmilieu, brief GS van 19-12-2023 (GS DOC-0058495)

De voorzitter: Goed, dan heropen ik de vergadering en dan gaan we verder naar agendapunt 8, Milieu, Energie en Klimaat. Alvorens we dat kader gaan bespreken en de laatste mensen rustig op hun plek gaan zitten, geef ik allereerst het woord aan de spreker. Hij krijgt hiervoor vijf minuten spreektijd, waarna de commissie in de gelegenheid wordt gesteld om eventuele verhelderende vragen te stellen. Die stelt u trouwens gewoon via de voorzitter, via mij. De heer Kersten zit al op zijn plek, zie ik. Die spreekt in namens de LLTB. Mijnheer Kersten, ga uw gang.

De heer Kersten: Dank je wel. Ja, ik ben Fons Kersten. Ik ben melkveehouder in Velden. Samen met de familie Van Lipzig heb ik daar een melkveebedrijf sinds 2020. Ik spreek hier in als lid van het hoofdbestuur van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond en tevens Glastuinbouw Nederland, regio Limburg. In het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt' is afgesproken om een Limburgse energiemaatschappij op te richten met als doel om kennis en uitvoeringskracht van partners te verbinden en om de energietransitie in goede banen te leiden. Als land- en tuinbouw zijn wij graag één van deze partners. De land- en tuinbouw zorgt niet alleen voor voedsel, maar is en wordt een steeds belangrijkere schakel in de energietransitie, belangrijke pijlers onder de bestaanszekerheid van burgers en bedrijven, die voor u als Provincie hoog in het vaandel staan en waar wij als land- en tuinbouw graag onze verantwoordelijkheid in willen nemen. Voor de Limburgse energiemaatschappij benoemt u een aantal uitgangspunten waarin wij ons goed in kunnen herkennen en waarin wij een belangrijke rol kunnen en willen spelen. Dit zijn het versnellen van de energietransitie, het bereikbaar maken van duurzame energie voor elke Limburger, het lokaal benutten van opgewekte energie, het tegengaan van netcongestie en regionale samenwerking. Hiermee bereiken we dat energiewinst ten

goede komt aan alle Limburgers. Voor het onderdeel nieuwe energie in het voorliggende concept beleidskader beschrijft u een aantal concrete activiteiten om de gestelde doelen te kunnen realiseren. Belangrijke aanknopingspunten voor de land- en tuinbouw zijn het opstellen van een energievisie die het energiesysteem van de toekomst richting geeft, het verduurzamen van de gebouwde omgeving en warmte, het realiseren van robuuste infrastructuur en grootschalige opwek van duurzame energie. Specifiek de intensieve glastuinbouw heeft groot belang bij verduurzaming en speelt een belangrijke rol in het energiesysteem en de energietransitie. Nu al dragen glastuinbouwbedrijven in hoge mate bij aan stabilisering en balancerend van het stroomnet door flexibele inzet van onder meer WKK, boilers en buffers. Naar de toekomst wil en kan de glastuinbouw mededragend zijn in de doorontwikkeling van duurzame alternatieven als diepe en ondiepe geothermie, biomassa, warmtenetten, waterstof of SMR's. De sector kan zo bijdragen aan de verduurzaming van andere sectoren en ook de gebouwde omgeving. Als land- en tuinbouw kunnen we een belangrijke bijdrage leveren aan de nieuwe energie voor Limburg. Denk hierbij aan het besparen op en verduurzamen van energie op de agrarische bedrijven, de productie, opslag en het gebruik van verschillende vormen van duurzame energie die deel uitmaken van het nieuwe energiesysteem, het mededragend zijn voor grootschalige opwek en ontwikkeling van duurzame alternatieven, het vervangen van fossiel aardgas door groen gas voor verduurzaming van de benodigde warmte voor de gebouwde omgeving, het verlichten van netcongestie en het bijdragen aan een robuuste energievoorziening voor balancerend en efficiënte benutting van de energie-infrastructuur. En tot slot natuurlijk het verduurzamen van de gebouwde omgeving door toepassing van biobased bouw- en isolatiemateriaal. Dit draagt niet alleen bij energietransitie, maar ook aan het circulair maken van de bouw en isolatie van de gebouwde omgeving. Wat grootschalige opwek betreft valt ons op dat in de uitwerking van dit onderdeel in uw beleidskader zon, wind, waterstof en kernenergie worden genoemd. Geothermie blijft echter onderbelicht en biomassa wordt niet genoemd. Dit verbaast ons. De grote potentie van geothermie als duurzame warmtebron, zowel voor glastuinbouw als voor de gebouwde omgeving, rechtvaardigt het continueren van de provinciale inzet om veilige toepassing van aardwarmte mogelijk te maken. Biomassa in de vorm van mest maakt een wezenlijk onderdeel uit van de energietransitie door het produceren van groen gas uit biomassa. Daarnaast is door de landelijke overheid bepaald dat 20% van ons gasverbruik in 2030 moet bestaan uit groen gas. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten. Met de productie van groen gas uit mest bereik je een substantiële reductie van broeikasgassen in de vorm van methaan en een substantiële reductie van de emissie van stikstof. Het is daarmee een integrale oplossingsrichting voor de energie-, klimaat- en milieuproblemen. Graag willen we als LLTB middels pilotprojecten hier daadwerkelijk mee aan de slag en we vinden daarbij de Rabobank aan onze zijde. Juist vanwege de integraliteit, waarmee ook invulling gegeven kan worden aan het Limburgs Programma Landelijk Gebied. Afsluitend wil ik benadrukken dat we als LLTB achter de hoofdlijnen van het beleidskader staan, maar dat we dit kader graag aangevuld willen zien met de door mij genoemde zaken. De land- en tuinbouw wil en kan een belangrijke partner zijn in de energietransitie. In dit kader willen wij ook partner zijn bij de invulling van de op te richten Limburgse energiemaatschappij en/of andere samenwerkingsverbanden. Tot slot, het is mijn stellige overtuiging dat over tien jaar alle boeren en tuinders nog steeds betaalbaar en eerlijk voedsel produceren, maar daarnaast ook een belangrijke rol spelen in de energietransitie en in het nieuwe energiesysteem voor elke Limburger. Bedankt voor uw aandacht.

De voorzitter: Dan dank ik de spreker en dan zie ik dat er een aantal vragen vanuit de commissie zijn. Even voor de volledigheid, dat gaat dan om verhelderende vragen, zeg ik even om u te herinneren daaraan. Ik begin even aan mijn rechterkant bij mevrouw Koopman van de VVD. Ik zag een hand van de heer Schoenmakers en ik zag hier links een hand van de heer Sol. Mevrouw Koopman van de VVD.

Mevrouw Koopman (VVD): Dank u wel, voorzitter. Dank u wel voor het inspreken. U spreekt over de land- en tuinbouw als belangrijke schakel in het energiesysteem van de toekomst met synergie voor de gebouwde omgeving. Kunt u concreet benoemen hoe u dat voor zich ziet?

De heer Kersten: Ja. Ja, misschien is het het handigste als ik dan een voorbeeldje geef. Ik kom zelf uit Sevenum. In Horst hebben we een gebied, dat heet Veld-Oostenrijk. Daar heb je een varkenshouderij. Je hebt daar glastuinbouw. Je hebt daar overig bedrijfsleven. Maar je hebt ook een woonwijk, eigenlijk binnen een kleine straal. Dat zou in mijn ogen een hele goede plek zijn om een pilot te starten om dat nieuwe energiesysteem vorm te geven. Dus hoe kun je met de land- en tuinbouw als drager van dat nieuwe energiesysteem warmte ook naar die gebouwde omgeving brengen? Want we praten heel veel over elektriciteit. Dat komt ook steeds in het nieuws, elektrificering en daar lopen we in vast. Maar we hebben een heel mooi gasnetwerk, een hele goede – hoe noem je dat? – infrastructuur daarin. Dat moeten en dat kunnen we ook goed benutten, door die warmte op een andere manier te produceren en naar de gebouwde omgeving te brengen. Dus ik denk dat het iets is waar meerdere partijen in de maatschappij voordeel van hebben.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Schoenmakers.

De heer Schoenmakers (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter, vanuit de politiek wordt altijd geroepen: 'We moeten de daken volleggen met zonnepanelen.' We roepen dat heel makkelijk, maar we zijn niet de eigenaar van die daken. De LLTB is ook niet de eigenaar van de daken van de stallen bij de boeren. Maar we hebben wel hetzelfde doel samen, om die opwekking van energie vooruit te helpen. Mijn vraag is dan hoe de LLTB dan denkt; hoe kunnen we dat stimuleren samen, of u? Hoe kunnen we elkaar vinden, dat we bij die boeren die daken gaan volgooien? Wij kunnen dat makkelijk roepen, maar we zijn niet de eigenaar.

De heer Kersten: Ik denk dat dat helemaal niet zo moeilijk is. Boeren willen heel graag. Ik praat hier voor de blijvers, hè, dus de mensen die over vijf of tien jaar nog boer zijn. Die zullen willen investeren ook in die energietransitie. Er horen wel drie P's bij. Het is people, planet en profit. Dat hoort bij elkaar, want op het moment dat iets niet rendabel is, dan kun je het ook niet duurzaam noemen. Dan is het niet houdbaar op de lange termijn. Maar ik denk dat we moeten kijken naar regionale energiesystemen, lokale opwekking, lokale afname. Daar kunnen wij met ... De land- en tuinbouw zit natuurlijk ook verdeeld in Limburg en heel fijnmazig zitten wij verdeeld in het landschap. Daarmee kunnen we ook op verschillende plekken die energieclusters maken. Dat kunnen zonnepanelen zijn, maar dat kan ook een batterij zijn die dan bij diezelfde boerderij staat, waar de zonne-energie tijdelijk in opgeslagen wordt en weer wordt doorgeleverd. Dat kan ook monomestvergistings zijn. Dat kan op allerlei manieren. Dus ik denk dat we ook moeten ... Eigenlijk voor de energietransitie; in onze ogen heb je alle ... We hebben alle middelen nodig om die energietransitie tot stand te brengen en je kunt niet alleen zeggen: we doen het alleen met zon en wind. Je hebt alles nodig. Dat heb ik denk ik ook benoemd in mijn inspraak.

De voorzitter: Nog een verhelderende vraag van de heer Schoenmakers.

De heer Schoenmakers (LOKAAL-LIMBURG): Ik hoorde u wat interessants zeggen: maak energieclusters en betrek ons daarbij. Is dat correct?

De heer Kersten: Ja. Wij zouden graag aan de voorkant meepraten over ... Ja, er komt een nieuw energiebedrijf voor Limburg, staat in het beleidskader. Ik denk dat dat een slim datagestuurde energiebedrijf wordt, waar wij als land- en tuinbouw graag een rol in willen spelen.

De voorzitter: Helder. Dan ga ik verder naar mijn linkerzijde. De heer Sol van GroenLinks had ook een verhelderende vraag.

De heer Sol (GroenLinks): Ja, dank u, voorzitter. Dank, inspreker, ook voor het benoemen van biomassa en geothermie als aanvulling op mogelijke opwek. Nou vertellen mijn Delftse deskundigen uit het netwerk dat diepe geothermie toch echt iets is, met grote investeringen, voor hoge vermogens, wat eerder op het hoogspanningsnet aangeknoopt zou moeten worden. Hebben wij dezelfde definitie van diepe geothermie of is dat toch iets wat ook in uw beleving voor bijvoorbeeld de glastuinbouw interessant is?

De heer Kersten: Geothermie is om warmte te genereren, niet voor elektriciteit. Dus ja ... Tenminste, als ik kijk naar de glastuinbouw ... Bij geothermie en biomassa praat ik meer over warmte dan over elektriciteit. In Noord-Limburg liggen bij glastuinbouwgebied Californië al twee geothermiebronnen. Die hebben ook gedraaid. Die zijn ... Om redenen van aardschok is dat nu in onderzoek, of dat door kan gaan. Die zijn voorlopig stilgelegd. Ik ben geen glastuinbouwdeskundige, maar in ieder geval: in andere delen van het land, zelfs bij de stad München, is onlangs nog een geothermiebron aangesloten. Je moet het eigenlijk zo zien dat de glastuinbouw als drager kan dienen, want het zijn flinke investeringen, van dat energiesysteem en vervolgens dat andere actoren in het veld daar ook van mee kunnen profiteren als we dat slim aanpakken.

De voorzitter: Ik zie nog een vervolgvraag van mevrouw Wesseling van D66.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, eerder een vervolgvraag ook op de heer Schoenmakers. Allereerst nog heel erg bedankt ook voor uw inbreng en heel fijn om te horen dat de LLTB ook zo bij wil dragen aan die hele energietransitie. Ik had nog een vervolgvraag over de duurzame opwek en dan ook met name op zon. Hoe staat de LLTB tegenover zon op land? Is dat iets dat u bij de ondernemers zelf wil laten, om daar wel of geen voorstander van te zijn, of zegt de LLTB van: joh, wij willen eigenlijk sowieso geen zon op land toestaan.

De heer Kersten: Wij willen geen ...

De voorzitter: Wacht heel even. Ik hoor hier in mijn rechteroor iets en daar hebben de collega's een punt. Dat is eigenlijk geen technische vraag, want u vraagt naar de visie van de inspreker en eigenlijk is het de bedoeling om verhelderende vragen te stellen. Dus misschien kunt u hem nog heel even herformuleren tot een iets technischer vraag en anders gaan we hem gewoon heel even parkeren en dan stel ik voor dat de fractie van D66 gewoon op werkbezoek gaat. Dan gaat uw voorzitter graag mee.

De heer Kersten: Dat is altijd een goed idee, voorzitter.

De voorzitter: Daarom.

Mevrouw Wesseling (D66): Ik wil hem wel proberen te herformuleren. Ja, als u spreekt over bijdragen via zonnepanelen aan de energietransitie, bedoelt u dan alleen een bijdrage middels zon op daken of ook middels zon op land?

De heer Kersten: Zon op daken.

De voorzitter: Een helder en kort antwoord. Dan gaan we nu ...

De heer Kersten: Het kan wel, hè?

De voorzitter: Ja. We zitten er goed in met zijn allen. De heer Huizing namens de BBB, nog een verhelderende vraag.

De heer Huizing (BBB): Ja, dank u voorzitter en ook dank aan de heer Kersten voor wat hij heeft ingesproken. Ik had twee vragen. U noemt veilige geothermie in één adem. Dan zou ik flauw kunnen vragen: is er ook onveilige geothermie? Maar ik heb meer de vraag: wat zijn eigenlijk voorwaarden om te komen tot veilige geothermie? Want inderdaad lees je er nog weleens iets over dat het toch wat ongewenste neveneffecten heeft. Kunt u daar iets meer over zeggen?

De voorzitter: Ja, en dan meteen... U had twee vragen. Dan doen we die even meteen. Dan beantwoordt de spreker hem en dan kunnen we daarna verder met de eerste termijn. Want anders eindigen we straks allemaal met een hongerklop en dat wordt geen leuke vergadering.

De heer Huizing (BBB): Mijn tweede vraag betreft inderdaad groen gas. Daar hoor ik wat gemengde berichten over, ook van mensen die er wat sceptisch over zijn. Kunt u een voorbeeld geven van een geslaagd groen-grasproject? Dat is de tweede vraag die ik heb.

De heer Kersten: Ja. Ja, geothermie en veiligheid, daar heb ik naar verwezen in de inspraak. Dan doel ik eigenlijk op de casus Californië, waar er aardbevingen gemeten zijn, heel lichte, wat we nu aan het onderzoeken zijn, samen met de Provincie, om te kijken van: ja, kun je dat op een veilige manier voortzetten? Ik denk dat het ... Ja, in ieder geval voor de glastuinbouw is het heel belangrijk dat we daarmee aan de slag kunnen. Maar nogmaals, ik denk dat geothermie onderdeel is van die energietransitie en van het toekomstige energiesysteem. Je ziet dat ook in andere delen van het land. Dus veiligheid slaat daar vooral op, op dat aardbevingengebied. Een voorbeeld van een goed groen-gasproject. Nou, in Sint-Oedenrode ligt Groenewoud Gas. Dat is het bedrijf van Frank van Genugten. Die haalt mest op van achttien melkveehouders binnen een straal van zeven kilometer, dagelijks, en doet aan monomestvergisting, dus geen overige materialen, alleen mest komt daarin. Die verwarmt daar heel Sint-Oedenrode mee, met het groen gas. Daarnaast heeft hij een stikstofstripper staan, dus die maakt ook nog uit die mest kunstmest, wat door de Europese Unie vandaag nog steeds als dierlijke mest wordt gezien. Dat is het Renure-verhaal voor de insiders. Maar dat zou een hele goede stap zijn, als dat erdoor zou komen bij de EU. Hij maakt mest voor hoveniers, voor de particuliere markt, gepelletiseerd. Hij maakt biobased bouwmaterialen, plaatmateriaal en zelfs bureaus heb ik de laatste keer gezien. Gewoon een bureau zoals dit, uit biobased materiaal. Dus ja, het is een integrale oplossing, waarbij je ook nog aan het mestoverschot uiteindelijk wat zou doen, op het moment dat dat wat grootschaliger in het land gebruikt wordt. Ik wil nog één ding toevoegen, en ik denk dat dat heel belangrijk is, als we het hebben over groen gas: we kunnen natuurlijk dat overlaten aan grote partijen die in het buitenland nu al actief zijn en die met een grote zak geld hier zo'n groen-gasinstallatie neer gaan zetten. Dan gaan zij de aanvoer ... Dus de mestafzetkosten blijven hoog. De afvoer, het gas, houden ze ook hoog. Dus voor de burger is dat ook negatief. De winst verdwijnt terug naar het buitenland. Dus ik zou heel graag zien dat we een coöperatie creëren, een community tussen boeren, burgers en bedrijfsleven, waarbij we dat regionale energiesysteem ... Waarbij we daar zelf de voordelen van hebben in plaats van dat het in de zakken van investeerders verdwijnt.

De voorzitter: Dan dank ik u hartelijk en dan vraag ik u of u uw microfoon uit wilt zetten en op de tribune wilt plaatsnemen. Dan gaan we beginnen aan de behandeling van het sonderend stuk inzake

het conceptbeleidskader Nieuwe Energie en Schoon Leefmilieu. Dan zeg ik alvast dat ik aan de linkerkant ga beginnen bij mevrouw Wolters vandaag, want het is een lange dag en we houden het graag spannend. Nee, mijnheer Wolters, excuus. Er komt een moment! Nee. Maar dan geef ik allereerst even het woord aan Gedeputeerde Van Caldenberg, want u heeft een korte melding ten aanzien van SMR.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dat doen we dadelijk.

De voorzitter: Nee, doet u dat maar eerst, want anders wordt het ... Ja, doet u die als eerste?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou ja, u heeft als Staten een PS on Tour gehad, een presentatie over SMR's. Toen is er gemeld dat we in december u zouden informeren middels een mededeling portefeuillehouder. In het beleidskader heeft u kunnen lezen dat dat verplaatst is naar Q3. Dat heeft onder andere te maken met de onduidelijkheid nog steeds vanuit het Rijk over de maatregelen die er te nemen zijn. Wij zullen u in Q1 informeren over de stand van zaken met betrekking tot SMR's en daar krijgt u een separate mededeling portefeuillehouder over.

De voorzitter: Goed. Kijk. Dan hebben we die melding vast gehad. Goed, dan gaan we nu netjes naar de bespreking van het agendapunt. We bespreken dit agendapunt in één termijn. U krijgt vijf minuten per fractie. Als u daar zo aan het einde van loopt, zal ik u daar vriendelijk op attenderen. Vervolgens heeft u vijf interrupties voor onderling als commissie en richting GS. Technische vragen heeft u vooraf kunnen stellen. Mocht u dat niet gedaan hebben, dan is dat hartstikke aanbevelingswaardig bij de volgende ronde die we gaan doen met deze stukken, denk ik. Vandaag dient uw inbreng beperkt te worden tot de beantwoording van de sonderende vragen. Dat staat keurig in mijn richtlijn. Het zou fijn zijn als u die in ieder geval kunt beantwoorden. Ik geef als eerste het woord aan mevrouw Wolters van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Wolters (PvdA): Dank je wel, voorzitter. Wat de beantwoording van de vragen betreft; ik ga eerst beginnen met de doelen. Daar kan ik heel kort over zijn. Die vond ik smart en strak opgesteld. Dat is waar we naartoe moeten met zijn allen. Daar heb ik verder geen opmerkingen over. Ik heb wel opmerkingen over de inhoud van het stuk zelf. Dat begint eigenlijk met waar we staan, waar we naartoe willen en wat er moet gebeuren. Dat heeft niet zozeer te maken met wat wij doen, maar wel met dat er goed zicht op is dat we op alle beleidsterreinen in aanraking komen met energie in welke vorm dan ook. Graag verzoek ik dan ook om een tabel toe te voegen waarin het energieverbruik door sectoren wordt uitgesplitst in Limburg en waarin het verwachte gebruik van sectoren wordt opgenomen. We konden vandaag in de krant lezen in een groot stuk over netcongestie dat verwacht wordt dat het verbruik gaat verdubbelen de komende jaren. Ik zou daar graag meer informatie over zien in het stuk, zodat we allemaal goed op het netvlies hebben waar we allemaal naartoe moeten en aan welke opgaven wij staan. Graag zou ik dat ook zien voor de energiemix die we op dit moment aanwezig hebben in Limburg en waar wij graag in 2030 en 2050 naartoe willen. Dat is even een algemene opmerking. Dan heb ik een aantal andere, losse opmerkingen over onderdelen in het plan. Ik had een opmerking over het isoleren, maar de mededeling portefeuillehouder van gisteren heeft dat tenietgedaan, dus dank daarvoor. Dan ... Even kijken, de Limburgse energiemaatschappij, daar heb ik een specifieke vraag over, want dat staat, vind ik, relatief onduidelijk in het stuk. We zien dat daar ingezet gaat worden op lokale initiatieven. Ik wil graag ook even zien - maar dat is misschien ook mee te nemen voor het stuk, waar het dan daadwerkelijk gaat over de Limburgse energiemaatschappij - wat dit voor invloed gaat hebben op de markt. We willen natuurlijk graag inzetten op schonere energie en betaalbare energie voor onze Limburgers en ik zou dat graag willen meenemen bij de oprichting van die Limburgse energiemaatschappij. Dan komen we bij de energie-infrastructuur. Ja, zoals ik net

al zei, er stond een mooi groot stuk in de krant over waar onze netbeheerders tegenaan lopen. Er wordt benoemd dat we het vergunningstraject gaan bekijken, waar we dat eventueel meer efficiënt kunnen maken, maar als je dan leest dat een vergunningstraject al gauw zes jaar kost zou ik graag wat meer informatie zien over hoe we dat kunnen verkorten, want we staan voor een enorme opgave, bedrijven staan in de wacht om te verduurzamen. We horen dat de welwillendheid er wel is. Dat hebben we ook van de spreker gehoord. Maar op het moment dat onze energienetten dat niet aankunnen, dan kunnen we ook niet gaan verduurzamen. Daarnaast zou ik daar ook graag over willen weten hoeveel bedrijven er nu in de wacht staan en of de netbeheerders kunnen communiceren wanneer zij ongeveer aan de beurt gaan zijn, want daar kan een bedrijf natuurlijk ook rekening mee houden in hun investeringen. Over de Delta Rhine Corridor die hier benoemd wordt; die is natuurlijk nog niet definitief. Is er al meer bekend over de routing en worden onze grote energiereuzen/-gebruikers daar ook op aangesloten? Dat is Chemelot vooral. En hoe werkt dat in de grensoverschrijdende samenwerking richting België en Duitsland? Even kijken. We horen in meerdere kaders dat het gaat over de Rijksoverheid, Europa. We doen overal heel veel lobby aan en we werken heel veel samen met buurlanden, TenneT, Enexis, gemeente, alles... Allerlei partners hebben we. Hoe gaan we ervoor zorgen dat wij niet wegvallen in alle opgaven die ons worden toegewezen. Even kijken. Dan hebben we de RES Zuid-Limburg. Daarin is opgevallen dat we daar wat uitdagingen hebben met de realisatie van duurzame energieopwekking. Dat heeft gedeeltelijk te maken met het gebied wat er ligt, dat we daar uitdagingen hebben, dat bepaalde dingen daar gewoon niet mogelijk zijn. Is het mogelijk dat de Provincie Limburg met de RES Zuid-Limburg aan een visie gaat werken waarin zij duidelijkheid krijgen over wat er wel en wat er niet kan ten aanzien van hun landschappelijke ontwikkelingen? En als laatste, ja, VTH. Die zit hier ook mooi in. De Commissie Van Aartsen heeft een flink rapport opgeleverd, dat er in principe aan alle RUD's in Nederland toch hier en daar wordt schort en niet zo'n klein beetje. Ook met de RUD hier in Limburg hebben we een hele grote uitdaging, waarbij er ook nog wel tussen de provincie en de gemeente een verschil van mening is over hoe we dat met elkaar moeten invullen. Dat proces is natuurlijk niet afgerond. Nou ja, dat is ook ...

De voorzitter: Ik ga u nu toch heel even onderbreken. U begon net met 'tot slot' en u was al door de tijd heen, dus kunt u toch ...

Mevrouw Wolters (PvdA): Oh, sorry.

De voorzitter: Nee, dat hoeft niet. Maar even richting de vraag.

Mevrouw Wolters (PvdA): Ja, dit is mijn laatste vraag. Ik heb daar twee specifieke vragen over. Eén is: er wordt gevraagd door de Commissie Van Aartsen om de begrotingen op te hogen. Kunt u daar al iets over zeggen, want dat is natuurlijk ... Ja, dat was het eigenlijk. Ik dacht dat ik twee vragen had, maar dat was er maar eentje. Dat was het. Dank je wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Wolters. Dan ga ik naar mevrouw Wesseling namens D66.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank, voorzitter. D66 heeft nu al het idee een beetje in herhaling te vallen met de beleidskaders. Er worden heel veel woorden aan gewijd, maar we zien helaas nog weinig ambities. Ik hoop met heel mijn hart dat de woorden 'in verantwoord tempo' en 'concrete tastbare stappen in de energietransitie' betekent dat we nu eindelijk honderdmaal gaan versnellen. Want, voorzitter, D66 wordt er niet gelukkig van als we kijken naar waar we nu staan in de energietransitie. Zo bleek ook uit het rapport Energietransitie in Limburg van de Zuidelijke Rekenkamer. Limburg staat met slechts 6% duurzame energieopwekking op de laatste plaats in Nederland. Limburg houdt zich niet aan de landelijke en Europese richtlijnen. Sterker nog, er zijn zelfs

geen provinciale doelstellingen die raken aan de niveaus waarop nationale en internationale doelstellingen voor de energietransitie zijn opgesteld. We hebben zelf geen provinciale doelstellingen op CO₂-emissiereductie, provinciaal energieverbruik en het aandeel hernieuwbare energie. Het verbaast D66 dan ook niet dat het moeilijk is om beschikbare data te vinden om de voortgang te meten, zoals gesteld in paragraaf 4.1. Graag een reflectie hierop van de Gedeputeerde. In het beleidskader staat: 'De Rijksoverheid heeft een primaire rol.' Dat vonden we nogal een onzinnige uitspraak, want wij als Provincie kunnen blijkbaar niet eens de nationale stappen opvolgen. Als de woorden 'verantwoord tempo' doelen op een rustig tempo, dan komen deze woorden me echt de nek uit. Deze woorden staan niet op één plek in het beleidskader, maar wel op zes plekken. Als deze woorden betekenen wat ik wel hoop, namelijk dat we heel erg gaan versnellen met die energietransitie, vraag ik de Gedeputeerde dan ook deze woorden op te schrijven en hier bovenal de financiële middelen voor vrij te maken. Want voorzitter, zelfs een eerdere coalitie van de PVV en Forum voor Democratie was ambitieuzer qua financiële middelen op energie dan de huidige coalitie. Zelfs vier keer zo ambitieus. Daarom zou ik daar ook graag nog wat duidelijkheid op willen hebben, want alleen aan mooie woorden hebben we niets. Indien 'verantwoord tempo' wel een rustig tempo betekent, dan kan dit wat ons betreft ook als 'rustig tempo' worden opgeschreven in het beleidskader, ook gezien het streven naar een B1-niveau. Dat is wenselijk. Met bestaande activiteiten bundelen, het verbinden van kennis, het verbinden van uitvoeringskracht en het verbinden van partners zouden wij volgens dit beleidskader de energietransitie de komende jaren in goede banen kunnen leiden. Maar voorzitter, D66 gelooft daar niets van. Een beetje samenwerking faciliteren zal nooit genoeg zijn voor een echte energietransitie, de energietransitie die we nodig hebben. Voorzitter, alle wegen leiden naar Rome, maar als we lopend gaan, dan staat Rome in brand voordat we daar aankomen. Ook vraagt D66 zich af of er al een plan is om naar PS te rapporteren en PS te informeren over de voortgang, ook met betrekking tot nationale en internationale doelen, die in de energietransitie geboekt moeten worden. We moeten dit jaar ook nog de energievisie opstellen en we vroegen ons af hoever we daar al mee zijn. Zal deze ook nog worden voorgelegd aan PS? Worden hier ook in de adviezen van de Zuidelijke Rekenkamer meegenomen en verwerkt en hoe verhoudt zich dit tot andere visies? Wel is D66 blij om te lezen dat de energy hubs worden aangemoedigd voor het verduurzamen van de bedrijventerreinen. Kan de Gedeputeerde ook nog inzichtelijk maken hoeveel middelen hier dan tegenover staan en hier ook concrete ambities aan verbinden? Hoeveel energy hubs willen we als Provincie de komende jaren realiseren?

De voorzitter: Goed. Er is een vraag voor u van de heer Huizing en gewoon even praktisch: als u iets verder van de microfoon blijft, dan is het net wat rustiger luisteren.

De heer Huizing (BBB): Daar had mijn vraag wellicht iets mee te maken, want ik vroeg mij af wat mevrouw Wesseling noemde met betrekking tot die bedrijventerreinen. Iets werd aangemoedigd, maar ik verstond niet wat er aangemoedigd werd.

Mevrouw Wesseling (D66): De energy hubs.

De heer Huizing (BBB): Energy hubs. Oké, dank je wel.

Mevrouw Wesseling (D66): En over die energy hubs was het ook nog de vraag: kan dit eventueel SMART gemaakt worden? De Gedeputeerde heeft eerder aangegeven ook positief te staan tegenover batterijopslag en hier ook druk mee bezig te zijn, maar we missen het eigenlijk een beetje in het beleidskader. Kan hier misschien in paragraaf 6.2 ook nog een separaat kopje voor gemaakt worden en kunnen hier ook concrete doelen aan worden verbonden, en deze smart maken? We lezen dat er eens strikter 'nee, tenzij'-principe voor zon op land opgenomen gaat worden in de instructieregels van

de Omgevingsverordening. We hadden het er net al even over. Maar D66 wil graag dat ondernemers vrij worden gelaten om te ondernemen. We vinden het ook een eigen keuze van een ondernemer om een verdienmodel te kiezen. Indien dat zon op land is en de ondernemer daarmee ook nog eens bijdraagt aan de energietransitie, snappen wij niet waarom wij daar als Provincie tussen gaan zitten en beperkende instructieregels opleggen in de Omgevingsverordening. Kan de Gedeputeerde dit betuttelende beleid richting ondernemers verklaren? Eén op de vijf boeren geeft immers aan interesse te hebben in het combineren van zonnepanelen met akkerbouw, fruitteelt of het houden van vee. Waarom probeert het College dan deze kansen van boeren te ontnemen? Dan nog even kort de drie sonderende vragen. De eerste vraag over de doelenboom. Wat D66 betreft mag deze wel nog wat concreter en SMART'er worden ingericht en misschien zouden we dit ook iets meer kunnen koppelen aan de financiële middelen, zodat duidelijk is welke doelen nou eigenlijk prioriteit hebben. Vraag 2 over de organisatie van de uitvoering. Er staat dus ... Mijn collega van de PvdA kaartte het ook al aan. Er staan heel veel afhankelijkheden in van partners. Wat gaan we nou ook eigenlijk doen als ambities van partners tegenvallen of als die geschrapt worden? Wat doet het College indien het Nationaal Warmtefonds bijvoorbeeld door de nieuwe coalitie landelijk ongedaan gemaakt wordt? Heropent dan de Provincie wel het Duurzaam Thuisfonds?

De voorzitter: U bent al over de tijd heen, dus richting afronding.

De heer Ijpelaar (CDA): Ik ga u helpen.

Mevrouw Wesseling (D66): Ik ga heel snel zijn.

De voorzitter: En u krijgt ook nog zo een vraag van de heer Ijpelaar, wat betekent dat u meer tijd krijgt.

Mevrouw Wesseling (D66): Dat is heel fijn.

De voorzitter: De heer Ijpelaar.

De heer Ijpelaar (CDA): Ja, we zijn inmiddels al met de hogesnelheidstrein in Rome aangekomen, geloof ik. Maar ik ben heel benieuwd hoe mevrouw Wesseling eigenlijk het hele grote probleem rondom netcongestie ziet als grote bottleneck voor alles wat ze net op heeft genoemd. Dus u geeft aan dat onze ambities veel verder moeten reiken, met een aantal hele concrete doelen daarbij. Maar ja, dit stuk staat ook naar mijn idee vol van netcongestie. Dus dat is denk ik het realistisch volgen van de beperkingen die we hebben. Heeft u daar een reflectie op?

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, zeker. Dank, voorzitter. Nou, netcongestie is natuurlijk een gigantisch probleem. We zien het niet alleen in Limburg, maar overal. Ik heb er eigenlijk het volste vertrouwen in dat we daar alles aan gaan doen om dat te kunnen oplossen. Laatst hebben we ook al een grote nieuwe elektriciteitskabel goedgekeurd als PS. Ik denk dat dit soort dingen vooral moeten doorzetten, maar volgens mij is daar een redelijk breed politiek draagvlak voor. Daarom heb ik er ook vertrouwen in dat dat gaat lukken. Ik zou het heel zonde vinden als de netcongestieproblematiek ons gaat tegenhouden in die energietransitie. Dus we moeten niet alleen kijken naar wat er niet mogelijk is, maar juist ook naar wat er wel mogelijk is. Bijvoorbeeld zou D66 dat ook heel graag willen terugzien met bijvoorbeeld de energy hubs, die juist verduurzaming voor bedrijventerreinen mogelijk maakt buiten de netcongestie om. Dus desondanks is er wel zeker heel veel mogelijk. Waar ik net

bijvoorbeeld ook naar verwees, zon op land verbieden. Dat zeg je natuurlijk al bij voorbaat, los van netcongestie wel of niet. Dus tot zover. En dan tot slot...

De voorzitter: Dan vraag ik u nu echt af te ronden. Ondanks de gratis spreektijd die u heeft gekregen van collega Ijpelaar.

Mevrouw Wesseling (D66): Over de werkbezoeken: het leek D66 ook heel leuk om bijvoorbeeld dus op werkbezoek te gaan bij de energy hub in Nederweert of langs te gaan bij een boer met zonnepanelen op zijn land.

De voorzitter: Ik geef het woord aan de heer Erkamp namens 50PLUS.

De heer Erkamp (50PLUS): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik zal meer als een stoptrein spreken. Ja, een beetje rustiger. Goed zo. Nou, wij lezen in dit beleidskader het volgende. 'Het werken aan de energietransitie is een soort leefmilieu. Het is niet alleen een technische aangelegenheid, maar draait in de kern juist om een sociale verandering. Hierin ligt een grote opgave besloten. We zullen alle zeilen moeten bijzetten om enerzijds aan de energiebehoefte te voldoen en anderzijds om mensen en bedrijven te ondersteunen om juist nog meer energie te gaan besparen.' Het is goed om te zien, zo blijkt uit de reactie van de RES Zuid-Limburg, dat gemeenten al in dit conceptbeleidskader veel aanknopingspunten zien. Aan de Provincie de taak om daar waar het kan invulling te geven aan hun aanbevelingen. De RES geeft in principe aan om naar alle vormen van energieopwekking te kijken, een visie die ook 50PLUS zeer zeker onderschrijft. Wat ons wel zorgen baart is de brief die gestuurd is door Milieudefensie Meerssen en Stroom naar de Toekomst Limburg. Hierin spreken ze hun ongenoegen uit over de verslaggeving aangaande een gesprek met de SMR in Limburg. Vraag. Wat is de reactie van de Gedeputeerde op deze brief? Dat de Provincie de regie daar waar het kan in handen wil nemen middels de provinciale energiemaatschappij juicht 50PLUS ten zeerste toe. De vraag is nu wel hoe het een of ander geconcretiseerd kan worden. Graag een reactie van de Gedeputeerde hierop. Binnen de tijd. Dank u wel.

De voorzitter: Nou, u bent een zeer tijdige stoptrein. Dat betekent niet dat mevrouw Plusquin uw tijd erbij krijgt. Dat geef ik meteen even mee. Mevrouw Plusquin namens Partij voor de dieren.

De heer Erkamp (50PLUS): Nu heeft zij wat meer tijd, hè?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, het schept toch een band. Ik heb nog zwemles gekregen van de heer Erkamp vroeger. Ja. Voorzitter, ons worden door het College drie nogal lange vragen voorgelegd. Voorzitter, ik ga die niet als een schoolmeisje beantwoorden, maar ik ga die als een politicus opvatten en een concreet verhaal houden over doelen, zoals die door het College worden benoemd, en het uitvoeren daarvan. 'Niet alles kan overal.' We herinneren ons deze titel van het stikstofadvies van onze oud-CdK, dat in een la is verdwenen. Maar dit komt nu letterlijk terug in het beleidskader als het gaat om de aanpak van het tekortschietende elektriciteitsnet, want alleen maar bouwen op basis van 'u vraagt, wij draaien', dat gaat niet meer. Er moeten keuzes gemaakt worden in de beleidskaders, ambtelijk aangeduid als integraal programmeren. De Partij voor de Dieren zegt: hoelang kunnen we in Limburg nog doorgaan met het aantrekken van energieslurpers? Stel als eis dat aansluiting alleen volgt als het maximaal mogelijke wordt gedaan aan energiebesparing. Kijk kritisch naar nut en noodzaak van nog meer grote dozen en energie-intensieve bedrijven. Andere Provincies zijn er al ver mee, via het zogenaamde PMIK, het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur en Klimaat dat op 1 juli vorig jaar moest worden opgeleverd. Nu lezen we hier dat het het eerste kwartaal 2025 wordt. Waarom liggen wij zover achter, voorzitter?

Hebben we hierbij ook een Limburg-factor? Ik zie de Gedeputeerde nee schudden, maar ik kijk uit naar de beantwoording, of we ook die Limburg-factor hebben en waarom we zoveel achterliggen. Nou, krijgen we dan wel ook die subsidies die Den Haag hiervoor heeft? We verwachten in het definitieve stuk een concrete versnellingsactie. Voorzitter, de achterstand van de RES Zuid-Limburg. Daarover komt er een duidelijk signaal van de RES-gemeentes. Er zijn best mogelijkheden op gronden met een agrarische bestemming. Wij verwachten dat dit signaal serieus wordt genomen in het beleidskader en dat is nodig ook, want zoals zij terecht zeggen: een lobby om warmte en kleinschalig zon op daken mee te laten tellen is een uitvlucht en niet meer dan dat. Dan de SMR's, een illusie wat de Partij voor de Dieren betreft. De vermeende veiligheidsvoordelen zijn zeer twijfelachtig en ze produceren veel meer afval dan hun grote broers. De gevraagde investeringen zijn torenhoog. SMR-energie op korte termijn is een fabel, die niet economisch te exploiteren is. Het ingezonden stuk van Milieudefensie en Stroom naar de Toekomst Limburg spreekt boekdelen wat dit betreft. Dan over milieu. Het is jammer dat het langverwachte rapport over het concretiserende milieubeleid zo laat kwam, terwijl het er al een maand lag. Nu konden wij het niet meer bij onze inbreng betrekken. Voor milieubelastende activiteiten lezen we over het goede idee van een omgevingsfonds. Hoe staat het nou eigenlijk met die omgevingsfondsen voor Chemelot? Daar zou meer aan gedaan worden volgens eerdere GS-stukken. Dan is het nu tijd om er echt werk van te maken. Wat betreft VTH: mooie voornemens over de opvolging van het ZRK-rapport. In de commissie hebben we gewezen op de schrikbarende achterstanden bij handhaving. 'Af van het minimalisme' is een mooie kreet, maar het vraagt ook om boter bij de vis, figuurlijk gesproken dan natuurlijk. Vegan boter bij de vegan visfilet wat mij betreft. Worden de achterstanden ook echt ingehaald met het geld dat nu wordt uitgetrokken? Daarover graag duidelijkheid in een opvolgend stuk, voorzitter. De Groene Brigade. In een mededeling portefeuillehouder is ons vorig jaar voorgehouden dat in het 3^e kwartaal van 2023 een voorstel wordt gedaan voor versterking daarvan. Dat staat ook in het Collegeprogramma. Wanneer kunnen wij dat voorstel tegemoetzien, voorzitter? De problemen zijn er groot genoeg voor: de onveiligheid in de buitengebieden, de schade aan de natuur van illegale activiteiten, drugs en afvaldumping, maar niet alleen dat. We bedoelen natuurlijk ook de illegale party's, de jachtovertredingen, stroperij en dat soort zaken. Laten we een keer op werkbezoek gaan bij de TBO's met de Groene Brigade erbij om te horen wat hun behoeftes zijn. Dan heb ik vraag 3 ook gehad en hiermee wil ik afsluiten.

De voorzitter: Keurig binnen de tijd, mevrouw Plusquin. Ik zou willen zeggen 'als een haas', als dat van u mag. Ja. Dan geef ik het woord aan de heer Sol namens GroenLinks.

De heer Sol (GroenLinks): Dank u, voorzitter. Ja, we zijn op weg naar 2°C klimaatopwarming wereldwijd op dit moment. Dus de oproep ook van D66 om die urgentie toch vooral te benadrukken, die kan ik alleen maar bevestigen. Er ligt wat ons betreft een stuk wat qua structuur eigenlijk best goed is. De boom heeft een mooie vormsnoei. Ik zie weinig waterlood, dus dat ziet er wel goed uit. Maar inderdaad, inhoudelijk mis ik toch vooral heel veel ambitie. Ambitie op het gebied van besparing. We hebben nog op dit moment naar schatting 40% woningen met een D of slechter energielabel. Dat kan beter, dat kan sneller. Een hogere ambitie voor wat betreft ook de grootschalige opwek, waarbij de RES Zuid-Limburg onzes inziens ook aangeeft dat het eerder moeilijker dan makkelijker dreigt te gaan worden en er wellicht zelfs een punt komt waarop je moet gaan overwegen of je tussen Noord, Midden en Zuid wellicht niet een andere verdeling moet gaan aanbrengen. Dus daar liggen nog heel veel vragen open. Wat ik een beetje mis, is toch iets van een soort overkoepelende KPI in het hele verhaal. De World Energy Consortium heeft een hele mooie Energy Trilemma, waarin je in één plaatje, in één driehoekje kunt zien van: hoe staan we ervoor? Ik zou daar heel graag een nulmeting van zien, van: waar staan we nou eigenlijk? Ook niet alleen de komende jaren tot 2030, maar zou ook op weg naar 2050, waarin we die neutraliteit bereikt willen hebben, ook gewoon echt tussendoelen

willen zien van: waar gaan we naartoe en zijn we inderdaad goed op weg. Geothermie kwam net al even ter sprake - althans, diepe geothermie wat ons betreft vooral - naar aanleiding van de inspreker. Ik zou... Nou, over kernenergie heeft mijn voorgangster al het nodige gezegd. Wij zijn nogmaals niet tegen onderzoek, maar we schatten de kans dat het ook daadwerkelijk iets gaat opleveren als heel klein in. Belangrijk is ook de congestie. Dat is ook al door de heer Ijpelaar net aangehaald. Natuurlijk, dat is een probleem. Tegelijkertijd denk ik ook dat we daar veel creatiever en harder op zouden kunnen inzetten. Ik zou het College willen aanmoedigen om gewoon eens een hok vol met juristen te zetten en te zeggen van: Jullie komen er niet eerder uit dan nadat jullie heel creatieve oplossingen hebben gevonden om ondanks al die regelgeving toch iets te doen.' Daar hoort wat mij betreft ook peak shaving bij. We praten op dit moment over congestie omdat het verschil tussen gemiddelde belasting en piekbelasting een factor 10 is. Als je dat zou kunnen terugbrengen tot een factor 5 of 6, dan is het probleem eigenlijk al grotendeels opgelost. Over milieu is het beleidskader wat minder concreet. Van de ene kant snap ik dat, gegeven waar we nu staan en ook de aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer en de stappen die we nog moeten gaan zetten. Van de andere kant geeft het externe advies ook denk ik heel veel aanknopingspunten om ook daar het beleidskader concreter te maken. Dus ik hoop dat in een volgende versie daar in ieder geval ook iets van in het kader is terug te vinden. Wat ik verder over het milieu nog zou willen vertellen of kwijt wil is dat een aantal aspecten van vervuiling, bijvoorbeeld lichtvervuiling, nog niet goed zijn meegenomen wat ons betreft. Volgens mij ben ik nu wel redelijk aan de tijd, dus laat ik afronden.

De voorzitter: U had zelfs nog een minuut over, mijnheer Sol, maar goed, ik wil u niet oproepen om die helemaal te gebruiken. De heer Wolters Gregório namens de SP.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Energie krijgen van energie maken is waar de SP altijd een voorstander van is en dit stuk brengt ons in de goede richting, maar we zien wel graag nog een hogere snelheid waarmee we op die reis gaan. Met de ambitie voor het opzetten van een warmtenet en andere moderne technieken, versterking en verzwaring van ons energienetwerk en samenwerking met wooncorporaties voor verduurzaming van onze woningen; daarmee gaan we die richting inderdaad op, zij het ook met een grote afhankelijkheid van derden, zoals bijdragen vanuit het Rijk en Europa, alsook voldoende vakmensen om al het fysieke werk te verzetten. Er staat ook weer een artikel over in de krant deze week. Een demissionair minister boezemt ons nog even, naar mijn mening onacceptabel, wat angst in over het gebruik van energie door huishoudens en om dat te beperken. Dus mijn vraag is: welke zekerheden hebben wij al zwart-op-wit staan en welke risico's zijn wij aan het ondervangen op die thema's? Verder kijk ik uit naar welke doelstellingen wij met onze partners, zoals de corporaties, al zijn overeengekomen en dat het ook niet limitatief is. Dus komt er een nieuw effectief idee, dat die dan in het eerstvolgende gesprek ook op tafel wordt gelegd. Waar er al decennialang beren op de weg benoemd zijn, verwacht ik dat dit College het vooral gaat doen en dat we gaandeweg leren wat er wel werkt en wat er niet werkt. Hoe pakt u dat aan en gaan we voor de meting van de voortgang ook een manier vinden om recentere cijfers te kunnen gebruiken, want daar lopen we in ons dashboard nu hopeloos mee achter, met die cijfers. Meervoudig ruimtegebruik mis ik als laaghangend fruit in dit stuk. Dus dan is mijn vraag meteen of we daar meer van gaan teruglezen de komende maand. Want parkeerplaatsen overdekt met zonnepanelen, opslag dichtbij opwek op verbruik of samenwerking van energieaanbieders met vervoerders zijn er een aantal voorbeelden van. Ook zon op dak in de wijken en industrieterreinen, gecombineerd met lokale opslag, mag bijvoorbeeld concreter worden opgeschreven. Dan weet de samenleving ook wat de verwachtingen op dat vlak zijn. Onze vraag is om medewerking daarin en onze helpende hand daarbij, want om al die doelstellingen te halen zullen we goede voorbeelden ook uit de grote industrie en het mkb op het gebied van energiebesparing moeten laten zien, maar wellicht ook handhavend moeten optreden. Hoe gaan we daar uitvoering aan geven, eventueel met hulp van het Rijk zelf of richtlijnen

vanuit het Rijk? Dat lees ik ook niet concreet genoeg. Ja en al die voorgenoemde punten zouden ook een invulling kunnen zijn van ons provinciaal Limburgse energiebedrijf, want daar zien we wel een visie, maar nog geen complete uitwerking. Wellicht is het daar ook nog wat vroeg voor. Maar wil de Gedeputeerde PS wel toezeggen dat wij actief worden meegenomen in één of meerdere verdiepende sessies over de uitgangspunten voor dat bedrijf? Dat zal alle kleuren van het politieke spectrum in deze zaal wat meer geruststellen, denk ik. Dan kan ik als laatste, voorzitter, wel een heleboel opmerkingen maken over hoe de grote industrie in onze Euregio met onze natuur en milieu omgaat, maar laat ik die ergernis voor een andere vergadering bewaren. Wel wil ik de Gedeputeerde en zijn collega's vragen om ons even mee te nemen in het proces om te komen tot dat concretiserend milieubeleid. Dat is net al door anderen ook aangehaald. Als ik dan naar onze eigen fractie kijk, dan vragen we ons af: hoeveel langer staan we als overheid nog toe dat er voorkombaar giftige stoffen worden geloosd in onze natuur? Daar moeten we onze inwoners dit jaar een helder antwoord op kunnen geven. Die verantwoordelijkheid voor de gezondheid van ons en onze natuur mogen we naar mijn mening, zodra dat kan, keihard bij de vervuiler neer gaan leggen. De doelenboom, daar is net ook al op gereflecteerd. Die op onze bijdrage vandaag bijwerken en iets meer concretiseren, is mijn oproep. Qua werkbezoeken denk ik dat we niet alleen de nieuwe technieken moeten opzoeken, dus nieuwe en sociale goedkopere isolatie voor bestaande en nieuwbouw bijvoorbeeld, maar dat we vooral ook naar de samenwerkende partners moeten gaan die ons netwerk en onze woningen gaan verduurzamen, om te kijken hoe zij dat doen en waar zij tegenaan lopen of onze hulp nog bij nodig hebben. Dan doe ik nog één citaat vandaag van mijn kameraad Big Benny: 'Gas.' Gas wordt ook door hem aangehaald, maar dan wel waterstofgas, alstublieft.

De voorzitter: Dan dank ik de heer Wolters Gregório. Bij mij komen allerlei andere liedjes op, maar dat zal ik u allen besparen. Dan ga ik verder aan de achterkant bij de heer Heldens namens Forum voor Democratie.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Ja, dank je wel, voorzitter. Bedankt. Het is cruciaal dat Limburg en de bedrijven gelokaliseerd in Limburg energie als basisvoorziening hebben. De Provincie Limburg ontwikkelt beleid met oog op de energietransitie waar de Limburger totaal niet op zit te wachten. Het enige wat de Limburger van ons verlangt is dat ze te allen tijde toegang hebben tot betaalbare energie en het hoeft niet met al te veel bemoeienis van de overheid. Iemand die zelf zonnepanelen op zijn dak wil leggen kan zijn gang gaan als dat economisch aantrekkelijk is. Maar ik lees voortdurend terug in de sonderende stukken dat het takenpakket van de overheid toeneemt. Waarom bemoeien we ons hier zoveel mee? Ook hier geldt dat de overheid zich niet overal mee hoeft te bemoeien. Wij zijn voorstander van marktgestuurde oplossingen, waarbij de overheid een faciliterende rol heeft in plaats van een leidende rol.

De voorzitter: Ik zie een vraag van de heer Van den Beucken van LOKAAL-LIMBURG.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel. Ja, het begint in ieder geval interessant, wat u aangeeft. U zegt van: als een inwoner zelf daar behoefte aan heeft, dan kan hij zonnepanelen leggen. Ik begrijp dat, maar we hebben natuurlijk in Limburg ook vooral te maken met grootverbruikers. Hoe gaan we daarmee om?

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Nou ja, dat is een probleem; dat is niet ontstaan door de gemiddelde Limburger, dus die moet daar ook niet voor gestraft worden door gedwongen, bijvoorbeeld ... Of dat bedrijven om moeten gaan naar groene energie. Ik denk dat je in een land als Nederland en in een provincie als Limburg, die erg ontwikkeld is; dat je gewoon als Limburger of als Limburgs bedrijf gewoon mag verwachten dat er energie beschikbaar is en niet dat je gedwongen

wordt om groene energie te gebruiken en dat het probleem bij de bedrijven en bij de mensen komt te liggen.

De voorzitter: Heeft u nog een vervolgvraag?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja. Dan ga ik van die grootverbruiker weer terug richting die inwoner. Op het moment dat wij zowel lokaal als provinciaal als landelijk als mondiaal niet wat gaan doen om de uitstervende fossiele brandstoffen in ieder geval te gaan compenseren met hernieuwbare energie, dan gaat die energierekening voor die burger ook verschrikkelijk stijgen. Hoe ziet u dat dan voor zich? Dan doen we ze ook onrecht aan, linksom of rechtsom.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Nou, de fossiele brandstoffen zijn nog lang niet op en bovendien hebben we in Groningen een heel mooi gasveld liggen. Dat is meer landelijke politiek, maar daar zouden we gewoon gas kunnen halen.

De voorzitter: Ja, u heeft er vijf, hè? Dit is dan drie. Dat u dat weet.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dan maak ik toch gebruik van mijn derde joker, want u zegt – Ik laat even in het midden of dat klopt – er zijn nog meer dan genoeg fossiele brandstoffen. U zegt dat zo, hè? Maar dan blijft nog overeind staan dat we afhankelijk zijn van energiebronnen uit het buitenland. Allerlei schurkenstaten bijvoorbeeld. Hoe kijkt u daar tegenaan?

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Nou, als u dat persoonlijk niet wilt, kunt u zonnepanelen nemen.

De voorzitter: Goed, ik stel voor dat de heer Heldens zijn betoog vervolgt.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Ja. Ik ga verder met vraag 2. Zoals eigenlijk in mijn vorige antwoord al aangegeven is, zijn we van mening dat de overheid niet een energietransitie bij de Limburger erdoor moet drukken, maar zich slechts bezig moet houden met het faciliteren van betaalbare energie en verder niet te veel taken op zich moet nemen. Dit lijkt ons niet meer dan logisch, maar het is toch goed om het dubbel te benoemen, aangezien het er wel op lijkt dat we bezig zijn met de wereld te redden, terwijl de Limburger van ons verlangt dat we voor hem klaarstaan en niet dat we het wereldklimaat even proberen te redden met het belastinggeld van de Limburger. Dank u wel. Oh, sorry, de derde vraag. Er is geen behoefte aan een infosessie of werkbezoek.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Heldens. Dan geef ik het woord aan de heer Hintzen namens JA21.

De heer Hintzen (JA21): Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Er staat in dit beleidskader dat de Provincie Limburg onderzoekt of het de sociaaleconomische verschillen kan verkleinen door, ik herhaal 'door', een provinciaal energiebedrijf op te richten. Wat stellen we dan vast met dit beleidskader? Dat de mensen met een lager inkomen gratis of goedkoper energie kunnen krijgen? Kunnen mensen boven een bepaald jaarinkomen dan geen klant worden? Normaal zou je toch een provinciaal energiebedrijf willen oprichten om onafhankelijk te zijn van externe partijen? Wat is nu leidend? Onafhankelijk zijn van externe partijen of sociaaleconomische verschillen verkleinen? Verder maken wij ons zorgen over de focus op zon. Wat als het salderen wordt afgeschaft? Dan stort die markt voor particulieren in. Oftewel, het wordt minder aantrekkelijk. Dan moet er al gekeken worden naar batterijen bij particulieren of in de buurt. Die ontwikkelingen zijn nog niet zo ver. Hoe zit dat voor

de opgave voor de provincie om steeds meer stroom op te wekken? Elk jaar zijn er meer dagen waarop de stroomprijs negatief is, omdat er te veel aanbod is en te weinig afname. Dit betekent ook dat als het salderen wordt afgeschaft, je moet betalen om energie aan het net terug te leveren. Alle panelen uitzetten? We zetten grote vraagtekens bij de uitvoerbaarheid van een provinciaal energiebedrijf. Op dat gebied denken wij als fractie dat in het beleidskader te weinig wordt nagedacht over dit soort zaken en risico's. Wij als JA21 willen aangeven dat we graag iets meer ambitie zien over kernenergie in de vorm van SMR's. Maar we zijn blij dat het beleidskader het heeft gehaald. We zullen dit proces kritisch blijven volgen. Maar waar is de ambitie voor waterstof naartoe? Er waren toch ook Europese subsidiepotjes voor waterstof? Waarom gaan we daar nu niks mee doen? We moeten als Provincie gewoon blijven kijken naar waterstof en als we ergens een subsidiepotje kunnen krijgen, dan moeten we dat doen. We kunnen toch niet als Provincie met oog voor circulaire economie achterover gaan leunen en zeggen: 'Joh, we zien wel hoe het loopt.' We moeten toch juist ook initiatieven en innovaties kunnen aanjagen? De VVD heeft hier ook terecht vragen over gesteld. In het beleidskader wordt genoemd dat aardgasvrij wonen een oplossing kan zijn voor energiearmoede. Het is niet duidelijk voor JA21 hoe dit rijmt met elkaar. Dus als Limburgse gezinnen aardasvrij gaan wonen, wonen ze minder energiearm. Welk alternatief hebben zij dan dat goedkoper is? Een warmtepomp lijkt ons niet goedkoper. Gaat het beleid dan aangepast worden om ook subsidies te verlenen of om energiearme mensen een warmtepomp te laten kopen? Wij denken dat de goedkoopste vorm van stabiele energie een provinciale SMR blijft, zonder dunkelflaute. Er zijn programmareserves als diverse specifieke uitkeringen van het Rijk beschikbaar. Deze Rijksuitkeringen zijn inzetbaar als procesmiddelen, bedoeld voor het uitbreiden van de ambtelijke capaciteit. Als het aan JA21 ligt, dan zijn de ambtelijke uitbreidingen al klaar. De alsmaar toenemende bureaucratie is om mee van te worden en de procesmiddelen kunnen beter benut worden in plaats van het verbreden van de bureaucratie. Dank je wel.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Hintzen. Dan geef ik het woord aan de fractie LOKAAL-LIMBURG, de heer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u voorzitter. Ja, het stuk is ...

De voorzitter: Moment, ik vraag heel even uw buurman om zijn microfoontje uit te zetten.

De heer Hintzen (JA21): Oh, excuses.

De voorzitter: Dat maakt niet uit.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter. Ja, het stuk ademt een aantal afhankelijkheden uit. Ik ga niet braaf op die drie punten reageren, maar ik doe het op mijn eigen wijze. Het begint eigenlijk met het feit dat de Rijksoverheid – dat mag best weleens gezegd worden – zich ook niet altijd van de beste kant heeft laten zien als het gaat om het aanleveren van een goede instrumentenkist in de richting van de provincie of de gemeente. Daar begint het hele verhaal mee. We zien een aantal uitdagingen voor ons. Dat stuk, dat ademt dat ook uit, hè? Ook human capital, menselijk kapitaal, tekort aan technici. Daar heb je ook natuurlijk mee te maken. Geopolitieke onrust. Verouderde woonvoorraad. Dat is een echt typisch Limburgs probleem, althans, Limburg loopt daarmee voorop. Daar hebben we een hele uitdaging te gaan. Wat het stuk ook uitademt, en dat is in de vorige Collegeperiode en hier ook aan de orde: niks doen is natuurlijk geen oplossing. De meeste fracties zullen het daar ook wel mee eens zijn, denk ik. Dan is het belangrijk dat we niet alleen natuurlijk voor een schonere wereld gaan, maar vooral ook, en zeker ook, mede ook, moet ik dan zeggen, voor een sociale energietransitie. Ook daar heeft de Rijksoverheid niet altijd de juiste tools

voor meegegeven. Hopelijk komt daar verbetering in. Zonne-energie. Ja, dat is ook een aantal keren genoemd, zonnevelden. Kijk vooral ook naar glastuinbouw in California, maar dan geschreven met een A, in Amerika, daar zijn ze al goed aan het kijken naar transparante zonnepanelen op glas. Dat moeten we vooral in het vizier houden, want dat bespaart ons ook wellicht areaal in gebieden waar we dat niet willen. Dan een gezond en veilig leefmilieu. Gezondheid is inderdaad een heel belangrijk thema, ook voor LOKAAL-LIMBURG. Dat wordt dan hier ook vooral in verband gebracht, in dit stuk, met de reductie van uitstoot. Met bodem en water op zich is dat prima, maar gezondheid en leefbaarheid, als het dan gaat om industriële windturbines; ja, het is nog maar de vraag in hoeverre dat goed meegenomen is. Wij hebben in Nederland natuurlijk geen concrete afstandsnormen tot industriële windturbines. Vrijwel alle Europese landen gaan daar wat beter mee om. Wij rekenen toe naar een bepaald resultaat en ook met stapeling van problemen, zoals al reeds aanwezige snelwegen, industriële parken, railterminals, et cetera, et cetera ... Ja, of dat goed meegenomen is en het voorzorgsbeginsel goed opgepakt wordt, daar hebben we twijfel over. Wij zouden daar wel een robuustere houding in terug willen zien in de komende jaren. Dan hebben we nog even ...

De voorzitter: Ik zie dat er voor u een vervolgvraag is vanuit de heer Heldens. De heer Heldens.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Ja, u sprak net even over doorzichtige zonnepanelen. Hoe denkt u erover dat als een tuinder in Nederland dit op zijn dak wil leggen; moet dat dan economisch gunstig zijn of zegt u: nou, dat doen we wel met behulp van bijvoorbeeld subsidies.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, zover heb ik er niet over nagedacht. Ik vind het gewoon belangrijk dat er een gereedschapskist vanuit de Rijksoverheid meegenomen wordt, die dan voor iedereen te gelden heeft, die in ieder geval het mogelijk maakt om op deze manier groenten te telen onder glas. Maar dan moet je natuurlijk ook wel rekening houden met verminderde oogstopbrengsten en dat moet je op de een of andere manier wel corrigeren, want heel veel van die opgewekte energie zal ook niet alleen maar voor het bedrijf zijn, maar die kan ook geleverd worden aan de bureaus.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Stel nou dat het dubbel zo duur is, bent u daar nog steeds voor?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, u legt mij daar een casus voor, dat het dubbel zo duur is. Ik kan u dat zo niet zeggen. Je moet uitgaan van technologische ontwikkelingen die in de tijd dingen mogelijk maken en dat is met heel veel ontwikkelingen zo die in de energiemix zitten. Daarom zijn we ook altijd zo gefocust op een zo breed mogelijke energiemix. Ja, u stelt mij een vraag die ik nu niet kan beantwoorden.

De voorzitter: Toch heel even via mij dan graag. U heeft nog een vervolgvraag, de heer Heldens?

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Ja, wat mij eigenlijk nog steeds onduidelijk is, voorzitter, is of de partij LOKAAL-LIMBURG... Zeg ik dat goed? Ja, LOKAAL-LIMBURG. Wat ze nou precies hiermee willen bereiken. Willen we nou dat de Limburger vergroent ten koste van alles en dat het ook ten koste van belastinggeld van de Limburger gaat? Of moet een ondernemer gewoon zelf beslissen op het moment dat het economisch gunstig voor hem is, dat die zonnepanelen, doorzichtige zonnepanelen, windmolens of wat dan ook, aanschafft?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, voorzitter, mijn collega heet het steeds over belastinggeld, maar we moeten ook wegen onderhouden. Ook dat kost belasting. Moet de inwoner dat

betalen? Ik bedoel, wij als Provincie hebben een bepaalde rol, om het leven hier beter te maken, ook in de provincie, en hernieuwbare energie te creëren, en ja, alles kost geld. Uiteindelijk moet dat geld ergens vandaan komen en wij kiezen ervoor om dit beleid gestalte te geven op deze manier.

De voorzitter: Goed, voordat we nu in een hele ideologische discussie terechtkomen; daar ben ik altijd voor te porren, maar niet zo net voor de lunch. Ik zie zo aan de rest van de commissie dat dat ook geldt. Dus ik zou toch heel even aan de heer Van den Beucken willen vragen om verder te gaan met zijn inbreng en dan maken we netjes ook het rijtje af.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u, voorzitter. Ja, ik ben een goed opgevoed burgercommissielid, dus ik zal altijd netjes antwoord geven op de vragen die door de collega's gesteld zijn.

De voorzitter: Behalve als het College van GS u drie vragen voorlegt, dan... Goed, ga verder.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Goed. Die Delta Rhine Corridor, voorzitter, daar wil ik even op verdergaan. Die is door mevrouw Wolters ook heel terecht genoemd. Wij houden die er ook iedere keer in, dat ons dat zo uitkomt, want deze corridor is natuurlijk feitelijk onlosmakelijk verbonden met een goede energiemix, want uiteindelijk komen er door die buizen ook energiehoudende stoffen. Dus we moeten heel erg goed die ontwikkeling in de gaten houden, zeker ook omdat deze Delta Rhine Corridor ook vooral nodig is voor die grootverbruikers. Hè? Die aftakkingen, die gaan daarnaartoe. Laten wij nou net in onze provincie relatief veel grootverbruik hebben. Alles wat je in ieder geval op deze manier kunt oplossen, dat geeft weer ruimte voor andere zaken. Dan zal ik ... Ja, de Groene Brigade. Dat werd volgens mij aangehaald door mevrouw Plusquin van de Partij voor de Dieren. Ik kom op die Groene Brigade; daar kom ik in het volgende agendapunt nog wel op terug. Daar hoort die vooral ook thuis denk ik. Dan wordt nog ons gevraagd van: 'Waar zou je nou eens een keer op bezoek willen gaan, waar zou je nou eens je licht op willen steken?' Ik zou voor willen stellen: ga eens naar twee windparken in Limburg. De een die echt – hoe noem je het? – wat meer profijt geeft voor de inwoners, die op een positieve manier tot stand gekomen is, en een ander windpark dat wat minder positief tot stand gekomen is. Kijk eens wat daar de leerprocessen in zijn, kijk vooral naar de botsing in die verschillen en ga daarmee de toekomst in. Dat zou mijn idee zijn. Ik noem geen namen, maar kies er maar een paar uit.

De voorzitter: Goed, ik dank u. Keurig binnen de tijd, dus daarvoor de complimenten. Ik geef het woord aan mevrouw Koopman van de VVD.

Mevrouw Koopman (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Eerst eens complimenten aan de bijdragers van het voorliggend stuk en de beantwoording van de technische vragen van mijn VVD-collega, de heer Pelzer. Ja, ten aanzien van de doelenboom. Nou ja, wij vinden die duidelijk. We hebben een paar inhoudelijke opmerkingen. De eerste is ten aanzien van warmtenetten. Er is al een mooie ontwikkeling in Zuid-Limburg. Welke perspectieven zijn er voor warmtenetten in Midden- en Noord-Limburg en welke mogelijkheden ziet u? Kunt u deze concreet opnemen in de RES? En ten aanzien van SMR's? Wij kijken uit naar de resultaten van het haalbaarheidsonderzoek uiteraard. Verwacht de portefeuillehouder dan antwoord te kunnen geven op de vragen van de motie Bastiaans, want wij komen namelijk graag tot de kleine kern. Wanneer wordt de programma-aanpak van EZK verwacht? Als derde punt, als antwoord op de derde vraag: een werkbezoek zouden wij graag willen aan een kerncentrale in Nederland of in België en/of een grootschalig opslagvoorbeeld van elektriciteit. Dat kan ook in Nederland of in België. Dank u wel.

De voorzitter: Dank, mevrouw Koopman. Dan geef ik het woord aan de fractie van het CDA en ik denk dat dat de heer Ijpelaar is.

De heer Ijpelaar (CDA): Hij is niet meer zo groot, hè? Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ja, de commissie begon ook heel erg positief en langzaam wordt het wat kritischer. Ja, ook wij zijn helaas op onderdelen toch wel wat kritisch, want we zijn natuurlijk al vier jaar bezig met het energiebeleid en het lijkt alsof we precies dat gaan doen wat we de afgelopen jaren hebben gedaan, plus, we gaan nog iets doen voor mensen die het wat moeilijker hebben en daar gaan we een energiebedrijf voor oprichten, zeg ik even gechargeerd. Daarmee maken we de afhankelijkheid die we hebben op grote projecten, die de oplossing moeten gaan bieden, wel heel erg groot in dit beleidsstuk. Ik vraag de Gedeputeerde dan ook echt om nog concreter terug te komen met een aantal ideeën, hoe hij een aantal van de thema's – ik heb het net al benoemd, netcongestie, maar ook netcapaciteit – gaat oplossen. We hebben het in technische sessies vaak gehad over de vergunningsprocedure, maar ook over de rol van de netbeheerders. Daar lees ik; daar lezen wij eigenlijk helemaal niks van terug. Daarnaast staat er nog van: 'Ja, we kunnen niet alle problemen oplossen, maar we hebben wel geprioriteerd.' Dan zie ik een prioritering en dan denk ik: ja, dat is eigenlijk dezelfde prioritering als de afgelopen vier jaar. Dus we zijn zeker goed bezig, we zijn zeker goede stappen aan het maken, maar ga je daarmee echt de cyclus doorbreken of loop je dan de hele tijd achter de feiten aan? Bijvoorbeeld een aantal grote infrastructurele projecten; die worden hier opgenoemd. De Delta Rhine Corridor. Dat is allemaal al benoemd. De 380 kV. Maar dat zijn eigenlijk allemaal oplossingen om überhaupt toekomstbestendig te zijn voor de verduurzaming bijvoorbeeld van Chemelot. Dan hebben we het niet over de problemen die we nu al hebben. Dus de vraag is: blijven we gewoon de komende 20 jaar achter de feiten aan lopen? De oplossingen die nu aangedragen worden, die hebben we eigenlijk alweer nodig voor de oplossingen van morgen. Daar maken we ons grote zorgen over. Daarnaast is er nog ... We hebben een aantal duurzaamheidsdoelstellingen weggelegd bij het LIOF, maar ook bij het LEF. Er staat bijvoorbeeld dat het LEF voor € 150 miljoen gaat investeren, aan investeringen opwekt eigenlijk in onze provincie. Alleen het LEF heeft al een jaar geen enkele investering meer gedaan. Daar staat hier in dit stuk ook niks over in. Er staat alleen bij de doelenboom dat we weer terug gaan kijken naar: nou wat willen we nou eigenlijk met het LEF? Maar in een eerdere tekst staat: 'Nee, het LEF heeft voor € 150 miljoen aan investeringen gedaan in Limburg, aan verduurzaming.' Ja, is dat dan gewoon het Mijnwaterproject en nog een paar losse floddery's? Hè? Dus die ambitie en het belangrijk maken van het LEF en het LIOF, dat vind ik wat weinig uitgewerkt in het stuk. Daarnaast hebben we wel wat visie op het stuk energie en verduurzaming, maar de visie op VTH, wat ook onderdeel van dit stuk is, is er gewoon naar mijn idee, naar ons idee bijna niet. Er zijn heel veel dingen die in de toekomst uitgezet zijn, zoals: 'We moeten nog denken over de toekomst van de RUD Noord en Zuid. Het beleidskader, daar moeten we nog een visie op stellen.' Maar ja, daarmee worden dingen allemaal heel ver in de tijd weggezet, terwijl er eigenlijk nu al best wat onderzoeken liggen, hè? Er ligt al een Rekenkameronderzoek. Er ligt al een rapport. We hebben gisteren – helaas, inderdaad, moet ik mevrouw Plusquin gelijk geven – nog een rapport gekregen, dat naar ons is gestuurd, waar er ook geen visie of uitleg nog van GS op is. Dus ja, op het gebied van VTH mis ik de visie. En dan hoor ik u misschien denken: wat is dan de visie van het CDA? Nou, daar kunnen we heel kort in zijn. Ik denk of wij denken dat de visie zou zijn dat we moeten toewerken naar meer transparantie in ons vergunningenbeleid, dus dat we vooral moeten inzetten op het inzichtelijk maken, het transparant maken van: wat doen bijvoorbeeld grote bedrijven nu of wat is nu de milieuvervuiling? Dat we daarin maximale transparantie moeten bewerkstelligen. En op andere gebieden moeten we gewoon de wettelijke grens of de wet volgen. Op het moment dat we vanuit die transparantie dingen zien waar wij van denken 'daar moet de wet voor aangepast worden', dan moeten we de wet aanpassen en dan moeten we niet teksten opschrijven als: de wettelijke grens is het minimum. Ja, dat is gewoon een brevet van onkunde naar onszelf toe, want als we vinden dat de wet verhoogd moet worden, dan

moeten we dat ook doen. Als we vervolgens de transparantie niet hebben om dat te doen en daarom maar de wet gaan verhogen, dan zijn we ook verkeerd bezig. Dus ik denk echt dat de Gedeputeerde op het stuk van VTH nog veel huiswerk heeft, voordat we dit stuk goed kunnen keuren. Ik denk dat dat ook wel uit het stuk blijkt. Misschien dat hij me daar ook wel een stuk erkenning in kan geven.

De voorzitter: Toch heel even. U bent ruim door uw spreektijd heen. Dus u kunt óf mevrouw Wesseling lief aankijken of ze ook een vraag stelt en anders toch even afronden.

De heer Ijpelaar (CDA): Nee, de laatste opmerking. Ik was bijna klaar inderdaad. Laatste opmerking. Het omgevingsfonds van Chemelot, daar is inderdaad door mevrouw Berghorst en door ondergetekende in de vorige periode iets gezegd en daar horen we nu eigenlijk al een tijd niets meer over, dus dat was een hele goede opmerking van mevrouw Plusquin, alweer. Ik heb twee keer mevrouw Plusquin in mijn inbreng genoemd, ongelofelijk. Het moet niet gekker worden. Wellicht dat we elkaar nog gaan vinden.

De voorzitter: Dank, de heer Ijpelaar. Voordat we aan de transferonderhandelingen beginnen, geef ik het woord aan de fractie van de BBB. Ik zie dat de heer Huizing zijn microfoonje aan heeft gezet.

De heer Huizing (BBB): Dank u wel, voorzitter. Ja, het mooie is als je als laatste aan de beurt bent dat je in het geval van deze vergadering een behoorlijk aantal treinen voorbij hebt zien komen, een hogesnelheidslijn, een sneltrein en een stoptrein, waarbij ik mijnheer Erkamp erop wil wijzen dat... Ja, wij zijn allebei van de generatie dat we nog op een stoptrein stapten, maar 20 jaar geleden is dat afgeschaft volgens mij, omdat de NS erachter kwam dat mensen liever op een trein stappen die rijdt dan stopt. Je hebt tegenwoordig sprinters, dus ik zal proberen om als een sprinter mijn bijdrage hier te doen. Ja, in het begin van het document wordt geconstateerd dat veel van de plannen afhangen van besluitvorming op Rijksniveau en dat het maar afwachten is wat hiermee gaat gebeuren. Dus onze vraag is eigenlijk: is het College van mening dat dit weleens negatief kan gaan uitpakken voor de plannen en moeten we dan niet proberen eigenlijk een soort contingencyplan te maken voor als daar een andere wind gaat waaien? Dan wordt er aandacht gevraagd voor de sociaaleconomische factoren bij de energietransitie. De vraag die we hebben is: wordt hier voldoende rekening mee gehouden? Als voorbeeld de netverzwaring, die grote verhogingen in de netwerkbeheerskosten met zich meebrengt, zowel voor particulieren als bedrijven. Kan er naar de energietransitiemaatregelen gekeken worden met het oog op gevraagde netverzwaringen mitigeren? Dit tevens met het oog op het geconstateerde gebrek aan vakkrachten. Er wordt de ambitie uitgesproken om een Limburgse energiemaatschappij op te richten. Wij delen die ambitie. Wij zijn echter wel teleurgesteld te lezen dat het pas in 2027 een feit zal zijn. Wat ons betreft mag dit wel ambitieuzer. Wij zien de PLEM 2.0 als een vehikel om leveranciers van duurzame energie een gegarandeerde afname te bieden, maar wat ook kan helpen om investeringen gerealiseerd te krijgen en afnemers van een stabiele faire prijs...

Spreker [02.59.15]: Mevrouw de voorzitter, ik moet toch heel even een verdiepende vraag stellen, want wettelijk gezien mogen wij geen energieopwekking als Provincie doen. Mijnheer Huizing zegt 'een PLEM 2.0', maar dat is wettelijk niet eens meer mogelijk, om een nieuwe levering, een rechtstreekse levering door de provinciale overheid ... Ik geloof ook niet dat dat in het coalitieakkoord stond, maar misschien dat de heer Huizing daar wat toelichting op kan geven.

De voorzitter: De heer Huizing.

De heer Huizing (BBB): Nou, ik werd verleid om de term PLEM te gebruiken, wat misschien dan ook de suggestie heeft dat die maatschappij daadwerkelijk zelf energie gaat opwekken. Dat bedoel ik niet.

Het is wat ons betreft een intermediair tussen de partijen die opwekken en de partijen die afnemen. Dat mag volgens mij wel.

De voorzitter: Vervolgt u uw betoog, mijnheer Huizing.

De heer Huizing (BBB): Goed. Dan moet ik even kijken waar ik gebleven ben inderdaad. Er wordt gesteld dat nog niet duidelijk is hoe de toekomstige energiesystemen en energiemix voor Limburg eruit gaat zien. Graag zouden we zien dat het niet bij deze constatering blijft, maar dat er toch concreet gewerkt wordt aan een visie op de energiemix voor de toekomst. Er wordt geconstateerd dat ons elektriciteitsnet verdubbeld tot verviervoudigd moet worden. Wij zien ook een noodzaak tot verzwaring van het net, maar hebben onze twijfels of dit in deze mate haalbaar en wenselijk is. We dringen er dan ook op aan om meer in te zetten op verduurzaming die niet direct meer elektrificatie gaat eisen. We denken hierbij aan de inzet en productie van groen gas, gebruik van restwarmte en aardwarmte, maar ook waterstof, zoals die bijvoorbeeld vrijkomt bij de verwerking van niet-recycleerbaar huishoudelijk afval in het FUREC-project. Waarom wordt de opbrengst van de verwerking van ons afval ingezet voor de productie van kunstmest en waarom niet voor de vervanging van fossiele brandstof in Limburg? De inzet van duurzame opwekking op land stuit steeds meer op ruimtelijke beperkingen, zoals onlangs in de Kamerbrief van Hugo de Jonge gemeld en ook in onze motie 3012. Naar aanleiding hiervan hebben we de vraag waarom de omzetting hiervan in de Omgevingsverordening pas in het 2^e en 3^e kwartaal voorzien is en niet per 1 januari jongstleden, zoals in de brief vrij concreet gesteld. Graag zouden we zien dat dit in dit document nadrukkelijker en explicieter wordt ... Oh, excuus. Dat gaat niet goed. Dan hebben we het over SMR's. Hoewel de energiemix nog niet is geconstateerd, is voor ons duidelijk dat de inzet van SMR's in de toekomst onontkoombaar is om uiteindelijk te komen tot een 100% CO₂-neutrale situatie. Dus ook daar zouden we graag wat concreters opgenomen willen hebben in dit document. Dan over VTH of een schoon milieu, zoals dat genoemd wordt. Wat betreft RUD Limburg Noord dringen we aan op het verstevigen van de organisatie naar voorbeeld van de robuustere RUD Limburg Zuid. We moeten ervoor zorgen dat de RUD Limburg Noord aangesloten blijft binnen de Limburgse gelederen, net zoals RUD Limburg Zuid aangestuurd gaat worden. Na het lezen in het coalitieakkoord over de Groene Brigade waren onze verwachtingen hoog gespannen en we zijn dan ook enigszins teleurgesteld hier niks over aan te treffen in dit document, noch in één van de zeven andere. Wij verzoeken het College dan ook zich in te spannen om een stevige en robuuste Groene Brigade te realiseren. Ogen en oren in het buitengebied en op het platteland versterken de strijd tegen ondermijning. Het is zeker nu van belang om hier een robuuste organisatie neer te zetten, daar in de agrarische sector grote verschuivingen gaan plaatsvinden. Er komen leegstaande gebouwen, loodsen en stallen en het hebben van onvoldoende toezicht zal gaan leiden tot meer criminaliteit. Dit zal dan ook weer zijn weerklink vinden in de wijken en steden, waar de leefbaarheid en veiligheid nu al onder druk staan. Geen productie van verdovende middelen betekent minder aanbod in de probleemgebieden. Verder is het ook van belang in het kader van een schoon milieu. Geen productielocaties betekent ook geen illegale dumpingen. Deze ontwikkelingen onderstrepen in het belang van een robuustere organisatie en samenwerking met andere handhavende instanties en organisaties, gespecialiseerd in het buitengebied. Ook hier telt iedere Limburger. Dan even kort stilstaan bij de drie vragen. De doelenboom – dat hebben we ook eerder geconstateerd, bij andere sessies – vinden wij een heel bruikbaar instrument aan het einde van dit hele document. Dus zeer bruikbaar, los van een aantal inhoudelijke opmerkingen die ik eerder heb geplaatst. Beschrijving van afhankelijkheden; met name bij uitstek dit gebied heeft heel veel afhankelijkheden met andere documenten, maar goed, daar wordt wat ons betreft voldoende aandacht aan besteed. Dan betreft infosessies/werkbezoek de vraag. We zouden inderdaad graag een keer op bezoek willen bij een succesvol groen-gasproject, eventueel waterstofproductie en hoe dit in te zetten in Limburg, een regionale energiemaatschappij - elders in het land zijn er al voorbeelden

van – de inzet van geothermie en mogelijk een recyclebedrijf met ook aandacht voor circulariteit en handhaving. Dat betreft onze suggesties voor eventuele werkbezoeken of informerende sessies. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Huizing. Dat betekent dat wij aan het einde zijn gekomen van de eerste termijn van de commissie. We gaan na de lunch... Dat is over drie kwartier, dus ik stel voor dat we om 14.00 uur de vergadering hervatten. Dat gaat u doen onder de bezielende leiding van voorzitter Depondt-Olivers. Die neemt dat dadelijk van mij over. Ik denk eigenlijk dat ik daarmee alles wat gezegd moest worden wel gezegd heb. Dan wens ik voor nu u een vreugdevolle lunch, snel naar het Prandium en om 14.00 uur hier weer terug. Tot zo.

[SCHORSING]

De voorzitter: Dames en heren, wij heropenen de vergadering, zoals u ziet met een andere voorzitter, maar het is zo intensief om u voor te zitten, dat je dat echt niet langer dan een halve dag volhoudt. Ja, die hakken er zo in. Die hakken er zo in. Wij waren inderdaad gebleven bij de beantwoording bij dit agendapunt, kader Energie, bij de Gedeputeerde. Dus die geef ik bij deze het woord. De heer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, dank u wel. Allereerst wil ik eigenlijk de commissie ...

De voorzitter: Even voor de helderheid: u krijgt max. 35 minuten en het dringende verzoek – dat is niet persoonlijk bedoeld, dat krijgt iedereen – om u inderdaad te beperken tot datgene wat hier vandaag besproken is.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dat was ik van plan, voorzitter. Vorige week was het gelukt. Ja, de interrupties niet meetellend dan. Oké. Allereerst dank ik denk ik aan de commissie en aan de leden van alle fracties, want in het voortraject hebben wij met elkaar natuurlijk gesproken, hebben we ook bij u de informatie opgehaald om te kijken: hoe kunnen we dat verwerken in het kader? Dat hebben we niet alleen met u gedaan, maar ook met een heleboel partijen in Limburg hebben we dat inmiddels ook besproken. Dat blijven we ook de komende weken en maanden doen. Als het eenmaal is vastgesteld gaan we natuurlijk samen met heel veel organisaties ook aan de slag om het kader uit te voeren. Ja, wij willen ook vandaag ... Ja, wij willen eigenlijk gewoon iedereen in Limburg zoveel mogelijk horen en input verzamelen en daarom ook vandaag nog een keer deze sonderende behandeling. Misschien in eerste instantie in algemene zin: u heeft wat opmerkingen gemaakt over financiën, over KPI's, over de rol tussen GS/PS, over de doelenboom. Volgens mij heeft u daar vorige week bij de andere kaders en wellicht vanochtend ook wel wat opmerkingen over gemaakt. Dan zou ik kunnen zeggen dat we daar vandaag allemaal heel diep overheen gaan, maar ik denk dat het College van GS die oproep in de brede zin gehoord heeft. We hebben daar de afgelopen week ook al in het College een eerste reflectie op gehaald. Dus dat signaal is gehoord. Het signaal dat ook gehoord is, en ja, daar ben ik dan zelf als portefeuillehouder voor dit kader wel blij mee ... De complimenten van de heer Sol, mevrouw Wolters, mevrouw Koopman toch ook over de duidelijkheid en de helderheid van de doelenboom en de ambities in het kader. Die complimenten geef ik graag door aan de dames die hier naast mij zitten en alle mensen die meegeschreven hebben aan het kader. Even kijken. Ja, drie grote componenten denk ik in het kader: energie, milieu of schone leefomgeving en de andere component is VTH. Ik denk dat het belangrijk is dat we willen schetsen dat we als College gebiedsgericht gaan werken. Dat wil zeggen integraal en dat betekent ook in relatie met andere beleidskaders en niet specifiek sectoraal. Maar juist in het gebied kijken welke opgaves er allemaal zijn en wat er allemaal nodig is. Ja, kijk, wat er hier allemaal staat opgeschreven is het kader voor de

komende jaren. We moeten ons realiseren dat er best een aantal opgaves ook de komende jaren op ons af gaan komen die we misschien ook nu nog niet kennen. Drie jaar geleden wist niemand nog wat netcongestie was en nu is dit het grootste probleem wat er is. Dat zijn allemaal uitdagingen, waarbij we hopen dat we die nu beschrijven in het kader. Maar ja, dit biedt ook maar een kader en de uitdagingen die in de Limburgse samenleving straks op ons afkomen; daar willen we ook als College straks op kunnen en blijven anticiperen. Dan misschien als eerste maar even naar de spreker, naar de heer Kersten. Ik ben eigenlijk heel blij... We hebben daar eerder al een keer samen een gesprek gehad, ook met de heer Kersten en de heer Rompelberg van de LLTB, over de betrokkenheid van de LLTB bij het energievraagstuk. Ik ben blij dat zij ook die rol willen blijven spelen. Ik herinner me daar een fijn gesprek. Als ik kijk naar de concrete punten die de heer Kersten hier nu inbrengt, van 'kunnen we een rol blijven spelen en samen blijven werken?'; ik denk dat we dat zeker moeten doen. Ten aanzien van geothermie denk ik dat het goed is dat we daar iets over opnemen. Ik denk dat we daar wel bij moeten aangeven dat daar de bal vooral ook bij de Rijksoverheid ligt, die bevoegd gezag is in het kader van de Mijnbouwwet, om daadwerkelijk ook in de grond te kunnen gaan. Maar ik stel voor dat we daar in ieder geval iets over opnemen. Ten aanzien van groen gras zit dat met name in het kader van collega Kuntzelaers. Dan gaat het over economie, specifiek gerelateerd aan het landbouwkader. Daar zit het nu in, maar uiteraard is het een integrale opgave die we met elkaar willen doen. Even kijken. Wij zouden in het kader van geothermie vorige week een werkbezoek hebben gebracht, collega Kuntzelaers en ik samen, aan Horst, ware het niet dat als je vanuit Maastricht via de A2 door de sneeuwstorm in Horst wilde komen; dat dat toen heel lastig was. Dat wordt binnenkort nog een keer opnieuw gepland.

De voorzitter: Mijnheer Huizing.

De heer Huizing (BBB): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik had nog even een vraag. U constateert terecht dat groen gas inderdaad bij de heer Kuntzelaers zit als onderdeel van economie. Ik vraag me eigenlijk even hardop af of dat wel de goede plaats is. De kern is toch het opwekken van energie. Dat daar misschien geld mee verdiend wordt, dat is weer een economische component. Maar ik zie het toch veel meer in alle andere vormen van duurzame energie die hier genoemd worden. Daarom zou ik het logischer vinden om het hierin op te nemen. Wat is uw mening daarover?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou ja, voorzitter, in de richting van de heer Huizing doen wij ook vanuit dit kader een aantal zaken en ik denk dat we die wel gewoon kunnen opschrijven. Dus dat lijkt mij wel goed. Dan heb ik dit verhaal gehad. Dan gaan we eens even kijken...

De voorzitter: Momentje, als het kan. Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Is dat nu een toezegging op de BBB om groen gas of die mest, monomestvergisting, op te nemen?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ik heb net gezegd dat we gaan opnemen datgene wat we doen.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dus dat hoort erbij dan, bij de energiemix?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, één van de dingen die we bijvoorbeeld doen is participeren in de RES-regio bij een coalition of the willing om te kijken wat voor creatieve projecten er bedacht zijn.

Dat is wat we nu doen. Daar heeft het College deze periode ook over besloten. Dus dat gaan we gewoon opnemen in het kader. Ik denk dat dat niet meer dan terecht is.

De voorzitter: Oké, mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, dank u wel. Eens even kijken. Dan gaan we de onderwerpen langs. Dan denk ik dat ik ga beginnen bij zonne-energie. Het leek me wel goed om dat onderwerp dan meteen bij de kop te pakken. Zonder energie, zei u dat? Sol-energie. Oh. Ja. Ja, de heer Loomans vroeg net al of u het had ingebracht. Ja. Volgens mij...

De voorzitter: Het wordt hier een beetje jolig. Dat hoeft allemaal niet in de notulen. Gaat u door, mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, wat denk ik van belang is en ik denk dat de heer Huizing dat aanstipte: er ligt een brief van minister De Jonge en die brief vormt de basis voor wat hier in het kader staat. Die gaat over een strik 'nee, tenzij' ten aanzien van zon op land. Dat is wat we hier hebben verwerkt en de formele uitwerking daarvan vindt plaats in de Omgevingsverordening. Op het moment dat u hier het beleid heeft vastgesteld – en dat is uiteindelijk straks in april, hopelijk, als uw agenda dat allemaal toelaat – dan kan vrij snel daarna collega Theuns dat ook verwerken in de Omgevingsverordening en daarmee is hij dan ook geland.

De voorzitter: Mijnheer Huizing.

De heer Huizing (BBB): Ja, ik meen dat in de brief min of meer dwingend nog 1 januari genoemd wordt. 'Als dat niet gebeurt, dan gaat de Rijksoverheid maatregelen nemen.' Wat dat dan is, dat weet ik ook niet. Dus de vraag is waarom daar dan van afgeweken wordt in de praktijk. Ik snap uw redenering ook, maar die vraag had ik naar aanleiding daarvan.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, het is een vrij regulier proces om een herijking te doen van de Omgevingsverordening. Dat doen we met enige regelmaat. Dit is het eerstvolgende natuurlijke moment. Ik ga er zomaar van uit dat alle ruimtelijke vragen die ook vanuit de andere beleidskaders volgen dan ook daarmee vertaald zullen gaan worden door collega Theuns. Dan hebben we het in één keer meegenomen. Ja, u kunt een extra Statenvoorstel bij wijze van spreken vragen van ons, maar dat zou ik u niet aanbevelen, gelet op uw eigen agenda. We gaan dit zo snel mogelijk ook gewoon oppakken en daarmee wordt het ook helder. Dat gaat ook helpen, zeg ik in de richting van de discussie rondom de RES ... Een aantal van u vroeg specifiek aandacht voor de RES Zuid-Limburg. We merken dat met de invoering van die brief van De Jonge en ook met het coalitieakkoord er wat onduidelijkheid is over projecten die in de pijplijn zitten. Er is behoefte aan duidelijkheid over: welke projecten kunnen wel doorgaan en welke projecten kunnen niet doorgaan? Wij hopen dat zo snel mogelijk in ieder geval helder is voor de mensen welke projecten door kunnen gaan.

De voorzitter: Mijnheer Sol.

De heer Sol (GroenLinks): Dank u, voorzitter. Uit de reactie van de RES Zuid-Limburg kreeg ik niet de indruk dat zij de gedachte hadden dat het zou gaan helpen. Nou, kan ik dat verkeerd gelezen hebben, maar...

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nee, dat klopt. De RES Zuid-Limburg stelt zich op het standpunt dat ze meer zon op land willen hebben en meer wind ook willen gaan toevoegen. We hebben in het coalitieakkoord juist een afspraak gemaakt. Daar gaat het over een strikt 'nee, tenzij'. Dat staat een beetje op gespannen voet met de ambities die er in de RES Zuid-Limburg zijn. Ja, dat is zo. Maar ja, ik bedoel, ik heb uit te voeren datgene wat u met zijn allen in dat coalitieakkoord heeft afgesproken. Ik ben wel met de RES Zuid-Limburg in gesprek om te kijken: hoe kunnen we toch komen tot het realiseren van dat RES-bod? Dat is niet gemakkelijk. We moeten ons ook realiseren dat we in het verleden met een beslissing over de Einstein Telescope een aantal gebieden ook redelijk onmogelijk gemaakt hebben, in ieder geval voor de korte termijn. Dat maakt het natuurlijk voor de RES wel lastiger om hun doelstelling te halen. Volgens mij waren er ook een aantal mensen die zeiden: 'Moeten we dan die ambitie maar gaan verlagen?' Nou, in het coalitieakkoord hebben we ook afgesproken dat we die doelen willen blijven halen.

De voorzitter: Een vervolgvraag hierop of een andere vraag?

De heer Sol (GroenLinks): Nee, een andere vraag.

De voorzitter: Dan is mijnheer Huizing eerst.

De heer Huizing (BBB): Ja inderdaad, ik had ook de reactie van de RES Zuid-Limburg gelezen en ik was toch wel een beetje nieuwsgierig naar ... De Provincie maakt beleid. De RES maakt beleid. Dat staat toch op een aantal punten die ze opnoemen haaks een beetje op wat hier is afgesproken of vastgelegd gaat worden in verordeningen. Ik worstel daar zelf een beetje mee. Ik weet niet hoe u daarmee omgaat of mee denkt te gaan. Ik vond het een hele lastige toen ik dat las. Wat is uw reactie daarop?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou, dat u worstelt, snap ik. De RES worstelt daar ook mee. Ik heb er ook begrip voor. Kijk, hoe het in elkaar zit, is dat wij via de verordening ruimtelijke kaders scheppen, waaraan gemeentes vervolgens ook moeten toetsen. De RES-regio's zijn vooral bezig om te kijken: hoe kunnen wij nou komen tot creatieve oplossingen voor zaken die wel kunnen? Daar waar het ruimtelijk op basis van de Omgevingsverordening wel of niet kan, is dat vrij helder. Maar de RES zegt: 'Wij hebben een doel afgesproken met de Rijksoverheid, alle zestien gemeenten in Zuid-Limburg en de Provincie samen, om een doel te gaan halen. Het wordt door de maatregelen die de Provincie neemt lastiger om die doelen te halen.' Ik ben hier niet om tegen u te zeggen: u moet de afspraken die we in een coalitieakkoord hebben vastgelegd aan de kant zetten. Nee, maar de realisatie is wel dat in de buitenwereld de ambitie om doelen in de RES-regio te halen lastiger wordt. Dat is een discussie die we de komende tijd met de RES ook hebben en daar ben ik met ze over in gesprek.

De voorzitter: Oké. Mijnheer Sol.

De heer Sol (GroenLinks): Ja, dank u voorzitter. Ja, de Gedeputeerde noemde de Einstein Telescope. Nou staan er op de grens van Duitsland enige tientallen stevige windmolens en er zijn ook allerlei technische ontwikkelingen. Wordt het niet eens tijd om die uitzondering voor de Einstein Telescope te heroverwegen?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dat zou vereisen dat de Omgevingsverordening zou moeten worden aangepast, want nu is dat niet mogelijk en het standpunt van het College in ieder geval op dit moment is dat wij heel graag die Einstein Telescope willen hebben en dat in ieder geval totdat duidelijk is of die er wel of niet komt we dit zoekgebied in ieder geval uitsluiten voor wind.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Mijnheer Ijpelaar stak net zijn vinger op. Geldt dat nog?

De heer Ijpelaar (CDA): Ja, misschien meer een ondersteunende vraag. Zon op land, daar hebben we natuurlijk al vier jaar lang over gediscussieerd in de Provinciale Staten. Dat blijft een thema. Aan de andere kant worden suggesties gedaan over dubbel grondgebruik met zon op land. Ik geloof dat ik het zelfs in het voorgesprek ook heb aangegeven: ja, voor mij als Statenlid is het volstrekt onduidelijk of dat mogelijk is en in hoeverre dat dat mogelijk is. Ik denk, met een sector als de LLTB, met een boerensector hier in Limburg, is dat natuurlijk *de* kans óf om daadwerkelijk daarin door te pakken óf om daar nu ook een punt achter te zetten en te zeggen: 'Het kan helemaal nog niet.' Maar die duidelijkheid verwacht de commissie ook wel van de Gedeputeerde en dat komt totaal niet terug in het stuk.

De voorzitter: Wat is uw vraag?

De heer Ijpelaar (CDA): Ik denk, de vraag zou zijn van: goh, ziet de Gedeputeerde het ook als een kans of in ieder geval als een onduidelijkheid en zou hij dat terug willen laten komen in het stuk?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, volgens mij was het de heer Wolters die daar ook naar vroeg, meervoudig ruimtegebruik. Dat is zeker een kans. Dus ook in het gesprek wat we eerder hebben gehad met de heer Kersten en de heer Rempelberg kwam dat aan de orde, dat ook de LLTB daarover mee wil denken. Dat maakt het wel spannend, want dat moet niet over ... Ja, dat is niet de eerste optie. De eerste optie is nog altijd kijken of je zon op dak kan realiseren. Dat is het eerste. Maar dat zou een optie zijn om de 'tenzij' te kunnen invullen, mits dat voldoet aan de voorwaarden van de brief van De Jonge.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, ik begon inderdaad in mijn pleidooi ook al over zon op land. Het is mij nog altijd niet helemaal duidelijk waar nou dat standpunt van de coalitie vandaan komt. Dus waarom hebben we het idee dat wij onze mogelijkheden moeten inperken om die RES-doelen te realiseren, die nog helemaal niet zo makkelijk gehaald worden. De heer Heldens van Forum voor Democratie gaf een heel pleidooi over: we moeten als overheid eigenlijk niet de controle over het hele energiesysteem loslaten. Nou, ik zou dus niet zeggen over het hele energiesysteem. Volgens mij, normaal is het heel nuttig dat we daartussen zitten. Maar als het specifiek gaat om het hele zon-op-landverhaal, dan snap ik niet zo heel goed waarom wij de ondernemer niet vrij kunnen laten om zijn eigen verdienmodel te kiezen.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg. Misschien is het dan verstandig om naar een volgend thema te gaan?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ik beantwoord alle vragen die er zijn, voorzitter. Waar het vandaan komt vanuit de coalitiepartij, denk ik dat u aan hen moet vragen. Ik constateer dat het coalitieakkoord

leidend is voor het beleid van het College en dat is wat ik uitvoer. De coalitiepartijen zijn in dat College tot dit standpunt gekomen en daar werken we uit. Dus daar komt het vandaan.

De voorzitter: Een vervolgvraag, maar ik stel voor dat we hier niet te diep inhoudelijk op ingaan, waarom de coalitiepartijen dat hebben bedacht. Het is misschien goed om dat straks even bij een kop koffie of iets anders met elkaar te bespreken. Anders dan dwalen we een beetje af van de grote lijn van het kader. Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Nou, ik ben dan wel benieuwd naar ... Tenminste, ik hoop dat het College wel kan verantwoorden waarom de lijn wordt uitgedragen die ze uitdragen. Dus waarom is er gekozen, los van 'het staat in het coalitieakkoord' ... Waarom is het verstandig beleid om die ondernemers die kans bij voorbaat te ontfemen?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou ja, de energietransitie kan ook een kans zijn en dat ben ik eens met mevrouw Wesseling. We hebben net iets gezegd over meervoudig ruimtegebruik en hoe we dat willen doen. Het is ook niet een strikt 'nee', maar het is een strikt 'nee, tenzij'. Dat biedt wel kansen en ruimte ook voor agrarische ondernemers om aan de transitie deel te nemen. Ik hoor daar ook een warm pleidooi voor, bijvoorbeeld van de vertegenwoordigers van de LLTB, om daar ook een rol in te spelen. Dat zullen we met elkaar vormgeven. Zal ik verdergaan, voorzitter?

De heer Ijpelaar (CDA): Ja, maar ik hoor geen toezegging. Ik heb een concrete vraag gesteld.

De voorzitter: Mijnheer Ijpelaar, via de voorzitter.

De heer Ijpelaar (CDA): Sorry, mevrouw de voorzitter. Ik hoor geen ... Ik heb een duidelijke vraag gesteld. Ik hoor daar een onduidelijk antwoord op. De Gedeputeerde kan gewoon aangeven: goh, dit gaat in het stuk komen, een stuk visie op dubbel grondgebruik. 'We zijn in gesprek met de LLTB,' zegt de Gedeputeerde, maar verder hoor ik geen toezegging, hoor ik niks over...

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, volgens mij had ik dat wel gedaan. Iets over meervoudig ruimtegebruik kunnen we wel gewoon opnemen, mijnheer Ijpelaar. Dat is geen probleem. Even kijken, dan heb ik denk ik de RES gehad. Dan kom ik bij energie-infra. Ik denk dat u terecht met zijn allen concludeert dat netcongestie op dit moment eigenlijk vooral alle ontwikkelingen op het gebied van woningbouw, verduurzaming van de industrie, afremt. Er is best wel wat voor te zeggen om daar wat meer tempo in te maken. Volgens mij was het mevrouw Wolters die vroeg: 'Hoe krijgen we nou meer informatie, bijvoorbeeld over hoeveel mensen er in de wachtrij staan?' Op de website van Enexis kunt u dat precies nagaan. Op de website van Enexis kunt u ook de investeringsplannen zien en daar waar binnenkort nieuwe stations zijn gepland. Dat betekent dus ook dat ondernemers het daar kunnen zien. Het vervelende van de afgelopen tijd is dat, juist omdat netcongestie zo enorm toegenomen is, de capaciteit om die uitbreiding snel te realiseren; dat sommige ook in de tijd naar achteren zijn geschoven. Daar hebben we nu mee te maken. Even kijken. Ja, het PMIK. Waarom Limburg daar achterloopt. Ja, dat is niet waar. In 2025 gaan we het PMIK 2.0 vaststellen en 1.0 doen we nu gewoon al. Dus we lopen niet achter. We gaan op basis van de wetgeving gewoon de volgende stap zetten in het PMIK. Dus dat gaan we zeker doen. Even kijken, warmtenetten. Dat kwam volgens mij van JA21 af. Goedkoper van het gas af. Ja, er zijn allerlei methodes om goedkoper te zijn en dat

zou kunnen zijn all electric. Dat zou via warmtenetten kunnen zijn. Er was ook iemand die vroeg: 'Kunnen we dat dan opnemen, die warmtenetten, en kijken welke er dan ook in Noord-Limburg zijn? Kunnen we dat een beetje preciseren?' Volgens mij kunnen we wel opnemen wat in ieder geval de RES-ambitie in Noord-Limburg is. Volgens mij kunnen we dat wel opschrijven. Even kijken, dan ...

De voorzitter: Mevrouw Koopman.

Mevrouw Koopman (VVD): Is dat dan een toezegging?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja hoor.

De voorzitter: Even voor de helderheid. Ik ga niet alles opschrijven als toezegging waarvan de Gedeputeerde zegt: ja, daar ga ik naar kijken. We hebben eigenlijk een beetje de lijn dat hij straks moet aangeven wat hij expliciet niet overneemt. Dat is neem ik aan iets minder complex. Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, dan het LEF. Mijnwater, losse flodders, hoorde ik. Ja, volgens mij is er nu parallel aan deze sessie in ieder geval over het LEF weer een infosessie. Daar kunt u horen of er bij het LEF wel of niet een Raad van Commissarissen wordt voorgesteld. Ik vind het jammer dat ik daar niet bij kan zijn, maar dit is nou even het bespreken van het kader en dat gaat voor. Maar parallel hieraan wordt dat besproken. Even kijken, dan concretiserend milieubeleid. Dan is er inderdaad extern advies ingewonnen. Wij hebben begin januari besloten om dit met een mededeling portefeuillehouder in ieder geval voordat u dit kader gaat behandelen al toe te zenden. Op het moment dat wij als College daar zelf een appreciatie op geven, informeren wij u daar ook weer over. Dat raakt dan ook bijvoorbeeld aan een onderwerp wat volgens mij de heer Wolters aangaf over de lozing van stoffen. Dat raakt daar in ieder geval aan, **maar wij zullen de visie van het College dan op het rapport van de externe partij met u delen.** Even kijken. Nou ja, wanneer? **Wij hopen in ieder geval op korte termijn en ik ga er eigenlijk wel van uit dat we dat moeten kunnen voor het definitieve kader.**

De voorzitter: Nou, dat vind ik nou wel een toezegging. Ja, maar dat is niet: ik neem iets op in het rapport. Oké. We begrijpen elkaar.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dan krijgt u een mededeling portefeuillehouder in ieder geval daarover. Even kijken.

De voorzitter: Voor het kader, zei hij. Dus dat is dan voor 15 maart. Gaat u verder, mijnheer Van Caldenberg. Sorry. Mevrouw Koopman.

Mevrouw Koopman (VVD): Ja, u zegt zonet van: nou, dit vindt u wel een toezegging. Maar de toezegging die daarvoor was gedaan was al toegezegd en die telt dan ook, hè?

De voorzitter: Hij staat in de notulen en ik zou u uitdagen om bij de volgende behandeling te checken of wat in de notulen staat ook is uitgevoerd door het College.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Misschien voor de helderheid, voor de definitieve bespreking van het kader in de Staten, daar gaat het over, hè? Ambtelijk...

De voorzitter: Nou, wij krijgen op enig moment natuurlijk een formeel Statenvoorstel over het kader en dat zal voor de commissiebehandeling zijn, niet voor de Statenvergadering.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Maar dan even misschien de specifieke toezegging. Ik heb toegezegd om een mededeling portefeuillehouder voor de definitieve ...

De voorzitter: Sorry, dan is er even spraakverwarring. Dit ging inderdaad over een mededeling portefeuillehouder en dat kan voor de Statenbehandeling, maar waar mevrouw Koopman aan refereert was iets opnemen in het stuk. Ja. Dat zou dan wel voor de commissie moeten zijn, anders wordt het een beetje ingewikkeld.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Maar dat gaat wel lukken.

De voorzitter: Goed zo.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Kijk. Eens even kijken. Big Benny. Gas. Ja, de vraag was volgens mij ook of we dan de subsidiepotjes vanuit Europa, die ervoor zijn, voor waterstof, of we die kunnen aanspreken. Dat doen we. Als dat onvoldoende in het stuk staat, kunnen we dat best nog wel wat beter opschrijven. Dus dat stel ik voor. 'Windenergie. Afstandsnormen, die zijn er niet.' Ik weet niet wie het zei. Die komen er wel. Dat staat in diezelfde brief van minister De Jonge, dat daar een doorkijk in is. Ja, tegen die tijd zullen we u daarover informeren. De intentie is in ieder geval om die ook gewoon door te voeren, zoals ze in ieder geval door het Rijk zijn aangekondigd.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dat heb ik ook vernomen, maar ik heb daar totaal geen beeld bij, of dat afstanden gaan worden die een klein beetje in lijn liggen met datgene wat gewoon is in de landen om ons heen. Ik ben er eerlijk gezegd bang. Maar kunnen we daar wel min of meer op gaan anticiperen, want het kan natuurlijk een hele tijd duren voordat het zover is, voordat dat spul naar ons toe komt, die regelgeving, om daar in ieder geval wel, ook zeker in het kader van het voorzorgsbeginsel, toch alvast op te anticiperen. Die windturbines, dat zijn niet meer dezelfde windturbines die we hadden toen we in de jaren '90 of in de jaren '00 zaten van 130 meter. Die zijn toch wel 250 meter. Dan krijg je windturbines, waarbij er totaal nog geen zicht op is wat daar de effecten van zijn voor de gezondheid.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, volgens mij hebben wij voor de jaarwisseling een motie gehad van de heer Huizing over gezondheidseffecten. Nou, daar zijn we mee aan de slag, om u daarover te informeren. Er komt op enig moment vanuit het Rijk regelgeving, daarbij is op dit moment geluid nog leidend en straks komt daar ook een component afstand bij. Hoe dat precies zit, daar zullen we u over informeren.

De voorzitter: Maar is het daarmee dat u voornemens bent om dit voorstel niet over te nemen?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nu in het kader nog even niet. De specifieke zaken die de heer Van den Beucken vraagt; voor het niveau van het kader is dit specifiek, maar we komen daar later wel bij u op terug.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter. Ja, twee dingen. U sprak over geluid. Geluid kun je opsplitsen in twee soorten geluid: hoorbaar geluid, gekreun, gekraak en gepiep, maar ook geluid dat een soort sluipwesp is, waar je niet het effect van meet. Dat is één vraag. Dus over welk geluid hebben we het dan? Ik neem aan dat in het kader van de Omgevingsverordening, de regels die we gaan opstellen, dat dat daar ook een plek gaat krijgen als het zover is.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, we gaan een symposium organiseren. Ik zou me zo maar kunnen voorstellen dat we de vraag van de heer Van den Beucken dan in ieder geval ook aan de orde laten komen, want u gaat nu ook mijn kennis van ultrasoon geluid en dat soort zaken een beetje overvragen. Maar ik denk dat het goed is dat we u op dat moment daar ook over informeren.

De voorzitter: Oké, gaat u verder.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Even kijken, dan heb ik dat gehad. Even kijken. Ja, wat gaan we nu op de korte termijn doen voor netcongestie? Ja, dan is het integraal programmeren. Dat is één van de belangrijke zaken. Dat betekent dat we dat ook gaan doen richting een energievisie. Dat is een energievisie waarin we gaan kijken: welke vorm van de energiemix willen we nou waar in de provincie hebben? Waar komt elektrisch, waar komt warmte, waar komt zon, waar komt wind? Dat is van belang voor de investeringsplannen van de netbeheerders, want die gaan daar natuurlijk zich naar richten. Als we dat voor elkaar willen krijgen, geven we in ieder geval duidelijkheid ook in de richting van hen. Voor de korte termijn betekent dit ook ... Volgens mij was het de heer Sol die allemaal peak shaving en zoiets noemde ... Ja, daar gaan we ... In ieder geval zijn we daarover in gesprek met de netbeheerders en dat zijn ze ook eigenlijk wel aan het doen. Er was een vraag over de energiecijfers. Die kunnen we per sector wel inzichtelijk maken, denk ik, ook in het kader. Maar uiteindelijk, een verdieping daarvan, die zal moeten landen in de energievisie. Volgens mij was het mevrouw Wolters die dat vroeg, niet de heer Wolters.

De voorzitter: Mevrouw Wolters.

Mevrouw Wolters (PvdA): Daarbij een specifiek tekstueel verzoek: graag in een tabel alsjeblieft.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Een visueel verzoek was dit? Een tekstueel verzoek. Ja, of dat in een tabel kan. Ik kijk eventjes ... Dat kan wel in een tabel. Hè? Dat moet lukken. Even kijken. Ja, u heeft gesproken en volgens mij was u allemaal best wel enthousiast over energy hubs. De Pannenburg, volgens mij, mevrouw Wesseling. Ik ben er geweest. Ja, zo ziet u maar dat daar waar de energiemarkt geprivatiseerd en geïndividualiseerd wordt, dat er collectieve oplossingen zijn die uiteindelijk het systeem gaan doorbreken. Ik moet zeggen, dat vond ik erg interessant om te zien. De wetgeving moet wel nog een beetje aangepast worden. Dat moet in Den Haag gebeuren. Ik heb de heer Ijpelaar een vurig pleidooi horen houden net, om dat dan ook in Den Haag dan maar te gaan doen. Dus ja, het College is in ieder geval ook enthousiast over die energy hubs. Ikzelf zou ook graag willen kijken: hoe zouden we die energy hubs ook kunnen gebruiken voor bij wijze van spreken de aangelegen wijken of zo. Maar dat is uitzoeken, dat is ingewikkeld. Daar moeten we gesprekken over

gaan voeren. Even kijken. Dan hebben we dit gehad, dat gehad, ja. Concretiserend milieubeleid hebben we gehad. Volgens mij zijn we dan bij RUD VTH. Er is een ... Dat heb ik u toegezegd. Het College is voornemens om met u in discussie te gaan in de commissie op 8 maart over de toekomst van dat VTH-beleid, dus dat staat gepland. Het vervelende is alleen dat uw agenda's nogal vol zijn, want daar gaat de voorzitter iets over zeggen.

De voorzitter: Ja. Of dat 8 maart gaat worden, dat moet in de agendacommissie nog besproken worden. Dus ik zou hem nog maar even niet opschrijven.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Maar in ieder geval, het College is het voornemens om dat te gaan doen en wij volgen uw agenda. Daar gaat u zelf over. Dus dat gaan we doen. De RUD VTH doet bijvoorbeeld ook iets aan energiebesparingsplicht. Dat zit daar ook in. Daarvoor hebben we zowel in Zuid als in Noord medewerkers aan de RUD toegevoegd. Die gaan daarmee aan de slag. Even kijken. Ja, is er voldoende budget? Er is natuurlijk nooit voldoende budget, maar we hebben € 2,2 miljoen voor VTH in het coalitieakkoord vastgesteld. We zijn nu aan het bespreken hoe we dat verder door kunnen voeren. Dat is dan een component voor de inflatiecorrectie en een component voor de uitwerking van het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer. En ja, voldoende is het natuurlijk nooit, maar dat geldt voor alle andere kaders ook. Dus we zullen ook wel binnen de bandbreedte die we met elkaar hebben afgesproken moeten acteren.

De voorzitter: Mevrouw Wolters.

Mevrouw Wolters (PvdA): Ja, voldoende is het natuurlijk nooit. Gaat u daarbij de aanbevelingen van de Commissie Van Aartsen volgen met betrekking tot het begrotingsbudget?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, dat is een bijzondere discussie. De Commissie Van Aartsen heeft heel veel aanbevelingen gedaan en er is er eentje die gaat eigenlijk over budget. Ik zou bijna zeggen dat robuustheid over van alles gaat, maar daar gaat het vooral over: kun je snel vergunningen verlenen? Op het moment dat je ... Kun je regelmatig handhaven? Kun je ervoor zorgen dat op het moment dat je overtredingen constateert, je snel opvolgt. Kun je ervoor zorgen dat op het moment dat je dat geregeld hebt, dat je het dan ook juridisch kan afwikkelen? Dat is de inhoud. De discussie lijkt heel erg te gaan over de financiële kant van dit verhaal. Ja, dat leidt eigenlijk af van: hoe zorgen we ervoor dat we de zaken die Van Aartsen echt belangrijk vindt gaan regelen. Dat is eigenlijk het gesprek wat we voeren. Standpunt van het College, zowel in Zuid als in Noord, is dat we moeten gaan voldoen aan de robuustheidscriteria. Daar werken we naartoe. De RUD's zijn allebei op dit moment bezig met het maken van een plan van aanpak. Dat moet voor de zomer klaar zijn. Misschien ben ik de infosessie al aan het doen, natuurlijk, voor u, dat is ... Maar ... En vervolgens hebben ze dan ook twee jaar de tijd vanuit de Rijksoverheid om dat plan van aanpak dusdanig uit te voeren dat ze voldoen aan robuustheid. Dus dat is even de situatie op dit moment.

De voorzitter: Mijnheer Huizing.

De heer Huizing (BBB): Ja, dank u voorzitter. Ik ben blij eigenlijk met de woorden van de Gedeputeerde hierin. Ik vond het ook merkwaardig dat het rapport van Van Aartsen ... Dat begint zo ongeveer inderdaad met het geld, met het budget, want 'het is goed als dit budget wordt uitgetrokken'. We hadden eigenlijk de concrete vraag van: gaat het niet veel meer om doelmatigheid en om het goed uitvoeren van het doel? De hoeveelheid geld die ervoor nodig is, is vervolgens een afgeleide daarvan. Dus graag eigenlijk een bevestiging van deze benadering, als ik dat goed heb geconcludeerd uit uw woorden.

De voorzitter: Dat was overigens uw vierde interruptie. U heeft er nog maar één. Ik waarschuw maar even. Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dan ga ik nu iets controversieels zeggen, dat als de heer Huizing dadelijk echt een vraag heeft, dat hij er geen meer heeft. Nee. Overigens is het niet de constatering van Van Aartsen die dat bedrag oplegt. Van Aartsen heeft een rapport gemaakt en op basis daarvan heeft het ministerie die criteria verwoord. Maar ja, volgens mij heb ik net een uitleg gegeven over hoe we er tegenaan kijken. Een constatering is wel dat om robuust te worden er nog echt slagen te maken zijn. Daar heeft de Zuidelijke Rekenkamer hier – en daar heeft de Staten unaniem akkoord op gegeven natuurlijk – de nodige stappen te zetten om van minimalistisch naar robuust te gaan. Dan is er denk ik wat verwarring over wat precies de taken allemaal zijn van de Groene Brigade, want stroperij ... Ja, daar houden ze zich wel mee bezig. Maar met drugsdumpingen en een heleboel andere zaken niet. Daar zijn andere boia's voor, maar die zijn niet bij de Provincie in dienst. Dus de Groene Brigade houdt zich in deze zin bezig met het handhaven van ook de kerntaken die de Provincie wel heeft. Even kijken. Ja, over het proces rondom VTH bent u een aantal keren geïnformeerd middels een mededeling portefeuillehouder. Daar kunt u ook zien welke aanbevelingen inmiddels al zijn opgevolgd vanuit het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer. Dat zijn er al een aantal. Eentje daarvan is er de afgelopen week geweest en daar gaan we nog nader bij u op terugkomen. Even kijken. Geen idee. Ja, dan was het nog een reactie, een reflectie op het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer over de energietransitie. Die gaan we nog een keer met u bespreken. Volgens mij staat dat voor de volgende cyclus gepland.

De voorzitter: 1 maart. Dus ik stel ook wel voor om het er dan over te hebben en niet nu. Want ik kan mij voorstellen dat misschien nog niet iedereen het helemaal doorgeakkerd heeft.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Wat u wilt, voorzitter. Het kan dan. Het kan nu.

De voorzitter: Het lijkt mij dat we dat dan even tot 1 maart bewaren. Dat is nog ruim voor de behandeling van het kader zelf. Dus mocht u nog willen toetsen of er inderdaad ook parallelliteit tussen zit, dan is daar ook tijd genoeg voor.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja. De heer Huizing vraagt of wij kunnen anticiperen op een plan B – hij had er een iets andere term voor, maar die heb ik even niet meer scherp – als Den Haag de middelen niet gaat leveren. Nou, ik zou bijna zeggen in de richting van de heer Huizing dat hij ervoor zorgt dat Den Haag gaat leveren. Ik denk dat dat wel van belang is op het gebied van energie. Even kijken. Mevrouw Wesseling, D66. Batterijen. Ik denk dat we dat nog moeten gaan opnemen. Dat hoort er zeker wel bij. Even kijken. Dan Forum voor Democratie.

Mijnheer Mevrouw Wolters (PvdA): Voorzitter?

De voorzitter: Excuus. De heer Wolters.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. Om terug te komen dan op batterijen, bedoelt de Gedeputeerde dan sec batterijen als vorm van opslag of energieopslag in de volle breedte?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, volgens mij kunnen we naar energieopslag in de breedte sowieso ook wel kijken, maar specifiek batterijen werd gevraagd. Ik denk dat het goed is dat we daar in ieder geval een tekst over opnemen voor het definitieve kader. Dus dat gaan we doen. Die toezegging is dat...Ambtelijk heeft men drie dagen nu de tijd om dat te gaan doen. Dus dat is een beetje de tijdsdruk waar u het over heeft. Maar dat gaat goedkomen, dat hebben ze me verzekerd. Dan Forum voor Democratie. Ja, ik moest even denken. De libertaire heer Heldens die eigenlijk alles aan de markt wilde overlaten. Ja, mijn constatering is dat als het gaat over energie-infrastructuur bijvoorbeeld dat de investeringen vanuit de markt daarin nog best wel uitblijven. Dat zou betekenen dat we het probleem wat we nu met zijn allen hebben nog niet hebben opgelost. En ja, ik moet ook wel zeggen dat als je dat libertaire dan heel ver doortrekt, dan kwam bij mij de gedachte op van: als je nou een dorp bent in Brabant en je wilt alles aan de markt laten, heb je dan wel nog een burgemeester nodig? Maar dan zal de heer Heldens vast weten over wie ik het dan heb.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Ik heb geen idee.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Oké. Voorzitter, even kijken. Ja, de heer Ijpelaar en volgens mij ook van de Partij van de Arbeid: het omgevingsfonds Chemelot. Daar heeft collega Satijn u volgens mij deze week een mededeling portefeuillehouder over gestuurd, dus kijk daar vooral ook naar. Even kijken. Er was ook de vraag: 'Kunnen we de rol van de netbeheerders nog wat concreter beschrijven?' Nou, laten we dat ook doen. Voorzitter, volgens mij ben ik daarna door alle vragen heen. Oh!

De voorzitter: Ik denk het niet. Ze gingen allemaal tegelijk de lucht in, dus ik begin maar gewoon ... Waar is mijn collega vanochtend begonnen? Bij mevrouw Wolters? Ja, dan ga ik gewoon even ... Het is geen tweede termijn, hè? Het is echt even nog checken op de vragen. Ik zag mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, nog twee vragen die openstaan vanuit mijn kant. Dus het hele verhaal over het verantwoorde tempo. Wat betekent dat nou en kan dat ook duidelijk gemaakt worden in het beleidskader? En wat is de stand van zaken voor die energievisie? Dus die energievisie werd net wel even aangekaart, maar worden wij daar ook nog bij betrokken als PS en hoe ziet dat traject er verder een beetje uit?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dan ga ik even kijken wanneer we die gepland hebben om te bespreken.

Mevrouw Van Dongen: Ja, de bespreking is nog niet gepland, maar vanochtend is er ook aangegeven dat op het gehele integrale visietraject dit jaar nog terug wordt gekomen bij PS.

De voorzitter: Wat is terugkomen bij PS? Dat kan alles zijn, van een mededeling portefeuillehouder tot een concreet Statenvoorstel waar de Staten een besluit over moeten nemen?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Daar gaan we u richting op geven bij het definitieve kader. Dit maakt onderdeel uit van die discussie over wat nou de rol van PS en GS is. **Daarvan heb ik in de beantwoording ook al aangegeven dat we daar als College in de brede zin nog eens even op gaan reflecteren, ook in uw richting.**

De voorzitter: Oké, dat was het brede verhaal, maar heel concreet dit. Dat noteer ik dan als een toezegging. En even voor de notulen, kunt u uw naam even noemen?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Mevrouw Van Dongen.

De voorzitter: Mevrouw Van Dongen, ambtenaar van deze organisatie, was net aan het woord. Voor de notulen. Is dat voldoende voor u, mevrouw Wesseling?

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, dat verantwoord tempo nog.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou ja, we proberen zo snel mogelijk, zeker als het gaat over energie-infra. Dat heeft echt prioriteit op dit moment. We zijn bij u geweest voor 380 kV. We zetten in op de Delta Rhine Corridor. We zijn met die netbeheerders in gesprek, want we zien dat als we daar niks mee doen, dan loopt het eigenlijk overal vast. De verduurzaming van de industrie loopt vast. De verduurzaming van de gebouwde omgeving loopt vast. We kunnen eigenlijk geen nieuwe economische ontwikkeling naar Limburg halen meer, want die komen allemaal in een wachtrij. Ik was gisteren bij de Rabobank en die gaven eigenlijk aan van: vroeger vroegen ze van 'wat zijn nou de maandlasten van een gebouw?' Nu is de vraag bij de bank vooral 'zit er nog ruimte op de kabel, want anders kunnen we onze activiteiten niet ontwikkelen'.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling nog.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, dan hoor ik de Gedeputeerde eigenlijk zeggen: een verantwoord tempo is zo snel mogelijk. Maar ik merkte, tijdens het lezen was het een beetje vrij interpreteerbaar of u nou bedoelde 'rustig aan' of 'zo snel mogelijk'. Dus misschien zou dat qua terminologie nog iets kunnen worden aangepast. Het kwam dus ook een stuk of zes keer of zo in het beleidskader voor dat we een verantwoord tempo gingen aanhouden.

Gedeputeerde Van Caldenberg: We zullen op die terminologie nog eens eventjes kauwen.

De voorzitter: Oké, ik ging even door. Mijnheer Sol.

De heer Sol (GroenLinks): Dank u, voorzitter. Ik wou om te beginnen even verifiëren of de toezegging die is gedaan over de tabel waar mevrouw Wolters om vroeg; of dat ik dat ook mag beschouwen als de nulmeting van: van waaraf vertrekken we nu? En het tweede is: ik heb de Gedeputeerde nog eigenlijk heel weinig horen zeggen over besparing.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, volgens mij gaan we die cijfers gewoon nu leveren en of dat dan een nulmeting is ... We gaan een zo actueel mogelijke situatie proberen te schetsen en proberen op te nemen. En energiebesparing ... Deze week ... Dan kijk ik even, volgens mij is die al gepubliceerd: de mededeling over de pre-SMP. Collega Faassen en ik hebben daar samen aan gewerkt, om ervoor te zorgen dat je je huis veel beter kan gaan isoleren. Er was een uitspraak van de Raad van State in relatie tot soortenbescherming, die dat best wel lastig maakte. Daardoor werd het heel duur voor mensen om hun huis te gaan isoleren, omdat er ecologen moesten worden ingehuurd. We zijn er nu in ieder geval in geslaagd om een systematiek te vinden die in ieder geval de versnelling van die verduurzaming van huishoudens echt op gang kan houden zonder dat dat voor huishoudens die het niet kunnen betalen echt hoge rekeningen met zich meebrengt. Daardoor zijn we dus ook in staat om

te isoleren, te besparen. Dat hebben we gedaan. Voorzitter, ik constateer ook dat ik nog niet iets gezegd heb over de energiemaatschappij, want die stond op de achterkant van mijn blaadje.

De voorzitter: Maar wilt u dat nu doen? Dat is misschien wel handig.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, dat is goed.

De voorzitter: ... oh ja, dan heb ik u net overgeslagen, maar als de heer Van Caldenberg even iets zegt over die energiemaatschappij, dan haalt dat misschien wat vragen al op voorhand weg, en zo niet, dan horen we dat zo meteen. Maar dan bent u zo meteen aan de beurt. Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter. Ik ben daar deze week over bijgepraat zelf **en het voornemen van het College is in ieder geval om – dat staat in het kader – daar u verder over te informeren, over wat de stappen zijn, wat de afwegingen zijn en wat de ambitie is, en ik weet niet wie dat precies zei, maar om in ieder geval voor 2027 dat gereed te hebben.** We hopen daar in ieder geval wat sneller concreet over te zijn.

De voorzitter: Even ... U zei net dat het College komt met informatie aan de Staten. Wanneer?

De voorzitter: Ja, **medio 2024** zou dat kunnen. Dat zou dus net voor de zomer kunnen zijn, maar het zou ook net na de zomer kunnen zijn.

De voorzitter: Oké. Dan is dat helder. Mijnheer Huizing, naar aanleiding hiervan?

De heer Huizing (BBB): Naar aanleiding hiervan inderdaad. Dat is één van de twee vragen die ik nog had en waar gedeeltelijk antwoord op is gekomen inderdaad. Ja, het blijft een beetje overeind, onze constatering dat we over dat jaartal 2027 ... Ik snap best dat het niet helemaal duidelijk is wat nou precies een oprichting van zo'n maatschappij met zich mee gaat brengen, maar wij vinden de streefdatum van 2027 een beetje teleurstellend lang in de toekomst. Dus eigenlijk een vraag van: kunt u er iets aan doen om er in ieder geval een iets ambitieuzere datum aan te hangen?

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, we willen dat in ieder geval wel zorgvuldig doen, want het oprichten van een entiteit, zeker die; ja, vergelijk het met het LEF of met Mijwater. Dat is echt een grote stap die we gaan nemen. Dat willen we zorgvuldig voorbereiden. Daarmee komen we bij uw Staten uiteindelijk terug, maar we nemen u in dat proces om daar te komen al een aantal keren mee om ervoor te zorgen dat u wel al helderheid hebt over welke richting we opgaan. De eerste keer dat we dat gaan doen is medio 2024.

De voorzitter: Oké, dan ga ik terug naar mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik had in het kader van die energiebesparingsplicht ook een vraag gesteld van: is het College bereid om kritisch te kijken naar nut en noodzaak van nog meer grote dozen en energie-intensieve bedrijven? Bent u bereid om bijvoorbeeld als eis te stellen dat aansluiting alleen volgt als echt het maximale wordt gedaan in de energiebesparing? Dan hebben wij nog een aantal opmerkingen gemaakt over de zin, maar vooral over de onzin van de SMR's. Een aantal vragen zijn beantwoord, maar dan heb ik wel nog openstaan

dat er in Q3 van 2023 een voorstel zou worden gedaan voor de versterking van de Groene Brigade. Volgens mij heb ik die beantwoording ook niet gehoord.

De voorzitter: Volgens mij heeft de Gedeputeerde daar net op gereageerd.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, die komt nog later dan. Of is die al geweest? Dat was beloofd, dat was toegezegd voor het 3^e kwartaal van 2023.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Wat ik volgens mij net heb toegezegd is dat we in het verhaal van de Groene... Ik heb toegelicht waar de Groene Brigade voor is. Er is een oprekking geweest in de discussie hier over waar de Groene Brigade toe op aarde is. Ik denk dat het goed is om dat in ieder geval goed in het achterhoofd te houden. Uw andere vraag over energiebesparing, niet aansluiten... Ja, wij voeren de energiebesparingsplicht die er is gewoon uit.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Bij het aantrekken van nieuwe bedrijven vroeg ik.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, op dit moment kunnen er geen nieuwe bedrijven aansluiten, want er is sowieso congestie.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Worden er daarna wel eisen gesteld?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, we stellen sowieso eisen eraan. Er zijn sowieso de wettelijke eisen die we daaraan stellen.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Oké.

De voorzitter: Mijnheer Wolters.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Cijfers heeft u al genoemd, maar ik heb nog gevraagd: we hebben een provinciaal dashboard waar we kunnen checken wat de stand van zaken is met betrekking tot verschillende energietheema's, maar die cijfers lopen achter, omdat we wachten op het CBS of op een andere entiteit die soms cijfers van een half jaar of een jaar geleden gebruikt. Gaat u kijken naar een mogelijkheid om die cijfers actueler te krijgen voor ons? Dat is natuurlijk lastig beoordelen op basis van een jaar oude cijfers. Hetzelfde zal voor uw kant gelden. Dus dat was één vraag. En ik heb nog gevraagd over het energiebedrijf, of PS actief kan worden meegenomen in één of meerdere verdiepende sessies over de uitgangspunten voor dat energiebedrijf, of u dat wil doen.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, dat laatste heb ik volgens mij zojuist toegezegd en als het gaat over ...

De voorzitter: Nou, niet zo expliciet.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou, dan doe ik dat nu zo expliciet.

De voorzitter: U heeft gezegd dat u PS meeneemt, maar dit is een uitwerking daarvan. Ik zeg het maar even heel scherp. Dat is een toezegging?

Gedeputeerde Van Caldenberg: We gaan in ieder geval Provinciale Staten in die sessie ook informeren over de uitgangspunten die we daarvoor gekozen hebben.

De voorzitter: Ja, maar informeren over uitgangspunten is een andere vraag dan de heer Wolters Gregório stelt.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Het idee is in ieder geval om dat nog een sonderende sessie te laten zijn of een informatiesessie. Kijk, op het moment dat er echt besluitvorming wordt gevraagd, dan is het uiteraard aan uw Staten.

De voorzitter: De cijfers? Actuele cijfers?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Oh ja, dan kom ik in de verleiding om toch iets over dat Rekenkamerrapport te zeggen. De Rekenkamer constateert dat de Staten een opdracht heeft gegeven aan het vorige College en het vorige College dat uitermate transparant gedaan heeft op basis van de opdracht die uw Staten gegeven heeft. Dat dat andere cijfers waren dan de landelijke, ja dat is zo. Maar de Rekenkamer geeft echt grote complimenten aan de afdeling en de mensen die hier in dit huis mee bezig zijn geweest om die cijfers inzichtelijk te maken voor u. Ja, ik vind dat een compliment waardig. Uiteraard proberen we ook naar de toekomst toe zo actueel mogelijke cijfers te blijven meenemen, want dat is natuurlijk ook gewoon relevant om te weten welke keuzes we moeten maken.

De voorzitter: Oké. Dank u wel. Ik kijk nog even naar die kant. Mijnheer Ijpelaar. Mijnheer Huizing, had u nog andere vragen dan daarnet?

De heer Huizing (BBB): Ik had een vraag volgens mij die nog niet beantwoord is, dus vandaar dat ik ...

De voorzitter: Ja, welke?

De heer Huizing (BBB): Dat ging over de verbranding van niet-recycleerbaar huisvuil. Die had ik gesteld in de eerste termijn.

De voorzitter: Mijnheer van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, dat ging specifiek over FUREC, volgens mij, toch? Ja. Ja, volgens mij is in ieder geval collega Faassen daar ook heel nadrukkelijk mee bezig.

De heer Huizing (BBB): Dus moet ik de vraag aan hem stellen?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou, dat kan. Een specifiek antwoord heb ik niet, maar het project FUREC zit nog steeds in de pijplijn.

De heer Huizing (BBB): Ja, mag ik dan toch misschien een verduidelijking vragen, want het kan ook over energie gaan, dus dan komt het toch weer in dit ... Mijn vraag was eigenlijk; het plan is om behoorlijke hoeveelheden Limburgs huisvuil te gaan verbranden met het doel om daar waterstof van te maken en in te zetten voor kunstmestproductie. Mijn vraag was eigenlijk: ja, zou die opbrengst daarvan, van dat proces, niet beter ten goede kunnen komen aan de Limburgse energiebehoefte?

Dus om het ergens in te zetten, in plaats van met fossiele brandstof met waterstof de gemeente verwarmen of wat dan ook. Dus dat was eigenlijk mijn vraag.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nu heb ik hem ook weer scherp. Voorzitter, dank. Voor nu ben ik even overvraagd. Ik denk dat het goed is dat we in het College daar even over spreken en dan voor u met een antwoord daarop komen richting definitieve kaders. Dan moeten we even kijken in welk kader dat dan precies valt.

De voorzitter: Oké. Mijnheer Ijpelaar.

De heer Ijpelaar (CDA): Ja. Hoe scherp de heer Van Caldenberg af en toe als Statenlid was, zo diffuus vind ik af en toe nu de beantwoording. Dus misschien in alle vriendelijkheid toch een opmerking naar de heer Van Caldenberg. Ik heb een aantal dingen gevraagd en ik heb het idee dat ik daar geen antwoord op heb gekregen. Ik heb gevraagd: we hebben geprioriteerd, daar is een opsomming van, maar hoe is die prioritering anders dan in de afgelopen vier jaar, buiten dat één van de prioriteiten is geworden een provinciale energiemaatschappij op te richten? Dan de duurzaamheidsdoelen van het LIOF en het LEF. Hoe krijgen we die inzichtelijk en hoe krijgen we inzichtelijk in dit kader welke richting we daarmee op willen? Dat staat ook in de tijd weggezet in een ander kader weer. Nou, zo zijn überhaupt eigenlijk alle dingen waar we een visie of een mening over hebben in dit kader allemaal weggezet in allerlei andere plannen. Dus ik verwacht echt in het volgende stuk echt oprecht gewoon meer visie. En het stuk VTH; ja, ik heb er een scherpe opmerking over gemaakt in het begin, maar ik heb niet het idee dat u Gedeputeerde van VTH bent, eerder van energie alleen. Er staat ook echt helemaal niks in over wat we gaan doen rondom VTH. Er komt dadelijk een uitwerking van de RUD, maar dit is het beleidskader. Hier ... Dit is het vertrekpunt. Dus ik zou toch willen weten: ja, wat is uw visie nou op die module VTH en hoe ondersteunt dat in plaats van belemmert dat het stuk energie, wat u ook in uw portefeuille heeft? Dat zeg ik ook omdat ik me grote zorgen maak over teksten als 'wettelijke grens is het minimum'. Ja. Dat staat er ook allemaal in. Dat heb ik gevraagd en daar zou ik graag een antwoord op willen hebben.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, met uw goedvinden...

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja. Via u, voorzitter. De heer Ijpelaar haalt een aantal zaken door elkaar, want VTH is daadwerkelijk iets anders dan concretiseren in het milieubeleid. Onze VTH-taken, die doen we bij de RUD. Die zijn eigenlijk voor het overgrote deel daar belegd. We hebben ook nog een eigen poot VTH, maar daar zijn we mee aan de slag. Wij komen, en dat is volgens mij al op vrij korte termijn, met een VTH-beleidsplan. Dan krijgt u die visie waar u om vraagt en kunt u met elkaar daar ook de discussie over voeren. Dat komt op basis van het rapport van de Zuidelijke Rekenkamer. Eén van die aanbevelingen van de Zuidelijke Rekenkamer was om het concretiserende milieubeleid uit te werken, te onderzoeken. In het coalitieakkoord is daarvan terechtgekomen dat we dat afronden. Die ligt nu bij u. Wij komen als College binnenkort met een appreciatie op dat concretiserende milieubeleid. De uitgangspunten die nu staan verwoord in het kader; dat is op dit moment de positie van het College en over de verdere uitvoering daarvan gaan we u later informeren.

De voorzitter: Mijnheer Ijpelaar.

De heer Ijpelaar (CDA): Mevrouw de voorzitter, dan mag de Gedeputeerde mijn woorden 'VTH' vervangen door 'schoon leefmilieu', want dan gebruik ik inderdaad de verkeerde woorden. Daar heeft

u gelijk in. Maar als we het hebben over schoon leefmilieu, dan zie ik hier geen visie in dit stuk. Een aantal visies parkeert u weg in een aantal andere stukken die er nog gaan komen. Maar ja, daar is een beleidskader niet voor. Dan moeten we zeggen: we knippen het los, er is geen beleidskader Schoon Milieu, dat komt er nog.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou, wat we volgens mij gaan doen is dat we in het coalitieakkoord hebben opgenomen: we gaan de verkenning naar concretiserend milieubeleid afronden. Dat hebben we nu gedaan. Daar komt een appreciatie op van het College. Er ligt nu een uitgangspuntennotitie, in ieder geval in dit kader. Volgens mij gaan we gewoon uw Staten daar in dat proces meenemen, hoe we daartoe komen, mijnheer Ijpelaar, precies datgene wat we hebben afgesproken met elkaar.

De voorzitter: Mevrouw Koopman.

Mevrouw Koopman (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Volgens mij mis ik nog een heel mooi onderwerp even, namelijk. Dat ging over de SMR's. Wij keken uit naar de resultaten van het haalbaarheidsonderzoek en mijn vraag was dus of de portefeuillehouder verwachtte antwoord dan te kunnen geven, als die mededeling portefeuillehouder komt; of hij antwoord kan geven op de vragen van de motie Bastiaans. Ik weet niet of ik even de vragen moet herhalen van de motie Bastiaans, maar... Nee, oké, goed. Dan weet u ervan, maar kunt u daar in die mededeling antwoord op geven?

Gedeputeerde Van Caldenberg: De planning was zoals eerder gezegd dat we dat in december konden. Dat wordt nu aan het einde van dit kwartaal. Dan gaan we ervan uit dat we antwoord kunnen geven op de vragen die de motie Bastiaans met zich meebracht. Dan gaat het concreet over de alliantievorming, dan gaat het concreet over het delen van kennis en uiteindelijk ook over het in kaart brengen van locatiefactoren.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, voorzitter. Het kan zijn dat ik het niet goed gehoord heb of niet goed geluisterd heb, maar er ontbreekt volgens mij nog iets: de Delta Rhine Corridor. Dat gaat niet alleen maar over reststromen, maar het gaat ook om bijvoorbeeld waterstof. Dat komt allemaal ten goede natuurlijk aan de verduurzaming van onze grootverbruikers. Ik zou graag een toezegging hebben dat dat veel robuuster en veel overzichtelijker in het stuk komt te staan.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Nou, volgens mij kunnen we hem in ieder geval wel wat preciseren. Weet dat de inhoudelijk portefeuillehouder voor de Delta Rhine Corridor niet deze portefeuillehouder is, maar collega Satijn. Die is daarvoor verantwoordelijk. Men heeft mij in ieder geval aangegeven dat die nota Reikwijdte rond de zomer in ieder geval vanuit het Rijk wordt verwacht. Dat is de informatie die ik u in ieder geval kan geven. Ik kan geen toezeggingen doen namens mijn collega zonder dat ik dat met hem overlegd heb. Laat ik dat dan ook maar even zeggen.

De voorzitter: Ik dacht dat het College één was. Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, voorzitter. Het College is natuurlijk één geheel in deze, maar even dat ter zijde. Het kenmerk van al deze dingen die we hier bespreken, die

beleidsstukken; die schuiven ook; die overlappen elkaar ook een deel. Omdat je dus hier ook vaststelt, en dat hebben we ook gezien in het stuk, dat Limburg relatief veel grootverbruik heeft, dat die Delta Rhine Corridor daar een oplossing voor zou kunnen zijn, of een deeloplossing, zou het niet verkeerd zijn om die toezegging toch wel een beetje naar ons toe te doen komen, in die zin van: 'Nou, we gaan het toch wat nader preciseren en we gaan daar wat milestones, of mijlpalen moet je zeggen, aan hangen en dat soort dingen.' Dat lijkt me niet verkeerd.

De voorzitter: Mijnheer Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ambtelijk wordt mij ingefluisterd dat we dat in ieder geval kunnen preciseren, dus dat gaan we dan doen. Ik denk dat de heer Van den Beucken een terechte constatering heeft dat al die kaders met elkaar te maken hebben. Misschien maar goed ook, want anders zouden we het in Limburg allemaal in hokjes opknippen. Ik ben er eigenlijk wel heel blij mee dat we gebiedsgericht aan de slag gaan en dat ontwikkelingen die spelen op het gebied van energie samenhangen met het gebied van economie, samenhangen met een gezonde leefomgeving, met een sociale agenda. Juist dat we dat vanuit integraliteit als College samen voor Limburg benaderen. Dus daar ben ik heel blij mee.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Mijnheer Hintzen.

De heer Hintzen (JA21): Ik had nog een vraag over waterstof gesteld. Daar had ik geen antwoord op gekregen. Er zijn Europese subsidiepotjes voor waterstof. Waarom doen wij als Provincie daar niks mee?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dat antwoord heb ik gegeven. Dat blijven we doen.

De heer Hintzen (JA21): Dan heb ik dat gemist, excuses.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Dat kan gebeuren.

De heer Hintzen (JA21): En een andere vraag nog wat betreft het provinciale energiebedrijf. Wij zijn van mening dat we dat moeten oprichten en dat het onafhankelijk moet zijn van externe partijen. Dus de vraag is kort gezegd: wat is nu leidend? Onafhankelijk zijn van externe partijen of sociaaleconomische verschillen verkleinen?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Daar zijn we nog op aan het kauwen en die gaan wij dus met u bespreken medio... In de zomer gaan we dat met u bespreken. Idealiter zijn het zaken die met elkaar ook hand in hand kunnen gaan.

De heer Hintzen (JA21): Dank u wel.

De voorzitter: Ik heb, als het goed is... **Ik ga dus niet als toezegging formuleren wat de Gedeputeerde heeft gezegd wat in het stuk nog allemaal aangepast gaat worden, want dan wordt dat een hele waslijst.** Ik heb wel genoteerd... Ik doe ze even van achter naar voor. **Uw Staten worden actief betrokken bij het nieuwe beleid rondom VTH.** Eens even kijken. **Er komt nog voordat het definitieve kader op tafel wordt gelegd, of in elk geval de PS-behandeling is zullen we maar zeggen, een antwoord op die vragen die te maken hebben met die verbranding van huisvuil, FUREC en alles wat daarover aan de orde is geweest. PS zal ook actief worden meegenomen in de verdere uitwerking van het energiebedrijf. Dat kan informierend, maar ook**

sonderend zijn en daar komt in elk geval nog een Statenvoorstel voor. Voordat de PS-behandeling er is, ligt er ook een uitwerking op tafel hoe het verdere proces na het vaststellen van het kader is en wat daarin de rol van PS zal zijn. En dan is de vijfde: er komt een mededeling portefeuillehouder uw kant op. Daar was ik even kwijt waar dat over ging. Dat was volgens mij de aanleiding van een vraag van mevrouw Plusquin. Kan dat? Dat was de allereerste. Nou weet je het zelf niet meer.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nee, ja, ik heb best wel veel vragen. Ik heb weinig concrete antwoorden gekregen.

De voorzitter: Nou, dan luisteren we het even terug op de band. Dat komt wel goed. Maar die toezegging over die mededeling portefeuillehouder, waarvan we nu even ter plekke niet meer kunnen teruggaan waar het over ging... Tenzij mevrouw Wesseling het nu weet.

Mevrouw Wesseling (D66): Nee, ik had eigenlijk een ander verzoekje, of alle aanpassingen ...

De voorzitter: Nee, wacht even, ik handel dit even af. Maar ik laat dat even aan de Griffie, dat we dat even terughalen. Dan komt dat goed. Mevrouw Wesseling, een ander verzoekje?

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, zouden we misschien als voorpagina van het nieuwe beleidskaderstuk wel nog alle aanpassingen, die dus naar aanleiding van de halve toezeggingen expliciet kunnen worden gemaakt ...

De voorzitter: Het verzoek is om in het definitieve stuk de wijzigingen ten opzichte van het sonderende stuk zichtbaar te maken, zodat het geen zoekpuzzeltje wordt. Wacht even. Mijnheer Van Caldenberg, kunt u daar iets over zeggen? Ik kan mij voorstellen dat dat verzoek dan voor alle kaders zou moeten gelden. Het zou een beetje raar zijn om dat bij de ene wel te doen en de andere niet. Kunt u dat even meenemen naar het College, dat u daar eens even naar gaat kijken, want dat zou wel zo handig zijn, denk ik, en het scheelt een heleboel tijd in de voorbereiding.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, ik had daar straks al een algemene opmerking gemaakt. We hebben het hier ook over gehad. De precieze wijze waarop we het doen heb ik zelf nog even niet helemaal scherp, maar in ieder geval **dat de wijzigingen voor u navolgbaar zijn; dat zullen we in kaart gaan brengen**. Dat kan geel zijn, dat kan met een oplegger zijn. Dan moeten we even kijken hoe dat dan werkt.

De voorzitter: Oké. Dan nemen we dat als een zesde toezegging op, dat in ieder geval de wijzigingen gevisualiseerd worden. Dan laten we het aan het College hoe ze dat het beste kunnen doen. D'accord? Kunnen wij daarmee de behandeling van dit punt afsluiten? Zo ja, dan schors ik de vergadering even voor een paar minuten. Dan kan er waar nodig gewisseld worden.

T9375 Gedeputeerde Van Caldenberg zegt toe PS actief te informeren over het nieuwe beleid VTH.

T9376 Gedeputeerde Van Caldenberg zegt toe om met een mededeling portefeuillehouder te komen voor de Statenbehandeling van 12-4-2024 van het definitieve kader met de visie van college op het rapport van de externe rapportage concretiserend milieubeleid.

T9377 Gedeputeerde Van Caldenberg zegt toe om zo snel mogelijk aan te geven wat het proces en de planning is met betrekking tot uitwerking van de energievisie en wanneer en hoe PS hierin betrokken zullen worden.

T9378 Gedeputeerde Van Caldenberg zegt toe een sonderende / informerende sessie voor PS te organiseren waarin de uitgangspunten van de Provinciale Energie Maatschappij zullen worden toegelicht vooruitlopend op het nog op te stellen Statenvoorstel.

T9379 Gedeputeerde Van Caldenberg zegt toe schriftelijk dan wel mondeling (voorafgaand aan de Statenbehandeling beleidskaders) terug te komen op de vraag waarom de geproduceerde waterstof op basis van verbranding van ons huishoudelijk afval niet wordt ingezet voor de vervanging van fossiele brandstoffen.

T9380 Gedeputeerde Van Caldenberg zegt toe voor alle beleidskaders de wijzigingen in de definitieve stukken navolgbaar inzichtelijk te maken.

[SCHORSING]

9. LANDELIJK GEBIED

9.1. Sonderend stuk inzake Concept-beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied, brief GS van 19-12-2023 (GS DOC-00595737)

De voorzitter: Dames en heren, wij gaan weer beginnen, met het agendapunt over het kader Landelijk Gebied. Het heet zelfs heel formeel het concept-beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied. Dan staat dat ook goed in de notulen. Sonderende bespreking. Maar voordat we daarmee beginnen wil ik eerst het woord geven aan de sprekers. We hebben er drie. En ik begin met de heer Dormans. Ik wil de heer Dormans vragen om naar voren te komen en achter de microfoon te gaan zitten. Hij spreekt in namens de Coöperatie Natuurrijk Limburg. En mijnheer Dormans, maar dat weet u allemaal, dat is van tevoren doorgegeven, heeft maximaal vijf minuten. Aan u het woord. Ja? Ja? Oké.

De heer Dormans: Dank u. Dank u voor de gelegenheid om even in te spreken. Eigenlijk hebben wij maar één boodschap, want we zijn heel blij met deze nota, behalve op één punt. En als u kijkt naar de lijn hoe u, het College en ook de Staten wil werken, van onderop mensen motiveren en stimuleren zodat er draagvlak ontstaat. Er staat één grote tegenstelling in, dat is namelijk dat u gewenst beleid nu plotseling wilt afdwingen. Bijvoorbeeld via het bestemmingsplan en dat staat haaks op het stimuleren. En eigenlijk heb ik een vraag aan u in dit kader. Denkt u dat u bijen meer kunt verleiden met azijn of met honing? Laat die vraag even inwerken, ik zal hem zo toelichten. Maar laat ik me even kort voorstellen. Mijn naam is Huub Dormans, boerenzoon en directeur van de Coöperatie Natuurrijk Limburg. Wat is dat dan, Natuurrijk Limburg? Dat is een coöperatie met zo'n 1.250 leden, bestaande uit boeren en particuliere eigenaren van agrarische gronden. En we hebben maar één missie, het realiseren van een gezonde natuurinclusieve landbouw. Een landbouw, economisch verantwoord, in balans met een rijke biodiversiteit, gezonde bodem, water, lucht en klimaat. En hoe werken wij dan? Nou, we werken met name met middelen die u ons gegeven heeft. ANLb-middelen, Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. En in dat kader compenseren wij boeren voor geleden schade als zij natuurmaatregelen nemen en we belonen ze als ze werk moeten verzetten. En we belonen ze ook voor het feit dat ze inkomstenderving hebben als ze meer natuur hebben en daarmee minder inkomsten uit hun land halen. Daar maken wij contracten mee, met die 1.250 leden, waar precies in

staat wat we samen willen bereiken, wat ze behoren te doen, dat monitoren we, dat checken we. En het blijkt, over zes jaar, dat we nu ruim 3.300 hectare natuurinclusieve landbouw in beheer hebben, waaronder zo'n kleine 500 kilometer aan heggen, ruim 500 hectare aan hoogstandboomgaarden en zo'n 300 poelen. U heeft dat beloofd met de ondersteuning van ons nieuwe programma. Mocht u dat willen ontvangen, dan sturen we u dat graag toe. We willen nog een keer voor een periode van zes jaar, 2023 - 2028, met € 69 miljoen, twee derde daarvan uit de EU, de landbouwers kunnen ondersteunen om dit goede beleid voort te zetten. Wij zijn heel blij met uw nota, met uw conceptnota, want de meeste uitgangspunten zoals uw ambities bevorderen natuurinclusieve landbouw, dat is ons kernpunt. Toename van de groenblauwe dooradering naar 10%, ongeveer 11.000 hectare aan natuurinclusieve landbouw, bodem, meer organische stof, waterbeheer op natuurlijke wijze, betere doorlaatbaarheid, graften, watervasthoudendheid, mooi woord, van de bodem. En ook de wettelijke taak om te zorgen voor voldoende areaal, goed beheerd leefgebied voor de beschermde planten en de dieren. Dus daar zijn we heel blij mee. Ook uw uitgangspunten, beleidsuitgangspunten, van hoe doe je dat nou, hè? Kun je mensen nou dwingen om dit te doen? Ik zal u opleggen wat u moet doen. We hebben gemerkt dat dat in Nederland vrij lastig werkt, dat we ook niet altijd de bevoegdheden daarvoor hebben. Dus juist van onderop samenwerken met de samenleving als draagvlak, dat vinden wij zaken die we enorm kunnen ondersteunen en in onze praktijk is ook gebleken dat die werken. Ook het uitgangspunt, dat u stelt, dat agrarische bedrijven dringend behoefte hebben aan langjarige duidelijkheid. Want als je gaat overstappen van reguliere landbouw, en de heer Kuntzelaars heeft heel veel bezoeken afgelegd en zal dat ook gemerkt hebben, met een bekend verdienmodel naar die hele nieuwe spannende stap van natuurinclusieve landbouw, onze sport, dan vraagt dat wel om wat zekerheden. Want je weet wel wat je loslaat, maar je weet niet wat je krijgt. En die langjarige zekerheden, en dan praat je over langere termijnen dan die wij nu kennen, van zes jaar. Dat was het goede nieuws, maar we vragen toch uw aandacht voor pagina 16, de één na laatste alinea, waarin u ondanks al die goede uitgangspunten in één keer, tot onze grote verrassing, stelt, dat u ter bescherming van landschapselementen, graften, hoogstandboomgaarden, dat soort zaken, poelen, dat we dat vooral moeten regelen via het bestemmingsplan. U stelt die zelf niet vast, u gaat gemeenten benaderen, stelt u hier, om dat te doen. En daar schrikken wij enorm van. En de reden dat we daar zo van schrikken is het feit dat we nu een proef hebben in Voerendaal, één van de gemeenten in ons mooie Limburg, die hebben nu een ontwerpbestemmingsplan die precies dit beoogt. En wat we dan zien is dat al onze leden in Voerendaal, of die daar gronden hebben, zich rot geschrokken zijn. Dat ze hun lidmaatschap bij ons opzeggen omdat ze niet meer gedwongen willen worden om straks beheer te blijven uitvoeren waar ze, wie weet, door de gemeente toe gedwongen worden, zonder dat er straks ooit nog inkomsten tegenover staan. We zijn bezig met enorme uitbreidingsplannen dankzij uw gulle gift en die kunnen we nu niet waarmaken omdat mensen zich terugtrekken, want de leden trekken zich terug. In plaats van meer leden, meer graften, meer landschapselementen, krijgen we er minder.

De voorzitter: Kunt u langzaam gaan afronden?

De heer Dormans: Ik ga het doen, maar toch wil ik even gebruikmaken van het spreekrecht om nog één voorbeeld aan u te geven. Een gelijkenis, ik noemde net azijn en honing. Het bestemmingsplan is bij ons een beetje als oude wijn in nieuwe zakken, alleen oude wijn die wat verzuurd is. En als je die oude wijn in nieuwe zakken doet dan krijg je verzuurde wijn, wijnazijn. En daar lok je geen bijen mee. Met honing wel. En het ANLb, uw ANLb, is gebleken een zeer effectief middel te zijn om die bijen, die hardwerkende boeren en particulieren, aan te zetten tot natuurinclusieve landbouw. Dus onze oproep is: verwijder dit kleine stukje uit het plan, het is immers nog een concept. Zet in op bewezen praktijk. Wij staan aan uw zijde. Met u willen onze 1.250 leden alle zaken die u hier in dit plan aangeeft met u bereiken. Maar alstublieft dit ene onderwerp uit die plannen. Dank u.

De voorzitter: Helder. Zijn er nog technische vragen? Geen politieke vragen? Geen discussie? Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ik ga ervan uit dat het een technische vraag is. Als ik u goed beluister, dan zegt u dat u ervoor bent dat er van onderop gewerkt wordt.

De heer Dormans: Ja.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Juist op het moment dat wij zeggen dat een gemeente ergens iets moet regelen en niet een Provincie, vinden wij dat ook van onderop. Kunt u dat nog een keer toelichten, want dat vind ik een discrepantie in uw verhaal. Want wat vraagt u nou eigenlijk van ons?

De heer Dormans: Wat we van u vragen, u stelt zelf geen bestemmingsplannen vast, laat dit onderwerp dan ook bij de gemeenten liggen en we gaan ze zeker niet stimuleren om juist dit type bestemmingsplannen op te gaan stellen, daar waar de praktijk uitwijst dat het averechts werkt tegen uw eigen beleid.

De voorzitter: Oké. Helder. Mevrouw Van der Pol?

Mevrouw Van der Pol (BBB): Kunt u aangeven hoe de trendontwikkeling is van de groenblauwe dooradering en van de agrarische natuurontwikkeling van de afgelopen jaren?

De voorzitter: Mijnheer Dormans.

De heer Dormans: Ja, in de afgelopen jaren is het agrarisch natuurbeheer gegroeid naar 3.300 hectare in het jaar 2023. Dat is ongeveer zo'n 3,4% van de totale agrarische oppervlakte in Limburg. Als je dat afzet tegen de doelstelling van 10% groenblauwe dooradering, hebben we nog een weg te gaan. We zijn met een aantal gemeenten, dat is ook van onderop, in Maasheggen bijvoorbeeld, bezig, sorry, in de noordelijke provincies met het Maasheggenproject. We zijn met Rijkswaterstaat bezig om langs de Maas uiterwaarden natuurvriendelijk door boeren te laten beheren. Alle stappen die we aan het zetten, zijn om te komen tot die 10% groenblauwe dooradering.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Mijnheer Nijskens,

De heer Nijskens (VVD): Ja, ook nog even aanvullend op de vraag van mevrouw Waajen, van waar zit nou precies uw bezwaar dat wij proberen, zeg maar de gemeentes te bewegen, om inderdaad ook, met uiteraard inspraak van de inwoners, om die graften, die er nog zijn, te beschermen. Want het gaat natuurlijk veel verder dan alleen natuurinclusief. We zien: waar graften verwijderd worden heb je vervolgens erosie en overlast met regenbuien. Zijn uw leden nou echt bang dat op het moment dat een graft beschermd wordt dat zij daar financieel door geraakt worden? Die redenering kon ik niet volgen.

De heer Dormans: Het voorstel gaat verder dan graften. Het voorstel gaat over landschapselementen. Een voorbeeld moge het duidelijk maken: als je een hoogstandboomgaard hebt, als je maar een boomgaard hebt, dan mag je als producent ermee doen wat je wilt, want het is een productiebos wat de functie heeft opbrengsten te genereren. En als dat niet meer zo is, mag je daar maatregelen op nemen en iets anders ervoor in de plek zetten. Dat zou in feite ook gelden voor een hoogstandboomgaard. Op het moment dat die vastligt in het bestemmingsplan is die grond nog maar

30% waard van wat die eerder waard was. U kunt zich voorstellen dat dat boeren niet stimuleert om meer hoogstandboomgaarden aan te leggen of deze te onderhouden.

De voorzitter: Oké. dan dank ik de heer Dormans voor zijn inbreng. Als u op de publieke tribune zou willen plaatsnemen, dan vraag ik de heer Vleeschouwers naar voren te komen. En de heer Vleeschouwers spreekt in namens de Natuur en Milieufederatie Limburg. Aan u het woord en ook voor u max. 5 minuten.

De heer Vleeschouwers: Dank u wel. En zoals net al gezegd geachte leden van Provinciale Staten, mijn naam is Ruben Vleeschouwers en vandaag spreek ik niet alleen namens de Natuur en Milieufederatie Limburg, maar ook namens de terreinbeherende organisaties Stichting Limburgs Landschap, Vereniging Natuurmonumenten en het Staatsbosbeheer. En gezamenlijk willen wij onze indruk op de gepresenteerde concept-beleidskaders ter uitwerking van het coalitieakkoord 'Elke Limburger telt' toelichten. Uiteindelijk aanvullend op de drie gestelde vragen vanuit het College leggen wij daarnaast drie belangrijke vragen voor aan Provinciale Staten vanuit de groene organisaties. Eerst en vooral willen we het College complimenteren. De beleidskaders geven een duidelijke analyse van de huidige maatschappelijke uitdagingen en maken helder waar de wettelijke taken en verantwoordelijkheden liggen van de Provincie. Het is ook positief dat er een begin is gemaakt met een prioritering van de zwaarte van verschillende doelen, zoals in de bijlage 3, Perspectief voor het Landelijk Gebied. Vanuit de groene organisaties willen wij nog wel enkele aandachtspunten aanhalen en graag nader toelichten. Het eerste punt is dat in het huidige concept van de beleidskaders belangrijke keuzes vooruitgeschoven blijven worden. Dit onder andere naar de gebiedsprocessen onder het NPLG, de POVI en de Provinciale Verordening. Maar welke keuzes worden nu uiteindelijk waargemaakt en wanneer? Daarom vragen wij de Provincie met snelheid een duidelijke doorslaggevende rol te nemen om het algemeen belang te borgen en om duidelijkheid te geven aan alle betrokkenen in Limburg. Een tweede punt is, welke instrumenten zet de Provincie in, op welk moment, om de vooropgestelde doelen te halen? Hiervoor dient de Provincie duidelijke doelen en de daarbij horende kaders op te stellen. En binnen deze afwegingen kunnen er dan, op basis van vrijwilligheid en van onderop, keuzes gemaakt worden. Daarbij zal de Provincie soms ook dwingende instrumenten in moeten zetten om in bijvoorbeeld hun grond- en pachtbeleid, of bovenwettelijke planregels, om bijvoorbeeld verstedelijking in overstromingsgevoelige gebieden in te perken of te beperken. Een derde punt is de tegenstrijdigheid in uitvoering. Binnen de concept-beleidskaders wordt er zeer veel afgewacht op generiek Rijksbeleid. Het is tegenstrijdig met de ambitie van het College om vrijwillig, maar niet vrijblijvend, van onderop beleid te vormen en dit is iets waar de beleidskaders ook steeds naar terug verwijzen. Daarom roepen wij op om hier niet te bescheiden en afwachtend te zijn ten opzichte van het Rijk, maar nu al aan de slag te gaan met middelen die er zijn voor wettelijke doelen zoals het creëren van meer natuur, een gezonde leefomgeving en een houdbare vergunningverlening. Een vierde punt is de tegenstrijdigheid tussen wettelijke taken en de verdeling van Provinciale gelden. We vragen dat er aandacht wordt gegeven aan het feit dat veel niet-wettelijke taken wel ruime intensiveringsmiddelen krijgen vanuit de Provincie, terwijl voor de wettelijke taken het College zich vrijwel volledig afhankelijk maakt van de Rijksmiddelen. Zijn de juridische gevolgen hiervan duidelijk in beeld en wordt er rekening gehouden met de mogelijke juridische implicaties van vertraging van wettelijke doelen voor water en stikstof? En bijvoorbeeld, wat zijn de gevolgen voor houdbare vergunningverlening in Limburg? Als laatste punt dat we willen aanhalen is dat uitvoering steeds centraal gesteld wordt in de beleidskaders, maar de wijze waarop de uitvoering wordt georganiseerd is niet duidelijk, noch concreet. Enkel voor een aantal bestaande programma's zijn er al concrete plannen opgenomen. Afsluitend, zoals ik al zei, willen wij nog drie vragen extra voorleggen aan de Provinciale Staten. Een eerste vraag is: welke structurerende keuzes ziet de Provincie voor zich en op welk moment, in welk gremium worden er knopen doorgehakt? Welk afwegingskader zal

erbij gebruikt worden om de integraliteit te borgen? Bijvoorbeeld, waar vindt de ruimtelijke vertaling van structurerende keuzes plaats? En hoe zorgen we dat grote woningbouw of energieopgave niet ten koste gaan van andere ruimtelijke kwaliteiten? Een tweede vraag is: welke wettelijke instrumenten heeft de Provincie en de overige overheden tot haar beschikking en op welke momenten zullen deze juridische instrumenten ingezet worden? Worden er in de POVI en in de verordening bijvoorbeeld kaders en planregels opgenomen om water en bodem sturend te maken, om sonderingen rond beekdalen en Natura 2000-gebieden extensivering te vergroten en om grootschalige zonneparken op goede landbouw- en natuurgronden te beperken? En ten slotte, als laatste vraag, geven wij nog mee: hoe reflecteert u op het feit dat de Provincie zich afhankelijk maakt van het Rijk, door voor prioritaire wettelijke doelen geen intensiveringsgelden te reserveren, noch duidelijkheid te geven over de borging van de eigen belangen in een eigen plan? Dank u wel voor de aandacht.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Vleeschouwers. Zijn er nog vragen aan de heer Vleeschouwers? Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja voorzitter, allereerst een compliment voor de inspraak, een zeer hoge kwaliteit. U stelt een aantal vragen, eigenlijk vragen die wij, denk ik, als politiek ook allemaal hebben. En dan stel ik een vraag terug: welke prioritering had u graag gezien? Dus u zegt van welke prioritering is het, maar die staat er nog niet in. Dus welke had u graag gezien? Daar zal ik het even bij laten, de rest komt misschien dadelijk nog.

De voorzitter: Mijnheer Vleeschouwers.

De heer Vleeschouwers: Ja, eerste prioritering. Heldere doelen die voor iedereen duidelijk zijn en waar iedereen bekend mee is. En dan daar afwegingskaders aan meegeven waarbinnen mensen ruimte hebben om die doelen te gaan bereiken. En dan nog een prioritering naar onzes inziens is ook wel de ruimtelijke inzichten geven, de vertaling naar kaarten van wat waar nog kan in de toekomst.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Anderen nog? Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): In juli heeft volgens mij een collega van u van de Natuur en Milieufederatie hier ook ingesproken. En zover wat ik ervan heb opgestoken is dat de Natuur en Milieufederatie aanleiding of initiatiefnemer was, of in ieder geval een belangrijk aandeel had in de gebiedsprocessen, het van onderop laten dragen van de gebiedsprocessen. En eigenlijk hoor ik nou ook de oproep om van bovenaf daar veel meer regie op te nemen. Hoe ziet u dat, die balans eigenlijk?

De voorzitter: De heer Vleeschouwers. Ja, ik zeg dat even voor de notulen.

De heer Vleeschouwers: Wij roepen inderdaad op voor de regie, omdat we uiteindelijk wel vooruit willen en bepaalde doelen moeten gaan halen. Van onderop creëert inderdaad draagvlak, maar we moeten wel zorgen dat er uiteindelijk meer natuur wordt gerealiseerd. Dat er terug een houdbare vergunningverlening kan komen door bepaalde dingen wel te halen. En we zijn bang dat dat enkel van onderop misschien niet voldoende zal zijn. Dus we zien het eigenlijk parallel aan elkaar en niet tegen elkaar.

De voorzitter: Oké. Dan dank ik mijnheer Vleeschouwers voor zijn bijdrage, met het verzoek inderdaad weer op de publieke tribune plaats te nemen. En dan nodig ik de heer Van Dijk uit namens de LLTB.

De heer Van Dijk: Ook van mijn kant dank voor deze mogelijkheid, dat inspraak. Mijn naam is Peter van Dijk. Ik ben varkenshouder in de gemeente Venray, vicevoorzitter van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond en spreek in over het concept-beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied. Laat ik vooropstellen dat wij in Limburg voor grote opgaven in het landelijk gebied staan. Waar we met z'n allen, agrariërs, andere bedrijven, inwoners en overheden onze bijdrage aan moeten leveren. De land- en tuinbouw staat voor een grote transitie naar een nog duurzamere bedrijfsvoering. En het voelt dan ook als een grote verantwoordelijkheid om bij te dragen aan een mooi en leefbaar platteland. Het beleidskader Landelijk Gebied is een ambitieus document. Wij zijn blij dat het College als algemene randvoorwaarden haalbaar en betaalbaar heeft geformuleerd. Dat zien we onder andere terug in een onderscheid tussen harde en minder harde doelen. Het is immers weinig reëel te veronderstellen dat er voldoende geld beschikbaar komt om uitvoering te geven aan de vele ambities en dan ook nog binnen de gestelde termijnen. De ambities moeten dus afgestemd worden op de middelen die hiervoor via het Rijk of anderszins beschikbaar komen. Echter, financiële middelen alleen zijn onvoldoende. Het gaat ook om beleidsruimte, bijvoorbeeld door het faciliteren van een passende herbestemming voor stoppende bedrijven. En onderschat niet wat dit vraagt van de uitvoeringscapaciteit van gemeenten. We zien nu al dat ze alle zeilen moeten bijzetten om agrarisch te faciliteren die overwegen hun bedrijfsvoering te beëindigen of te wijzigen. Dit alles ontslaat ons geenszins van de verplichting om serieus te werken aan de doelen op het gebied van natuur, water en klimaat. Maar wel op een manier, en in een tempo dat haalbaar en betaalbaar is. Dus op een manier dat onze Limburgse boeren en tuinders, die hun bedrijf willen voortzetten, deze transitie kunnen meemaken. Wat betreft de activiteiten, zoals in de doelenboom vermeld, vinden wij dat gebiedsgerichte aanpak prioriteit verdient. Lokale partijen kunnen het beste bepalen wat er nodig is voor een vitaal landelijk gebied met perspectief voor leven en werken, en waar natuur, bodem en water in goede staat zijn. De Landbouweffectrapportage, die ook in het coalitieakkoord wordt genoemd, is hierbij een verplicht onderdeel om deze integrale afweging te kunnen maken. Ga aan de slag met het legaliseren van bedrijven die te goeder trouw hebben gehandeld en in grote onzekerheid verkeren, zoals de PAS-melders en de interimmers. De tijd dringt namelijk voor deze bedrijven. Wees zeer terughoudend met een generiek ruimtelijk instrumentarium. Het is verleidelijk om generieke zones of groenblauwe mantel als prioritair gebied voor maatregelen aan te duiden. Onze oproep is: ga de uitdaging aan om in een gebiedsgerichte aanpak met elkaar tot maatwerk te komen. En vergeet niet de verbinding te zoeken met andere beleidskaders die de land- en tuinbouw kunnen ondersteunen in nieuwe verdienmodellen of de ontwikkeling van nieuwe technieken. Technische innovaties kunnen namelijk een grote impact realiseren als ze grootschalig worden uitgerold. Een euro kun je maar één keer uitgeven. Dus bedenk vooraf welke instrumenten en maatregelen het meeste rendement opleveren voor onze natuur, de waterkwaliteit, het klimaat en de productie van voedsel, bloemen en planten. Dank u voor uw aandacht.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Van Dijk. Zijn er vragen aan de heer Van Dijk vanuit de commissie? Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Eigenlijk dezelfde vraag die ik net aan mijnheer Vleeschouwers stelde. Hoe kijkt u tegen de gebiedsgerichte processen aan?

De heer Van Dijk: Ja, het is voor ons heel erg belangrijk dat het van onderop gebeurt, zodat je de juiste maatregelen op de juiste plek neerlegt. Daarom zijn we ook zo wars van generieke maatregelen. Generieke maatregelen zijn de verkeerde maatregelen op de verkeerde plek als we kijken naar het mestbeleid, de bufferstroken. Bij een grasland heb je feitelijk geen bufferstrook nodig en bij een uitspoelingsgevoelige teelt zou je moeten kijken of je die teler kunt verleiden om wat verder van die

beek af te gaan zitten. Dus we doen nu eigenlijk twee keer niks. En de Kamerbrieven zoals bijvoorbeeld bij bodem- en watersturend, geven ook heel duidelijk aan: pas toe of leg uit. Maar als je het uit moet gaan leggen, dan heb je natuurlijk wel veel meer tijd en kennis en kunde nodig om daadwerkelijk te kijken van: wat gebeurt er nu in het beekdal, wie draagt hier bij aan de vervuiling en waar kunnen we slimme dingen doen? En als je alleen maar uitgaat van het intekenen van zones, dan hebben we straks een hele hoop geld, waarvan we ons afvragen of dat er is, uitgegeven en we hebben het probleem niet opgelost. Vergelijk het met dat je auto rammelt, je laat er een nieuwe versnellingsbak in zetten en dan achteraf blijkt dat de wiellager kapot is. Dus dat heeft geen zin. Kijk waar welke maatregel effect sorteert en blijf weg van generiek beleid. Dat heeft wel echt een verdiepingsslag nodig. Daar hebben we echt veel tijd en energie voor nodig om goed te kijken wat er gebeurt. Maar dat is wel nodig om daadwerkelijk je doelen te behalen. We hopen straks, bij wijze van spreken, € 150 miljoen te krijgen om koploperprojecten uit te voeren. Als je even terugkijkt naar die € 24 miljard Transitiefonds, die er al dan niet is, en waar wij van denken € 1,5 miljard te krijgen, is dat 10%. Als we straks die € 150 miljoen verspijkerd hebben, dan zullen we toch ook moeten laten zien welk deel van de doelen we behaald hebben. En ik vraag me sterk af, met generiek beleid, met zones, of we dat op die manier bereiken.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ja, ik heb ook één vraag. Volgens mij onderschrijft u op hoofdlijnen best wel het stuk wat er ligt en geeft u nog een aantal stevige accenten mee, tenminste, zo vat ik het op. Maar u zegt... U maakt zich wel zorgen over de gemeentelijke capaciteit. Roept u ons daarin ook tot bepaalde zaken op en hoe rijmt dat tot... van onderop en gebiedsprocessen? Wat vraagt u nu van ons?

De heer Van Dijk: Ja, kijk, u gaat niet over de gemeentes en over de ruimtelijke ordening daar, maar ik kom zelf uit Venray en daar gaat echt een gigantische kaalslag plaatsvinden op het platteland. En daar kun je van alles van vinden, de ene is er blij mee, de ander denkt van ja, komt het allemaal goed? Maar ik denk dat het wel heel erg belangrijk is om het platteland vitaal en leefbaar te houden, dat we daar economische activiteiten voor terugkrijgen. Voor de leefbaarheid in de dorpen, voor het buitengebied. En we zien het buitengebied steeds meer als een parkeerplaats voor alle problemen die we in de kern niet willen hebben. Het buitengebied verpaupert. Dat moeten we niet hebben. En volgens mij moeten we de gemeentes meehelpen om te kijken welke activiteiten daar kunnen zonder de bedrijven die door willen in de weg te zitten. Dat is ook een hele belangrijke. Want als we daar van alles toelaten en de rest krijgt er last van, dan maken we het probleem alleen maar groter. Maar ik vraag me af in hoeverre dat breed gezien wordt, hoe groot dat die impact gaat zijn, en op welk moment we ons daar zorgen over gaan maken.

De voorzitter: Oké. De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, even een verdiepende vraag. Tegen welk probleem loopt dan een gemeente als Venray aan? Kijk, een boer zegt: ik stop. Uiteindelijk wordt dan de financiering geregeld en dan de ruimtelijke consequenties, dat hoeft toch niet per se gelijk op te lopen? Dat kan toch wachten? Kunt u daar iets op toelichten, of...

De heer Van Dijk: Nou kijk, de regelingen, de Lbv-regeling, met name de plus-regeling, komen de beschikkingen... die druppelen nu binnen. Je hebt een half jaar de tijd om je beslissing te maken. Ik denk dat het voor heel veel bedrijven wel heel erg meer comfort zou geven als je een idee hebt van: wil de gemeente ver der met mijn herbestemming? En als het gaat, zeg maar, over in feite alleen al de

bedrijfswoning ... Ik zit in een bedrijfswoning, en stel nou al wil ik hier niks meer, mag ik hier dan nog als privépersoon blijven zitten? Of moet ik dadelijk mijn huis uit, gechargeerd gezegd.

De voorzitter: Oké. Dank u wel, mijnheer Van Dijk. Dan gaan wij nu naar de behandeling in de commissie. Mijn collega-voorzitter heeft dit vanochtend al toegelicht, maar er zijn wat wisselingen geweest, dus ik denk ik zeg het nog maar even. De oorspronkelijke afspraak was dat er één woordvoerder per fractie zou zijn, maar ook één woordvoerder vanuit GS. Daar is vorige week al wat verandering in gekomen, niet in het eerste deel van mijn verhaal, maar wel in het tweede toen er drie Gedeputeerden aan tafel zaten en één woordvoerder per fractie. Vanochtend is dat in het Presidium besproken en als uitzondering voor de behandeling van kaders, want ja, we zijn van 39 kaders naar 8 kaders gegaan, dat betekent dat je heel veel in één kader stopt, willen we de fracties ook de gelegenheid geven, als ze dat willen uiteraard, om meerdere woordvoerders te hebben. Dat wil overigens niet zeggen dat u dan ook meerdere keren de spreektijd krijgt. Dat geldt voor GS overigens precies hetzelfde. U ziet hier meerdere weledelgestrenge heren zitten, maar die krijgen samen opgeteld toch echt niet meer spreektijd dan eentje alleen. Maar dat maakt misschien inhoudelijk de behandeling wat soepeler. Ik kan me voorstellen dat niet iedereen daarop heeft kunnen anticiperen en dat u misschien ook denkt, van nou, ik ben daar toch op voorbereid, dan doen we dat maar. Maar dat is uiteraard gewoon aan u. Nou, u heeft, zoals gezegd, vijf minuten spreektijd, all-in. We zijn wat soepeler met de interrupties, zowel onderling mag dat vijf keer, als straks in de beantwoording van het College mag dat max. vijf keer. Bij voorkeur geen technische vragen, want die heeft u al kunnen stellen, en als het nou echt dringend is en ze schieten u nu pas te binnen, dan mag dat ook achteraf nog. We zitten pas in de sonderende ronde, maar liever niet hier ter plekke in de vergadering. Vanochtend is er een volgorde geweest, die ga ik dus nu niet meer doen en ik ga gewoon eens daarachter beginnen bij de heer Heldens van Forum voor Democratie en dan gaan we zo om. Mijnheer Heldens.

De heer Heldens (Forum voor Democratie): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, als ik dit stuk lees dan word ik niet blij. Er wordt gesteld dat de transitie naar de kringlooplandbouw van groot belang is en dat er meer mogelijkheden geboden moeten worden voor de natuurinclusieve en biologische landbouw. Dan vraag ik me af, waarom hebben wij een soort hippie-visie op het mooie traditionele beroep van een boer? We moeten hier eigenlijk één of twee stapjes terug doen en ons eens afvragen waarom we met zo'n tunnelvisie focussen op het groener maken van onze boeren. Als Nederland, met hierin een grote rol voor Limburg, zijn wij bijvoorbeeld de allerefficiëntste ter wereld om proteïnen te produceren per vierkante meter. Als wij dit kapot gaan reguleren door de boeren om te toveren tot een stel hippies, dan slaan we de plank volledig mis. Als je echt, maar dan ook echt iets wilt doen aan bijvoorbeeld minder uitstoot, dan zouden wij deze kennis van de Limburgse boer naar het buitenland moeten exporteren, zodat zij daar ook efficiënter kunnen produceren, in plaats van onze eigen boeren kapot te reguleren, waardoor de boeren hier stoppen en in het buitenland minder efficiënte boeren gaan produceren. Het enige wat je hiermee bereikt is dat je je producten moet gaan importeren en dat er meer dieren nodig zijn voor dezelfde hoeveelheid vlees of voor dezelfde hoeveelheid melk. Het is helemaal geen taak van de overheid om klimaatadaptieve methodes op te leggen aan de boeren. Wij mogen juist trots zijn dat Limburg bij de top van de wereld hoort wat betreft landbouw en veeteelt. De provincie Limburg, die het toch al veel te druk heeft met een steeds groter wordend takenpakket, moet er zich verder niet mee bemoeien. En als antwoord op de derde vraag of we nog toe zijn aan een infosessie of een werkbezoek, zou ik voorstellen dat we eens een Nederlandse boer, mag een varkensboer zijn, kippenboer, koeien, maakt niet uit, vergelijken met een boer uit het buitenland, uit bijvoorbeeld een land in Oost-Europa, uit Polen, maar ook Zuid-Europa en Spanje. En dat we dan eens kijken waarom wij zo goed zijn als Limburgse boeren. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Heldens. Mijnheer Roso.

De heer Roso (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik ga het toch proberen, aan de hand van de drie sonderende vragen die gesteld zijn, antwoord te geven. We hebben bij de eerste zes stukken die ik heb mogen behandelen ook aangegeven dat we een prioritering missen in de doelenboom, dus die ga ik ook hier herhalen. Daar zou ik graag iets van terugzien. Wel met het risico om een domme vraag te stellen. 3.500 hectare nieuw bos en revitalisering van 20.000. In hoeverre is dat nog een overlap met het oude programma dat we hebben gehad van het 1 miljoen bomen-plan? Is dat ondertussen afgerond of is er een continuering daarvan? Daarnaast zien we twee nieuw te ontwikkelen plannen. Waterkwaliteit en een masterplan bodem. Dat staat wel voor de eerste helft van 2024 in het stuk genoemd. Maar wanneer mogen we die gaan ontvangen? Daarnaast is het voor onze fractie niet helemaal duidelijk wie nu waar verantwoordelijk is voor welke bedragen en beleid. Wanneer geldt dit nu voor de Provincie en wanneer voor het Rijk? En wanneer staan we daarvoor aan de lat? En wat kan er nu gaan veranderen met een eventuele nieuwe coalitie, en wat verandert dat voor de positie van de Provincie? En in het derde punt hebben wij geen andere toevoegingen van locaties waar wij heen zouden willen gaan of iets dergelijks. En daar wil ik het bij laten, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Oké, voorzitter, bedankt. De sprekers allemaal bedankt voor hun betoog vanuit hun eigen vakgebied. Dan wil ik even beginnen met de landbouw, want dat wordt natuurlijk in een economisch perspectief gezien. Maar het wordt natuurlijk ook in een ander belangrijk beleidskader uitgewerkt. Maar landbouw is natuurlijk wel een van de belangrijkste pijlers in het landelijk gebied. En het lijkt wel enorm belangrijk voor ons om die verbinding dan te houden met het economisch beleidskader. Moeten we ons zorgen maken over een verbinding? Komt dat goed? Zijn hier risico's aan? Dat zou de eerste vraag zijn. Het is niet echt een technische vraag, hè? Wat we verder zien is een soort van slotanalyse. Waar staan we nou? Wat zijn kansen en bedreigingen? Waar zitten de sterktes en zwaktes? Wat we in ieder geval nog wel wat missen is de overzichtelijkheid van waar staat het Rijk. Welk geld benutten we? Waar staat de Provincie aan de lat? En dat over de diverse onderdelen. Nou, een aantal zaken zijn al in gang gezet, die worden verder opgepakt. Zaken met vaste bodem onder de voeten, een waterveilige ruimte, Programma Landelijk Gebied. Dat zit allemaal in de steigers. Maar op andere gebieden laat het Rijk ons natuurlijk op drijfzand dansen. En dan lijkt het erop dat we ook moeten gaan uitzien naar de midterm review. Dus dat zijn twee emoties die eigenlijk door elkaar gaan in het beleidsstuk. Zo zie ik dat eigenlijk. Ja, ik zou het eigenlijk niet moeten hoeven zeggen, maar als het dan gaat over de stikstofaanpak, dan staat er ook in het stuk dat we het Rijk aan moeten spreken over middelen en instrumenten, uiteraard. Maar waar we ze ook zeker op moeten aanspreken, en eigenlijk is dat misschien wel overbodig, dat er ieder geval nooit veiligheidsmaatregelen mogen ondersneeuwen door stikstofperikelen. Dus onze veiligheid voorop, ook daar moeten we het Rijk op aanspreken. Dan gaan we even een passage doen.

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, even een verduidelijkende vraag, wat bedoelt u met veiligheid mag geen probleem worden door stikstof?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter. Als er overschrijdingen plaatsvinden, ook depositie-overschrijdingen, dan moet er wel iets gebeuren in hoogwaterveiligheid of

op andere manieren bescherming voor inwoners, dan mag dat natuurlijk niet in de weg staan. Ja, dat is eigenlijk een open deur, maar je weet maar nooit waar ze mee komen, dus ik denk bij mezelf... Ja, dat kan van alles zijn. Nee, maar ik vond het even belangrijk om te vermelden. En wellicht, ik zei er ook bij, wellicht ten overvloede, maar je weet het niet. Er komt een nieuw kabinet aan.

Spreker Geen microfoon [5:40:33]

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, ja, Ja, ja, ja. Agrarische bedrijven, en ik citeer maar even, hebben dringend behoefte aan langjarige duidelijkheid over het toekomstperspectief, zodat ze gerichte keuzes kunnen maken. En dan komt er iets over een verdienmodel en dan lees je nog van alles over extensivering, natuurinclusieve landbouw, maar in sommige gevallen hebben die agrariërs natuurlijk een dikke vinger in de pap van de banken. Die bepalen de teelten die agrariërs uit gaan voeren, die bepalen soms mede welke investeringen gedaan worden. Hoe ga je dat aanpakken? Hoe gaat dat werken? Hoe maakbaar is dit allemaal? Ik denk dat we daar wel even op moeten gaan reflecteren. We zien vooral...

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken, ik wil een momentje. Mijnheer Nijenhuis is erg getriggerd door uw opmerkingen.

De heer Nijenhuis (BBB): Ja, ja inderdaad. Want als het zo was dat agrariërs een dikke vinger in de pap hadden bij de Rabobanken, dan hadden we waarschijnlijk niet in deze situatie gekomen. Ik zou graag een nadere duiding willen.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, wat een ... [5:41:35]. Nee, flauw. Nee, het is juist andersom, hè. Er zijn bedrijven, en ik krijg er regelmatig signalen over, die zeggen van ik zou wel natuurinclusief willen gaan werken of ik zou wel X of Y willen gaan doen, maar dan heb ik de bank nog tegen. Dus het is juist andersom. En dan vraag je je af, hoe maakbaar is dat allemaal?

De voorzitter: Ja, dat was waarschijnlijk een verspreking van uw kant, u had het even omgedraaid. Ja. Gaat u door?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Nou, veel focus natuurlijk op bodem, water, agrarische bedrijven, maar we missen nog een onderdeel. En dan kom ik ook wel een beetje op dat groene brigade-achtige begrip. In november 2022 hadden we in de toenmalige commissie Ruimte, Land en Natuur een gesprek over de aanpak van de Limburgse bossen. En er is een duidelijke link van die aanpak met die bossen en het programma Landelijk Gebied, want daar hebben we het nu over. En waar het toen over ging hebben we als LOKAAL-LIMBURG ook een vinger op gelegd, de nadruk gelegd van oneigenlijk gebruik van die overgangsgebieden. Misbruik, criminaliteit, drugslabs, afval, wildstroperij, recreatie-uitwassen en dat soort zaken. En toen hebben we het er ook over gehad dat er een aantal wildbeheerseenheden zich bereid verklaarden om vrijwilligers op te leiden tot boa's, als aanvulling op extra handhavingscapaciteit van de Provincie. En dat hoeft ook niet alleen maar Groene Brigade te zijn, dat kan ook in een andere vorm. Maar die subsidieregeling was hier in Limburg destijds niet opengesteld. En het college heeft destijds op onze vragen geantwoord en gezegd van: nou we willen die lijn wel als optie meenemen en dat in het kader verwerken en op basis daarvan zou financiële ruimte geschapen kunnen gaan worden. Nou, dat zie ik nu niet terug. Maar wat is daar nu de visie van het College op? Hoe staat het daarmee? Gaat het College daarmee aan de slag? Want ja, nogmaals, er wordt nadruk gelegd bij de agrarische sector op allerlei zaken, maar er is ook een vrij groot hiaat in het overgangsgebied en daar moet echt een robuuste aanpak komen en

dan zou de Provincie, niet alleen de Provincie, wel een belangrijke rol kunnen spelen en daar zou ik heel graag een positieve reactie van de Gedeputeerde op horen.

De voorzitter: Maar voor de Gedeputeerde dat gaat doen, mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Even een verduidelijkende vraag. U noemt specifiek het overgangsgebied. Wat verstaat u daaronder en waarom het overgangsgebied?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, ik haal voornamelijk het overgangsgebied aan omdat, ja, bossen zijn ook belangrijk, de bebouwde omgeving is belangrijk, maar in dat overgangsgebied daar kunnen... dat is makkelijk toegankelijk voor auto's, makkelijk toegankelijk voor recreatiedruk, maar ook voor oneigenlijke activiteiten.

De voorzitter: Maar, mijnheer Van den Beucken, de vraag was, wat is een overgangsgebied?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dat is het overgangsgebied.

De voorzitter: Ja, maar u bedoelt daarmee het gebied tussen een bos en de bebouwde kom?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, die overgangszone. Ja, eigenlijk wel, ja. Daar komt het op neer.

De voorzitter: Ja, nee, oké, volgens mij was dat de vraag toch mevrouw Van der Pol?

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ja, dat was mijn vraag, maar misschien een beetje om de terminologie duidelijk te stellen, hè. In de NPLG worden overgangsgebieden... zijn de zones tussen de Natura 2000-gebieden en eigenlijk de agrarische gebieden dus het verloop. Dus nu worden er allemaal termen door elkaar gebruikt, misschien is dat wel even handig om een beetje zuiver te houden.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, ik dank u voor die aanvulling. U hebt daar groot gelijk in. Dat was vroeger volgens mij de zilvergroene mantel, of de zone. Dus we moeten dat inderdaad uit elkaar houden. Laat ik dat dan maar gewoon het buitengebied richting het bos noemen. Want daar kun je makkelijk met een kar stortafval komen, en dat bedoel ik maar. Dus ik denk dat ik nu toch met een paar omwegen wel duidelijk heb gemaakt waar het probleem zit. Dus daar heb ik graag een stevige reactie op.

De voorzitter: Oké, maar kunt u wel langzaam afronden?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, ik wilde het nog even over onze grote vriend de bever hebben, maar daar kom ik misschien heel kort aan toe. Ja, we hebben natuurlijk een aantal zaken die we koesteren, waterveiligheid, veiligheid in het algemeen. Maar die bever die komt Nederland in, die is in Nederland geïntroduceerd en al die doelstellingen die worden aardig ondermijnd, letterlijk en figuurlijk. En er gaan heel wat bomen om en ik weet dat het een heel duur grapje wordt om een nieuw bos op te richten of een nieuw bos te maken, maar hier worden ze gratis om geknaagd. En ik denk dat het tijd wordt om daar wat robuuster in te gaan zitten, want er komt een hele hoop ellende van en dat zal niet alleen onze doelstellingen hier ook tegen gaan werken, maar het zal ook een enorme financiële wissel gaan trekken. Dat garandeer ik u allemaal, want ik heb vanmorgen daarover nog een telefoontje gehad, over beverschade en dat wordt met de dag erger. Dus dat mag best wel in dit beleidsstuk ook meegenomen worden.

De voorzitter: Oké. Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, kleine verduidelijkende vraag. Wat bedoelt u precies met daar robuuster in te gaan zitten?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Nou, daar bedoel ik mee dat je in ieder geval om te beginnen bewust wordt van de schade die aangericht wordt. En je moet daar een escalatieladder voor oprichten, maar iedere keer dat je hoger in die ladder gaat, moet er weer een onderzoeksbureau komen. En ik weet dat dat ook gemeentelijk verschrikkelijk veel geld kost. We moeten het daar wat serieuzer over gaan hebben. En we moeten toch eens gaan kijken hoe we ermee omgaan, want het gaat hier om een algemeen voorkomende diersoort, die nog steeds op de rode lijst staat. En het is ook belangrijk dat je die soort in stand houdt. Maar de manier waarop er nu dingen plaatsvinden, die zijn niet conform wat hier ook gepredikt wordt in het beleid.

De voorzitter: Oké. Mevrouw Plusquin, zag ik net een hand, of niet?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja goed, ik vraag me af als de heer Van den Beucken inderdaad zo bezorgd is over die veiligheid en over die bomen, of hij het dan met de Partij voor de Dieren eens is dat je echt eerst moet voldoen aan preventieve maatregelen. Want op dit moment is het ook zo dat er in een aantal gebieden ook sprake is van het doden van bevers, zonder dat er preventieve maatregelen getroffen zijn. Ik heb het bijvoorbeeld over het plaatsje Paarlo, daarvan heeft het waterschap eigenlijk...

De voorzitter: Maar mevrouw Plusquin, ik denk dat de vraag helder is.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): De vraag is helder? Oké, ik wacht even de reactie af.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken, kunt u daarop antwoorden?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Jazeker, de reactie komt nu al, want ja, daar heb je een escalatieladder voor. En je kunt dat pas... Wat u zegt wat er gebeurt in Paarlo, ik weet dat niet, maar die escalatieladder die moet daartoe leiden dat je aan de voorkant zo veel mogelijk maatregelen neemt zodat mensen, bossen en ook andere dieren niet in gevaar komen. En die moet je doorlopen.

De voorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, mijn vraag was eigenlijk of de heer Van den Beucken het met mij eens was dat die preventie inderdaad veel meer doet dan dat afschieten van die bevers. Want er is gewoon een bever... een gebied wat aantrekkelijk is voor de bever. En als je één bever doodschiet, wat gepaard gaat met veel dierenleed, dan zit er binnen no time weer een nieuwe bever. Dus dat is dweilen met de kraan open. Dus kunnen we niet beter gaan kijken, kunnen we bomen... want ze eten meestal wilgen, die groeien...

De voorzitter: Ja, maar de vraag is helder. Mijnheer Van den Beucken?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, zonder nu te willen verzanden in de details, want ik wil die uitdaging best aan, dat gaan we denk ik niet doen, via de voorzitter. Maar ik denk, ja dierenleed, dat wil niemand. En als je heel erg veel bevers op een kluitje hebt, dan denk ik dat er

uiteindelijk meer dierenleed zal komen als dat je bevers tegen gaat houden of in het aller- allerergste geval wegcijfert, zal ik maar zeggen. En ja, dat moet je...dat is echt ultimo, dat moet je pas op het laatste moment doen. Maar wij hebben nu in ieder geval verschrikkelijk veel bevers. Dus de maatregelen die gemeenten nemen, maar die zie ik ook om ons heen, lokaal, regionaal, die helpen niet. Dat is een algemene soort.

De voorzitter: Oké. Maar dat ... Ik stel voor dat we geen discussie over de feitelijke maatregelen gaan ... De oproep van de LOKAAL-LIMBURG is helder. Was dat het einde van uw bijdrage?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Bijna, voorzitter.

De voorzitter: Ja, maar u was eigenlijk al over uw tijd heen. Dus kunt u dat nu afronden?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dat gaan we zeker doen. Gaan we doen. We ronden af. Ja, meteen al op bladzijde 4, daar wordt, en daar hadden we een technische vraag over kunnen stellen, gesproken over het eerlijke verhaal vertellen.

De voorzitter: Nee, als het een technische vraag is, moet u hem ook stellen.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Nee, het kan ook een politieke vraag zijn, vandaar dat ik die nu stel, het is het eerlijke verhaal. Ik vraag de Gedeputeerde dat gewoon in de algemene reflectie mee te nemen, wat het eerlijke verhaal zou moeten zijn.

De voorzitter: Oké. Ik ga naar de VVD. Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, dank u wel. Met de sonderende vragen, te beginnen met de doelenboom, eigenlijk heeft de heer Roso dat al aangehaald. En ik heb het al meermaals gezegd, ook bij andere beleidsdocumenten, en dat is prioritering. Het kwam ook naar voren bij de inspreker, van ik meen mijnheer Vleeschouwers. Als je alleen al kijkt... Hier staat bijvoorbeeld een nieuw bos aanleggen en uit de technische beantwoording bleek dat het nieuwe bos ongeveer € 200 miljoen kost. En het bosonderhoud, 20.000 hectare keer € 10.000 is ook € 200 miljoen. Dan heb je al € 400 miljoen. En bij het vaststellen van de bosstrategie werd hier eigenlijk sonderend neergelegd, we gaan dat alleen doen als er geld komt van het Rijk. Dus, nou vraag ik me werkelijk af: wanneer beginnen we aan hoeveel hectare bos met hoeveel geld wat komt? We hebben ook in de inspraak van de heer Van Dijk gehoord over de koploperprojecten, daar heb ik ook vragen over gesteld, indertijd schriftelijke vragen. En daar werd eigenlijk heel, ja, ik zou bijna zeggen, afwijzend op geantwoord. Want wij krijgen geen lijst van koploperprojecten. Wij hebben geen idee hoe koploperprojecten geprioriteerd worden. En de heer Van Dijk had natuurlijk een heel sterk punt van: je kunt wel € 150 miljoen in koploperprojecten steken, maar als daar geen enkele maatstaf van de Kaderrichtlijn Water mee gehaald wordt, wat doen we dan? Wat behelzen dan die koploperprojecten en wat bereiken we dan? En, ja, ik vond het wel jammer dat in die technische vragen... of in die beantwoording van die schriftelijke vragen, dat er zo summier op in werd gegaan en dat dat niet gewoon gedeeld wordt met Provinciale Staten. Dus wij vragen: welke koploperprojecten zijn er? Dus dat vond ik wel een gemis. Wat ik ook wel opvallend vond, de heer Vleeschouwers vroeg naar het instrumentarium van de Provincie en daar gaat het College nu natuurlijk net een onderzoek naar doen, wat besproken is in de Controlecommissie. Dus de omgeving ziet ook waar het aan ontbreekt en vandaar ook het compliment wat ik aan de inspreker had gegeven, want daarbij is het natuurlijk ook van belang om in kaart te brengen welk instrumentarium ontbreekt. Je kunt wel kijken welk instrumentarium je hebt, maar kun je daar de doelen mee halen? Dan krijgen we het bij het tweede punt over de uitvoering. Ja, ook daar is

al regelmatig over gesproken. In hoeverre is de organisatie in staat om dit kader uit te voeren? En wat is daarvoor nodig om die organisatie daarvoor klaar te maken en wat betekent dat, zowel financieel, maar ook in menskracht? En dan de derde vraag van werkbezoeken. Ja, ik zou wel met de heer Heldens mee naar Polen willen ofzo. Dat is misschien wel eens interessant om daar naar een boerderij te gaan kijken. Maar dat is misschien ook weer wat dicht bij Oekraïne, dus wellicht dat we een betere plek kunnen vinden. Daar hebben we geen aanvullende locaties voor bedacht.

De voorzitter: Mevrouw Koopman.

Mevrouw Koopman (VVD): Ja, nog een kleine aanvulling, want wij misten eigenlijk ook nog bij het uitvoeren en versterken van het faunabeheer, zeg maar, de opname van de bestrijding van ziektes, want als je nu in Limburg om je heen kijkt, dan staan er van die borden met Afrikaanse varkenspest. Ziet de Gedeputeerde kans om, ja, de bestrijding van ziektes op te nemen in dit stuk?

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga naar het CDA, mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins(CDA): Dank u wel, voorzitter. Ja, in zijn algemeenheid wil ik verwijzen naar de brief die onze fractie heeft gestuurd met opmerkingen over alle beleidskaders. Dus die vragen ga ik hier niet specifiek herhalen, zonde van mijn vijf minuten. We borduren voort in dit kader op beleid dat er loopt, POVI, waterprogramma, natuurprogramma, programmalandschap, enzovoort. Maar de vraag, ook in de brief, die ik dan nu wel herhaal is: zijn de discrepanties met het coalitieakkoord al in beeld gebracht? U schrijft dat u bij de uitvoering zult bewaken dat dit geschiedt in overeenstemming met het coalitieakkoord, maar het is voor ons als Staten goed te weten, in onze controlerende taak, op welke punten er afwijkingen zijn. Maar goed, dat staat ook in de brief. Het is een breed stuk, een zwaar stuk, en er zijn nog veel onduidelijkheden. Ik weet niet of collega's Statenleden dat herkennen, maar ik zie door het ruimtelijk voorstel, het LPL, ik vind het echt moeilijk om door de bomen het bos te blijven zien. Maar eigenlijk, als je hier goed boven gaat hangen, dan gaat dit stuk over de transitie van het landelijk gebied. Daar gaat het eigenlijk over met de belangrijkste dragers landbouw en natuur. En wat we dan als CDA-fractie ook echt niet willen en ook niet begrijpen, is dat GS de keuze maakt om landbouw dan ook alleen maar vanuit het economisch perspectief te benaderen en te positioneren in het beleidskaderwerk en een toekomstbestendige economie. Voor ons hoort landbouw hierin en ik heb mijnheer Van den Beucken daar ook iets over horen zeggen. Verder heb ik een vraag of de Gedeputeerde... Wij vinden als we het hebben over instrumentarium, dat onteigening te generiek genoemd wordt in dit kader, dus het kan niet zo zijn dat we het onteigeningsinstrument nooit gaan gebruiken, dus daar zou ik graag een toelichting op hebben van de Gedeputeerde. We missen een visie op toerisme en recreatie, die komt niet in het economisch kader voor, maar ook hier niet. En het is toch ook naast natuur en landbouw, toerisme wat veel doet in het landelijk gebied.

De voorzitter: Mijnheer Roso wil een vraag stellen.

De heer Roso (JA21): Ja, dank u wel, voorzitter. Even een verduidelijkende vraag met betrekking tot die onteigening. We hebben in het verleden een inbreng gehoord van het CDA waar een splitsing werd gemaakt tussen bijvoorbeeld een tracé en uitkoop voor natuur. Wil je daar ook nog een derde splitsing in hebben?

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ik denk dat het heel erg goed is om daar überhaupt eens over te spreken, maar wij vinden het in dit kader niet gepast om het generiek uit te sluiten. Om onteigening überhaupt uit te sluiten. Dus ik wil daar graag... Ik weet ook niet of het zo bedoeld is, dus ik vraag de Gedeputeerde om dat toe te lichten. Dat is wat ik nu doe in dit kader. Even terug, o, we missen de

relatie naar leefbaarheid als grote paraplu boven eigenlijk alle beleidskaders, maar ook specifiek hier. Anders gezegd, leefbaarheid als toetsingscriterium. Draagt een beleidskeuze juist bij aan de toename van leefbaarheid of gaan we om een klein onderdeel in ons behalen van een subdoel wel vooruit, maar gaat de leefbaarheid in zijn totaliteit achteruit? Dat missen we echt in dit kader. En over de middelen zou ik nog willen zeggen dat we geen opgave van het Rijk willen gaan voorfinancieren. Daar is het CDA heel duidelijk in. Maar we vragen ons wel af waar u die € 2 miljoen extra, die u in dit stuk in één zinnetje even opnoemt, waar die middelen vandaan komen. Waar gaan deze naartoe? En zonder inzicht en overzicht kunnen we hier en willen we hier geen besluit over nemen. Dit moet echt beter uitgewerkt worden in het kader. En dat brengt ons bij een bruggetje naar de volgende opmerking die ik bijna bij alle beleidskaders maak. U kunt ons echt betere bestuursinformatie geven, College van GS. Want alleen via een reguliere P&C-cyclus en af en toe een informatie portefeuillehouder over één groot project wat eruit wordt getild, vinden wij echt te mager. Het zou mooi zijn, en volgens mij hoor ik meerdere fracties daarover praten, ook in de vorige kaders, als we per programma aangegeven krijgen hoe het proces eruit ziet. Op welke belangrijke momenten er besluitvorming of belangrijke gesprekken voorzien zijn met het Rijk, of met Europa, of met de regio, of met het gebied. Het kader geeft namelijk aan dat er veel gesproken wordt, maar voor ons als Staten is het onmogelijk om daar zicht op te houden, procesmatig, maar ook inhoudelijk. Ik heb een vraag gesteld over de middelen, een technische vraag, daar overigens antwoord op gehad, dank daarvoor. Maar het is niet het technische antwoord wat ik graag had gezien. Want wat wij zoeken is juist overzicht en inzicht. En welke SPUK-middelen gaan nou naar welk programmaonderdeel of naar welk beleidsonderdeel? En welke andere middelen uit onze begroting zitten er per programmaonderdeel? Het is voor ons echt niet te overzien wat u precies gaat doen en aan welke speerpunten u welke middelen gaat uitgeven. En volgens mij is dat toch belangrijk, en onze kaders staan er al. Ander aandachtspunt nog. U houdt het te smal en u mist daardoor innovatieve kansen. Ja, ik ben een beetje kritisch, maar gewoon om scherp te zijn kunnen we u maar één keer sonderend wat zaken meegeven, dus... Als we het hebben over de aanpak en begeleiding van agrarische ondernemers, LLTB, LAJK, Natuurrijk Limburg, vragen wij ons af waarom u dat niet breder aanpakt om ook juist interessante crossovers mee te kunnen nemen. Bijvoorbeeld toerisme, recreatie, cultuur. Die sectoren zouden ook betrokken kunnen worden, kunnen ook een belangrijke rol hebben in de leefbaarheid van het platteland. Dit doet u bijvoorbeeld bij het Blijversfonds wel. Daar zegt u dat u vernieuwende concepten marktripj wilt maken, dus bekijk het vooral niet te smal. Een ander aandachtspunt voor het CDA is het scherpstellen van grenzen.

De voorzitter: Kunt u wel langzaam afronden?

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ja, ik ben bijna bij de sonderende drie vragen die ik heel kort aanstip. Laatste aandachtspunt, het scherpstellen van grenzen aan regionale inspanning en ik noem hem toch, zonder dat ik er hier discussie over wil hebben, nu het voorbeeld van de korenwolf. Er zijn grenzen aan inspanningen en dat geldt voor de hele breedte van het stuk. Korenwolf als voorbeeld, maar er zitten meer punten in. Sonderend, de doelenboom is prima, maar niet compleet als we relateren aan middelen en informatievoorzieningen, wat ik zojuist heb gezegd. Reflectie op organisatie en uitvoering is voor ons onvoldoende in beeld. De heer Nijskens stelde die vraag ook al, kunnen we het allemaal wel aan, maar wat betekent het ook? En over welk thema zou je nader geïnformeerd willen worden? Niets inhoudelijk, want het is al breed genoeg. Wel betere info over proces, convenanten, belangrijke beslistmomenten. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Waajen. Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Voor ons beleidskader, Perspectief Landelijk Gebied. In zoverre in lijn met het coalitieakkoord dat het woord vrijwillig er in ieder geval één keer in voorkomt. Leefbaarheid al

27 keer, voedsel wel 5 keer, in de vorm van voedselbos wel 3 keer, maar... Landbouw 176 keer en de absolute topper is het woord natuur met 268 keer. Positief aan dit stuk is de duidelijke beoordeling van de harde taken versus ambities. Ook het benoemen dat de doelen van de Kaderrichtlijn Water ambitieus zijn en waardoor die niet alle gehaald gaan worden, getuigt gewoon voor ons echt van realisme. Zeker omdat we toch echt afhankelijk zijn van de waterkwaliteit van andere landen. Zoals dit aantal woorden aangeeft, ligt de nadruk in dit kader grotendeels op natuurbeleid. En dat vinden we toch eigenlijk jammer, want het landelijk gebied is niet alleen natuur. En hierin zien we ook echt...

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol, mevrouw Waajen had even een vraag.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ja, u geeft aan dat de nadruk ligt op natuur, bent u het dan met ons eens dat eigenlijk landbouw ook in dit stuk volledig opgenomen had moeten worden?

Mevrouw Van der Pol (BBB): Als u even drie zinnen zou willen wachten. Dan kom ik aan mijn punt. Ik heb wat meer woorden nodig dan u.

De voorzitter: Oké. Nou, mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ik wou net nog even naar de brief van minister Staghouver, de perspectiefbrief waar geen perspectief in staat. En dat mis ik hier ook eigenlijk, het perspectief voor het landelijk gebied, voor de landbouw. Want de landbouw is natuurlijk niet het sluitstuk op het natuurvraagstuk. En de natuur is geen sluitstuk op het landbouwvraagstuk. Het hoort bij elkaar in balans en is gerelateerd aan elkaar. Dus naast de opgave wat wij willen bereiken qua oppervlakte van natuur en qua ambitie van natuur willen wij ook een duidelijke visie van: wat willen we voor onze voedselproductie? Hoe zien we die, welke hectares en de ruimtelijke ordening daarin? En dat mag echt duidelijker hierin. Nou, dan wordt er ook gesproken over perspectief bieden aan de ondernemers door de transitie naar natuurinclusieve landbouw, ik krijg het niet meer m'n strot uit. Maar, dat komt nog een paar keer voor. En door innovatie, en dat is belangrijk. Maar wat wij daarin missen is dat iedere vierkante meter in Nederland van iemand is. Dus er zijn ook agrariërs met gronden in de beekdalen en de overgangsgebieden, dus de overgangsgebieden, maar dan echte overgangsgebieden, ja. We kunnen wel zeggen dan moeten ze maar omschakelen en dat horen we best wel regelmatig. Maar als het nou niet past bij de ondernemer en zijn bedrijf, heeft die ondernemer dan gewoon pech, laten we hem maar? Tot hij uiteindelijk zijn gronden niet meer kan gebruiken en uiteindelijk daarmee over de kop slaat? Welk perspectief bieden we deze ondernemers? En op dit moment merken we dat er veel... de omgevingsplannen bij de gemeentes, er worden sonderingen ingetekend. En dat geeft ontegenwoordig veel onrust op de erven, dus wees er alsjeblieft duidelijk in. Oké. Daarnaast, wat mijnheer Van Dijk ook al aanhaalde, willen we onze zorgen uitspreken voor de leegloop van het buitengebied. Veehouders verdwijnen, vooral de veehouders door de landelijke beëindigingsregelingen, de Lbv-plus, Lbv. Door de beekdalsonderingen en de sores rondom de Natura 2000-gebieden zullen de gronden voor de akker- en tuinbouw ook alleen maar beperkt worden. Boeren zullen verdwijnen en hiermee ook de leefbaarheid van de dorpen. Want, als die boeren verdwijnen, waar kunnen dan nog de schuttersfeesten plaatsvinden als er geen weilanden meer zijn? Waar worden de carnavalswagens gebouwd als er geen boerenschuren meer zijn? En wie brengt de buurman met de tractor en de platte kar naar zijn laatste rustplaats? Als de boer verdwenen is, is de leefbaarheid ook weg. Noaberschap, sociale cohesie, leefbaarheid. Vele woorden, maar echt heel moeilijk grijpbaar. Hoe denkt de Provincie de sociaaleconomische impactanalyse vorm te geven en gevolg te geven en gemeenten te faciliteren bij het herbestemmen van leegkomende agrarische bebouwing? Ga ik even over naar het stuk natuur.

De voorzitter: U heeft er niet meer zo heel veel tijd voor mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ja, meestal ben ik kort van stof. Die haal ik nou in. Ja? Zoals gezegd, er staat al veel over geschreven. Kwaliteit voor ons voor kwantiteit, dus zoals ze in de agrarische sector zeggen: 'niet meer maar beter.' En dat geldt ook voor de Natuuropgave. De provincie is klein, de opgave is groot qua ruimte, hydrologie voor ecologie en veel van de te nemen maatregelen zijn gebaseerd op NDA's. Vaak ontbreekt de data, data zijn onjuist. En als de basis dan niet op orde is, vindt de beoordeling onjuist plaats en hoe denkt GS hier wel een juiste beoordeling te kunnen bewerkstelligen van de staat van instandhouding van de natuurgebieden? Ik sluit me aan bij mijnheer Dormans, de groenblauwe dooradering, op bladzijde 16. Op dit moment is die 5,7%. Ik ben op zoek gegaan naar de trendcijfers, ik heb ze niet kunnen vinden. Ik lees ook de ambitie om het te borgen, maar als we al geen trendcijfers hebben, wat willen we dan gaan borgen? We moeten eerst kijken of ons beleid doelmatig is, dus bottom-up in plaats van top-down. Dit past echt niet bij ons als BBB en hopelijk ook niet bij het provinciale bestuur en bij de provinciale bestuurlijke vernieuwing, die we ambiëren.

De voorzitter: Kunt u heel langzaam gaan afronden?

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ja, laatste puntje. Oh ja, de drie vragen na mijn laatste puntje. Vooral de zin: 'Faunaschade behoort tot bedrijfsrisico's voor de landbouw.' Soorten die nog niet in een gunstige staat van instandhouding zitten, mogen niet bejaagd worden. Deze zin, 'Faunaschade behoort tot het bedrijfsrisico voor de landbouw', staat vrij absoluut. Ja, eigenlijk met alle respect, schrijf dit alsjeblieft even om, want dit past gewoon niet. De reflectie doelenboom. Ambities onderkennen we, echter die kunnen wij niet zondermeer onderschrijven, maar dat zal geen verrassing zijn. Alles hangt samen met de rol van een betrouwbare overheid om grondeigenaren juist te behandelen, te compenseren en daarmee perspectief te geven. Perspectief zonder compensatie is voor ons onaanvaardbaar. De output voor stikstof en broeikasgassen is onhaalbaar en volgens ons ook onwenselijk en onderschrijven wij dan ook niet. Twee, organisatie van de uitvoering. Moet het? Ja, de ambitie en waarom het moet is duidelijk aangegeven in stuk. De vraag kan het ... draag ... even kijken, de vraag kan het... Menselijke, menskracht, middelen, als daaraan wordt voldaan, dan kan het. Werkt het? Nou als we eerlijk moeten zijn dan moeten wij deze vraag negatief beantwoorden. Wij zien ... Naar ons idee zijn de doelen te ambitieus, de middelen te beperkt en naar onze mening ontbreekt het aan een breed maatschappelijk draagvlak. En waar wij nog graag een bedrijfsbezoek aan willen brengen is aan de proefboerderij Wijnandsrade [Van den Burg \[6:08:58\]](#). Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Kuiper.

Mevrouw Kuiper (SP): Dank u wel, voorzitter. Over het algemeen bevat het conceptbeleidskader een goede aanzet tot beleid dat leidt tot een transitie van het landelijk gebied en Limburg. De vraag is welke transitie, vooral de stikstoftransitie komt aan bod. Er zijn een paar punten die wij als SP willen aanhalen uit het conceptbeleidskader. Ten eerste de samenhang tussen de verschillende kaders. Het landelijk gebied wordt uit economisch oogpunt ingericht door steeds meer bedrijven toegang te geven tot het gebied, terwijl ook leefbaarheid op het platteland en in dorpen een belangrijk doel is in deze coalitie. De blokkendozen in Noord-Limburg, onder andere Greenport, hebben buiten impact op de ruimtelijke ordening, ook grote invloed op de leefbaarheid van het platteland en in de dorpen. Door de grote aantallen arbeidsmigranten die hierdoor in de regio gehuisvest worden, is er ook aandacht voor deze ontwikkeling, de leefbaarheid in het landelijk gebied? Hoe gaat het college hiermee om in samenhang met de Sociale Agenda en economie? Het stikstofprobleem wordt nu vaak gezien als een probleem veroorzaakt door landbouw en veeteelt, terwijl ook de grote industrie de

nodige stikstofproblemen met zich meebrengt. Is hier zicht op? Zijn er afspraken gemaakt? Voor de SP is het maatschappelijk niet acceptabel om eerst bij een boer langs te gaan om stikstofproblemen op te lossen en daarna weer langs te moeten voor de waterkwaliteit en de klimaatopgave. Denk aan een veehouder die wordt uitgekocht en stopt, vervolgens mais gaat telen op een plek waar dat vanwege de waterkwaliteit niet kan. Om deze situaties te voorkomen wordt er een beleidsbrief met richtinggevende principes voor hergebruik aan de Limburgse gemeentebesturen gestuurd. Dit juichen wij toe. Is die beleidsbrief er inmiddels? Dan graag inzage, gezien de recente ontwikkelingen in onder andere Margraten, die zich voordoen met stoppende veehouders nabij Natura 2000-gebieden. Natuurbeheer; het is voor ons begrijpelijk dat agrariërs in hun bedrijfsvoering ook natuurbeheer gaan opnemen. Maar is dat alleen aan hen voorbehouden, of ook aan andere specialisten, zoals natuur- en landschapsbeheerders, komen zij ook nog aan bod? Ik mis verder bij veel onderwerpen de concretisering. Vaak zijn de opgaven geen harde opgaven, maar een kwestie van mee willen werken als het Rijk betaalt. Hoe gaat Gedeputeerde Staten het Rijk houden aan financiële toezeggingen, en moet de Provincie ook niet gewoon eigen verantwoordelijkheid nemen? Terugkomend ook op mijn eerdere vragen over grondwateronttrekkingen en in hoeverre deze in beeld zijn, is het toegezegde onderzoek inmiddels gestart? Zo niet, willen wij de toezegging dat dit onderzoek er op korte termijn komt. De Peel moet als gebied worden ontzien van grote opgaven, het oplossen van de waterhuishouding, het op peil brengen van onze flora en fauna en ook zeker niet onbelangrijk, het kunnen bouwen van nieuwe woningen voor onze inwoners. Tot slot wordt er vaak gerefereerd aan 2030 als beoogde einddatum, terwijl het ons een goed streven lijkt om in deze periode tot en met 2027 mooie resultaten neer te zetten. Als werkbezoek stellen wij voor biologische en natuurinclusieve boeren, de werkgroep land- en tuinbouw Noord-Limburg en de Dierenbescherming. Dat was het, dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Mertens.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Dank u wel, voorzitter. Wat er opvalt in het voorliggende beleidskader is dat er op heel veel plekken toch wel mooie ambities staan, maar dat die ambities niet concreet zijn. Dat hebben we bij meerdere collega's ook al gehoord. Het is niet duidelijk hoe we met die ambities aan de slag gaan. En wat we ook heel veel lezen is, in het kader dat alles haalbaar, betaalbaar en met draagvlak moet. Maar op de lange duur, als we alles blijven uitstellen, omdat we geen visie hebben, omdat we geen maatregelen durven nemen, dan gaat op den duur niets meer haalbaar zijn, ook niks meer betaalbaar zijn en uiteindelijk verdwijnt op die manier ook het draagvlak. Dus ik zou u toch willen oproepen om doelen concreter te maken en ook aan de slag te gaan. En als we het dan hebben over betaalbaar, dan wil ik u ook heel graag meegeven dat elke Euro die we investeren in natuur, dat die € 8 oplevert, zo blijkt uit de impactanalyse van de Natuurherstelwet. Ik heb het al gezegd, er worden geen keuzes gemaakt en ook geen prioriteiten gelegd, net zoals de heer Nijskens dat zei. Wat we graag zouden willen zien, is concreet wat gaan we doen in de POVI, wat gaan we doen in de Omgevingsverordening. Schrijf uit hoe de ideeën die in het beleidskader zouden moeten staan, hoe die daarin gaan landen. Bijvoorbeeld, kunnen we concreet zien hoeveel hectare natuur we verder gaan ontwikkelen per jaar? Dus wat de ambitie is, zodat we uiteindelijk achteraf ook kunnen monitoren en zodat je ook achteraf kunt laten zien: dit is de reden waarom het is gelukt en dit is de reden waarom het niet is gelukt en dit hebben wij nog nodig en zo kunnen wij nog bijsturen. En ook bijvoorbeeld wat natuurinclusief boeren betreft. Als we de ambitie hebben om dat te motiveren, stimuleren, leg dan vast in getallen wat die ambitie is en geef ook inzicht in waarom die ambitie, net zoals bij het vorige punt, faalt. Wat we verder nodig hebben om dat op het gewenste traject te brengen. De activiteit uit de Doelenboom, ik val misschien een beetje in herhaling, die zeggen eigenlijk niets als er geen getallen bij staan. En ze zeggen ook niks als je enerzijds naar de tekst kijkt van de beleidskaders, waarin langs de ene kant staat, we hebben die en die ambitie, maar langs de

andere kant staat ook, ja maar, we gaan pas aan de slag als het Rijk met middelen komt. We gaan pas aan de slag als het Rijk met meer kaders komt. Dat is enerzijds zeggen we willen vooruit, maar we trekken ook tegelijkertijd aan de rem. Dus dan is mijn vraag, is het college dan überhaupt niks van plan om te doen? En wat als het Rijk dan niet over de brug komt? Wat gaan we dan wel zelf doen? Want we hebben toch wel een aantal taken die er gewoon liggen. Ik had nog wat andere voorbeelden opgeschreven, maar de strekking van mijn betoog is duidelijk. Helderder en concreter. En dan tot slot nog een paar vragen, want u zegt, u legt bijvoorbeeld heel veel van de keuzes neer bij de uitvoering in het LPLG. Maar ik vind dat vreemd, want als volksvertegenwoordiger wordt je gekozen om keuzes te maken. Ik zie de heer Kuntzelaers ... Kijk, ik snap dat er op concreet en ik snap dat er bijvoorbeeld op individueel niveau, dat wij niet aan de lat zijn om keuzes te maken. Maar als beleidskeuzes moeten gemaakt worden, dan zijn wij wel aan de lat. Dus op het grotere niveau zijn wij, en op het individuele niveau, dan zeg ik inderdaad aan die gebiedstafels. Maar als er dan bijvoorbeeld, want dit staat ook in dit stuk, de randvoorwaarden die de omgeving stelt aan de bedrijfsvoering, die gaan in het LPLG bepaald worden aan de gebiedstafels. Maar wie of wat is die omgeving? Welke randvoorwaarden zijn dat? Want zijn dat bijvoorbeeld dan die randvoorwaarden die bijvoorbeeld in de Omgevingsverordening zouden moeten staan? Voorzitter, ik kom bijna tot het einde van mijn betoog. Ik weet niet of ik al bijna aan het einde van mijn tijd zit. We hebben ook gehoord dat, maar die vraag had ik misschien al wel gesteld. We hebben u namelijk gehoord bij de sprekers dat voor wat betreft de uitvoering van het LPLG dat er toch wel heel veel wil is om daarmee aan de slag te gaan. Maar als dus het Rijk niet over de brug komt met geld, met meer sturing, wat kunnen we dan verwachten vanuit GS, is de vraag. En tot slot de ideeën voor de werkbezoeken ...

De voorzitter: Een momentje, mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Misschien een verduidelijkende vraag. Kijk, we hebben natuurlijk als coalitiepartijen afspraken gemaakt over het inzetten van intensiveringsmiddelen. Dat kwam ook in de inspraak van een van de sprekers terecht. Vindt u dat het coalitieakkoord van tafel moet op het moment dat het Rijk niet over de brug komt met het LPLG? Is dat wat u zegt?

De voorzitter: Dat is bijna een gewetensvraag.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Ik zit me af te vragen of dat een strikvraag is. Nou ja, u weet ...

Spreekster [6:19:15]: We kunnen het in stelling brengen.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Nee, puur beleidsmatig is dat natuurlijk niet wenselijk, hè? Want dat heeft dan volgens mij nog meer consequenties. Maar, kijk, er moeten keuzes gemaakt worden, er moet actie komen. Dan is dus de vraag van, ja, maar heeft u dan in het coalitieakkoord niet ver genoeg vooruitgekeken?

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ja, mevrouw Mertens, maar als ik u hoor spreken, dan vraag ik mij de hele tijd af, wat wilt u? Want u zegt ja, waar komt GS dan mee? Maar wat wilt u? U heeft zojuist de heer Nijskens een concreet voorbeeld horen noemen van 400 miljoen op aanplant van bossen, aanleg en onderhoud. Heeft u concrete ideeën, dan zou u met een amendement kunnen komen waar u dat dan uit gaat halen.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. Een heel grote vraag. Ik zou, met alle liefde lepel ik u alle voorstellen op die we in ons verkiezingsprogramma hebben staan. Want dat zijn wel veel vooruitstrevender ideeën dan die in dit beleidskader staan. Die gaan meer over wat we zouden moeten doen om de natuurgebieden te versterken en om de natuurgebieden aan elkaar te koppelen. Wat we moeten doen om voor schoon drinkwater te zorgen, enzovoort, enzovoort. En wij zouden de keuzes maken, om daar vooral op in te gaan of om het beleid te maken dat daarvoor zou zorgen. Dus wij zouden dan zeggen, kijk, schoon drinkwater, oké, dan moeten we in de Omgevingsverordening die en die en die normen strikter gaan maken.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Maar dan specifiek gerelateerd aan de vraag over de investeringsmiddelen, want daar spreken we volgens mij nu over, over als het Rijk niet gaat betalen om de doelstellingen mee te halen, ik maak hem ook maar even heel plat. Dan vraagt u aan GS, wat gaat u dan doen en ik vraag u eigenlijk wat gaat u dan doen?

Spreekster [6:21:28]: Sluiten we gewoon MAA of zo.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Ja, maar dat is dus inderdaad, u heeft het niet gehoord via de microfoon, maar mijn buurvrouw zegt dan sluiten we MAA, maar inderdaad dat is dus, wij maken dan andere, wij zouden andere keuzes maken. Wij zouden niet het geld steken in een MAA.

De voorzitter: Voordat we daar hier de discussie over krijgen ...

Spreeker 6:21:52]: Dat is de beleidskaart, het perspectief van het ...

De voorzitter: U was bijna aan uw afronding.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Ja, ik wilde namelijk wat voorstellen doen voor werkbezoek. Ik heb zelf het boek van Imke de Boer gelezen: *Past het dier nog op ons bord?* En Imke de Boer is ook een geweldige spreker. Dus ik zou aanbevelen om haar uit te nodigen naar Limburg. En haar samen met een aantal andere interessante sprekers wat te komen laten vertellen over het verdienmodel van de boer, over verduurzaming, over diervriendelijke dierhouderij. En qua werkbezoek, Krulvarken in Herkenbosch.

Spreeker [6:22:37]: Wie is daar nog niet geweest? Sorry.

De voorzitter: Die zien er wel leuk uit, die varkens met zo'n krulstaartje. Nee, nee, nee, nee. Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dank u wel voorzitter, ook dank aan de insprekers en zoals ik al eerder vandaag aangaf, zal ik me richten op zaken die de doelen betreffen en de uitvoering en de manier waarop die doelen behaald moet worden. Die wat ons betreft in het definitieve beleidskader zouden moeten komen meteen of via een aankondiging dat die uitwerking volgt. Te beginnen met de Kaderrichtlijn Water waarvoor een kritische periode aanbreekt. De doelen voor waterkwaliteit en kwantiteit moeten in 2027 gehaald worden en alle uitstraalmogelijkheden zijn uitgeput. Ik citeer: 'In grote delen van Limburg worden waarden in grond en oppervlaktewater gemeten die fors hoger liggen dan de gestelde normen.' Einde citaat. Het College schuift het behalen van deze bindende doelen door naar het Rijk, via het MES-beleid. Dat niet heeft gewerkt, dat weten we. Er is ook een bronaanpak mogelijk, stop de nog steeds doorgaande uitbreidingen van de intensieve

veehouderij. De huidige verordening maakt het nog steeds mogelijk tot groot onbegrip van burgers, zoals in Big Big City bij Echel. Over die uitbreiding...

De voorzitter: Even, even, mevrouw Van der Pol wil even een vraag stellen.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Mevrouw Plusquin, bent u op de hoogte dat er gisteren weer nieuwe normen zijn afgekondigd wat betreft de afroming voor fosfaatrechten?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, we hebben dat nog niet teruggezien in de beleidskaders natuurlijk. Dus ik heb onze inbreng gericht op de beleidskaders. Wij stemmen dat af in onze fractie, dat doen we samen. Dus wat er gisteravond binnenkomt, kan ik daar niet meer instoppen.

Mevrouw van der Pol (BBB): Ik wil u wel even attenderen. De wet- en regelgeving in de landbouwsector gaat zo hard dat iedere dag wel wat verandert, ik zou het toch beter actualiseren.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, nou ja goed, wij wilden beginnen dan met een actualisering van de huidige verordening die het nog steeds mogelijk maakt voor intensieve veehouderijen om uit te breiden en dat gaat tot groot onbegrip, dat leidt tot groot onbegrip bij burgers, maar natuurlijk ook bij boeren die dan vaak één of twee kilometer verderop wel hebben moeten halveren terwijl er wel een vergunning wordt verleend voor duizenden, vele duizenden varkens erbij en vele extra stallen. Over die uitbreiding.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik maak bezwaar tegen de framing die mevrouw Plusquin doet en dat dat weet zij ook. In de hele aanpak van het landelijk gebied zit ook verplaatsing van varkensrechten of van dierenrechten opgenomen. Een bedrijf kan niet uitbreiden zonder dat hij een ander bedrijf laat inkrimpen. U kunt wel zeggen er komen er duizenden bij, ja op die locatie, maar dat op een andere locatie er duizenden weggaan dat noemt u niet en dat doet u steeds niet.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Dit gaat wel echt om het landelijke gebied en dit gaat echt over feitelijke uitbreiding en er is ook een onderzoeksjournalist geweest van de Limburger die zich daarin heeft gestort. Gertie heet zij. Zij was zelf de dochter van een van een varkensboer overigens, dus ze weet waar ze het over heeft, maar er is zoveel geschoven in die specifieke aanvragen met dieren aantallen, met diercategorieën, dat het ook echt voor niemand meer duidelijk was hoe dat die uitbreiding met 38.000 meer dieren tot stand heeft kunnen komen. En later in mijn verhaal kom ik nog terug op latente ruimte en die zaken, maar ik zou iemand graag willen uitdagen om die casus begrijpelijk uit te leggen voor iedereen, want dat is niet te doen, ik vervolg mijn betoog.

De voorzitter: Nee, mijnheer Nijskens wil reageren en dan mijnheer Nijenhuis.

De heer Nijskens (VVD): Toch even, we leven nog altijd in een rechtsstaat. Die vergunning is aangevochten tot alle instanties en die is in stand gebleven. Dus het kan best zijn dat een journalist of dat wij, of dat u, niet weet hoe het gelopen heeft, maar het is getoetst en het is getoetst aan wet- en regelgeving. En dan vind ik het gewoon niet correct dat u gewoon zegt, de landbouw blijft uitbreiden. Het krimpt, iedere dag krimpt het. Iedere dag, iedere dag opnieuw.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Op bepaalde plekken wel, maar bij een dorpje ...

De voorzitter: Volgens mij is het nu helder. Het is een verschil tussen nominaal als sector uitbreiden en op een locatie uitbreiden.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, maar ik wil ook een antwoord kunnen geven, als de mijnheer Nijskens nog een interruptie mag doen, dan wil ik daar ook kunnen reageren. Kijk, je hebt het over een dorpje met 15 miljoen ...

De voorzitter: Maar we gaan echt nu deze casus niet behandelen, dat gaat veel te ver in het kader van dit beleidskader. De algemene vraag is, is er uitbreiding of is er krimp, of blijft het hetzelfde? Dat kan een discussiepunt zijn in het kader zoals dit nu voor ligt. Dat kan ook passen in de vragen die eerder zijn gesteld over waar staan we nou eigenlijk. Maar ik stel voor dat we geen casussen gaan behandelen. Ik geef mijnheer Nijenhuis nog als het laatste woord en dan gaan we door met de inbreng.

De heer Nijenhuis (BBB): In dat verband ook wel voorzitter, sluit ik me aan bij de woorden van de heer Nijenhuis. Het is een kwestie van niet uit kunnen leggen of niet uit willen leggen. En ik maak ook ernstig bezwaar tegen de continue framing door mevrouw Plusquin in dit gremium om de veehouderij op deze manier te kakken te zetten, want wat er aan de hand is, is dat er een grote kaalslag plaatsvindt in de veehouderij en daar mag u wel eens ogen en oren voor hebben in het beleidskader waarin uiteindelijk elke Limburger telt.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nou voorzitter, ik vind dat wij daar ook heel vaak op terug zijn gekomen, dat wij zeggen van er moet ook een perspectief voor boeren zijn, die boeren zitten ook in de klem, ook vaak van die Rabobank zoals eerder aan die zijde werd aangehaald. Dus daar heeft de Partij voor de Dieren het ook vaak over gehad. Dus wij willen ook een perspectief voor boeren. Maar in deze casus hebben zich heel veel bezorgde burgers bij ons gemeld. En die hebben daar vragen over.

De voorzitter: Oké, maar dan gaan we het niet meer over de casus hebben. Gaat u door met uw betoog.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, goed. Wij hadden dus een verzoek om die verordening aan te passen. Want als je ergens iets weghaalt dat het er dan niet meer bij kan. Ik kom hier later op terug. Dan de doelen van het NPLG, het Nationaal Programma Landelijk Gebied, die worden door het College gerelativeerd, ze zijn, zoals dat heet, nog niet bestuurlijk verankerd. Voorzitter, dat zijn ze wel. Dat leert bijlage 2 bij het stuk. Zoals het 30% areaaldoel Extra Leefgebied, dat vast ligt in het natuurprogramma waarin de Provincie Limburg zich in het verleden met andere provincies via een bestuursakkoord heeft gecommitteerd. Zoals het areaal Doelbos, waarvoor hier de nota Limburgse aanpak Bossen is aangekomen. Betrouwbaar bestuur vraagt erom die doelen te blijven hanteren, dus in het definitieve stuk zien wij daar graag een uitwerking van. En graag zien we ook een notitie tegemoet over de consequenties van de EU-natuurherstelwet, zoals die uiteindelijk is aangekomen. Die was natuurlijk wel afgezwakt, maar er zijn toch gevolgen en die willen we graag in beeld gebracht zien. En over het LPLG, de Limburgse uitwerking, zien we graag een infosessie. Het is er belangrijk genoeg voor, met daarin ook aandacht voor dierenwelzijn, want dat kan gemakkelijk in de knel komen. De Dierenbescherming heeft daar concrete voorstellen voor gedaan hoe je dit beter kan aanpakken. Bij stikstof hetzelfde verhaal. De emissiereductiedoelstelling ammoniak van Limburg van drie kiloton vloeit voort uit de Wet stikstofreductie en natuurverbetering' die al enkele jaren geldt. En ook hier, net als bij de Kaderrichtlijn Water, is het dweilen met de kraan open als er nog steeds

emissie wordt toegestaan. Steeds meer emissie wordt toegestaan, via geitenpaadjes als het gebruik van latente ruimte en externe saldering. Wij verwelkomen daarom een notitie, zoals in dat stuk als mogelijkheid werd genoemd, over nieuwe beleidsregels, om dit te voorkomen. En ook een concrete uitwerking van zoiets essentieels als de bescherming van drinkwaterwinning. Je wilt als burger veilig water uit de kraan kunnen drinken. In antwoord op de vragen van onze fracties en van mijn gewaardeerde collega's van GroenLinks, heeft het College expliciet aangegeven dat je hierbij ook beperkingen kan opleggen in gebruik die verder gaan dan wat de landelijke verbruiksregels en CTGB is toegestaan. En doe dat dan ook, voorzitter. Dat kan via die Omgevingsverordening en net als de bescherming van graften en andere waardevolle landschapselementen, die schieten in de praktijk tekort, zegt het College, past die verordening daar dan ook aan. Wij hebben daar overigens nog een motie over openstaan, zag ik in het overzicht.

De voorzitter: Dan moet u daar snel op reageren.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, we hadden braaf geluisterd in het Presidium vanmorgen.

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol wil even reageren.

Mevrouw Van der Pol (BBB): We hebben zojuist mijnheer Dormans gehoord. Zij hebben een heel grote ambitie, natuurinclusief, groenblauwe dooradering en zij hebben al afmeldingen gehad voor agrarisch natuurbeheer groenblauwe dooradering, door de casus Voerendaal. Als u dat hoort, denkt u nou, bent u er van overtuigd dat het vastleggen, dat u daarmee de ambitie haalt en op welke gronden denkt u deze dan te halen? Op gronden van de TBO's of want ik denk persoonlijk, als ik mijnheer Dormans hoor, schrijft u dan de agrariërs af tot die niet meer die groenblauwe dooradering moeten gaan doen. Hoe reflecteert u hierop?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nou goed, ik vraag aan het College om met een concreet beleid te komen. Die achteruitgang van graften dat heeft natuurlijk ook echt wel gevolgen voor bijvoorbeeld kleine marterachtige en andere kwetsbare soorten waarvoor de Provincie aan de lat staat. Het is al iets wat echt ook al twee periodes geleden een punt van aandacht en een punt van zorg wordt. Dus ik wil graag dat het College daar met een beleid over komt. Het wordt ook expliciet genoemd in het stuk dat het in de praktijk tekortschiet. Dus ik zie daar graag een afdoende beleid voor.

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol, de BBB is eigenlijk door de interrupties heen, maar ik sta u er dan nog eentje toe.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Oké, dank u wel. Een beetje dubbel naar het College en ook naar mevrouw Plusquin, misschien doe ik hem dan maar zo. Waaruit is gebleken, ik ben op zoek gegaan naar trendcijfers en ik erken dat de groenblauwe dooradering aandacht nodig heeft, maar ik ben nergens die concrete achteruitgang tegengekomen. Ik ben een slechte staat van instandhouding tegengekomen, maar de feitelijke achteruitgang, die heb ik niet terug kunnen vinden in de onderbouwing van cijfers. Mocht iemand deze cijfers hebben, of mevrouw Plusquin, of het College, dan ben ik er erg benieuwd naar.

De voorzitter: Maar dat was een algemene vraag, het was geen vraag aan mevrouw Plusquin. Mevrouw Plusquin, kunt u dan tot een afronding komen?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nou, nee eigenlijk, want ik had vijf minuten en ik heb een hoop interrupties gehad, dus ik heb ...

De voorzitter: Ja, maar die hebben we niet meegeteld. Wij zetten altijd netjes het klokje stil en er zitten maar 20 seconden tussen.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nou ja, laten we die niet verspillen. Voor de ontwikkelopgave van het Nationaal Natuurnetwerk Limburg geeft het College zelf aan dat we voor een stevige taakstelling staan die neerkomt op 330 hectare per jaar om het doel in 2027 te bereiken en 422 voor de inrichting. Dan mag je een duidelijk verhaal verwachten over hoe dit te bereiken, welke middelen daarvoor nodig zijn, wat ervoor beschikbaar is en hoe het financiële gat gedicht kan worden. Natuurinclusief ondernemen in de agrarische sector is belangrijk en wij verwachten dan ook dat de bijdrage daarvoor ook uit het ... fonds [6:34:48] komt. Dat heeft ook als doel om duurzaam en toekomstgericht te ondernemen. En wat dat betreft wil ik een suggestie doen voor een werkbezoek aan een biologische of natuurinclusieve boer die er natuurlijk al mee bezig is, we hebben het al eerder gehoord, en die kan vertellen wat hij of zij daarvoor nodig heeft. En dan als afronding, voorzitter, de dieren in het wild, het zogenaamde faunabeheer. In het concept staat terecht dat preventie van faunaschade, als die zich voordoet, de voorkeur verdient, boven uitkering daarvan. En hoe werk je dat uit? Zijn er ook middelen voor, is onze vraag, om te schuiven van schadebudgetten naar preventie? Graag een concrete uitwerking hiervan in een nota faunabeleid met daarin in ieder geval niet een grootscheepse beverjacht. Want waar de waterschappen, zo is ons ter ore gekomen, nu voor lobbyen. En ook hier, werk aan preventie, het kan dan op allerlei manieren. En wij vragen ook al heel lang naar de uitkomsten van het onderzoek naar beverdammen. Dat is één of twee perioden geleden door de toenmalige Gedeputeerde Mackus toegezegd. Dat zou volgens mij de zoogdierenvereniging, die had innovatieve ontwikkelingen aangekondigd, 'Beaver deceivers', maar volgens mij ook andere dingen, dat is toen bij IKL belegd. Ja, daar hoeft ik niet verder uit te leggen hoe het daarmee is afgelopen. De vraag is: hoe staat het daarmee? Ik wil daar graag een update van.

De voorzitter: En nu rondt u af, want u zit op bijna zeven minuten.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, ik zou nog heel kort willen reageren op mevrouw Koopman, maar ze is er niet. Het ging over het risico op de insleep van dierziektes, AVP. In dat kader zou ik nog een reflectie willen op die grootscheepse drijfjacht in de gemeente Voeren, in België waar internationaal heel veel jagers aan hebben meegedaan. Wat dat voor consequenties heeft dat voor de insleep van de AVP? Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Dank voorzitter en ook dank aan alle sprekers voor hun inbreng. Om te beginnen, D66 is wel groot voorstander van de natuurinclusieve landbouw, ook wel genoemd de hippyvisie. Dus, ga zo door. Maar dan, het voelt alsof het beleidskader nog wel heel erg in de kinderschoenen staat. Er is nog weinig concreet en het lijkt ook wel best wel veel knip- en plakwerk uit het coalitieakkoord. Ook staat bijvoorbeeld in hoofdstuk 1 de volgende zin: in Vlaanderen is in november 2023 een stikstofakkoord bereikt dat inzet op gemiddeld 50% emissiereductie van stikstof in 2030. En dit staat ergens als losse zin, zonder enige context.

De voorzitter: Kunnen we even wat rust in de zaal krijgen? Want er zijn mensen die het niet kunnen verstaan. Dat was niet naar u mevrouw Wesseling, u mag rustig doorgaan.

Mevrouw Wesseling (D66): Dat hoopte ik al. En we vroegen ons eigenlijk af, dat staat dan midden in dat hoofdstuk zonder context. Dus wat bedoelen we daar dan mee? Betekent dat dan dat we een vergelijkbaar plan willen met wat in Vlaanderen ligt? Zo ja, op welke onderdelen? En is onze agrarische sector qua omvang en stikstofuitstoot dan wel vergelijkbaar met Vlaanderen? En is onze kwetsbaarheid van de natuur ook vergelijkbaar met Vlaanderen? Kortom, wat wordt hiermee bedoeld en waarom staat het hier opeens? Natuurherstel wordt in de beleidskaders een vereiste genoemd, en terecht. Het gaat helaas erg slecht met onze natuur. En de moderne vorm van landbouw, waarbij alles draait om grootschalige productie en efficiëntie, en tegelijkertijd ook de verdroging en de slechte kwaliteit van water, levert een grote bijdrage aan deze slechte staat van de natuur. Hier moet dus veel veranderen wat D66 betreft. En om te beginnen is er een transitie nodig in de agrarische sector, zodat landbouw en natuur weer hand in hand kunnen gaan, in plaats van lijnrecht tegenover elkaar. D66 vraagt daarom ook om duidelijk beleid. Duidelijk beleid voor het natuurherstel en duidelijkheid voor de boer. Ook met dit beleidskader geeft het College aan verantwoordelijkheid te willen nemen voor helder beleid en ook de gezonde natuur. Het College noemt dat duidelijkheid en daadkracht in het transitieproces te willen brengen. En voorzitter, dat klinkt veelbelovend, maar wel mis ik die duidelijkheid en daadkracht nog in dit beleidskader, zoals ik ook al één van de insprekers op dit agendapunt hoorde benoemen. Want die echte daadkracht en duidelijkheid volgt volgens mij pas in het LPLG. Wat D66 betreft mag dat ook al een heel stuk plaatsvinden in dit beleidskader en dat LPLG daar nog de verdere details van uitwerkt. Maar wat D66 betreft, mogen hier ook al echte doelstellingen komen die ook enigszins SMART zijn, worden opgeschreven. Dus de vraag kan die slag ook nog worden gemaakt in dit beleidskader. En de doelen, zoals ook genoemd in hoofdstuk 3, zijn nog erg vaag. Het gaat dan om verbeteren, versterken, verminderen. Dus kunnen deze doelen nog worden aangescherpt? Wanneer zijn jullie als College nou tevreden? Ook de slechte waterkwaliteit draagt bij aan de slechte staat van de natuur. Betreffende water voldoen momenteel slechts 2 van de 42 rivieren aan die ecologische normen die we hebben. In de doelenboom wordt gesproken over een gezonder watersysteem. En betekent een gezonder watersysteem dan al een watersysteem waar in ieder geval 3 van de 42 beken voldoen? Of willen we echt wel ambitieuzer zijn dan dat? Dus die discrepantie moet volgens mij nog worden ingebracht ook in deze doelenboom. En we zien ook ...

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, even een verduidelijkende vraag. Ik heb er ook technische vragen over gesteld. Wat vindt u een gezond systeem? Die watersystemen worden gekeurd op 77 parameters. Eén parameter niet goed, dan is het hele systeem slecht. Wij vinden daar wat van. We hebben ermee te dealen, maar we hebben in de technische informatie ook gehoord van: de meeste systemen scoren op meer dan 70 van de 77 goed of voldoende. Enkele op één en enkele zitten tussen de twee en de zeven score. Wat vindt u? Moeten wij koste wat het kost streven naar die, zeg maar, 10+ of niet? En dan een tweede vraag, die staat er even een beetje los van, dat was integraliteit. In hoeverre vindt u de klimaatdoelen ondergeschikt aan de doelen in dit kader? Dat is wel een beetje een tricky ...

Mevrouw Wesseling (D66): Nou, om te beginnen, de klimaatdoelen zijn wat mij betreft bovengeschild aan dit kader. Dus dan heb ik die vraag alvast getackeld. En over dat inderdaad aan alle normen moet worden voldaan om mee te tellen dat aan de ecologische normen voldaan werd. Inderdaad, in die informatieve sessie werd een beetje gezegd van joh, dit geeft een heel slecht beeld, maar het gaat best oké. Terwijl, er niet voor niks gekozen is voor dat one out, all out-principe. Dus ik had het nog even nagezocht en even op ingelezen en eigenlijk zie je dat daar een heel goede reden voor is. Namelijk als het gaat om zulke complexe watersystemen, dat als één van die ecologische normen mist, dat heeft al heel veel effect op elkaar. Dus je zou wel degelijk moeten zorgen dat al die ecologische normen in orde zijn voor de rivieren wat dat betreft. En dat iets moeilijk is, betekent niet

dat je dan gelijk je streven, je ambities wil bijstellen. Dus ik zou in principe wel willen dat een verbetering van de waterkwaliteit niet betekent dat dadelijk slechts drie van de beken voldoen aan deze ecologische normen.

De heer Nijskens (VVD): Ja, ik had er al bij gezegd, het is een tricky vraag, want u had het over grootschalige landbouw en afgelopen week is een onderzoek bekend geworden dat de moestuintjes per kiloproduct een zes keer zo'n grote CO₂-afdruk hebben als die verguisde, grootschalige landbouw. Kiest u dan nog steeds voor de moestuintjes of toch voor die grootschalige landbouw die u in dit kader niet wil? Ja, ik heb u in de val laten lopen.

Mevrouw Wesseling (D66): Nou, dan begin ik met waar ik mee aftrapte, namelijk dat D66 groot voorstander is van natuurinclusieve landbouw. Dus wat ons betreft zou landbouw die hand in hand gaat met iets wat goed voor de natuur is, dus ook met een lage CO₂-uitstoot en ook welzijn van de dieren, zou dat voorop moeten staan. En ik denk dat dat een beetje tussen beide in zal zitten wat dat betreft. En dan vervolg ik mijn betoog, want over die ecologische normen in die rivieren, zagen we al in de provincie Friesland een aantal rechtszaken tegen de Provincie in verband met die slechte waterkwaliteit en in verband met het Europese Verslechtingsverbod. En dat heeft ook als hoofdreden het gebruik van die bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Dus we zouden misschien toch wel meer vooruitlopend op mogelijke rechtszaken zien: wat gaat de provincie nu al doen om daar op vooruit te lopen en om de waterkwaliteit te beschermen. En het is goed om te lezen dat het College extra werk wil maken van het extra leefgebied voor beschermde diersoorten. Vorig jaar verscheen ook een nieuwsartikel dat een nieuw provinciebestuur wilde stoppen met een beschermingsprogramma van de Korenwolf, daar komt-ie weer. Indien de Europese boete lager zou zijn dan de kosten van het beschermingsprogramma en begrijpen we dan dus goed dat het College van het standpunt is afgestapt en daarop is gedraaid. Betreffende het stikstofbeleid is het duidelijk dat duidelijkheid bieden aan agrarische bedrijven belangrijk is. Het duidelijkheid bieden aan een agrarisch bedrijf belangrijk is voor zijn beleidskader. En tegelijkertijd gaat dus het stikstofbeleid ook uit van vrijwilligheid. En hiermee wordt ook wel een van de belangrijkste instrumenten om stikstofdoelen zeker te kunnen bereiken, overboord gegooid. En we vroegen ons eigenlijk af van, heeft het college een plan als die vrijwilligheid onvoldoende blijkt om de doelen te behalen? Wat zijn dan de consequenties daarvan? En wat als de rechtspraak eraan te pas komt? Kan het wel allemaal zo rooskleurig blijven als dat het nu verwoord is? En hoe staat dat dan ook in het kader van die duidelijkheid bieden aan de boer? En als het gaat over onze bodem is er ook nog veel onduidelijkheid.

De voorzitter: Kunt u wel langzaam gaan afronden nu?

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, ja, als het gaat om de bodem is er nog veel onduidelijkheid en daarom moeten we actiever gaan meten en het koppelen aan het soort doel van de bodem. En hier stond nog heel weinig informatie over in het beleidskader, dus we wilden eigenlijk vragen of dit wat duidelijker kan worden vormgegeven met ook concrete doelstellingen daarvoor. En dan nog de tweede sonderende vraag, dus dit was meer over die doelenboom, tweede sonderende vraag. Er staan best wel veel afhankelijkheden van de Rijksoverheid in het beleidskader. Soortenbeheer, groenblauwe dooradering, nationale bosstrategie zijn de niet-harde opgaven, omdat we nog geen garantie hebben dat het Rijk deze opgaven ook blijft financieren. En als we kijken naar die bosstrategie, doet de Provincie bijvoorbeeld uit zichzelf niets. Alleen de middelen die we van het Rijk krijgen, die besteden we. Een echt eigen beleid is er daarbij niet. En ook tijdens de informatiesessie over de beleidskaders werd eigenlijk al gezegd dat we nu niet per se iets anders gaan doen dan voorheen. Dus daar wilden we ook graag nog een reflectie op van de Gedeputeerde. En wat gaan we

nou eigenlijk doen indien het Rijk ook stopt met dit te financieren? Dus ik hoorde het de SP en GroenLinks ook al vragen. En dan om gelijk ook die vraag van de heer Nijskens te beantwoorden ...

De voorzitter: Kunt u nou echt gaan afronden? U zit over de zes minuten.

Mevrouw Wesseling (D66): Ja, sorry. Ik verwacht wel dat het College zich verantwoordelijk voelt voor de bescherming van onze natuur indien het Rijk dat niet langer wil gaan doen. En in het kader van de formatie in Den Haag maakt D66 zich wel zorgen over het risico dat deze dossiers in de prullenbak belanden. En dan de werkbezoeken, iets van natuurbeheer, natuurinclusieve landbouw en dierenwelzijn leken ons heel leuke opties. Tot zover. Dank u wel.

De voorzitter: Mevrouw Schuurding.

Mevrouw Schuurding (PvdA): Ja, dank u wel, voorzitter. Er stond een zinnetje in de inleiding van het kader die denk ik heel veel samenvat. Er is veel te doen en de urgentie is groot. En in die zin deel ik wel een beetje bijna de verzuchting van mevrouw Waajer. Er loopt ontzettend veel naast, langs en door elkaar in dit kader en dat maakt het erg lastig om het overzicht te bewaken. Er staat aan de ene kant heel veel in wat ik herken, waar ik ook echt wel enthousiast van word, maar ook wel heel veel dingen waar ik me zorgen over maak en dan zijn vijf minuten opeens erg kort. Ik denk dat ik in dit kader dan wil beginnen met de tweede vraag over de organisatie van de uitvoering. Moet het, ja soms wel, is natuurlijk een vrij platte uitleg. Ik geloof dat het coalitieakkoord het zo noemt dat we niet alleen juridisch gebonden zijn aan wet- en regelgeving, maar ons daar ook aan 'committeren'. En de vraag hoever professionele verantwoordelijkheid reikt is niet onlogisch, maar het blijft wel een beetje hangen hoe zich dat verhoudt tot dat uitgesproken commitment. Want ik vind dat duidelijk wel minder stellig terug in dit kader. In het coalitieakkoord hebben we onder andere staan dat we bij stikstofbeleid niet willen blijven hangen in de discussies, maar versneld aan de slag willen gaan. En hier leggen we de bal wel echt volledig terug bij het Rijk en hebben we het over eventueel aanvullende acties op heel erg lokaal niveau. Dus ik zou ook wel graag iets meer duiding willen over hoe dit zich tot elkaar verhoudt. En ik kan me ook wel aansluiten bij de zorgen: wat als we inderdaad veel minder financiële middelen vanuit het Rijk krijgen dan we hadden verwacht, wat kunnen we zelf doen en wat niet en waartoe zijn we bereid en in staat. Want haalbaar en betaalbaar zijn mooie woorden, maar die liggen niet vast. Wat we betaalbaar vinden hangt ook af inderdaad van waar we voor kiezen en wat we tot onze beschikking hebben en hoeveel inzet we willen plegen. Dus iets meer reflectie zou ik daarop erg waarderen. En misschien sowieso ook in de wat praktischere zin mag de financiële paragraaf van mij wel iets duidelijker. Ik vond het nogal verwarrend dat de programmareserve LPLG hierin stond, maar ook in het economisch kader bijvoorbeeld. Ik denk dat we daarin moeten kiezen en ik kan me prima vinden in de suggestie om het landbouwbeleid hierin te voegen, maar maak het in ieder geval één van de twee. En ja, er stond ook bij, in het stukje tekst over de programmareserve werd verwezen naar een tabel die volgens mij niet in het stuk staat. En ik had ook nog een losse vraag over, misschien dezelfde 2 miljoen waar mevrouw Waajer het over had, dat weet ik niet. Maar zijn dat de 2 miljoen voor landschapsbeheer uit de motie van GroenLinks, die eerder wel benoemd staan en nu hier een beetje blijven hangen, zeg maar? Als dat allemaal wat duidelijker zou kunnen worden, zou dat ontzettend prettig zijn. Dan de vraag over de doelenboom. De bedoeling van zo'n doelenboom is natuurlijk om zaken duidelijker te maken. Maar eerlijk gezegd heeft het dat effect niet direct bij mij. Dat ligt gedeeltelijk denk ik gewoon aan het format. Dat het misschien heel mooi is als je dat op een hele grote poster hebt, maar niet op een iPad. Maar ook wel aan de formulering en inderdaad het niet aanbrengen van prioritering. Ik had ook een vraag die al eerder voorbij kwam over die zin van: bij de uitvoering zullen we bewaken dat dit in overeenstemming gebeurt met het coalitieakkoord en het kader. We hebben het daar in de informatiesessie al kort over gehad. Wat verandert er volgens het

College in de uitvoering van bijvoorbeeld het programma Natuur of de Bossenstrategie door dit kader? En kunnen we dat ook wat explicieter in het kader zetten in plaats van met zo'n vage zin? Want dan weten we tenminste waar we het over hebben. En dat is natuurlijk bij meer doelen het geval. Op zich dat die doelen uit het coalitieakkoord over zijn genomen, leest prettig. Ze zijn niet SMART en ik begrijp ook wel dat het niet altijd kan, maar verbeterd, versterkt, verminderd is natuurlijk ook niet echt te controleren voor ons op termijn. Het summum hiervan is denk ik een stevig begin maken met de groenblauwe dooradering. Ik vind dat echt een lelijke term als het gaat om doelen stellen. In het stuk staat zelfs al dat niet alle ambities uit het coalitieakkoord een plek hebben gekregen. Ik wil me inderdaad ook wel aansluiten bij de oproep, maak dat dan even helder welke wel en welke niet. En ik wil me ook wel aansluiten bij de opmerking van, ik geloof mevrouw Mertens, over het gebiedsproces en de rol van de Provincie. In de brief van de Natuur en Milieufederatie vond ik dat ze dat heel erg mooi hadden geformuleerd, waarin ze spraken over structurerende keuzes en welke de Provincie nog voor zich ziet. En waar de knopen daarvoor worden doorgehakt. Want ik denk dat dat een mooie combinatie zou zijn met die gebiedsprocessen. Ik denk dat wij provinciaal in ieder geval aan de slag moeten met het natuurbeheer en de aanleg. Dat staat ook duidelijk in het stuk. Concreet miste ik wel nog iets over de meer langjarige financiering van Natuurbeheer. En deze week was natuurlijk ook in het nieuws dat vandaag de Ecologische Autoriteit hun rapport aanbiedt aan de minister, waarin ze aangeven dat zowel de natuurboekhouding vaak is verwaarloosd, maar ook de natuur steeds verder verslechtert en dat de oorzaak daarvan bijna altijd buiten de beschermde gebieden ligt. En ook de beoordeling van Limburgse natuurgebieden was vaak niet op orde. En dat vraagt juist om extra inzet als het gaat om stikstofbelasting, verdroging, waterkwaliteit. En ook hier miste ik eigenlijk buiten dat ene zinnetje in de inleiding een beetje het gevoel van urgentie. Want als je welwillend leest, kun je het terugvinden. Maar nog niet op een heel concrete wijze.

De voorzitter: Kunt u gaan afronden?

Mevrouw Schuur (PvdA): Ja, ik ben bijna klaar inderdaad. Vrijwillig, maar niet vrijblijvend is ook zo'n mooie zin waarvan ik eigenlijk had verwacht dat die in het kader wat preciezer zou worden uitgewerkt. Dat kan bijvoorbeeld via het aankondigen van voorstellen in de Omgevingsverordening, maar er zijn natuurlijk ook andere manieren voor. En als het gaat om de derde vraag, want dat is al het laatste puntje, over werkbezoek en informatie. Als het inderdaad gaat over de uitvoering van bijvoorbeeld de bossenstrategie of natuurprogramma's zou ik dat erg leuk vinden. En wij hebben ook een aanbod voorbij zien komen van de Dierenbescherming over een werkbezoek op dierenwelzijn gerelateerd aan het LPLG. Dat lijkt me ook erg interessant, dus dat is misschien ook een mooie optie. Daar wou ik het bij laten.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Dan hebben we daarmee de inbreng vanuit de commissie gehad. Dan geef ik het woord aan de heer Faassen. Zoals gezegd zijn er 35 minuten voor het College. Ik zou bijna zeggen: maak het zelf maar uit. Misschien is het wel zo handig dat de heer Faassen gewoon begint en dan zelf zijn collega's het woord geeft over de onderdelen waarvan hij denkt dat die ze beter kunnen beantwoorden. Zullen we het zo doen? Dan hoef ik als voorzitter niet de hele tijd te schakelen.

Gedeputeerde Faassen: Nou, voorzitter, dank je wel. 35 minuten werd er gezegd. Ik weet niet hoe, maar goed, ik zal eraan beginnen.

De voorzitter: Zonder de interrupties.

Gedeputeerde Faassen: Zonder de interrupties? Nou goed. Ik wil eigenlijk beginnen om mijn collega-ambtenaren te bedanken voor het stuk dat ze geschreven hebben. Daar wil ik eigenlijk gewoon mee

beginnen. Daar hebben we veel tijd aan besteed en samen over nagedacht. Het stuk dat voorligt is niet zomaar geschreven, maar daar is over nagedacht. Daar wil ik hen echt oprecht voor bedanken. Verder wil ik natuurlijk de sprekers bedanken voor hun inspraak. Ik kon me natuurlijk van tevoren al een beetje bedenken dat de tekst van een aantal zou komen. Toch was het duidelijk en het vult ook aan. Daar zullen we iets mee gaan doen. We hebben goed geluisterd en we zullen ons dat dan ook ter harte nemen. Verder wil ik beginnen door jullie Statenleden te bedanken. Want je schrijft zo'n stuk. Ik zit hier voor de eerste keer in een commissievergadering. Dan ben je zo benieuwd wat er komt. Kun je je dat voorstellen? Je zit hier, je hebt dat geschreven en denkt: wat gaan ze me vragen? Dat vind ik gewoon mooi om te zien hoe jullie je daarop voorbereid hebben en welke vragen jullie stellen. Ik heb niet op alles een antwoord. Laat dat duidelijk zijn. Maar goed, dit is de eerste keer. Een maidencommissie. Dan krijg je extra spreektijd, toch? Maar goed, ik wil jullie daarvoor bedanken. Dat staat los van het feit dat ik het niet overal mee eens ben. Maar ik vind dat wel mooi om te zien. Ik heb ernaar uitgekeken om te horen wat jullie te melden hebben en hoe jullie daarop reageren. Laat me daar dus mee beginnen. En zo sta ik er ook in: ik wil naar jullie inbreng luisteren. Het is geen geharnast ding. Het staat niet in beton. Verder wil ik een opmerking maken die echt vanuit mijn hart komt. Ik voel me alsof ik in een interbellum zit. Waarom voel ik dat zo? Aan de ene kant hebben ze ons vorig jaar een pot met € 24 miljard voorgehouden. We gaan dan in het landelijk gebied plannen maken met z'n allen, met onze partners in de plattelandscoalitie. Al die plannen en we waren op weg, met natuurdoelen en waterdoelen. Wat is daar nu van gekomen? Nul. We hebben nul. We moeten afwachten of we volgende week geld krijgen voor de koplopers om het proces in gang te zetten en om er überhaupt aan te kunnen beginnen. Een aantal van jullie heeft dat gevraagd. Dit is echt cruciaal. Ik heb gezegd: als dat volgende week weggestemd wordt, waar staan we dan? Ik heb gezegd: weet je wat, dan schrijf ik mijn 06-nummer op de deur van het Gouvernement; bel me als je iets nodig hebt. Daar komt het in feite op neer. Dat moeten we ons heel goed realiseren. Ik wil aan jullie aangeven dat wij vanuit de gedeputeerden, ook landelijk, van alle partijen, enorm veel moeite richting het Rijk gedaan hebben om te zeggen: zorg er in elk geval voor dat dat er komt. We hebben gesprekken gehad. Dat was een van de vragen. Jullie willen weten hoe vaak wij gesprekken hebben met de overheid, met welke dg's en met welke ministers. Nou, ik weet niet of je dat wilt zien, maar dan kom je lijsten tekort. Als jullie dan ook nog eens gaan vragen: wat we daar hebben gezegd, dan kunnen we elke week een commissievergadering hebben. We hebben ons daar enorm voor ingezet. Ik hoop dus dat we volgende week iets van geld krijgen, zodat we kunnen beginnen. Er zit dynamiek in het LPLG dat we hier samen vastgesteld hebben. Er zit energie in het landelijk gebied. Mensen willen vooruit. Laten we dus echt hopen dat we een aanvang kunnen maken met de taken die er liggen. Goed. Dat was even mijn betoog vooraf. Dan wil ik eigenlijk beginnen door een aantal algemene zaken te benoemen. Ik denk dat ik daar misschien het beste mee kan beginnen. Iemand zei: ik zie door de bomen het bos niet meer. Dat is herkenbaar, voor mij als boomkweker. Maar goed, het is duidelijk dat we in transitie zitten. Dat werd een aantal keren gezegd. Daar zijn we ons van bewust. Daar zijn agrariërs zich van bewust en daar zijn natuurorganisaties zich van bewust. Een aantal keren is gevraagd hoe de landbouwer een plek gaat vinden in die transitie. Die opgaves in de natuur zijn heel groot. Dat kunnen de TBO's niet alleen. Daar zullen ze agrariërs voor nodig hebben. Dus het is de kunst, ook voor ons als overheid, om te zorgen dat die partijen bij elkaar komen en dat ze elkaar gaan versterken. Dat moet ook het perspectief zijn. We vragen met z'n allen wat het perspectief is. Ik kom dadelijk nog even op de hippieboeren. De kunst is eigenlijk om ze bij elkaar te krijgen. Dat gaat over de samenhang van de verschillende kaders die we hebben. Hoe gaan we bij de invulling van de natuur om met het landelijk gebied en de sociale factor die daarin zit. We hebben in deze verschillende beleidskaders geprobeerd om die te benoemen. De vraag van jullie om die te benoemen was terecht. En waar vind je die terug? We zullen met z'n allen gaan bekijken hoe we die samenhang binnen die kaders beter aan jullie duidelijk kunnen maken. Verder: ambities zijn er. Laat dat duidelijk zijn. Die zijn er. Dat draagvlak is er naar mijn gevoel. Waar we op dit moment echt tegenaan lopen, is

het geld van het Rijk. Jullie vragen wat wij als Provincie dan doen. Ik vind dat een beetje te kort door de bocht. Een aantal van jullie heeft gevraagd wat wij dan doen. Jullie hebben allemaal de begroting gezien, die vastgesteld was, en ook de meerjarige begroting. Daarin staat toch echt elk jaar € 58 miljoen die besteed worden aan TBO's. Daar gaan we onze wettelijke taken mee financieren, en de TBO's die deze taken voor ons uitvoeren in het landelijk gebied. Dus het is niet zo dat wij structureel al heel veel doen als Provincie. Dat vind ik ook te kort door de bocht. Dat wil ik ook echt benoemd hebben. Het is niet zo dat we dat elk jaar moeten beslissen. Dat zit er structureel in. Daar hoort wel een disclaimer bij: het is niet geïndexeerd. De overheid had ons beloofd die indexatie te betalen, maar dat heeft ze niet gedaan. Met dat geld gaan we dus in de toekomst tekortkomen, tenzij we daar middelen voor vinden. Goed. Duidelijkheid en daadkracht. Dat onderschrijf ik natuurlijk. Ik heb al gezegd wat we gaan doen als we € 0 krijgen. Tja, dan hebben we een ander gesprek. Dan zullen we voor dit beleidskader naar mijn gevoel – ik kijk naar mijn collega's – opnieuw aan tafel moeten gaan zitten, tenminste voor mijn deel. Dat is echt zo. Dat zie ik echt als een bedreiging. Anders, als we het wel krijgen, dan zal ik ook weer bij jullie terugkomen over hoe en wat. Want jullie vragen constant, en terecht, hoe we dat gaan invullen. Het is te veel mits en maar, dat herken ik. Ik vind het ook spijtig dat ik dat zo moet doen. Maar zonder knaken geen taken. Zo simpel is het. Het moet haalbaar en betaalbaar zijn. Dan kun je vragen wat we dan als Provincie zelf gaan doen. Tja, dat is een vraag die we onszelf moeten stellen. Willen we dan € 100 miljoen uit de immunisatiereserve halen om dat te gaan financieren? Dat is een kwestie van prioriteiten stellen.

De voorzitter: Mevrouw Schuuring.

Mevrouw Schuuring (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Wat mij, maar misschien ook andere collega's, wellicht nog zou helpen is wat meer inzicht in wat we op dit moment doen met het geld dat we hiervoor uittrekken. Er zijn natuurlijk ook de SPUK-uitkeringen en andere uitkeringen van het Rijk die los staan van dat fonds, die wel afhankelijk zijn van de uitkering uit dat fonds of die nieuwe budgetten van het Rijk.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, voorzitter. Dat is denk ik een terechte vraag. Die gaan we ook proberen te beantwoorden. Ik heb die vraag in het begin natuurlijk een aantal keren zelf gesteld. Waar komt dat geld vandaan? Wat doen we daarmee? Er staat ook in dit beleidsstuk een stukje over controle. We moeten weten wat ermee gebeurt en of het geld goed besteed is. Dat is een van die dingen die we ook terug laten komen. Dat is dus zeker een punt van aandacht, ook voor mezelf, want ik wil dat inzichtelijk hebben.

Dan wil ik kort antwoord geven op de vragen. Ik probeer het zo compact mogelijk te maken. Hoe lang heb ik nog? Ik wil beginnen met de heer Heldens van Forum, over de kringloop en de biologische hippievisie. Ik snap de oproep, maar het is niet zo dat dat een vervanger moet worden van het geheel. Dat is een onderdeel van de transitie. Niet alle boeren moeten zo worden. Ik denk dat je met name de koplopers of mensen die innovatief zijn ook zeker de gelegenheid moet geven. Het is een andere optie die je mensen kunt bieden. Ik spreek even voor mijn collega Jasper, hoor. Het is een onderdeel en een mogelijkheid die we ondernemers willen bieden om een ander verdienmodel te creëren. De meest effectieve boeren ... ja, je hoeft het mij eigenlijk niet echt te zeggen. Ik denk dat dat een antwoord is op de vraag. U stelde nog een vraag. Even denken, wat was het tweede? Misschien kunt u me dadelijk nog een keer verbeteren als ik hem mis.

Ik ga even door. Ik ga dan naar JA21, naar mijnheer Roso. Hij vroeg naar de prioritering van doelen. Dat is denk ik een terechte vraag. Daar moeten we goed naar kijken. Wat voor mij belangrijk is, is niet alleen de prioritering van doelen, maar ook hoe je doelen die we hebben gaat stapelen, zodat je die

dingen die je wilt bereiken zo effectief mogelijk bereikt. Als je een bossenstrategie hebt, kun je die ook gebruiken voor een blauwgroene dooradering, zodat je aan een waterdoel kunt werken. Zo besteed je het geld dat je hebt zo effectief mogelijk. Dat doen we als Provincie ook en daar gaan we ook mee op pad.

Dan was er nog de vraag of er overlap is tussen die 35.000 hectare en die 20.000 hectare. Ja.

Wat hebben we dan nog? Wanneer in 2024, dat was nog een vraag. Daar heb ik geen antwoord op.

Daar komen we nog een keer op terug. En wanneer zijn het Rijk en de Provincie aan zet? Daar is een aantal keren iets over gevraagd. Het is dan net of wij als Provincie dingen hebben uitgevonden. Maar natuurlijk krijgen wij de taken voor een groot gedeelte van het Rijk. Het NPLG wordt landelijk vastgesteld. Wij moeten dat uitbreiden. Die taak krijgen wij gewoon. Dat is de hele discussie. We krijgen die taken van het Rijk. Prima, daar staan we achter. Maar dan moet het Rijk ook de knaken daarbij leveren. Het Rijk zegt: jullie hebben totaal overvraagd met je € 6 miljard. Ik zeg dan: jullie hebben niet gezegd tot hoever we mochten gaan. Die discussie heb ik toevallig deze week nog met de dg gevoerd. Je kunt wel zeggen dat we te veel gevraagd hebben, maar jullie hebben niet gezegd wat we moeten doen. Dus daar is nog altijd een discussie over, ook met het Rijk, over hoe we die middelen krijgen en wat onze taken zijn. Dat we aan de lat staan als Provincie is duidelijk. Daar willen we ook aan werken, ook met SPUK. In het algemeen: we streven al doelen na op het gebied van bijvoorbeeld bossen of stikstofreductie. We kopen gronden op, zodat we die puzzel naderhand in het buitengebied kunnen gaan leggen. Daar zijn we op voorbereid en daar acteren we actief op. We kopen actief grond die we dus inzetten om naderhand die puzzel te kunnen leggen. Want dat is uiteindelijk wat er moet gebeuren in het LPLG. Er werden vragen over zoneringen en bufferzones gesteld. Die puzzel moet samenkomen in het LPLG, met de ondernemers in het gebied. Zo kun je met elkaar die puzzel leggen. Daar spelen wij als overheid een rol in. Dat doen we door al een begin te maken en door gebieden op te kopen. Zo kunnen we die puzzel naderhand leggen. Als ik te ver uitbreid, moeten jullie het zeggen, maar ik denk dat dit een aantal dingen bij elkaar brengt.

Ik wil ook nog even ingaan op de stikstofdoelen. Een aantal mensen hebben die genoemd. Jullie schetsen daarbij een beetje de vraag waar we dan op moeten wachten. Jullie vergeten dat 230 piekbelasters in Limburg zich aangemeld hebben voor een opkoopregeling. Laten we eerst eens afwachten wat dat voor effect heeft op de stikstofemissie in Limburg. Daarnaast zijn die doelen enorm groot. We hebben 230 kilometer buitenlandse grens. Heel veel emissie komt uit het buitenland. Als we 15% moeten reduceren in Zuid-Limburg, dan heb je 5% gewonnen. Want 80% komt uit het buitenland en 10% uit het gebied zelf. We moeten in Limburg dus goed kijken wat haalbaar is.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Daar zit dus voor mij, of voor D66, de hele probleemstelling bij dit vraagstuk. Die boeren hebben heel lang in onzekerheid gezeten. Heel veel beleid is uitgesteld. Nu zeggen we eigenlijk: we gaan het zo doen, middels vrijwillige uitkoop. We hopen dat dat voldoende zal zijn. We gaan het even afwachten, aankijken en we zijn positief gestemd. Ik denk dan: ik weet niet of de hele agrarische sector nóg een keer een klap kan vangen, mocht het niet voldoende blijken en mocht de rechter moeten interveniëren omdat ons beleid onvoldoende blijkt. Als die zelf moet gaan ingrijpen, zal dat lang niet zo vriendelijk zijn als wanneer wij dat op tijd zelf signaleren. Daar zit met name mijn zorg.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Dat is mooi gezegd. Het is natuurlijk zo dat een ondernemer aan de lat staat voor zijn eigen emissie. Die gaat dus niet over de depositie. Dat is echt een probleem, want die depositie, die wolk, komt natuurlijk niet alleen uit Limburg. Alleen daarop kun je sturen. Maar

nogmaals, om te zeggen nu: 'Wat als, dan.' Laten we eerst eens beginnen. Ik denk dat we verrast zullen zijn, misschien is de wens de vader van de gedachte, maar misschien zijn we verrast over hoeveel emissie het scheelt. Ik ben er niet blij mee als er veel boeren gaan stoppen. Ik vind dat ze een economische activiteit uitvoeren. Er gaan op een korte termijn heel veel mensen stoppen. Waarom? Een van de redenen is ook dat ze desperaat zijn. Ze zitten al zo lang te wachten op zekerheid, die ze niet krijgen. Ze zeggen dus: weet je wat, ik stop er gewoon mee. Dat is één van de redenen. Ik toevallig deze week, of vorige week, tegen de minister in Berlijn gezegd dat dit een voordeel is van dit beleid. Dat is dat mensen ermee kappen omdat het gewoon te lang duurt. Dat is een trieste constatering, maar het is wel een feit. Was er nog een vraag?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, inmiddels zijn het er al twee geworden. Of drie. Ik wil vragen of de Gedeputeerde erkent dat wij als land een netto-exporteur van stikstof zijn. Ik erken natuurlijk dat er emissies uit het buitenland binnenkomen, maar er komen natuurlijk ook emissies van ons elders terecht. Als land zijn wij een netto-exporteur. Kan de Gedeputeerde dat bevestigen? Over die 230 piekbelasters zegt u dat wij moeten afwachten hoeveel stikstofreductie dat gaat opleveren. Daar zijn toch berekeningen voor? Die zou ik best graag willen zien.

Gedeputeerde Faassen: Ja, ik ook. Daar heb ik geen inzicht in.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Er zijn vergunningen voor ... Nou goed.

De voorzitter: Maakt u even de vragen af. Dan gaat de Gedeputeerde antwoorden.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Er verdwijnen vijf tot zeven boeren per week, al jarenlang. Wat ik onwenselijk vind, is dat die bedrijven opgekocht worden door de grote jongens. De kleine familiebedrijven zijn al langer aan het verdwijnen. Die zijn er al bijna niet meer. Ik wilde aan de Gedeputeerde vragen of hij het ook onwenselijk vindt dat die boerenbedrijven worden opgekocht door hele grote varkensbedrijven.

De voorzitter: Dat is een heldere vraag. Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Dat is een economische wetmatigheid. Daar kan ik niet tegen zijn. Daar heb ik ook geen oordeel over. Wij leven gewoon in een democratie waarin je kunt kopen en halen wat je wilt. Wij leven niet in het communisme. Dus daar vind ik dus gewoon helemaal niets van. Nul. Dan het andere. U zegt dat we netto-exporteur zijn. Dat klopt. Daar hoeven we niet over te discussiëren. Maar het is wel een feit dat we in Nederland, wil je iets kunnen doen, 0,05 mol, zo'n beetje de ondergrens. Ik weet niet hoeveel mol dat in Duitsland is.

Spreker [7:09:58]: ...

Gedeputeerde Faassen: Eén Europa. 600 mol. Maar goed, dat even terzijde. Dan mijn antwoord.

De voorzitter: Ook gezien de tijd zou ik willen voorstellen dat we het zoveel mogelijk beperken tot wat hier nu voorligt.

Gedeputeerde Faassen: Oké. Ik ga dan door een aantal vragen heen die nog concreet gesteld zijn. We hebben het ook gehad over de doelenboom, over prioritering. Daar ben ik het mee eens. We moeten daar beter naar kijken. Dat geef ik ook toe. Dat moeten we gaan doen. Over koploperprojecten heb ik al iets gezegd. Dat gaan we volgende week horen. Volgende week is er in de

Tweede Kamer een stemming daarover. Dat gaat gebeuren. Over de Kaderrichtlijn Water wil ik één puntje ...

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Dat gaat me een beetje te snel. 'Over koploperprojecten heb ik al iets gezegd'? U heeft alleen gezegd: 'Koploperprojecten'. Punt. Mijn vraag ging natuurlijk veel verder. Ik heb het al geprobeerd via een schriftelijke vragenronde. Of nee, gewoon via schriftelijke vragen. Wat zijn die projecten? PS hebben daar nul inzicht in. We kunnen niet eens zeggen dat, als er dan toch € 150 miljoen naar koplopenprojecten in Limburg gaat, wij daar als PS ook iets van willen kunnen vinden. Wij willen dan ook zien welk effect een koplopenproject heeft, en op welke doelen. Wat bereiken we daarmee? Het is natuurlijk hartstikke leuk om € 150 miljoen uit te delen in de provincie, maar niet als we niet bijdragen aan een van de gestelde doelen. Althans, dat inzicht hebben wij niet.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Nee. Dat inzicht hebben wij ook niet. Met alle respect, maar PS gaan hier niet over. Zelfs wij als GS gaan daar niet over. U kijkt mij heel bevreemd aan. Er zijn mensen die zich aangemeld hebben, bepaalde – hoe noemen we dat? – versnellingsprojecten. Die zijn in eerste instantie ingediend en die worden beoordeeld door Wecker. Dat is een instituut in Wageningen dat ze beoordeelt. Daarna wordt er gekeken, en dat is nog een hele discussie, hoe dat beoordeeld wordt per provincie, wat je gaat krijgen, en of er eerste of de beste wat krijgt. Die discussie loopt nog. Daarbij wordt er een onderverdeling gemaakt per provincie. Dan wordt er een subsidieverordening opengesteld per provincie. Daarna kan er opnieuw ingediend worden en dan wordt door de Provincie, door een commissie, beoordeeld of zo'n koploperproject gaat plaatsvinden. Dan zijn we aan het eind van het jaar. Dat gaat dus inderdaad buiten PS om.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins: We hebben zelfs geen enkel zicht op of gevoel bij wat er is ingediend. Dat is heel erg vreemd voor ons.

Gedeputeerde Faassen: Daar kan ik misschien wel een verheldering over geven, maar niet op dit moment. Maar goed, dan nog. Daar kijk je dan naar als naar een schilderij. Dan kun je zeggen: o, dat is ingediend. Daar kun je dan wat van vinden, maar daar kun je nog niets aan veranderen. We kunnen dat wel inzichtelijk proberen te maken. Sorry?

De voorzitter: Maakt u uw zin even af, want ik was... Ik verwachtte een toezegging.

Gedeputeerde Faassen: Nee, geen toezegging. We gaan inzichtelijk proberen te maken wat voor projecten zijn ingediend die kansrijk zouden zijn. Dat kunnen we doen.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Heb ik nou goed begrepen dat aanvragers van projecten die zelf bij het Rijk hebben ingediend? Of is dat toch via het Provinciale loket gebeurd? Want als dat via de Provincie is gebeurd, weten wij wel degelijk welke projecten er ingediend zijn.

Gedeputeerde Faassen: Wij hebben ze als Provincie ontvangen en doorgestuurd, maar we hebben geen selectie gemaakt. Dat even voor alle duidelijkheid. We hebben een groslijst doorgestuurd.

De voorzitter: Overigens, ik doe het even uit mijn geheugen, maar ik meen mij te herinneren dat die vragen ook gesteld zijn in de vorige Statenperiode. De toenmalige commissie RLN heeft daar toen wel een keer een overzicht van ontvangen. Meen ik. Mijn linkerbuurvrouw meent zich dat ook te herinneren.

Gedeputeerde Faassen: Wij gaan proberen het licht te verhelderen. Dat gaan we proberen. In hoeverre zijn we in staat dit uit te voeren? Die vraag heb ik ook een aantal keren gehad. De dochter belt, zie ik uit een ooghoek. De vraag is in hoeverre... Wij zijn goed voorbereid. We hebben op dit moment 40 fte's in het projectbureau voor LPLG zitten. Voor alle duidelijkheid, dat is niet alleen voor het nieuwe LPLG. Zij voeren ook de wettelijke taken die we nu al hebben uit. Het is niet zo dat als er niks gebeurt, zij daar niks zitten te doen. Voor jullie gerustheid: er gebeurt al heel veel. Er gebeuren ook projecten met SPUK's, waar we ook nog duidelijkheid over proberen te gaan geven. Het is dus niet zo dat we hier op onze handen zitten, er gebeurt al heel veel. Die vraag is ook een aantal keren teruggekomen.

Moet ik over de werkbezoeken ook iets individueels zeggen? Nee, die selecteren we en daar gaan we iets mee doen.

Dan heb ik nog een vraag gehad...

De voorzitter: Een momentje. Mevrouw Mertens.

Mevrouw Mertens (GroenLinks): Mijnheer Faassen heeft over de werkbezoeken. Ik heb nog een suggestie, als ik mag, voorzitter. Dat is een bezoek aan onze overburen, de Watermaatschappij Limburg.

De voorzitter: Ah, WML.

Gedeputeerde Faassen: Goed, we nemen uw voorstel ter beraadslaging aan.

De voorzitter: Dat wordt meegenomen in het lijstje. Ja? Gaat u door.

Gedeputeerde Faassen: Ik fiets nog even door de vragen die we gehad hebben, zodat ik een beetje een idee krijg. Hoeveel tijd heb ik trouwens nog?

De voorzitter: Dat valt wel mee hoor. Nog twintig minuten.

Gedeputeerde Faassen: Oh, dat is mooi.

De voorzitter: Ja, ik trek de interrupties er natuurlijk vanaf.

Gedeputeerde Faassen: Ik ga toch proberen het successievelijk na te lopen. Vraag het me als ik iets definitief mis. Stikstof en de midterm review, daar hebben ze naar gevraagd. Ik denk dat dat op zich te lang is. Ik denk dat we eerder bij jullie terugkomen over wat we gaan doen. Zeker als we weten of er geld komt voor het LPG of het nieuwe LPG. Dan gaan we daar eerder met jullie over communiceren. Laat dat duidelijk zijn.

Dan banken. Ja, daar vind ik ook iets van. Maar dat gaan we niet hier bespreken. Dat is echt iets tussen de bank en de ondernemer. Maar ik snap wat jullie zeggen en ik vind dat ze een maatschappelijke rol hebben. Maar zoals gezegd: daar gaan we niet over. Dan hebben we het nog over de groene brigades gehad. Dat waren meerdere vragen, over die boa's. Waar het om ging, is dat we daar inderdaad naar aan het kijken zijn. Er is ook iets gezegd over geld dat er eventueel nog zou zijn. Voor bepaalde taken heeft Staatsbosbeheer zijn eigen boa's. Dat is met name voor handhaving in het buitengebied. Die vraag werd gesteld. Zij hebben ons als College ook die vraag gesteld of wij financiële middelen hebben om dat te versterken. Er is veel onrust en veel criminaliteit in het buitengebied, dus daar gaan we naar kijken. Dat is geen toezegging. Daar gaan we naar kijken, om dat eventueel te versterken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Dank u voor uw enthousiaste reflectie in het algemeen, in het bijzonder op wat ik en andere fracties hebben ingebracht over de groene brigades. Dat geldt ook voor wat u aangeeft over Staatsbosbeheer. Maar wij merken ook vaker dat organisaties niet alles van elkaar weten. U doet geen toezegging. Dat vind ik jammer. Ik zou wel graag, nogmaals, robuuster neergezet willen zien hoe wij ... Wij noemen dat het buitengebied, de grens langs de bossen. Dat is een soort schemergebied waar veel plaatsvindt wat niet in de haak is. Dat moet toch opgepakt worden. Je kunt niet alleen maar de focus leggen op landbouw. Je moet daar ook naar gaan kijken. Ook intensieve recreatie hoort daarbij. Ik verwacht daar echt iets van.

De voorzitter: Maar wat is uw vraag dan nu? Want dit was gewoon een stellingname.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Wat mag ik nou echt verwachten? Ik heb nog niet helemaal een antwoord gehoord waar ik vrolijk van word.

Gedeputeerde Faassen: Sorry dat ik u niet vrolijk kan maken, mijnheer Van den Beucken. Ik heb uw vraag goed gehoord en ik neem die ook mee. Weet je wat het is met die groene brigade en die boa's? Het is ook de vraag wiens verantwoordelijkheid dit is. Kijk, je hebt Staatsbosbeheer. Die is verantwoordelijk voor zijn eigen bossen. Daar kunnen we over meedenken. U vroeg straks van wie het gebied in de schemerzone langs het bos is, en wiens verantwoordelijkheid dat is. Ik voel een vraag.

De voorzitter: Wordt dat een vraag?

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ja, nog een laatste aanvullende vraag, of een verzoek en een vraag. Ik vraag het dan anders. Kunt u gaan kijken naar een zekere regierol daarin? U geeft zelf al aan dat het verschillende entiteiten zijn, verschillende deelgebieden waarin die problematiek wordt aangepakt. Maar we moeten dat clusteren. Dat moet bij elkaar.

De voorzitter: Mijnheer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Voorzitter. Regie klinkt naar verantwoordelijkheid. Dan neem je dat op je. Ik kan wel een bemiddelende rol in het geheel gaan spelen om partijen bij elkaar te brengen. Dat is iets anders dan regie. Regie heb je eigenlijk niet zo vaak over iets, dus het is lastig om toe te zeggen dat je die regie gaat voeren. Als er meningsverschillen zijn tussen WBE's en Staatsbosbeheer, probeer ik daar nu al wel een soort bemiddelende rol in te spelen. Het enige wat ik kan toezeggen is dat ik dat wil proberen. Maar echt regie daarin nemen? Ik weet niet of dat mijn taak is.

De voorzitter: Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (BBB): Voorzitter, dank u wel. Mijnheer de Gedeputeerde, ik wou u vragen om even te kijken naar de kerntaken en de wettelijkheid daarvan van de groene brigade. Misschien zal daar al veel uit te halen zijn, want het is een breder gebied dan nu geschetst wordt. Het is echt veel breder. Het gaat dan om de handelingsbreedte die de groene brigade heeft.

De voorzitter: Oké.

Gedeputeerde Faassen: Mag ik eerst antwoord geven, voorzitter?

De voorzitter: Volgens mij was het gewoon een opmerking, dus geen vraag. Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): De groene brigade is ook in het vorige beleidskader aan bod geweest, bij Schoon Leefmilieu. Het is misschien handig als de integraliteit bekeken wordt, zodat we niet hier dit zeggen en bij het vorige kader dat. Dat is niet helemaal handig.

Gedeputeerde Faassen: Ja voorzitter, GS spreken natuurlijk altijd met één stem.

De voorzitter: Ja, maar als ze nou ook met één stem gaan antwoorden wordt het helemaal mooi.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Voordat we hier een hele semantische discussie krijgen over het woord 'regie', mag ik toch hopen dat wij als Provincie, en daarmee u als verantwoordelijk Gedeputeerde, regie op het hele proces wil houden. Ik zie u nu letterlijk dit doen. Ik sluit even aan bij mijnheer Van den Beucken. Ik hoop dat we hier dadelijk allemaal vrolijk naar huis gaan. Maar hier maak ik me wel echt zorgen over.

Gedeputeerde Faassen: Ja, ik begrijp uw zorgen. Ik zal eerst kijken naar de verantwoordelijkheden en bij wie die liggen. Dan kom ik daarop terug.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Maar u voelt zich dus niet verantwoordelijk voor de regie op het proces?

Gedeputeerde Faassen: Voor zover ik dat nu kan beoordelen: nee.

De voorzitter: Oké, helder. Gaat u even door.

Gedeputeerde Faassen: Dan ben ik bij de heer Nijskens. Volgens mij hebben we de meesten gehad. We hebben antwoord gegeven, maar niet naar voldoening, zie ik. Mevrouw Koopman had nog een vraag over de bestrijding van ziekte. Dat ging met name over de Afrikaanse varkenspest. Dat ligt echt bij het Rijk. Dat is geen Provinciale opgave. Dat stuurt het Rijk aan. Daarin zijn wij uitvoerder. Mevrouw Waajen had het over POVI, daar komt mijn collega dadelijk op terug. U hebt een vraag over onteigening gesteld. Daarbij zei u tegen mij 'nooit'. Dat was het woord. Ik heb het opgeschreven.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Het kan niet zijn dat we dat nooit kunnen toepassen. Dat zei ik.

Gedeputeerde Faassen: Ja, nooit. Precies. Dat bedoel ik. Dat hebben wij ook nooit gezegd. Als het infra betreft of andere infrastructurele maatregelen zijn we daar niet op tegen. Dat kan niet. Waar we op tegen waren, was de onteigening voor natuur. Dat was waar het coalitieakkoord op tegen was. Dat was de stelling.

De voorzitter: Mevrouw Waajen eerst even en dan mevrouw Schuuring.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ik denk dat ik hetzelfde wil zeggen als mevrouw Schuuring. Het zou goed zijn als u dat dan ook nuanceert in het stuk.

Mevrouw Schuuring (PvdA): Ja, maar ik heb daar inderdaad ook wel een concrete suggestie voor. Want ik denk inderdaad dat het gaat om gedwongen onteigening om stikstofdoelen te halen. Als we dan gewoon 'ontei­gening' vervangen door die zinsnede, dan is het voor iedereen volgens mij helder.

De voorzitter: Ik geef eerst even het woord aan de heer Faassen om te antwoorden. Dan is mevrouw Van der Pol aan de beurt.

Gedeputeerde Faassen: We hebben het volgens mij redelijk goed omschreven in het coalitieakkoord. Dat is volgens mij de tekst die we hanteren.

Mevrouw Van der Pol (BBB): In de tekst van het coalitieakkoord staat dat er niet wordt onteigend voor natuurdoelen. Die gaat niet specifiek over stikstof. Dat moet je echt letterlijk even in de alinea opzoeken.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ik maak me dan toch wel weer zorgen om wat ik al eerder aanhaalde. Wat nou als vrijwillig niet voldoende blijkt en wat nou als de rechter moet ingrijpen? Kun je dan nog wel je beloftes waarmaken? Juist in het kader van een betrouwbare overheid is het in het stikstofdossier zo belangrijk om die afspraken na te komen. Dus ik zou wel zeggen: ben ook voorzichtig met dat kreten opschrijven in het beleidskader.

De voorzitter: Mijnheer Faassen, u zit overigens al iets over de helft van uw tijd en uw collega's moeten ook nog.

Gedeputeerde Faassen: Goed. Ik heb het gehoord, maar dit is waar we nu staan. Ik ben er altijd voor om eerst te beginnen en te kijken waar we komen. En dan kijken we verder, weet je. Wat betreft wat over het buitenland gezegd werd: België reduceert voor de helft. Dat telt bij ons ook mee. Laten we dus eens goed kijken naar wat er gaat gebeuren in de komende jaren. Daarom hebben we het ook over 2035, en be realistic. Zet het in de tijd, dan lossen zich dingen op.

Mevrouw Wesseling (D66): Als ik nog heel even mag, voorzitter?

De voorzitter: Ja, mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Begrijp ik het dan goed dat u niet uitsluit dat u nooit kunt overgaan tot gedwongen uitkoop? U zegt namelijk: we wachten even af of dit voldoende blijkt.

Gedeputeerde Faassen: Op dit moment is het zo dat we niet gedwongen gaan uitkopen. Dat is de stelling. Die discussie heeft in de Tweede Kamer ook al eens plaatsgevonden. Laat me daar hier helder over zijn: niet. Op dit moment niet. Ik kan niet voor eeuwig spreken, maar: niet.

De voorzitter: Oké, uw antwoord is helder. Gaat u verder.

Gedeputeerde Faassen: Over de leefbaarheid en toekomst van het platteland hebben we het gehad. Daar is aandacht voor. Misschien niet per se in dit beleidskader, maar daar moet de coherentie met die andere beleidskaders natuurlijk goed over ingevuld worden. Het is wel een aandachtspunt van het College. De leefbaarheid van het platteland, met de genoemde reden, heeft onze aandacht en daar kijken we naar.

Perspectief voor de landbouw? Ja, dat denk ik zeker. Dat was ook een vraag. Ik denk, zoals ik al in het begin van mijn betoog heb gezegd, dat we moeten kijken hoe die agrarische sector mede een onderdeel gaat worden van die transitie in het landelijk gebied. Dat betekent dat ze gaan meehelpen in de opgaves die er komen om de natuur te beheersen of om een extensieve invulling te geven. Daar moeten we dus samen met elkaar zien dat ieder zijn eigen rol daarin vindt. Dat is eigenlijk wat we nastreven.

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (D66): Zou u daar meer duiding aan kunnen geven in het beleidsstuk?

Gedeputeerde Theuns: Zeker.

[Partijen spreken door elkaar heen]

Gedeputeerde Faassen: Zorgen over het landelijk gebied, sociaaleconomisch, hebben we gehad, net als kwantiteit voor kwantiteit. De groenblauwe dooradering is nog een punt dat benoemd is. De zinsnede in dit stuk is denk ik wat ongelukkig gekozen. Daar gaan we nog eens goed naar kijken. Dat is een toezegging. Ik denk: laat het maar helder zijn.

Mevrouw Schuur, fijn dat u enthousiast bent. Ik deel uw zorgen. Juridische verantwoordelijkheid; dat is een goeie. In eerste instantie ligt de juridische verantwoordelijkheid van een aantal dingen bij het Rijk. De juridische verantwoordelijkheid die wij voor de taken hebben en waarvoor we aan de lat staan, volgens mij gaan we daaraan werken en werken we daar ook wel aan. Dat is gewoon een verplichting die we hebben als overheid.

Commitment. Volgens mij heb ik duidelijk aangegeven dat de commitment er is. Ook van onze kant als overheid en ook van de gebiedspartners. We verwachten dat we dat ook kunnen waarmaken.

Over de stikstofdiscussie heb ik al iets over gezegd. Daar hebben we ook al over gesproken.

Wij zoeken ook financiële duidelijkheid. Dat mag helder zijn.

Over de doelenboom hebben we het gehad. Doelen stellen is natuurlijk een dingetje. Dat was een discussie die we net voerden. Van: wij hebben toch ook doelen? Het ligt een beetje genuanceerder, want de doelen die gesteld zijn, zijn met name door het Rijk gesteld. Wij staan aan de lat om ze uit te voeren. Dat is wat anders dan dat wij de doelen stellen. Hoe hard zijn de doelen die we hebben? Die discussie hebben we ook al een aantal keer gevoerd. Tja, het is een doel. Straks heeft nog iemand dat gezegd. In hoeverre committeer je je daaraan? Ook daarop zeggen we dat we daaraan willen werken. We ontkennen ze ook niet. Maar zolang het geen harde verplichting is en we daar ook geen harde knaken voor krijgen uit Den Haag, blijft het zo dat we daaraan willen werken. Dat is ook het doel, maar het blijft een doel. Oké?

De voorzitter: Mevrouw Schuur.

Mevrouw Schuur (PvdA): Heel even ter verduidelijking, want ik denk dat er inmiddels een aantal zaken een beetje door elkaar heen beginnen te lopen. Ik snap dat u wat sneller door de beantwoording heen wil. Ik had met name een aantal vragen over ... Ik denk niet zozeer dat u geen

commitment heeft aan de wettelijke taken en doelstellingen. Zo bedoelde ik het niet. Het zijn altijd nuances. Er zijn een aantal zaken die ik in mijn bijdrage benoemd waarvan ik denk dat ze net iets scherper of duidelijker toegelicht kunnen worden in het kader. Mijn vraag was dus eigenlijk om nog een keer naar die formuleringen te kijken. Wat ik u hier hoor zeggen, geeft vaak toch een ander beeld dan als ik alleen maar de tekst lees. Ik vraag u dus om daar nog eens kritisch naar te kijken.

Gedeputeerde Faassen: Ja, dat ga ik doen.

Mevrouw Wesseling vond het knip- en plakwerk. Ik hoop dan dat dat goed gelukt is en dat we die dingen geknipt hebben uit al die coalitieakkoorden, zodat ze mooi bij elkaar geplakt zijn in dit beleidskader. Dat was ook de bedoeling. Over de opmerking over Vlaanderen heb ik al iets gezegd. Die is als voorbeeld genoemd. Dat is eigenlijk meer een voorbeeld.

We onderkennen de slechte staat. Daar willen we ook aan werken. De doelstelling 'aan de slag' is eigenlijk wat wij zelf ook willen. Dat is ook wat ik aangegeven heb. We zijn er klaar voor, ook met de plattelandscoalitie en alle partijen die daaraan willen beginnen.

Over vrijwilligheid van de doelen hebben we het net ook al even gehad. Ik denk dat ik daar antwoord op heb gegeven.

Over waterbescherming zal de heer Theuns wat zeggen.

Dan afhankelijkheid. Ja, we zijn op dit moment afhankelijk van de Voorjaarsnota. Laat dat duidelijk zijn. Het Rijk staat op dit moment aan de lat. Dan ga ik nog even naar mevrouw Plusquin... Sorry.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Misschien moet ik het nog even toelichten. Met dat knip- en plakwerk uit het coalitieakkoord bedoelde ik met name dat er nog heel vage ambities zijn die u nog wat concreter mag maken. Dat zou ik nog wel even nadrukkelijk willen meegeven. Ik had ook nog een vraag gesteld over de korenwolf. Klopt het dat het College op dat gebied is gedraaid, in tegenstelling tot het eerdere bericht in De Limburger?

Gedeputeerde Faassen: Hoe kan ik die vraag nou gemist hebben, voorzitter? Dat snap ik niet. Toch even een verbetering. U stelt dat wij er toen vanaf wilden, maar dat is nooit gezegd. Dat heb ik ook nooit gezegd. Ik heb alleen gezegd dat ik onderzocht wilde hebben hoe het zat, hoe het in Europa zat en wat het gekost heeft. Ik heb dat nooit gezegd, maar dat heeft ooit zo in de krant gestaan. Ik kijk verder nergens naar. Maar dat is gewoon niet zo. Dus dat laat me nu zeggen: dat is een misvatting. Ik wil gewoon weten hoe het zit, ik wil weten hoe het in Europa zit en ik wil weten hoeveel het kost. We willen nu, zoals in de krant stond, gaan kijken hoe we dat Europees kunnen inschrijven. Dat is wat er staat. Niet meer en niet minder. Dus ervan af zijn: ik weet niet waar het vandaan komt, maar niet van mij. Of we ervan af willen? Dat is een goede vraag. Ik heb gezegd dat ik dat niet weet. Ik wil eerst weten hoe het zit. Daar komen we nog op terug.

Dan de Partij voor de Dieren. De doelen in de doelenuitvoering staan. Dat heb ik net ook gezegd. Ik erken ook dat die doelen er staan en daar werken we ook aan. Het is echter niet zo dat het harde doelen zijn die we moeten bereiken. We gaan daaraan werken. Dat ontkennen we ook niet, maar dat zijn twee verschillende dingen. Je kunt een doel hebben. Daar wil je naartoe, maar dat wil niet zeggen dat je het moet halen.

De Kaderrichtlijn Water zal mijn collega doen.

Dan de consequenties van EU-beleid. Ik denk dat dat via landelijk beleid terugkomt. Dat komt dus sowieso tot ons. U vroeg naar een infosessie. Jullie hebben verschillende vragen gesteld over een infosessie die u wilde hebben. Dat betrof ... Kunnen jullie dat nog even zeggen?

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nou, ik had verschillende dingen, inderdaad ...

De voorzitter: U vroeg naar een infosessie. Waar moet dat over gaan?

[zonder microfoon]

De voorzitter: Kunt u de microfoon aanzetten, want eh ...

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ja, ik ben even aan het zoeken.

De voorzitter: Als u nou even zoekt, dan kan de Gedeputeerde doorgaan.

Gedeputeerde Faassen: Ja, mag dat? Over stikstofreductie heb ik al iets gezegd. Op de bescherming van grondwatergebieden zal Michael terugkomen. Over graften hebben we al het een en ander gezegd. Het is natuurlijk zo dat die graften vaak ontwikkeld zijn met natuurgeld. Op het moment dat je ze ontwikkeld hebt, is het een verdienmodel van de boer. Als de subsidie ophoudt, is de graft over. Als we dus naar een langjarige financiering gaan, heb je daar geen problemen mee. Dan zullen agrariërs daar graag aan meewerken. Ook zij snappen dat ze meerdere doelen hebben: water vasthouden, biodiversiteit, of andere soorten die beschutting krijgen. Daar zijn we ons van bewust. De ontwikkelingsopgave van 3.300 hectare kennen we. Daar gaan we aan werken. Wat hadden we dan nog? Mevrouw Mertens, even kijken. Het is allemaal te veel.

De voorzitter: Mevrouw Plusquin.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Ik had een toezegging gevraagd over de consequenties van de Europese natuurherstelwet. Ik had gevraagd om een notitie. Ik had ook graag een infosessie gezien over de Limburgse uitwerking van het LPLG, met daarin aandacht voor dierenwelzijn, zoals bijvoorbeeld die concrete voorstellen van de Dierenbescherming.

Gedeputeerde Faassen: Over het eerste kunnen we u informeren, over die Natuurherstelwet. En verder: de vraag is of het LPLG doorgaat. Dat gaan we horen in de komende weken. Dan komt er een nieuwe. Dan zullen we merken wat daarin komt. Ik kan niet toezeggen dat dat daarin komt. Dat is namelijk gebaseerd op wat het NPLG aangeeft wat we moeten gaan doen.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Kijk, we moeten even wachten of de LPLG er komt. Dat weten we op heel korte termijn. Als die er komt, dan zien wij graag een infosessie met aandacht voor dierenwelzijn en met de concrete voorstellen van de Dierenbescherming. Dus: een infosessie met aandacht voor dierenwelzijn als het LPLG doorgaat. Dat is bijna gratis bier, toch?

Gedeputeerde Faassen: Nee, nee, nee. Dan kan iedereen zich melden voor inspraak. Volgens mij werkt het zo niet.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nou, zo werkt het wel. Er kan een vraag van deze commissie komen om een infosessie over een bepaald onderwerp te organiseren. Daar kunt u op reageren. Zelfs als u nee zegt, kan deze commissie besluiten dat het toch gebeurt, maar dat moet dan in meerderheid.

Gedeputeerde Faassen: Dan zeg ik nee, zo simpel is het. Nee, dat gaan we niet doen alleen voor dierenwelzijn.

De voorzitter: Dat vroeg mevrouw Plusquin niet. Zij vroeg om een infosessie over het LPLG als dat doorgaat, met speciale aandacht voor dierenwelzijn.

Gedeputeerde Faassen: Oké. Dierenwelzijn maakt geen onderdeel uit van het LPLG. We beperken ons tot de onderdelen van het LPLG.

De voorzitter: Oké, helder.

Gedeputeerde Faassen: Goed. Heb ik dan alle antwoorden gegeven? Sorry? Nou gaan we door de tijd heen.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Als dierenwelzijn helemaal geen onderdeel uitmaakt van het LPLG wel nog een verzoekje om dit groter onderdeel uit te laten maken van het beleidsvisiekader. Want dat vond ik ook wel heel karig behandeld.

Gedeputeerde Faassen: Maar dat hoort niet in mijn beleidskader Perspectief Landelijk Gebied. Dat is landbouw. Volgens mij is dat niet mijn ding.

De voorzitter: Daar kan dan de heer Kuntzelaers zo meteen op antwoorden. Akkoord? Ik vraag even aan mevrouw Plusquin of zij wel een infosessie over het LPLG als dierenwelzijn daar niet in zit, omdat het daar geen onderdeel van is.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Nou ja, je kunt het er onderdeel van maken. Wij zullen daartoe met voorstellen komen. Dat hebben we al eerder gedaan. En die infosessie willen we graag hebben, ja.

De voorzitter: Oké. Maar dan dus zonder de aandacht voor dierenwelzijn, want dat is geen onderdeel van het LPLG.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): Het is een keuze van de Gedeputeerde om dat te zeggen, want dat kan heel goed. We hebben het steeds over integraliteit. De Gedeputeerde zelf heeft het ook over integraliteit. Je kunt ook dierenwelzijn in het LPLG integreren. Dat geldt ook bij andere kaders en dat kan hier ook.

De voorzitter: Helder. Gedeputeerde, gaat u erover, lees: het College erover, of dierenwelzijn wel of geen onderdeel is van het LPLG?

Gedeputeerde Faassen: Ik vind het geen onderdeel van het LPLG.

De voorzitter: U vindt dat, maar kunt u dat besluiten.

Gedeputeerde Faassen: Dat moet ik met het College beraden. Dat kan ik nu niet toezeggen.

Mevrouw Plusquin: Kunnen we daar volgende week dan iets over terughoren?

Gedeputeerde Faassen: We zullen eerst afwachten of het LPLG voortgang vindt. Dan zullen we er iets over vinden. Niet van tevoren al. Dierenwelzijn is een Rijkstaak en geen Provinciale taak. We moeten die dingen niet vermengen.

Mevrouw Plusquin (Partij voor de Dieren): De Rijksgelden – voorzitter, ik heb mijn jas al aan – en de Europese gelden worden ook door elkaar gebruikt. Daar worden gezamenlijke doelen voor gesteld.

De voorzitter: Ik noteer als toezegging dat het College laat weten of zij dierenwelzijn al dan niet zullen meenemen in een infosessie over het LPLG als het LPLG doorgaat. Dat is de toezegging. Dan wachten we dat af. Dan kunnen we daar op dat moment als commissie alsnog iets van vinden. Gaat u even door. U bent eigenlijk door uw tijd heen. Tenminste, er blijft steeds minder tijd voor uw collega's over.

Gedeputeerde Faassen: Mevrouw Mertens van GroenLinks vond de ambities niet concreet. Ja, dat begrijp ik. Ik begrijp de opmerking. Laat dat duidelijk zijn. Maar dat is ook lastig. Als je geen geld hebt, hoe concreet kun je dan al worden? Als je dat concreet zou gaan invullen en je kunt er geen knaken aan koppelen, hoe concreet ben je dan? Dan zegt u naderhand: je hebt het concreet benoemd, maar je kunt het niet waarmaken. Voor de wettelijke taken geldt dat wel. Dat is al eerder gevraagd, ook over de SPUK's.

Wat hebben we dan nog? Hoeveel hectare per jaar, hebt u dat gevraagd?

Mevrouw Mertens: Voorzitter. Nee. Ik had gevraagd om bij de uitwerking van de doelen dat veel concreter te maken. Dus bijvoorbeeld door bij groenblauwe dooradering concreet te zeggen wat onze ambitie is.

De voorzitter: U wilt concrete KPI's?

Mevrouw Mertens: Ja, inderdaad.

Gedeputeerde Faassen: Dat heeft te maken met de SPUK's die we gaan benoemen en wat we concreet gaan doen. Oké, helder.

Wat doet het College helder en concreet? Dat is eigenlijk dezelfde vraag. Daar werken we dus aan.

Daar komen we ook mee terug. De uitvoering vindt plaats in dat LPLG, dus daar gaan we mee aan de slag. Het werkbezoek hebben we gehad. Ik hoop dat dat voor dit moment voldoende is.

Dan heb ik mevrouw Kuiper nog. 'Een goede aanzet'. Dank daarvoor. Over stikstof heb ik denk ik een aantal dingen benoemd. Ik hoop dat dat voldoende is. Hoe gaan we bij de boer langs? Dat vind ik echt een goede vraag. Daar moeten we ook proberen antwoord op te geven in het LPLG, want daarin moeten die dingen samenkomen. De vraag over de beleidsbrief en de brief aan de gemeenten doet hij. Agrarische natuur en TBO's: ja, TBO's hebben daar ook een taak in. Laat dat duidelijk zijn. Dat is een combinatie van dingen. Concretisering, ja, dat is duidelijk. Op grondwater komt mijnheer Theuns terug. Is dat voldoende? Oké, goed.

De voorzitter: Dan geef ik nu het woord aan de heer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Ik zal proberen wat tijd goed te maken, voorzitter. Ik ga er dus in sneltreinvaart doorheen. Het algemene verhaal is al door collega Faassen gedaan. Ik zal even ingaan op de concrete vragen die mijn portefeuille betreffen. Dat gaat dan met name over ruimte en over water. Over bodem heeft u geen vragen gesteld, dus dat zie ik als een adhesiebetuiging voor het masterplan Bodem dat daarin staat. Waar het gaat om ruimte hebben een heel aantal fracties – VVD,

CDA, GroenLinks, Partij voor de Arbeid, Partij voor de Dieren – gevraagd waar de structurerende keuzes zitten, en of PS daarbij niet aan zet zou moeten zijn? Dat was volgens mij de formulering van mevrouw Mertens. Antwoord: ja, dat bent u zeker. Bij het vorige beleidskader, over leefbare steden en dorpen, heb ik ook al toegelicht dat u voor het einde van dit kwartaal een conceptplan van aanpak ontvangt voor de Omgevingsvisie. Daar zitten inderdaad die structurerende keuzes in. U als PS bent aan zet om het kader te stellen, maar daarnaast natuurlijk ook alle mensen van Limburg en daarbuiten die daarop een zienswijze kunnen indienen. Dat verdient een proces van die zwaarte en niet een proces om die structurerende keuzes in zo'n beleidskader te laten landen. Er worden natuurlijk wat voornemens vanuit het College hier aangekondigd, maar de echte structurerende keuzes zitten natuurlijk in de Omgevingsvisie. Vervolgens landen die ook in de verordening.

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens: Alle kaders beginnen het met verminderen van regeldruk. Kunt u toezeggen dat u voor iedere extra regel in de Omgevingsverordening er minstens twee schrapt?

Gedeputeerde Theuns: Ik zou dat heel graag toezeggen, mijnheer Nijskens. Ik ga dat niet doen, maar u mag erop rekenen dat ik er zelf ook zo in zit en dat we dat altijd proberen. Ik ga dat niet toezeggen, maar in uw geest zal ik er zeker naar kijken.

Dan heb ik een paar concrete vragen waar het gaat om ruimte. De beleidsbrief voor de stoppende agrariërs: die brief is er nog niet. Die hebben wij aangekondigd. De inschrijfdatum voor de laatste landelijke regelingen is in ieder geval in april. Wij hebben aan de gemeentes aangekondigd dat wij voor 1 april aan hen die brief toesturen. **Ik zeg bij dezen toe dat we die ook ter informatie aan Provinciale Staten zullen toesturen.**

De voorzitter: Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ik kan de Gedeputeerde daar iets meer over toelichten? Wat daarin komt te staan, lijkt bijna op ruimtelijk beleid. Ik vraag me dan af wat de rol van PS is. Dat kan vergaand zijn.

Gedeputeerde Theuns: Ik ben blij met deze interruptie, want die geeft me inderdaad de kans om wat meer toe te lichten. Wij moeten uitgaan van de huidige POVI en de huidige Omgevingsverordening. Daar kunnen wij niet buiten gaan. Echter, die POVI en de Omgevingsverordeningen zijn natuurlijk multi-interpretabel en multi-uitlegbaar, zoals dat altijd is met regels. Je merkt gewoon dat heel veel colleges lokaal denken: wat moeten wij nou met stoppende ondernemers? Welk perspectief kunnen wij hun bieden? Iedereen snapt dat het niet voor 250 ondernemers een perspectief is om er alleen maar natuur van te maken en dat we ook niet aan de andere kant 250 nieuwe boerderijcampings kunnen beginnen. Dus wij zullen ook wat richtinggevende principes meegeven. Ik wil het niet over specifieke voorbeelden hebben, maar er hebben een aantal voorbeelden in de media gestaan. Als je als gemeente ergens ruimte wil geven, bijvoorbeeld aan toeristisch-recreatieve ontwikkelingen, dan kan dat, maar dat vergt ook iets aan de kant van de gemeente in het maken van een totaalafweging over waar je dingen dan niet doet. Daar ontbreekt het dan vaak aan. Wij zullen gemeentes dus een aantal principes meegeven over hoe wij naar individuele casussen kijken, maar ook naar het totaal kijken. Vervolgens is dat een handvat voor gemeenten om in ieder geval te kijken hoe zij verder kunnen met het bieden van perspectief in ruimtelijke zin aan stoppende agrariërs.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel voor deze nadere duiding. Ik hoor u zeggen dat huidig geldende beleidskaders ten grondslag liggen aan die brief, maar dat er veel ruimte voor interpretatie is. Is uw inschatting dan ook dat wat u daar schrijft de goedkeuring van deze Staten kan hebben?

Gedeputeerde Theuns: Ik zou het niet slim doen als ik dingen op zou schrijven die niet op de goedkeuring van deze Staten kunnen rekenen. Dus ja, mevrouw Waajen.

De voorzitter: Mijnheer Theuns, gaat u door.

Gedeputeerde Theuns: Ik heb nog een concrete vraag over het plan van aanpak POVI. Dat komt dus ook voor het einde van deze maand en dat wordt via de Statenwerkgroep Omgevingsvisie met uw Staten besproken en daarna ook nog een keer sonderend behandeld.

Even kijken. Dan kom ik bij de vragen over water. Misschien moet ik even beginnen met één vraag die raakte aan hoogwaterveiligheid. De heer Van den Beucken noemde veiligheid versus stikstof, en wat als dat in het gedrang komt? Wij vinden ook dat veiligheid heel belangrijk is. In de praktijk zie ik wel dat ook hoogwaterveiligheidsprojecten te maken hebben met stikstofregels en dat ze ruimte tekort komen. Wij hebben onlangs samen met het waterschap, de provincie Noord-Brabant en het waterschap aan de andere kant initiatief genomen om hierover juist met het Rijk het gesprek te voeren, onder andere over het Deltaprogramma. Wat op het moment dat deze twee belangen met elkaar in de knel komen? Hoe moeten wij daarmee omgaan? Dat is bijna niet aan ons als regionale overheden. We vinden echt dat we richtinggevende uitspraken van het Rijk nodig hebben. Dus dat onderwerp staat bij ons zeker op de agenda.

Dan kom ik bij een heel aantal vragen over waterkwaliteit. Er werd ook gevraagd wanneer PS dat aanvalsplan en ook het Masterplan Bodem kunnen verwachten. De heer Van den Beucken vroeg dat. Die zijn nu al in ontwikkeling. U heeft vanmiddag in een infosessie al een toelichting op beide gehad. Wij kunnen die natuurlijk niet vaststellen voordat uw Staten iets van het beleidskader hebben gevonden, want daar zit de legitimatie in. Het streven is om die zo snel mogelijk na vaststelling van de kaders ook vast te stellen in het College en ze dan vervolgens aan uw Staten toe te sturen.

Ik heb eigenlijk een vraag terug aan mevrouw Waajen. Ik hoorde iets zeggen over dat wij een harde tegenstander van voorfinanciering zijn. Ik vraag me af of zij dat alleen bedoelt op het moment dat er geen toezegging ligt van het Rijk om het uiteindelijk wel te gaan betalen. Want als we helemaal niet meer voorfinancieren, kunnen we met heel veel dingen gaan stoppen in dit huis, denk ik. Ik denk niet dat dat is wat mevrouw Waajen bedoelt.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel mijnheer Theuns. Dat klopt. Dat is de juiste nuancering en interpretatie.

Gedeputeerde Theuns: Dank u. Dan kunnen wij doorgaan met een aantal dingen waar we nu mee bezig zijn. Heel fijn. Even kijken. Mevrouw Kuiper vroeg wanneer de hydrologische systeemanalyse gereed is en of die al gestart is. Ja, die is gestart. De verwachting is dat die gereed is in het tweede kwartaal van 2025, dus over ruim een jaar. We zullen u daarover blijven informeren.

Voor mevrouw Plusquin wil ik één nuancering maken. Zij is niet meer in deze zaal aanwezig, maar voor de notulen: ze zei dat de doelen van de KRW gehaald moeten zijn in 2027. Dat is niet zo. De maatregelen om die doelen te halen, moeten in uitvoering zijn. Dat is hoe de KRW geïnterpreteerd moet worden. Dus wij hoeven niet in 2027 alle doelen al gehaald te hebben. Dat is een belangrijke nuancering om te maken.

Dan denk ik dat ik tot slot kom bij de vragen van mevrouw Wesseling. Die vroeg wat het College verder nog doet om zich voor te bereiden op dat zwaard van Damocles dat die Kaderrichtlijn Water is en welke ambities wij zelf hebben. Ik denk dat we er een hele hoop hebben en dat wij nog steeds gaan voor die volledige doelstelling van de Kaderrichtlijn Water. In ultimo betekent dat alle waterlichamen helemaal op orde. Tegelijkertijd vind ik ook dat we realistisch moeten zijn. We zetten dus via een aanvalsplan in op het aanpakken van overstorten, wat niet onze taak is. Die ligt echt bij gemeenten. We gaan vergunningen actualiseren. We gaan beter afstemmen over de grondwatervoorraad in de diepe Roer. Dat zijn allemaal acties die we aanvullend gaan doen, boven op het landelijke impulsprogramma van minister Harbers. Dat loopt ook. Overigens wordt daarin ook geanticipeerd op wat als we straks rechtszaken krijgen. Wat is dan onze line of defense? Dat zit daar ook in. We hebben dus heel erg veel ambities op dat vlak die we juist in deze periode willen realiseren. Tegelijkertijd voel ik ook best wat voor het verhaal dat de heer Nijskens houdt: we zullen ook realistisch moeten kijken wat haalbaar is. Maar het streven is gewoon om de Kaderrichtlijn Water te halen. Dat is niet alleen het streven. Het is ook gewoon een wettelijke verplichting. Wij willen ons daar graag aan houden.

De voorzitter: Mevrouw Wesseling.

Mevrouw Wesseling (D66): Ik ben in ieder geval blij om dat te horen, voorzitter. Ik vroeg me wel af of dit nog iets concreter kon worden opgeschreven in dat hoofdstuk daarover. Ik vond dat nog wat magertjes. Het ging heel veel over verbetering van de waterkwaliteit, en dat soort kreten. Misschien kan het nog iets geconcretiseerd worden.

Gedeputeerde Theuns: Dat zullen we zeker doen. Zoals ik zei, proberen wij gewoon de volledige Kaderrichtlijn Water te halen. Het is ook onze wettelijke taak om dat te doen. Tegelijkertijd wil ik niet in de valkuil vallen door te zeggen dat we het goed genoeg vinden als we er 74 van de 77 op orde hebben. Nee, het streven moet zijn om het volledig te halen. Iedere verbetering is er één. We hebben daar als Nederland natuurlijk wel al heel veel stappen in gemaakt in het verleden. Overigens maak ik ook een winstwaarschuwing erbij. Ook als wij zelfs er aan alles zouden doen als Nederland, dan nog steeds komt heel veel nitraat bijvoorbeeld ook uit het buitenland. Dat telt niet mee voor onze opgave, maar het wil niet zeggen dat als wij onze opgave hebben ingevuld, dat dan uit ons water is. Net als bij stikstof – collega Faassen zei daar al iets over – komt er ook heel veel uit het buitenland waar wij als Nederland gewoon mee moeten dealen.

De voorzitter: Oké. **De toezegging aan mevrouw Wesseling is dat dat wat concreter in het stuk komt.** Dat was de vraag.

Gedeputeerde Theuns: Wij zullen dat nog nader concretiseren in de volgende versie, zeker.

De voorzitter: Oké. Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ik hoorde de Gedeputeerde in een bijzin een paar minuten geleden zeggen dat het plan Water in GS geaccordeerd wordt en dan naar de Staten komt. Ik zou vriendelijk willen verzoeken om, als je weet dat na stikstof water het volgende grote dossier wordt dat ons mogelijk voor heel veel complexe vraagstukken stelt, om dat toch ook in een vroegtijdig stadium een keertje te sonderen in deze commissie.

De voorzitter: Mijnheer Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Wij sturen dat inderdaad aan u toe. We hebben natuurlijk wel al een hele informatiesessie georganiseerd over dat het aanvalsplan waterkwaliteit. De vragen daarbij waren of u zich kon vinden in de dingen waar wij voorstaan. Ik heb daar wel positieve reacties op ontvangen. Ik blijf graag met u in gesprek over de uitkomsten die we uiteindelijk op papier zetten, zeker.

De voorzitter: Gaat u afronden?

Gedeputeerde Theuns: Ja. Volgens mij ben ik klaar, voorzitter.

De voorzitter: Dan geef ik last but not least het woord aan de heer Kuntzelaers.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Altijd mooi om aan het einde van het rijtje te mogen staan. Ik denk dat er rondom landbouw een aantal zaken naar voren kwamen, die eigenlijk in de grotere lijn van het geheel pasten. De eerste gaat over de plaatsing in de kaders. Want landbouw is diverser dan alleen maar het vraagstuk rondom het platteland. Niet voor niks – mevrouw Van der Pol heeft dat al goed geanalyseerd – staat het woord ‘landbouw’ wel 150 keer of meer in dit kader. Daarmee neemt landbouw een heel prominente plek in in het vraagstuk hoe we het platteland met elkaar vorm gaan geven en hoe we daarmee aan de slag gaan. Er liggen ook nog andere linkjes, bijvoorbeeld naar het kader Leefbaarheid en bijvoorbeeld sociale vraagstukken die we hebben. Ik kom dan op de inspreker. Die zei: mijnheer Kuntzelaers is op veel plekken op het erf geweest om die gesprekken aan te gaan. De grote vraag voor heel veel ondernemers is: wat is mijn verdienmodel van de toekomst? Hoe zorg ik ervoor dat ik een bedrijf heb dat past bij de uitdagingen die we z'n allen hebben. Maar met name: hoe kan ik een boterham verdienen en hoe kan ik ervoor zorgen dat over veertig jaar bijvoorbeeld mijn opvolger ook nog perspectief heeft? Daarvoor hebben we ook een blijversbudget bij elkaar gebracht. Die vraag is in zichzelf een economische vraag. Dat is het vraagstuk: hoe zorg ik ervoor dat ik een toekomstbestendig bedrijf opricht? Met name om die behoefte een plek te geven en om die expliciet neer te zetten, is ervoor gekozen om die onderdeel uit te laten maken van het economisch vraagstuk. Wat ik wel meteen begrijp uit de opmerkingen die ik krijg is: kun je nou die redeneringen, die integraliteit van het landbouwvraagstuk in dit kader, nog uitgebreider terug laten komen? Ik kan wel toezeggen om de verdiepingsslag die daar nog bij hoort hierin terug te laten komen. Ik zou er toch echt voor willen pleiten om de budgetten die horen bij de blijvers, die met name gericht zijn op hoe je het toekomstbestendige landbouw mogelijk maakt, om die in het economisch kader te laten staan.

De voorzitter: Mevrouw Van der Pol.

Mevrouw Van der Pol (BBB): Ik heb het natuurlijk gezien: dit valt in het economisch kader. Het economische resultaat is een effect van het ruimtelijke-orderingsvraagstuk en de zoneringen. Op het moment dat tuin- en akkerbouwers in de beekdal, waar vruchtbare gronden liggen, geen gewasbescherming mogen gebruiken en niet mogen bemesten, is het perspectief nul komma nul. Die gronden zijn voor hun weg en verloren gegaan. Als daar geen compensatie in de vorm van alternatieven wordt geboden, in de vorm van alternatieve gronden of alternatieve middelen, is dat puur een verliespost waarop ze worden afgeschreven. Daarover mis ik een stuk. Als je dit alleen economisch aanvielt, ga je voorbij aan het grote ruimtelijke-orderingsvraagstuk. En dat belandt wel hier in dit kader.

De voorzitter: Mijnheer Kuntzelaers.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja dank u wel voorzitter. Ik deel die gedachte met mevrouw Van der Pol. Als daar verdieping op plaats moet hebben in dit kader, dan wil ik die zeker aanbrengen. Maar eenzelfde vergelijking is te trekken naar de tuinbouw en het energiekader. Om toekomst te kunnen hebben als glastuinbouw bijvoorbeeld in onze provincie, dan is het noodzakelijk dat we over energie een oplossing creëren om die kassen te kunnen verwarmen. Net zoals het op het ruimtelijke deel noodzakelijk is om keuzes te maken die perspectief bieden voor de landbouwer. Hoe je je bedrijf innoveert of inricht, is een economische vraag. Daarmee zitten er inderdaad veel linkjes naar verschillende kaders. Ik ben het helemaal met u eens: landbouw is wat dat betreft natuurlijk verweven met alle verschillende delen van de samenleving.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Ik heb er wat stilliger voor gepleit om landbouw hier echt veel steviger in te zetten. Dus niet 'we doen hier ook een stukje'. Ik gebruik dan even mijn eigen woorden. Dat deed ik omdat we het hebben over de transitie van de landbouw en de balans tussen natuur en landbouw en ook andere functies. Dat heb ik de Gedeputeerde ook horen zeggen. Die keuzes liggen echt hier. We moeten ergens een tafel hebben waarop we het bij elkaar brengen. Voor het CDA is dit de tafel waar het goed bij elkaar kan komen. Dus dat geef ik u nog een keer nadrukkelijk vanuit onze hele fractie mee.

De voorzitter: Mijnheer Kuntzelaers.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja dank u wel voorzitter. Ik snap uw pleidooi. Ik kan het voor een deel ook nog invoelen. Maar door te zeggen dat in de ruimtelijke keuzes de enige toekomst zit voor de landbouw en dat die niet in het economisch kader thuishoort ... Het enige punt dat we namelijk hebben overgeheveld is het budget. Het blijversbudget, dat fysieke ding, is overgeheveld, omdat dat een begrotingstechnisch vraagstuk van de Staten is. Waar laat je het in de P&C-cyclus terugkomen? Als u zegt: laat dat maar in het economisch kader staan, maar zorg dat er meer focus in dit kader komt te liggen op die ruimtelijke vraagstukken, dan ben ik prima bereid om daaraan tegemoet te komen.

De voorzitter: Mevrouw Waajen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): We hebben het over het perspectief voor het landelijk gebied. Dus we hebben het niet alleen maar over een budget voor blijvers. We hebben het over leefbaarheid van het platteland. Daarom pleit ik voor integraliteit. Het kan niet zo zijn, maar ik neem het graag mee terug naar de fractie, dat we een begrotingssystematiek leidend laten zijn voor onze keuzes. Ik denk dat het andersom zou moeten zijn en dat we er begrotingstechnisch dan wel een oplossing voor gaan vinden.

De voorzitter: Mevrouw Schuurung.

Mevrouw Schuurung (PvdA): Ik heb hierover een vervolgvraag, of in ieder geval iets wat hieraan raakt. Aan de ene kant snap ik de oproep om het integraal te bekijken. Maar als we het bijvoorbeeld hebben over leefbaarheid op het platteland, hebben we daar niet juist ook het kader Leefbare steden en dorpen voor? Dat zit ook niet in dit kader. In die zin snap ik de gedachte om integraal te werken, maar dat betekent niet dat alles hier thuishoort. Kennelijk is er behoefte aan om die begrenzing helder te hebben. Maar dat betekent wat mij betreft niet dat alles hierin geschoven hoeft te worden.

De voorzitter: Mevrouw Waajen, de laatste keer. Dan is dit onderwerp denk ik helder. Dan is het aan het College om te besluiten wat ze daar wel of niet mee doen.

Mevrouw Waajen-Crins (CDA): Dank u wel. De redenering is dat we als samenleving een aantal grote transities te doorstaan hebben. Deze transitie op het platteland van de landbouw is cruciaal, ook voor circulariteit. Dat raakt heel veel. Daarom dit vurige pleidooi. Ik kan u ook heel goed volgen, want je moet dat ergens begrenzen. Maar dit stuk gaat wat ons betreft over die transitie. Daarom pleiten we ervoor om landbouw hier heel stevig in te zetten.

De voorzitter: Oké, dat is helder. Mijnheer Kuntzelaers, kunt u zo langzaam naar een afronding?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Jazeker. Het zijn allemaal vragen. Ze tellen allemaal niet mee in de spreektijd. Ik reageer slechts op het enthousiasme uit de zaal.

De voorzitter: Ik denk wel eens: als ze nou gewoon vragen niet beantwoorden, hebben ze extra spreektijd.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Nee, ik wil goed luisteren naar wat mevrouw Waajen zegt en kijken hoe we dit op een goede manier in dit stuk kunnen verankeren, zodat dat ruimtelijke vraagstuk en die transitie daarbij passen. **Ik ga kijken hoe we dat op een goede manier kunnen vormgeven.** Dan lag er nog een vraag over natuurinclusieve landbouw, of we de doelen daaromtrent konden specificeren en of we daar in de resultaten een gerichter antwoord op kunnen geven. Die vraag kwam onder anderen van mevrouw Mertens. **Ja, die kunnen we specificeren en daar kunnen we een strakker incentive bij neerleggen waarover we ons ook zullen moeten verantwoorden. Ik vind dat niet meer dan normaal en dat kan prima.**

Tot slot. Dierenwelzijn was net een groot onderdeel van de discussie. Dat is bijvoorbeeld wel onderdeel van het blijversbudget, dus van innovaties die te maken hebben met verbeteringen op het gebied van dierenwelzijn en die bijvoorbeeld het verdienmodel van boeren kunnen verbeteren. Ook dat zijn onderdelen waarmee je in aanmerking kunt komen voor een deel van het blijversbudget. Ik herhaal even wat bij het economisch kader al beantwoord is: dat zijn wel innovaties die nog niet marktrijp zijn. Het zijn dus niet breed uitrolbare concepten die al beschikbaar zijn, zoals melkrobots. Want die zijn al uitgedokterd, die zijn marktrijp. Alle maatregelen die we kunnen treffen op het boeren erf en die massaal uitrolbaar zijn, zouden onder het LPLG gefinancierd moeten worden. Daarin is de financieringsvraag vele malen hoger dan het budget dat wij beschikbaar kunnen stellen. Tot zover.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken.

De heer Van den Beucken (LOKAAL-LIMBURG): Ik kwam er net even niet tussen. Ik wilde eigenlijk iets in het verlengde van mevrouw Waajen zeggen. Wij hadden namelijk ook betoogd dat er een duidelijke verbinding is tussen landbouw als het gaat om het landelijk gebied en het economische beleidskader. Krijgen we dan nog ruim voor de definitieve versie een mededeling over hoe dat dan verwerkt gaat worden? Dan kunnen we ons daar goed op voorbereiden.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Voorzitter, we maken twee nieuwe versies, zowel van het economisch kader als van dit kader. Aanpassingen zult u daarin kunnen lezen. Even voor uw beeld: de tijd die wij hebben om kaders aan te passen voordat ze weer naar u toekomen, is echt heel kort. Dat zijn twee weken of zo iets. Of misschien nog minder.

De voorzitter: Bij het andere beleidskader was er net de vraag of in ieder geval de wijzigingen ten opzichte van de huidige versie op een of andere manier zichtbaar gemaakt kunnen worden. Want anders moeten we ze regel voor regel naast elkaar leggen. Dat was meer de vraag, denk ik.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Uiteraard.

De voorzitter: Dat is een generieke vraag voor alle kaders. We hebben de helft van het college hier al zitten.

Gedeputeerde Faassen: En geen onaanzienlijk deel.

De voorzitter: Nou, ik spreek daar geen waardeoordelen over uit. Mijnheer Franssen, u wilde nog een ...?

De heer Franssen (BBB): In het verlengde van wat mijnheer Van den Beucken net zei: ook wij hebben de groene brigade hoog in het vaandel staan. Tot onze grote verbazing is die wel opgenomen, of juist opgenomen, in het coalitieakkoord, maar verder komt ze in geen enkel stuk van de beleidskaders terug. Onze vraag is om deze toch ergens te laten landen. We hebben een aantal sessies gehad, eigenlijk de ene na de andere. Dan wordt er gezegd: het hoort daarbij, of het hoort daarbij. Laat het ergens landen, zodat het in ieder geval gewaarborgd is. Doe er iets mee. Ik ben het helemaal eens met wat mijnheer Van den Beucken zei: laat de brigade robuuster worden. Want in het kader van de leegloop ... Zo wil ik het niet noemen, maar in ieder geval gaat er op het platteland een grote transitie gebeuren. Vanochtend hebben we de ondermijningssessie gehad. Er komt een hoop leegstand op ons af, wat weer een mogelijk doelwit wordt voor ondermijnende activiteiten. Dat heeft overal zijn nadelen, zowel voor de leefbaarheid, als voor het milieu, als vanwege dumpingen: overal.

De voorzitter: Mijnheer Faassen, voordat u hierop ingaat: was de heer Kuntzelaers klaar met zijn bijdrage? Of wilt u dadelijk nog even ...?

Gedeputeerde Kuntzelaers: Nee, ik was helemaal klaar.

De voorzitter: Helemaal klaar ermee. Dan geef ik op deze laatste vraag van deze commissie, neem ik aan, nog even het woord aan de heer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Dan kan de heer Kuntzelaers weer terug naar bed. Daar kwam hij namelijk vandaan. De heer Franssen, het is mij duidelijk. **Die vraag is vandaag een aantal keren gesteld. In verschillende vormen is die hier ter discussie gesteld. Het is duidelijk dat dit ergens een plek moet vinden. Dat hebben we goed begrepen, dus dat gaan we zeker doen. Dat is een toezegging.**

De voorzitter: Net zoals bij het vorige kader ga ik niet als toezegging benoemen alles wat in het kader wel of niet wel wordt opgenomen, want dat is een heel lijstje. Ik heb wel een aantal toezeggingen opgeschreven. Ik vul zelf maar even de termijnen in. Er komt in ieder geval voor de PS-behandeling van dit kader inzicht in wat we wel al doen en wat afhankelijk is van extra geld van het Rijk, omdat dat nu een beetje door elkaar loopt. U gaat inzicht geven in de koplopersprojecten en u kijkt dan even hoe dat precies gaat gebeuren. Ook voor de PS-behandeling krijgt u inzicht in de uitsplitsing tussen wat nou landelijk beleid is dat wij gewoon uitvoeren en wat nou eigen beleid van de Provincie is en waar wij dus zelf over kunnen beslissen. Er komt een infosessie over het LPLG als die doorgaat. Het College laat nog weten of ze dierenwelzijn daarin wel of geen plek gaan geven. Dat laat u volgende

week weten. Voor het einde van Q1 – die toezegging was ook al bij het andere beleidskader gedaan – komt er een plan van aanpak over hoe het nou gaat richting Omgevingsvisie. Daar komt een sonderende behandeling over. Ja? Dan noteren we dat als toezeggingen vanuit deze behandeling. Dan zijn we aan het einde gekomen van deze beraadslaging. Ik heb tot nu toe niks voor de rondvraag binnengekregen. Of heeft nu iemand toch een rondvraag?

De heer Franssen (BBB): Nee, geen rondvraag. Maar de heer Faassen zegde net toe dat de groene brigade ergens zou landen.

De voorzitter: Ja, maar ik zei net: alles wat hier aan de orde is geweest over wat in het stuk gewijzigd gaat worden, benoem ik niet als toezegging. Dat komt toch in de notulen. Het is aan u om even de notulen en het nieuwe stuk straks eens even goed naast elkaar te leggen, om te zien of het College ook die toezeggingen allemaal nakomt.

T9374 Gedeputeerde Kuntzelaers zegt toe een integrale benadering van de landbouwportefeuille toe te voegen aan het definitieve kader Perspectief voor het Landelijk Gebied.

T9381 Gedeputeerde zegt toe de beleidsbrief voor stoppende agrariërs zodra deze beschikbaar is (verwachting begin Q2) ter informatie aan PS toe te sturen.

T9382 Gedeputeerde Faassen zegt toe ten aanzien van het beleidskader Perspectief voor het Landelijk Gebied:

- de samenhang tussen de beleidskaders nader te verduidelijken;
- meer inzicht te geven in structurele uitgaven m.b.t. natuur en de SPUK uitkeringen van het Rijk;
- prioritering van doelen en stapeling van doelen nader te verduidelijken;
- de doelenboom waar mogelijk concreter te verwoorden;
- de definitie van de groenblauwe dooradering verder aan te scherpen.

T9383 Gedeputeerde Faassen zegt toe voor PS inzichtelijk te maken welke koploperprojecten zijn ingediend en welke kansrijk geacht worden voor zover mogelijk.

T9384 Gedeputeerde Faassen zegt toe PS nader te informeren over welke bemiddelende rol de provincie kan nemen om handhaving in buitengebied te versterken.

T9385 Gedeputeerde Faassen zegt toe aan PS een notitie te zullen sturen waarin de consequenties van de Europese natuurherstelwet worden geduid.

T9386 Gedeputeerde Faassen zegt toe PS te informeren of dierenwelzijn onderdeel zal zijn van het LPLG 2.0.

9.2. Rondvraag/mededelingen/actualiteiten IPO

--

10. Sluiting

De voorzitter: Dat gezegd hebbend sluit ik deze vergadering. Ik wens iedereen een veilige thuisreis. Het weer valt wel mee. Een fijn weekend alvast.

(De vergadering eindigde om 18.11 uur)

Vastgesteld in de vergadering van 15-03-2024,

De commissiegriffier,

De voorzitter,

Van Birgelen-Droog / Pijls

Depondt-Olivers / Goossen